IPARJOGVÉDELMI ÉS SZERZŐI JOGI SZEMLE

Megjelenik kéthavonta

16. (126.) évfolyam, 5. szám
Megjelent: 2021. október

Kiadja a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala

Felelős kiadó:
Pomázi Gyula

Felelős szerkesztő:
Girmann Zsuzsanna
Tervezőszerkesztő:
Plette Péter
Tördelőszerkesztő:
Mányoki Anna

Szerkesztőség:
Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala
1054 Budapest, Zoltán u. 6.
Levélcím: 1438 Budapest, Pf. 415
E-mail: szerkesztoseg@hipo.gov.hu
Telefon: 06 1 474 5767
www.sztnh.gov.hu

Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta Zrt.
Postacím: 1900 Budapest
Előfizetésben megrendelhető az ország bármely postáján,
a hírlapot kézbesítőknél, a www.posta.hu WEBSHOP-ban
(https://eshop.posta.hu/storefront/),
e-mailen a hirlapelofizetes@posta.hu címen,
telefonon a 06 1 767 8262 számon,
levélben az MP Zrt. 1900 Budapest címen.

Külföldre és külföldön előfizethető a Magyar Posta Zrt.-nél:
www.posta.hu, WEBSHOP-ban (https://eshop.posta.hu/storefront/),
1900 Budapest, 06 1 767 8262, hirlapelofizetes@posta.hu

Egy szám ára: 2100 Ft
Egy évre: 12 600 Ft

SZTNH – 2021/5

HU ISSN
1587–5563

Szerkesztőbizottság:

Dr. Baticz Csaba, Girmann Zsuzsanna, Gyetvainé Virág Dóra,
dr. Lábody Péter, dr. Legeza Dénes, dr. Mikló Katalin,
dr. Tóháti Márta, dr. Zábori Zoltán

16. (126.) ÉVFOLYAM 5. SZÁM

IPARJOGVÉDELMI ÉS SZERZŐI JOGI SZEMLE

Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle

16. (126.) ÉVFOLYAM 5. SZÁM 2021. október

Gálné Szombath Katalin Blanka
A kiegészítő oltalomban részesíthető találmányi tárgyakról

Dr. Újhelyi Dávid PhD
A versenyjog és szellemitulajdon-jog kapcsolódási pontjai, különös tekintettel a közös jogkezelésre

Dr. Baticz Csaba – Péteri Attila
A Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala nemzetközi együttműködési tevékenységének főbb jellemzői 2021 első felében

Dr. Palágyi Tivadar
Külföldi hírek az iparjogvédelem területéről

Válogatás a Szerzői Jogi Szakértő Testület szakvéleményeiből

Könyv- és folyóiratszemle

Summaries

Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala

Tájékoztató szerzőinknek

Az Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle szerkesztősége örömmel fogad minden, a szellemi tulajdon védelmével foglalkozó írást. A beérkezett kéziratok a szerkesztőbizottság jóváhagyása esetén nyelvhelyességi és a kiadvány stílusához igazodó stilisztikai javítások után kerülnek publikálásra, amelyek nem érintik a mű tartalmi értékét. A kéziratot – a szerkesztőbizottság döntése alapján, az írás témája és mélysége szerint – a Tanulmányok, a Jogesetek, a Technikatörténet, a Fórum vagy a Hírek, események rovatban tesszük közzé. Az írás terjedelmét nem korlátozzuk, igen hosszú cikket esetleg két vagy több részben, egymást követő lapszámokban teszünk közzé a szerzővel történő egyeztetés után. Az egyes cikkekben kifejeződő állásfoglalásnak nem feltétlenül kell tükröznie a szerkesztőbizottság véleményét.
A Word vagy Rich Text formátumban készült kéziratokat e-mailben kérjük elküldeni az alábbi címek valamelyikére. Kérjük szerzőinket, hogy a szöveget ne formázzák, zárják balra, kiemelésként csak dőlt betűt alkalmazzanak, a címeket, alcímeket ne húzzák alá, a címhierarchiát lehetőleg számozással jelezzék. Tanulmányuk magyar és angol nyelvű összefoglalóját szíveskedjenek maximum 10 sorban mellékelni. A szövegben előforduló rövidítéseket, betűszókat első előfordulásukkor fel kell oldani. A hivatkozásokban kérjük az összes bibliográfiai adat (szerző, cím, kiadó, kiadás helye és éve, oldalszám, webcím) feltüntetését.
További kérdéseik esetén a szerkesztőség készséggel áll a rendelkezésükre (Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala, 1054 Budapest, Zoltán u. 6., Girmann Zsuzsanna szerkesztő, szerkesztoseg@hipo.gov.hu, tel.: 06 1 474 5767.

TARTALOM

A kiegészítő oltalomban részesíthető találmányi tárgyakról
Gálné Szombath Katalin Blanka **7**

A versenyjog és szellemitulajdon-jog kapcsolódási pontjai, különös tekintettel a közös jogkezelésre
Dr. Ujhelyi Dávid, PhD **41**

A Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala nemzetközi együttműködési tevékenységének főbb jellemzői 2021 első felében
Dr. Baticz Csaba – Péteri Attila **74**

Külföldi hírek az iparjogvédelem területéről
Dr. Palágyi Tivadar **97**

Válogatás a Szerzői Jogi Szakértő Testület szakvéleményeiből **142**
– *SZJSZT- 24/2016 – Hangfelvételek jogosulatlan felhasználása* *142*
– *SZJSZT-28/2016 – Szerzői jogból eredő felhasználási díj megfizetése* *161*

Könyv- és folyóiratszemle **166**
– *Parminder Lally: Érdemes szabadalmaztatni MI-eszközeinket gyógyszerkutatáshoz? (Is it worth patenting your AI tools for drug discovery?) (Dr. Palágyi Tivadar)* *166*
– *Ruth Taplin: Innovation, investment and intellectual property in South Korea (Innováció, beruházás és szellemi tulajdon Dél-koreában) (Tímár Adrienn)* *171*
– *Russel Woolley: Szilárd oxidos üzemanyagcellák és elektrolizátorok szabadalmazása (Patenting Solid Oxide Fuel Cells and Electrolysers) (Dr. Palágyi Tivadar)* *177*
– *Hannah Fry: Emberek és gépek. Hogyan tartsuk a kezünkben az irányítást a mesterséges intelligencia korában? (Dr. Osman Péter)* *180*
– *David Hockney, Martin Gayford: A képek története. A barlangtól a monitorig (Dr. Osman Péter)* *191*

Summaries **203**

A folyóiratban megjelenő tanulmányok a szerzők véleményét tükrözik, amely nem feltétlenül azonos a szerkesztőbizottság álláspontjával.

CONTENTS

Subject matter eligible for supplementary protection
Katalin Blanka Gálné Szombath 7

Links between competition law and intellectual property rights, with special regard to collective management of rights
Dr Dávid Ujhelyi PhD 41

Main features of the international cooperation activities of the HIPO in the in the first half of 2021
Dr Csaba Baticz – Attila Péteri 74

News in the field of industrial property protection abroad
Dr Tivadar Palágyi 97

Selection of advisory opinions of the Body of Experts on Copyright 142

Review of books and periodicals 166

Summaries 203

CONTENT

Sur les objets d'invention pour lesquels une protection supplémentaire peut être délivrée
Katalin Blanka Gálné Szombath **7**

Les points de connexion entre le droit de la concurrence et le droit de la propriété intellectuelle, en accordant une attention particulière à la gestion collective des driots
Dr Dávid Ujhelyi PhD **41**

Les caractéristiques principales de l'activité sur la coopération internationale de l'Office hongrois de la propriété intellectuelle dans la première moitié de 2021
Dr Csaba Baticz – Attila Péteri **74**

Nouveautés dans le domaine de la protection de propriété industrielle à l'étranger
Dr Tivadar Palágyi **97**

Avis d'expert choisis du corps des experts en droits d'auteur **142**

Revue des livres et périodiques **166**

Summaries **203**

INHALT

Über die Erfindungsgegenstände für die ein ergänzender Schutz erteilt werden kann
Katalin Blanka Gálné Szombath 7

Die Anschlusspunkte zwischen dem Wettbewerbsrecht und dem geistigen Eigentumsrecht, insbesondere im Hinblick auf die kollektive Rechtewahrnehmung
Dr. Dávid Ujhelyi PhD 41

Die bedeutendsten Merkmale in der internationalen Kooperationsaktivität des Ungarischen Amtes für Geistiges Eigentum in der ersten Hälfte von 2021
Dr. Csaba Baticz – Attila Péteri 74

Neuheiten auf dem Gebiet des gewerblichen Rechtsschutzes im Ausland
Dr. Palágyi Tivadar 97

Ausgewählte Expertisen des Expertenkollegiums für Urheberrecht 142

Übersicht von Büchern und Zeitschriften 166

Summaries 203

Gálné Szombath Katalin Blanka

A KIEGÉSZÍTŐ OLTALOMBAN RÉSZESÍTHETŐ TALÁLMÁNYI TÁRGYAKRÓL*

1. Célkitűzés

„Az SPC a legigazságtalanabb oltalmi forma: ez legyen a szakdolgozata első mondata" – tanácsolta nekem egy kedves kolléga még 2019 nyarán, amikor először szóba került, hogy SPC témakörben lenne hasznos írni a szakdolgozatomat, és magyarázatképpen egy későbbi alkalommal hozzáfűzte, hogy többek között azért tartja igazságtalannak ezt az oltalmi formát, mert csak vegyészeti termékek körében érhető el, más találmányokra nem lehet ilyen oltalmat szerezni.

A hatályos szabályozás szerint a műszaki szellemi alkotásokra adható oltalmi formák közül Magyarországon a használatiminta-oltalom, a növényfajta-oltalom, a topográfiaoltalom és a kiegészítő oltalom (kiegészítő oltalmi tanúsítvány, SPC; angolul: supplementary protection certificate, SPC) műszaki területtől függően, a szellemi alkotások bizonyos körére adható oltalmi forma.[1] Olyan szakirodalmi munka, amely kifejezetten a kiegészítő oltalomban részesíthető találmányi tárgyak körének meghatározását tűzte ki célul, még nem született az elérhető hazai szakirodalomban.[2]

---

* A Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala felsőfokú iparjogvédelmi tanfolyamán folytatott tanulmányok keretében készült szakdolgozat szerkesztett változata.

1 A szabadalmi oltalom megszerezhetősége szempontjából is lehet korlátozó tényező a műszaki terület, mert a találmányok meghatározott köre nem helyezhető szabadalmi oltalom alá, azonban a szabadalmi oltalom főszabályként a technika bármely területén megalkotott találmányra adható.

2 A kiegészítő oltalommal kapcsolatos kérdésekkel foglalkozó hazai szakirodalmi munkák közül a jelen dolgozatra különösen relevánsak a következők: *Ficsor Mihály* 1994-es tanulmánya, *Mándi Attila* 1997-es cikke, *Boros István* 2002-es cikke, *Csutorás Lászlóné* 2004-es cikke, *Mándi Attila* 2004-es cikke, *Szulmanné Binet Mariann* 2004-es jogeset-ismertetője, *Buzásné Nagy Zsuzsanna* 2004-es tanulmánya, a *Boros István, Buzásné Nagy Zsuzsanna* és *Csutorás Lászlóné* által összeállított, 2005-ben, majd 2007-ben megjelent tanulmányok, *Prohászkáné Németh Ildikó* 2011-es szakdolgozata, *Buzásné Nagy Zsuzsannának* 2014-ben a MIE (Magyar Iparjogvédelmi Egyesület) konferenciáján tartott előadása, *Lengyel Zsolt* 2014-es előadása, *Erdőssy János* dolgozata, *Buzásné Nagy Zsuzsanna* 2018-as diasora, *Peltzer Dóra* 2019-es szakdolgozata. A nemzetközi szakirodalomból a jelen dolgozat tárgya szempontjából kiemelendő *Sergio Riccardi* 1998-as cikke, *Bengt Domeij* gyógyszeripari tárgyú szabadalmakról írott könyvének a kiegészítő oltalomról szóló fejezete, *Evangelia Papadopoulou* 2015-ös dolgozata, *Malwina Mejernek* az európai SPC-oltalom 25 évét áttekintő tanulmánya, a Max Planck Intézet által az európai uniós kiegészítő oltalom jogi aspektusairól készített, 2018-ban közzétett tanulmány (MPI Study), a Copenhagen Economics 2018-as tanulmánya, valamint az AIPPI (Association Internationale pour la Protection de la Propriété Intellectuelle) zöld technológiákkal összefüggő szellemi tulajdoni kérdésekkel foglalkozó állandó bizottságának publikációi.

Jelen dolgozatban hazai vonatkozásban (azaz Magyarország vonatkozásában) arra a kérdésre keressük a választ, hogy a szellemi alkotások mely köre helyezhető a 2021. január 1-jén hatályos, a találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1995. évi XXXIII. törvény 22/A. §-a szerinti kiegészítő oltalom, azaz kiegészítő oltalmi tanúsítvány által biztosított oltalom alá.

2. A kiegészítő oltalom tárgyának jogszabályi fogalma[3]

„Termék", „gyógyszertermék" és „növényvédő szer termék"

A kiegészítő oltalomra vonatkozó hazai, törvényi szintű szabályozást biztosító, 1995. évi XXXIII. törvény 22/A. §. (1) bekezdése szerint (ahogyan az 2021. január 1-jén hatályos):

> *„Az Európai Közösség rendeleteiben meghatározott esetben, feltételekkel és időtartamra a találmány tárgya kiegészítő oltalomban részesül ...".*

Ebből a megfogalmazásból egyértelmű, hogy találmányi tárgyak részesülhetnek kiegészítő oltalomban, mégpedig az Európai Közösség rendeleteiben meghatározottak szerint.

A hazai rendeleti szintű szabályozást biztosító kormányrendelet csak a címében utal a kiegészítő oltalomban részesíthető szellemi alkotások körére (ahogyan az 2021. január 1-jén hatályos):

> *„26/2004. (II. 26.) Korm. rendelet az egyes termékek kiegészítő oltalmára vonatkozó európai közösségi rendeletek ...".*

E megfogalmazás szerint egyes termékek részesülhetnek kiegészítő oltalomban.

A szabadalmi ügyintézés módszertani útmutatója (a továbbiakban Útmutató...) 2021. január 1-jén elérhető szövege VII. fejezete – a közösségi rendeletekre hivatkozva – megadja, hogy mire adható tanúsítvány:

> *„Kiegészítő oltalmi tanúsítvány ... gyógyszertermékekre adható ..." (Útmutató... VII. fejezete, p. 9.)*

és

> *„Kiegészítő oltalmi tanúsítvány ... növényvédő szer termékekre adható ..." (Útmutató... VII. fejezete, p. 11.).*

[3] A közösségi/európai uniós joganyagok esetén *dr. Hettinger Sándor* A többnyelvűség értelmezési irányai az Európai Unió jogában című tanulmányában (Comparative Law Working Papers, 3. évf. 1. sz., 2019, p. 10.) foglaltakat figyelembe véve választotta ki a szerző, hogy melyik nyelvű szöveget tekintse az elemzés kiindulópontjának.

Fel kell figyelnünk az Útmutató... által itt használt, a 469/2009/EK[4] 1–4. cikkének magyar szövegváltozatában nem szereplő „gyógyszertermék" és az 1610/96/EK[5] 1–4. cikkének magyar szövegváltozatában nem szereplő „növényvédő szer termék" szakkifejezésre. A „gyógyszertermékek" kifejezést az 1768/92/EGK rendelet magyar szövegváltozata a preambulumban és a 21. cikkben a „pharmaceutical products" kifejezés magyar megfelelőjeként az ezen találmányokra szabadalmi oltalmat nem biztosító országok említésekor használja. Hasonlóképpen, a „növényvédő szer termékek" kifejezést az 1610/96/EK rendelet magyar szövegváltozata a 20. cikkben a „plant protection products" kifejezés magyar megfelelőjeként az ezen találmányokra szabadalmi oltalmat nem biztosító országok említésekor használja. Az Útmutató... egészének szemléletéből lehet következtetni arra, hogy a „gyógyszertermék" kifejezés a 469/2009/EK értelmében vett gyógyszer hatóanyagát vagy hatóanyag-kombinációját, a „növényvédő szer termék" pedig az 1610/96/EK értelmében vett növényvédő szer hatóanyagát vagy hatóanyag-kombinációját jelenti, így az Útmutató... fent idézett szövegrészeiben a „gyógyszertermék" és „növényvédő szer termék" fogalom alkalmazása pontosító célú.

„Product" („termék") a közösségi rendeletek értelmében

A magyar SPC-szabályozás alapjához, az európai uniós (korábban: közösségi) szabályozáshoz visszalépve látjuk: a kiegészítő oltalomban részesíthető szellemi alkotások körét legelső megközelítésben a 469/2009/EK és az 1610/96/EK határolja be.[6] Annak meghatározásához, hogy mi lehet SPC-oltalom tárgya, a 469/2009/EK és 1610/96/EK 2. cikkéből kell kiindulnunk:

> *„Any product protected by a patent in the territory of a Member State and subject, prior to being placed on the market as a medicinal product, to an administrative authorisation procedure as laid down in Directive 2001/83/EC of the European Parliament and of the Council of 6 November 2001 on the Community code relating to medicinal products for human use or Directive 2001/82/EC of the European Parliament and of the Council of 6 November 2001 on the Community code relating to veterinary medicinal products may, under the terms and conditions provided for in this Regulation, be the subject of a certificate." (469/2009/EK 2. cikke)*

4 Jelen fejezetben az e rendeletre való hivatkozás alatt a rendelet 2021. január 1-jén hatályos szövegét értjük.

5 Jelen fejezetben az e rendeletre való hivatkozás alatt a rendelet 2021. január 1-jén hatályos szövegét értjük.

6 A két rendeletben a cikkek címét tanulmányozva azt találjuk, hogy a 4. cikkek címe: „Subject matter of protection", azonban ezek a cikkek nem az SPC-oltalomban részesíthető szellemi alkotások körét határozzák meg, hanem az SPC-oltalom terjedelmét. Jelen dolgozatban az „SPC-oltalom tárgya", illetve „kiegészítő oltalom tárgya" fogalom nem a kiegészítő oltalom terjedelmére, hanem a szellemi alkotásra vonatkozik, amely kiegészítő oltalomban részesíthető (angolul: „subject matter eligible for SPC protection").

és

> *„Any product protected by a patent in the territory of a Member State and subject, prior to being placed on the market as a plant protection product, to an administrative authorization procedure as laid down in Article 4 of Directive 91/414/EEC, or pursuant to an equivalent provision of national law if it is a plant protection product in respect of which the application for authorization was lodged before Directive 91/414/EEC was implemented by the Member State concerned, may, under the terms and conditions provided for in this Regulation, be the subject of a certificate." (1610/96/EK 2. cikke)*

Mindkét rendelet „product"-ként definiálja, amire tanúsítvány adható, az angol megfogalmazáshoz szorosabban igazodó fordításban: a tanúsítvány tárgyát. A „product" fogalmának meghatározását a rendeletek 1. cikke adja meg:

469/2009/EK 1. cikk b) pont	*1610/96/EK 1. cikk 8. pont*
„'product' means the active ingredient or combination of active ingredients of a medicinal product";	*„'product': the active substance as defined in point 3 or combination of active substances of a plant protection product".*

A definíciók további értelmezéséhez az „active ingredient", a „medicinal product", az „active substance" és a „plant protection product" fogalmat kell meghatároznunk.

„Active ingredient" és „medicinal product" a 469/2009/EK értelmében

A „medicinal product" meghatározása a 469/2009/EK szerint a következő:

> *„'medicinal product' means any substance or combination of substances presented for treating or preventing disease in human beings or animals and any substance or combination of substances which may be administered to human beings or animals with a view to making a medical diagnosis or to restoring, correcting or modifying physiological functions in humans or in animals" [469/2009/EK 1. cikkének a) pontja].*

A 469/2009/EK definíciói nem mennek ennél mélyebbre, így kérdés marad a „medicinal product" definíciójában szereplő „substance" és a „product" definíciójában szereplő „active ingredient" fogalmi körének tartalma.

A kérdést diakrón módszerrel megközelítve vizsgálhatjuk a 469/2009/EK elődrendeletét, azaz az 1768/92/EGK rendeletet, valamint időben még korábbra visszanyúlva az Európai Bizottság által 1990 áprilisában a gyógyszer-SPC bevezetésére tett javaslatot[7] (a további-

[7] Proposal for a Council Regulation (EEC) concerning the creation of a supplementary protection certificate for medicinal products submitted by the Commission of the European Communities on 3 April 1990. Official Journal of the European Communities, 8.5.90, No. C 114, p. 10–13.

akban: 1990-es EB-javaslat) és az ahhoz fűzött indokolást[8] (a továbbiakban: 1990-es EB-indokolás).

Az 1768/92/EGK rendelet 2. cikke a következőképpen határozza meg a kiegészítő oltalom tárgyát:

> *„Any product protected by a patent in the territory of a Member State and subject, prior to being placed on the market as a medicinal product, to an administrative authorization procedure as laid down in Council Directive 65/65/EEC or Directive 81/851/EEC may, under the terms and conditions provided for in this Regulation, be the subject of a certificate." (1768/92/EGK 2. cikke)*

Az 1. cikk *b)* pontja a 469/2009/EK rendeletével azonos definíciót közöl a „product" fogalmára:

> *„'product' means the active ingredient or combination of active ingredients of a medicinal product" [1768/92/EGK 1. cikk b) pont].*

A rendeletet megelőző 1990-es EB-javaslat 1. cikkének *a)* pontja szerint

> *„Product means any active substance or combination of substances presented for treating or preventing disease in human beings or animals and any active substance or combination of substances which may be administered to human beings or animals with a view to making a medical diagnosis or to restoring, correcting or modifying physiological functions in humans or in animals." [1990-es EB-javaslat, 1. cikk a) pont]*

Az 1990-es EB-javaslat 1. cikkéhez tartozó indokolás szerint a „product" terminust a szabadalmi jog és a gyógyszerengedélyezési jog közös nevezőjeként választották, mivel a tanúsítvány a két jogi terület határán fekszik. Szintén az indokolásban írják, hogy a „product" terminus definícióját a 65/65/EGK irányelv[9] 1. cikkének „medicinal product" (franciául: „médicament") definíciója alapján állították fel, amely a következő:

> *„Médicament: toute substance ou composition présentée comme possédant des propriétés curatives ou préventives à l'égard des maladies humaines ou animales. Toute substance ou composition pouvant être administrée à l'homme ou à l'animal en vue d'établir un diagnostic médical ou de restaurer, corriger ou modifier des fonctions organiques chez l'homme ou l'animal est également considérée comme médicament." (65/65/EGK 1. cikk 2. pont)*

8 Explanatory Memorandum to the Proposal for a Council Regulation (EEC) concerning the creation of a supplementary protection certificate for medicinal products. COM(90) 101 final – SYN 255, Brussels, 11 April 1990

9 Az irányelvet az 1990. évig terjedő időszakban módosította a 83/570/EEC, a 87/21/EEC és 89/341/EEC irányelv; a módosítások egyike sem érintette az 1. cikk definícióit.

Az 1990-es EB-indokolás 11. pontja rögzíti, hogy „a product being understood to mean an active substance in the strict sense" (azaz: a terméket úgy kell érteni, hogy az szigorú értelemben véve hatóanyagot jelent), és az indokolásnak a javaslat 1. cikkét magyarázó 28. pontja tovább pontosítja, hogy a „product" terminus nem a kész gyógyszerterméket jelenti, hanem azt a vegyipari és gyógyszeripari területen a szabadalmi jogban használt „product" terminus szűkebb értelmének megfelelően, azaz „active ingredient"-ként kell érteni. Az indokolás ezen részéből továbbá egyértelmű – ahogyan az MPI Study[10] is megjegyzi – hogy a „medicinal product" kifejezést is egyenértékűnek tekintették az „active ingredient" és az „active substance" kifejezéssel.

Az 1768/92/EGK rendelet 2. cikkében hivatkozott 65/65/EGK irányelv 1. cikkének 3. pontja a „substance" terminust így definiálja:

> *„...toute matière quelle qu'en soit l'origine, celle-ci pouvant être:*
>
> *humaine, telle que: le sang humain et les produits dérivés du sang humain, animale, telle que: les micro-organismes, animaux entiers, parties d'organes, sécrétions animales, toxines, substances obtenues par extraction, produits dérivés du sang, etc.*
>
> *végétale, telle que: les micro-organismes, plantes, parties de plantes, sécrétions végétales, substances obtenues par extraction, etc.*
>
> *chimique, telle que: les éléments, matières chimiques naturelles et les produits chimiques de transformation et de synthèse." (65/65/EGK 1. cikk 3. pont)*

A 65/65/EGK irányelvben is megjelenő „substance" terminust az 1990-es EB-indokolás szerint azért látták el az „active" jelzővel az 1990-es EB-javaslatban, hogy a „substance" terminusba belefoglalják a szabadalmi jogban használt „active ingredient" vagy „active substance" fogalmát.[11]

Az 1768/92/EGK rendelet 2. cikkében hivatkozott másik irányelv, a 81/851/EGK irányelv 1. cikke rögzíti, hogy a 65/65/EGK irányelv 1. cikkében lefektetett fogalommeghatározások a 81/851/EGK irányelvre is alkalmazandók.

Az 1990-es EB-indokolásnak a javaslat 1. cikkéhez tartozó részében világosan körvonalazódik az is, hogy a fentiek szerinti „product" halmazból csak a „product protected by a patent" (azaz: szabadalom által védett termék) szűkebb halmazt kívánták kiegészítő oltalomban részesíteni, azaz azokat a termékeket, amelyek teljesítik a szabadalmazhatóság követelményeit. A termékhez kapcsolható szabadalom típusát azonban nem akarták termékszabadalomként kikötni. Az indokolás e része szerint tanúsítvány adható új terméket,

10 *Roberto Romandini, Anette Kur,* et al.: Study on the Legal Aspects of Supplementary Protection Certificates in the EU written by Max Planck Institute for Innovation and Competition. Brüsszel, 2018, p. 134.

11 Az MPI Study (p. 134) ezzel kapcsolatban megjegyzi, hogy sem abban az időben, sem ma nem pontos az a feltevés, hogy e két utóbbi terminus szabadalomjogi fogalom lenne. *Ronaldini, Kur,* et al.: i. m. (10), p. 134.

új vagy ismert termék előállítási eljárását, új vagy ismert termék új alkalmazását, új vagy ismert terméket tartalmazó új kombinációt védő szabadalom alapján.

A 469/2009/EK szerinti „product" fogalmi körének behatárolását nehezíti, hogy míg az 1990-es EB-javaslat 2. cikkében nem szerepelt a „medicinal product" kifejezés:

> *„Any product protected by a patent in the territory of a Member State and subject, prior to being placed on the market, to an administrative authorization procedure as laid down in Council Directive 65/65/EEC or Council Directive 81/851/EEC may, under the terms and conditions provided for in this Regulation, be the subject of a certificate" (1990-es EB-javaslat 2. cikke),*

addig az elfogadott 1768/92/EGK rendelet 2. cikkében szerepel:

> *„Any product ... prior to being placed on the market as a medicinal product ..." (Az 1768/92/EGK 2. cikkének részlete; a teljes szöveget lásd fentebb).*

Ez utóbbi értelmében a termék mint gyógyszer kerül forgalomba. A szöveg grammatikai felépítése azt sugallja, hogy a „medicinal product" fogalmat a „product" fogalmán belüli, mintegy azt szűkítő fogalomként kell értenünk, azonban az 1. cikk *a)* és *b)* pontja:

> *„...'medicinal product' means any substance or combination of substances presented for treating or preventing disease in human beings or animals and any substance or combination of substances which may be administered to human beings or animals with a view to making a medical diagnosis or to restoring, correcting or modifying physiological functions in humans or in animals" [1768/92/EGK 1. cikkének a) pontja]*
>
> *„...'product' means the active ingredient or combination of active ingredients of a medicinal product" [1768/92/EGK 1. cikkének b) pontja]*

ellentmond ennek a sugallatnak, mert ezekből nyilvánvaló, hogy az 1768/92/EGK rendelet szerint a „product" a „medicinal product" összetevője. A 469/2009/EK 1. és 2. cikkének idevonatkozó szövegrészei egyeznek az 1768/92/EGK rendelet fenti szövegrészeivel:

> *„...'medicinal product' means any substance or combination of substances presented for treating or preventing disease in human beings or animals and any substance or combination of substances which may be administered to human beings or animals with a view to making a medical diagnosis or to restoring, correcting or modifying physiological functions in humans or in animals" [469/2009/EK 1. cikkének a) pontja]*
>
> *„...'product' means the active ingredient or combination of active ingredients of a medicinal product" [469/2009/EK 1. cikkének b) pontja]*
>
> *„Any product ... prior to being placed on the market as a medicinal product ..." (469/2009/EK 2. cikkének részlete; a teljes szöveget lásd fentebb),*

így ezekre is érvényesek az imént mondottak.

A diakrón vizsgálat összegzéseként a következőket állapíthatjuk meg. Az 1990-es EB-javaslat és -indokolás összeállítása során az „active ingredient", „active substance", „medicinal product" és „product" terminus egymással egyenértékűen hatóanyagot vagy hatóanyag-kombinációt jelentett. Ez a négy terminus az 1768/92/EGK rendeletben négy különböző tartalmú fogalomra esett szét (az „active substance" terminusból ismét „substance" terminus lett, feltehetően a 65/65/EGK irányelvi definícióhoz visszatérve), és ennek folytatásaként a ma hatályos 469/2009/EK rendeletben is e négy terminus négy különböző fogalmat jelent, amelyek közül az „active ingredient" és a „substance" tartalma nincs megadva a 469/2009/EK rendeletben.

Azt a kérdést, hogy a „medicinal product" definíciójában szereplő „substance" és a „product" definíciójában szereplő „active ingredient" fogalmi körének mi a tartalma, szinkrón módszerrel is megközelíthetjük, megnézve a 469/2009/EK 2. cikkében hivatkozott, ma is hatályos irányelvekben foglaltakat.

A 469/2009/EK 2. cikkében hivatkozott irányelvek a 2001/82/EK és a 2001/83/EK. Mielőtt rátérnénk ezen irányelveknek a 469/2009/EK 2009 májusi elfogadása idején hatályos szövegére, idézzük fel, milyen főbb definíciókat tartalmaztak a 2001. november 6-i szövegek:

„1. Proprietary medicinal product: Any ready-prepared medicinal product placed on the market under a special name and in a special pack.

2. Veterinary medicinal product: Any substance or combination of substances presented for treating or preventing disease in animals. Any substance or combination of substances which may be administered to animals with a view to making a medical diagnosis or to restoring, correcting or modifying physiological functions in animals is likewise considered a veterinary medicinal product.

3. Ready-made veterinary medicinal product: Any veterinary medicinal product prepared in advance which does not comply with the definition of proprietary medicinal products and which is marketed in a pharmaceutical form which may be used without further processing.

„1. Proprietary medicinal product: Any ready-prepared medicinal product placed on the market under a special name and in a special pack.

2. Medicinal product: Any substance or combination of substances presented for treating or preventing disease in human beings. Any substance or combination of substances which may be administered to human beings with a view to making a medical diagnosis or to restoring, correcting or modifying physiological functions in human beings is likewise considered a medicinal product.

3. Substance: Any matter irrespective of origin which may be:
- *human, e.g. human blood and human blood products;*
- *animal, e.g. micro-organisms, whole animals, parts of organs, animal secretions, toxins, extracts, blood products;*

4. Substance: Any matter irrespective of origin which may be:
- *human, e.g. human blood and human blood products;*
- *animal, e.g. micro-organisms, whole animals, parts of organs, animal secretions, toxins, extracts, blood products;*
- *vegetable, e.g. micro-organisms, plants, parts of plants, vegetable secretions, extracts;*
- *chemical, e.g. elements, naturally occurring chemical materials and chemical products obtained by chemical change or synthesis." (2001/82/EK 1. cikkének 1–4. pontjai a 2001. nov. 6-án elfogadott szöveg szerint);*

- *vegetable, e.g. micro-organisms, plants, parts of plants, vegetable secretions, extracts;*
- *chemical, e.g. elements, naturally occurring chemical materials and chemical products obtained by chemical change or synthesis." (2001/83/EK 1. cikkének 1–3. pontjai a 2001. nov. 6-án elfogadott szöveg szerint).*

A fenti definíciókból a „veterinary medicinal product"/„medicinal product" és a „substance" fogalom definíciója párhuzamba állítható a 65/65/EGK irányelv megfelelő definícióival. A fenti két definíciósort a 2004/28/EK, illetve a 2004/27/EK irányelv lényegesen átalakította. A „substance" definícióját a módosító irányelvek érintetlenül hagyták, míg a „proprietary medicinal product" és a „ready-made veterinary medicinal product" fogalomra vonatkozó definíciót törölték, a 2. pontok szövegét a következőkre módosították:

„2. Veterinary medicinal product: (a) any substance or combination of substances presented as having properties for treating or preventing disease in animals; or (b) any substance or combination of substances which may be used in or administered to animals with a view either to restoring, correcting or modifying physiological functions by exerting a pharmacological, immunological or metabolic action, or to making a medical diagnosis." (2001/82/EK 1. cikkének 2. pontja a 2004/28/EK szerinti módosítással);

„2. Medicinal product: (a) Any substance or combination of substances presented as having properties for treating or preventing disease in human beings; or (b) Any substance or combination of substances which may be used in or administered to human beings either with a view to restoring, correcting or modifying physiological functions by exerting a pharmacological, immunological or metabolic action, or to making a medical diagnosis." (2001/83/EK 1. cikkének 2. pontja a 2004/27/EK szerinti módosítással).

Amint látjuk, a két 2. pontban foglalt korábbi definícióhoz képest szűkebb körre vonatkozó definíciók jöttek létre a módosítás nyomán azáltal, hogy a hatás lehetséges módjait a definíciókba foglalták. E módosítás hátterének feltárása meghaladná a jelen dolgozat

keretét, ezért ettől eltekintünk. A kiemelendő meglátás az, hogy a 2009. évi 469/2009/EK „medicinal product" definíciójának kialakítására nem gyakorolt hatást a 2004/28/EK és a 2004/27/EK irányelv szerinti definíciómódosítás.[12]

A 2001/82/EK és 2001/83/EK irányelvben a „substance" fogalom definíciója lényegében a 65/65/EGK irányelv „substance"-definíciójának felel meg.

Meg kell még említeni, hogy a 2001/83/EK irányelvbe az azt módosító 2011/62/EU irányelv bevezette az „active substance" és az „excipient" meghatározását:

> *„Active substance: Any substance or mixture of substances intended to be used in the manufacture of a medicinal product and that, when used in its production, becomes an active ingredient of that product intended to exert a pharmacological, immunological or metabolic action with a view to restoring, correcting or modifying physiological functions or to make a medical diagnosis." (2001/83/EK 1. cikkének 3a. pontja a 2011/62/EU szerint)*
>
> *„Excipient: Any constituent of a medicinal product other than the active substance and the packaging material." (2001/83/EK 1. cikkének 3b. pontja a 2011/62/EU szerint),*

amit a 469/2009/EK megalkotása idején értelemszerűen még nem vehetett figyelembe a jogalkotó.

„Active substance" és „plant protection product" az 1610/96/EK értelmében

Az 1610/96/EK rendelet definiálja mind az „active substance", mind a „plant protection product" terminust:

> *„…'active substances': substances or micro-organisms including viruses, having general or specific action: (a) against harmful organisms; or (b) on plants, parts of plants or plant products" (1610/96/EK 1 cikkének 3. pontja)*

és

> *„…'plant protection products': active substances and preparations containing one or more active substances, put up in the form in which they are supplied to the user, intended to:*
> *(a) protect plants or plant products against all harmful organisms or prevent the action of such organisms, in so far as such substances or preparations are not otherwise defined below;*
> *(b) influence the life processes of plants, other than as a nutrient (e.g. plant growth regulators);*

[12] Az MPI Study készítői időszerűnek látják a 469/2009/EK „medicinal product" definíciójának hasonló módosítását a hatásmód kikötése révén. Az MPI Study készítői szerint egy ilyen szövegmódosítás lehetővé tenné az emberi testen alkalmazott, de farmakológiai, immunológiai vagy metabolikus hatást nem mutató, terápiás vagy diagnosztikai eszközök jobb elhatárolását a gyógyszer („medicinal product") fogalomkörtől. *Romandini, Kur,* et al.: i. m. (10), p. 136.

(c) preserve plant products, in so far as such substances or products are not subject to special Council or Commission provisions on preservatives;
(d) destroy undesirable plants; or
(e) destroy parts of plants, check or prevent undesirable growth of plants" (1610/96/EK 1. cikkének 1. pontja).

E meghatározásokból és a fentebb idézett „product"-definícióból egyértelmű, hogy az 1610/96/EK szerinti „product" a növényvédő szer hatóanyagát vagy a hatóanyagaiból álló kombinációt jelenti, ahol a növényvédő szer felhasználható készterméket, a hatóanyag pedig károsító szervezetek elleni hatással vagy növényeken, növényi részeken, növényi termékeken kifejtett hatással rendelkező anyagot vagy mikroorganizmust (beleértve a vírusokat) jelent.

Az 1610/96/EK definiálja továbbá az „active substance" és a „plant protection product" fogalommeghatározásban szereplő következő fogalmakat:

„'substances': chemical elements and their compounds, as they occur naturally or by manufacture, including any impurity inevitably resulting from the manufacturing process" (1610/96/EK 1. cikkének 2. pontja)

„...'preparations': mixtures or solutions composed of two or more substances, of which at least one is an active substance, intended for use as plant protection products" (1610/96/EK 1. cikkének 4. pontja)

„...'plants': live plants and live parts of plants, including fresh fruit and seeds" (1610/96/EK 1. cikkének 5. pontja)

„...'plant products': products in the unprocessed state or having undergone only simple preparation such as milling, drying or pressing, derived from plants, but excluding plants themselves as defined in point 5" (1610/96/EK 1. cikkének 6. pontja)

„...'harmful organisms': pests of plants or plant products belonging to the animal or plant kingdom, and also viruses, bacteria and mycoplasmas and other pathogens" (1610/96/EK 1. cikkének 7. pontja).

Bár az 1610/96/EK rendelet részletesen definiálja a „product" fogalom meghatározásában szereplő terminusokat, érdemes még az 1610/96/EK rendeletre diakrón szempontból is röviden rátekinteni, hogy lássuk a fenti fogalmak eredetét. A rendeletjavaslathoz fűzött indokolás[13] (továbbiakban: 1994-es EB-indokolás) 66. pontja szerint az 1. cikkben szereplő „plant protection products", „substances", „active substances" és „preparations" fogalom a 91/414/EGK irányelv 2. cikkében foglalt fogalmaknak felelnek meg. Az indokolás ugyanezen pontja megadja azt is, hogy a „product" fogalmat szűken kell értelmezni, annak jelen-

[13] Explanatory Memorandum to the Proposal for a European Parliament and Council Regulation (EC) concerning the creation of a supplementary protection certificate for plant protection products. COM(94) 579 final – 94/0285 (COD), Brussels, 09. 12. 1994.

tése növényvédő szer hatóanyaga vagy hatóanyagainak kombinációja. Itt meg kell jegyeznünk, hogy a 91/414/EGK irányelvet felváltó 1107/2009/EK rendelet 3. cikkében foglalt definíciók ugyanezekből a meghatározásokból indulnak ki, de tartalmaznak az időközbeni technikai, tudományos és jogi fejlődést tükröző frissítéseket.

A hatóanyag származékainak minősítése a 469/2009/EK és az 1610/96/EK értelmében

A „medicinal product" kisebb módosításaira (pl. eltérő só, észter vagy gyógyszerészeti forma) vonatkozóan az 1990-es EB-indokolás 11. pontja határozottan úgy foglal állást, hogy ezek nem alapozzák meg egy újabb tanúsítvány kiadását ugyanarra a hatóanyagra. Ez azt jelenti, hogy az indokolás értelmében SPC-oltalom kiegészítő oltalomban még nem részesített[14] hatóanyagra adható, de kiegészítő oltalomban még nem részesített hatóanyagsóra vagy -észterre csak abban az esetben, ha a hatóanyagsó vagy -észter hatóanyagára magára nem adtak még kiegészítő oltalmat.

Ezzel szemben az 1610/96/EK 14. preambulumbekezdése, amely az 1610/96/EK 17. preambulumbekezdése alapján irányadó az 1768/92/EGK rendelet és így a 469/2009/EK értelmezéséhez, kimondja, hogy

> *„... the issue of a certificate for a product consisting of an active substance does not prejudice the issue of other certificates for derivatives (salts and esters) of the substance, provided that the derivatives are the subject of patents specifically covering them" (1610/96/EK 14. preambulum).*

Ez a preambulumbekezdés lehetővé teszi kiegészítő oltalmi tanúsítvány megadását kiegészítő oltalomban még nem részesített hatóanyagsóra vagy -észterre abban az esetben is, ha a hatóanyagsó vagy -észter hatóanyagára magára már adtak kiegészítő oltalmat, amennyiben a hatóanyagsó vagy -észter külön szabadalom oltalma alatt áll.

A kiegészítő oltalomban részesíthető találmányok köre az Európai Szabadalmi Egyezmény szerint

Magyarországon lehetőség van kiegészítő oltalmat szerezni hatályosított európai szabadalom alapján is. Az Európai Szabadalmi Egyezményben a 63. cikk 2*b)* pontja vonatkozik a forgalomba hozatali engedélyhez kapcsolódóan adható kiegészítő oltalomra:

> *„(2) Nothing in the preceding paragraph shall limit the right of a Contracting State to extend the term of a European patent, or to grant corresponding protection which follows immediately on expiry of the term of the patent, under the same conditions as those applying to national patents ...*

[14] Természetesen az SPC területi hatályát figyelembe véve, tehát pl. egy adott hatóanyagra Németországban megadott SPC nem gátolja, hogy ugyanarra a hatóanyagra Magyarországon SPC-t adjanak az oltalmazhatóság feltételeinek fennállása esetén.

> *(b) if the subject-matter of the European patent is a product or a process for manufacturing a product or a use of a product which has to undergo an administrative authorisation procedure required by law before it can be put on the market in that State." [European Patent Convention, Art. 63. (2b)]*

Az Európai Szabadalmi Egyezmény nem tartalmaz megkötést arra vonatkozóan, hogy a szabadalmazott találmányok mely műszaki körben részesíthetők a 20 éves szabadalmi oltalmi időn túli oltalomban.

3. A kiegészítő oltalom tárgya a joggyakorlatban

A kiegészítő oltalmi tanúsítvánnyal kapcsolatban az uniós jog értelmezésére vonatkozó kérdésekben a hazai hivatali és bírósági joggyakorlatra nézve az Európai Unió Bíróságának (EUB) előzetes döntéshozatali eljárásban hozott ítéletei kötelező érvényűek. Ugyanakkor az Európai Unió országainak nemzeti hivatali és bírósági joggyakorlata nem köti a hazai hivatali és bírósági joggyakorlatot, bár szükség esetén adhat támpontot a hazai joggyakorlat számára. Tekintsünk át tehát néhány fontosabb, az EUB előzetes döntéshozatali eljárásában hozott, illetve hazai ítéletet.

C-258/99[15]
A BASF AG SPC-bejelentést nyújtott be Hollandiában kloridazonra Pyramin DF készítménye forgalomba hozatali engedélye alapján. A kloridazon két izomerből álló anyag, amely izomerek közül a 4-amino-5-klór-1-fenil-piridazon-6 herbicid hatóanyagként aktív, míg az 5-amino-4-klór-1-fenil-piridazon-6 inaktív vagy alig aktív, és a gyártás során elkerülhetetlenül keletkező szennyezőnek tekinthető. A BASF AG 20 év különbséggel két forgalomba hozatali engedélyt szerzett kloridazont tartalmazó készítményre. Az első engedély a legalább 80% aktív izomert és legfeljebb 20% inaktív izomert tartalmazó Pyramin készítményre, a második engedély vonatkozott az új gyártási eljárással előállított, legalább 90% aktív és legfeljebb 10% inaktív izomert tartalmazó Pyramin DF készítményre. Az SPC-bejelentést a hivatal elutasította azon az alapon, hogy a termék a kloridazon aktív izomerje, és erre a termékre nem a Pyramin DF-re kiadott forgalomba hozatali engedély az első engedély. A bírósági eljárás során előzetes döntéshozatalra terjesztették fel – többek között – a következő kérdéseket.

> *1. (a) Az 1610/96/EK rendelet 1. cikke 2., 3. és 8. pontjainak fényében úgy kell-e érteni a „termék"-et a 3. cikk értelmében, hogy annak jelentése az 1. cikk 3. pontjában részletesebben meghatározott hatóanyag vagy hatóanyagok kombinációja, ahogyan a természetben vagy gyártás eredményeként előfordul, ideértve a gyártási folyamatból származó elkerülhetetlen szennyeződéseket is?*

[15] A döntés kelte: 2001. 05. 10., az eljárás nyelve: angol.

> *(b) Abban az esetben, amikor új eljárás útján előállítanak egy olyan növényvédő szert, amely kisebb mennyiségben tartalmaz elkerülhetetlen szennyeződéseket, mint egy ugyanazt a hatóanyag-összetevőt tartalmazó, már létező növényvédő szer, a két növényvédő szer egymással azonos termék-e?*
>
> *(c) Az 1(b) kérdésre adott válasz szempontjából van-e annak jelentősége, és ha igen, mekkora jelentősége van, hogy az új növényvédő szerre kell-e új forgalomba hozatali engedélyt szerezni?*[16]

Az EUB a hozzá intézett 1*(a)* és 1*(b)* kérdésre igenlő, az 1*(c)* kérdésre nemleges választ adott: az 1610/96/EK rendelet 3. cikkében szereplő „termék" kifejezés alatt a káros szervezetekre, növényekre, növényi részekre vagy növényi termékeken általában vagy meghatározott módon hatást kifejtő hatóanyag vagy hatóanyagok kombinációja értendő, ahogyan ezek a természetben vagy gyártás eredményeként előfordulnak, beleértve a gyártás során elkerülhetetlenül keletkező szennyezőket. Két olyan szer, amelyek csak az aktív kémiai összetevő és a szennyező arányában különböznek egymástól, ahol az egyik szer a szennyeződések kisebb mennyiségét tartalmazza, mint a másik, egymással azonos terméknek tekintendő az 1610/96/EK rendelet 3. cikke értelmében. Az a tény, hogy az új növényvédő szerre, amely az aktív kémiai összetevőt és a szennyezőt eltérő arányban tartalmazza, mint a korábbi szer, egy új forgalomba hozatali engedély szükséges, nem releváns annak megítélése szempontjából, hogy a két szer által tartalmazott összetevő termék ugyanazon termék-e.[17]

C-431/04[18]

A Massachusetts Institute of Technology Gliadel gyógyászati terméke egy makroszkopikus lemez, amely a tumorra toxikus karmusztin hatóanyagból és szabályozott hatóanyagleadást biztosító, biodegradábilis polifeprozán hordozóanyagból áll. Az intézmény által erre a hatóanyag-kombinációra benyújtott SPC-bejelentést a német hivatal elutasította – többek között – azon az alapon, hogy a polifeprozán nem tekinthető hatóanyagnak az 1768/92/EGK 1. cikkének *b)* pontja értelmében. A bírósági ügyszakaszban előzetes döntéshozatalra terjesztették fel a következő két kérdést:

> *1. A „gyógyszer hatóanyag-kombinációja" fogalom az 1768/92/EGK rendelet 1.cikke b) pontjának értelmében feltételezi-e, hogy a kombináció alkotórészei mind gyógyhatással rendelkező hatóanyagok?*
>
> *2. Akkor is „gyógyszer hatóanyag-kombinációjáról" van-e szó, ha egy két összetevőből álló anyagkombináció esetén az egyik alkotórész egy meghatározott tünet ismert gyógyászati hatóanyaga, míg a másik alkotórész a gyógyszer olyan*

16 Reference for a preliminary ruling by the Arrondissementsrechtbank's-Gravenhage by decision of 2 July 1999 in the case of BASF AG v. Bureau voor de Industriële Eigendom (Case C-258/99). Official Journal of the European Communities, 1999. 09. 18., No. C 265, p. 3–4.

17 C-258/99 ECLI:EU:C:2001:261, rendelkező rész.

18 A döntés kelte: 2006. 05. 04., az eljárás nyelve: német.

> *gyógyászati formáját teszi lehetővé, mely a gyógyszer megváltozott hatását eredményezi e tünet tekintetében (szabályozott hatóanyag-leadású in vivo implantátum a toxikus hatások elkerülésére)?*[19]

Az EUB döntésében kifejti, hogy tekintettel arra, hogy az 1768/92/EGK rendelet nem határozza meg a „hatóanyag" terminust, annak jelentését a mindennapi nyelv szerinti általános jelentése és használatának általános összefüggései figyelembevételével kell meghatározni. Ezek alapján a „hatóanyag" terminus a gyógyszerészetben általánosan elfogadott álláspont szerint nem foglal magában a gyógyszerek részét képező olyan anyagokat, amelyek önmagukban nem fejtenek ki hatást az emberi vagy állati szervezetre.[20] Továbbá az EUB az 1990-es EB-indokolás 11. pontját úgy értelmezi, hogy a gyógyszerészeti forma nem része a „termék" fogalmának, hanem „termék" alatt szigorúan hatóanyagot kell érteni.[21] Az EUB hivatkozik az 1610/96/EK szerinti „hatóanyag" meghatározásra is.[22] Az EUB azt állapítja meg, hogy egy olyan anyag, amelynek nincs önmagában gyógyhatása, és amelyet a gyógyszerformula kialakításához használnak, nem minősül „hatóanyag"-nak.[23] Az EUB a rendelkező részben a hozzá intézett 2. kérdésre nemleges választ ad: az 1768/92/EGK rendelet 1. cikkének *b)* pontját úgy kell értelmezni, hogy a „gyógyszer hatóanyag-kombinációja" fogalom nem foglalja magában azon két anyag kombinációját, amelyek közül csak az egyiknek van önmagában gyógyhatása valamely meghatározott tünet vonatkozásában, míg a másik a gyógyszer olyan gyógyászati formáját teszi lehetővé, amely az első anyag kezelési hatékonyságához szükséges.[24]

C-202/05[25]

A Yissum Research and Development Company of the Hebrew University of Jerusalem SPC-bejelentést tett az Egyesült Királyságban kalcitriolra; másodlagosan kérte tanúsítvány adását kalcitriol és kenőcsbázis kombinációjára, a Galderma Ltd. – hatóanyagként kalcitriolt, excipiensekként folyékony paraffint, fehér lágy paraffint és alfa-tokoferolt tartalmazó – Silkis kenőcsre vonatkozó forgalomba hozatali engedélye alapján. A hivatal a bejelentést elutasította, és megállapította, hogy egy kenőcsbázis nem tekinthető „hatóanyag"-nak az 1768/92/EGK rendelet értelmében. A bírósági eljárásban előzetes döntéshozatalra terjesztették fel a következő három kérdést.

---

19 Ersuchen um Vorabentscheidung, vorgelegt aufgrund desBeschlusses des Bundesgerichtshofes vom 29. Juni 2004 in dem Rechtsbeschwerdeverfahren des Massachusetts Institute of Technology. (Rechtssache C-431/04). Amtsblatt der Europäischen Union, 2004. 12.4., No. C 300, p. 33.

20 C-431/04 ECLI:EU:C:2006:291, 16–18. pont.

21 C-431/04 ECLI:EU:C:2006:291, 19–21. pont.

22 C-431/04 ECLI:EU:C:2006:291, 22. pont.

23 C-431/04 ECLI:EU:C:2006:291, 25. pont.

24 C-431/04 ECLI:EU:C:2006:291, rendelkező rész.

25 A döntés kelte: 2007. 04. 17., az eljárás nyelve: angol.

1. Ha egy alapszabadalom egy gyógyászati hatóanyag második egészségügyi alkalmazását oltalmazza, mit kell érteni „terméken" az 1768/92/EGK rendelet 1. cikkének b) pontja értelmében, és különösen van-e szerepe a gyógyászati hatóanyag alkalmazásának a „termék" rendelet szerinti fogalommeghatározásában?

2. Feltételezi-e a „gyógyszer hatóanyagainak kombinációja" kifejezés a rendelet 1. cikkének b) pontja értelmében azt, hogy a kombináció minden egyes összetevője rendelkezik gyógyászati hatással?

3. „Gyógyszer hatóanyagainak kombinációja"-e, ha egy két komponenst tartalmazó anyagkombináció egyik összetevője gyógyászati hatóanyag meghatározott indikációra, a másik összetevője pedig a gyógyszer olyan formáját teszi lehetővé, amely ennél az indikációnál a gyógyszer hatásosságát idézi elő?[26]

Az EUB – megküldve a C-431/04 sz. ügyben hozott döntést – megkérdezte a kérdéseket felterjesztő bíróságtól, hogy e döntés figyelembevételével is fenntartja-e az előzetes döntéshozatal iránti kérelmét. A bíróság az 1. kérdést fenntartotta, a 2–3. kérdést visszavonta. (Itt meg kell jegyezni, hogy a jelen ügy 2. kérdése megfelel a C-431/04 sz. ügyben feltett 1. kérdésnek.) Az EUB döntésében megállapítja, hogy a feltett kérdésre a válasz az ítélkezési gyakorlatból egyértelműen levezethető.[27] Hivatkozik a C-31/03 és a C-431/04 sz. ügyre, amelyekből levezethetőnek tartja, hogy a „hatóanyag" fogalmába nem tartozik bele a hatóanyag gyógyászati célú felhasználása.[28] Az EUB a hozzá intézett 1. kérdésnek csak a 2. részére ad választ, mégpedig nemleges választ: az 1768/92/EGK rendelet 1. cikkének *b)* pontját úgy kell értelmezni, hogy ha egy alapszabadalom egy gyógyászati hatóanyag második egészségügyi alkalmazását oltalmazza, ez az alkalmazás nem képezi a „termék" fogalmának szerves részét.[29]

C-130/11[30]

A Neurim Pharmaceuticals (1991) Ltd SPC-bejelentést nyújtott be az Egyesült Királyságban melatoninra. A hivatal a bejelentést elutasította azon az alapon, hogy a bejelentő által hivatkozott – humángyógyászati alkalmazásban álmatlanság indikációval a melatonin hatóanyagú Circadinra kiadott – forgalomba hozatali engedély nem az első engedély, mert melatoninra már korábban kiadtak forgalomba hozatali engedélyt juhok szaporodásának szabályozása indikációban. A bírósági ügyszakaszban előzetes döntéshozatali eljárás indítására került sor. A döntéshozatalra előterjesztett kérdések a jelen dolgozat tárgyától messzebb

[26] Reference for a preliminary ruling from the High Court of Justice (England and Wales), Chancery Division (PatentsCourt) by order of that court of 20 December 2004 inYissum Research and Development Company of theHebrew University of Jerusalem v. Comptroller-General ofPatents (Case C-202/05). Official Journal of the European Union, 2005. 08. 06., No. 193, p. 8–9.

[27] C-202/05 ECLI:EU:C:2007:214, 15. pont.

[28] C-202/05 ECLI:EU:C:2007:214, 17–19. pont.

[29] C-202/05 ECLI:EU:C:2007:214, rendelkező rész.

[30] A döntés kelte: 2012. 07. 19., az eljárás nyelve: angol.

esnek, azonban az EUB-nek az 1. kérdésre adott válasza releváns szempontot tartalmaz: a 469/2009/EK rendelet 3. és 4. cikkét úgy kell értelmezni, hogy önmagában az a tény, hogy valamely állatgyógyászati készítmény tekintetében korábban forgalomba hozatali engedélyt adtak, nem zárja ki, hogy kiegészítő oltalmi tanúsítványt adjanak ugyanezen terméknek egy eltérő alkalmazására, amennyiben ez utóbbi alkalmazásra van forgalomba hozatali engedély, és kiterjed rá az alapszabadalom.[31] Azaz, ismert hatóanyag új gyógyászati alkalmazását kihasználó új gyógyszer lehetővé teheti kiegészítő oltalmi tanúsítvány megszerzését, de ennek oltalma nem magára a hatóanyagra, hanem a termék új felhasználására terjed ki.[32]

C-210/13[33]

A GlaxoSmithKline Biologicals S.A. Prepandrix készítménye influenzavírus elleni vakcina. E készítmény forgalomba hozatali engedélye alapján a cég három év különbséggel egymást követően két SPC-bejelentést nyújtott be az Egyesült Királyságban, két külön alapszabadalmat megjelölve. Az első bejelentés szkvalént, DL-α-tokoferolt és poliszorbát 80-at tartalmazó olaj a vízben típusú emulzióra (azaz az AS03 elnevezésű adjuvánsra), a második bejelentés influenzavírus-antigént, valamint DL-α-tokoferolt és poliszorbát 80-at tartalmazó olaj a vízben típusú emulziót tartalmazó adjuvált vakcinára vonatkozott. A hivatal a két ügyben azonos napon bocsátott ki döntést, megállapítva, hogy a termék meghatározása nem felel meg a 469/2009/EK 1. cikke *b)* pontjának. A bírósági eljárásban a két ügyben együtt előzetes döntéshozatalra terjesztették fel a következő két kérdést.

> *1. A 469/2009/EK rendelet 1. cikkének b) pontja szerinti „hatóanyag"-e az önmagában terápiás hatással nem rendelkező, de valamely antigénnel vakcinában kombinálva ezen antigén terápiás hatását növelő adjuváns?*
>
> *2. Az első kérdésre adandó nemleges válasz esetén, a 469/2009/EK rendelet 1. cikkének b) pontja szerinti „hatóanyagok kombinációja"-nak tekinthető-e mindenesetre az ilyen adjuváns antigénnel való kombinációja?*[34]

Az EUB döntésében a C-431/04 sz. ügyre hivatkozva az abban végigvezetett érvelést alkalmazza.[35] Hivatkozik továbbá a 2003/63/EK irányelvvel módosított 2001/83/EK irányelv I. melléklete 1. részének 3.2.2.1. pontjára, amely a kész gyógyszer leírásáról és összetételéről szól, és világosan elkülöníti a hatóanyago(ka)t a segédanyagoktól. Az EUB szerint ebben az összefüggésben a 469/2009/EK rendelet értelmezésében is különböznie kell a „hatóanyag"

31 C-130/11 ECLI:EU:C:2012:489, rendelkező rész.
32 C-130/11 ECLI:EU:C:2012:489, 25. pont.
33 A döntés kelte: 2013. 11. 14., az eljárás nyelve: angol.
34 Reference for a preliminary ruling from High Court of Justice (Chancery Division) (United Kingdom) made on 18 April 2013 – Glaxosmithline Biologicals SA, Glaxosmithkline Biologicals, Niederlassung der Smithkline Beecham Pharma GmbH & Co. KG v. Comptroller-General of Patents, Designs and Trade Marks (Case C-210/13). Official Journal of the European Union, 2013. 06. 29., No. C 189, p. 8.
35 C-210/13 ECLI:EU:C:2013:762, 26–34. pont.

és a „segédanyag" fogalmának.[36] Az EUB megállapítja, hogy a bejelentő által hivatkozott Neurim-döntés nem érvényteleníti a „termék" fogalmának „hatóanyag"-ként, szűken való értelmezését.[37] Az EUB a hozzá intézett mindkét kérdésre nemleges választ ad: a 469/2009/EK rendelet 1. cikkének *b)* pontját úgy kell értelmezni, hogy nem tartozik a „hatóanyag" fogalma alá az adjuváns, és nem tartozik a „hatóanyagok kombinációja" fogalma alá két olyan anyag kombinációja, amelyek közül az egyik önmagában gyógyhatással rendelkező hatóanyag, míg a másik, egy adjuváns, fokozhatja e gyógyhatást, azonban önmagában nem rendelkezik gyógyhatással.[38]

C-11/13[39]

A Bayer CropScience AG Németországban SPC-bejelentést tett egy védőanyag (safener, széfener),[40] az izoxadifen oltalomban részesítését kérve. A hivatal a bejelentést elutasította. A következő fokon eljáró bíróság rámutatott arra, hogy az ügyben felmerül, hogy az SPC-bejelentés – a hivatal által felhozott okoktól függetlenül – elutasítható azon az alapon, hogy az izoxadifen nem hatóanyag, hanem védőanyag, és így nem tartozik az 1610/96/EK szerinti „termék" fogalma alá, figyelembe véve az 1107/2009/EK rendeletet, amelynek 2. cikke különbséget tesz a hatóanyagok és a védőanyagok között; majd előzetes döntéshozatalra terjesztette fel a következő kérdést.

> *Úgy kell-e értelmezni az említett rendelet [azaz: 1610/96/EK] 3. cikkének (1) bekezdésében és 1. cikkének 8. pontjában szereplő „termék", valamint 1. cikkének 3. pontjában szereplő „hatóanyag" fogalmát, hogy a védőanyag is e fogalmak alá tartozik?*[41]

Az EUB megállapítja, hogy az 1610/96/EK rendelet 1. cikkének 1. és 3. pontja értelmében a „hatóanyag" fogalma a toxikus, fitotoxikus vagy önálló növényvédő hatást kifejtő anyagokhoz kapcsolódik, de a rendelet nem tesz különbséget a közvetlen és közvetett hatás között; ugyanakkor azon anyagok, amelyek nem rendelkeznek a fenti hatásokkal, nem te-

36 C-210/13 ECLI:EU:C:2013:762, 36–38. pont.
37 C-210/13 ECLI:EU:C:2013:762, 43–44. pont.
38 C-210/13 ECLI:EU:C:2013:762, rendelkező rész.
39 A döntés kelte: 2014. 06. 19., az eljárás nyelve: német.
40 A széfenerek szerepe a növényvédelemben az, hogy jelentősen megnövelik a haszonnövény ellenállóképességét az alkalmazott – a haszonnövényre is toxikus – herbiciddel szemben, azonban ugyanezt a hatást lényegében nem mutatják az irtani kívánt gyomnövényeken. Hatásmechanizmusuk sokféle lehet: antagonizálhatják a herbicidnek a növényi receptor(ok)on kifejtett hatását, fokozhatják a herbicid metabolizmusáért felelős enzim(ek)et kódoló gén(ek) expresszióját, gátolhatják a herbicid növényi sejtekbe való felvételét és azok közötti szállítását stb. A széfenerek hatásmechanizmusát a már ismert széfenerek esetében is folyamatosan új és új kísérletekben vizsgálják.
41 Vorabentscheidungsersuchen des Bundespatentgerichts (Deutschland) eingereicht am 10. Januar 2013 – Bayer CropScience AG (Rechtssache C-11/13). Amtsblatt der Europäischen Union, 2013. 03. 23., No. C 86, p. 10.

kinthetők „hatóanyag”-nak.[42] Az EUB annak megállapítását, hogy egy adott védőanyag a fentiek értelmében „hatóanyag”-nak minősíthető-e, az eljáró nemzeti bíróság hatáskörébe sorolja.[43] Továbbá, az EUB álláspontja szerint védőanyag esetében sem lehet kizárni, hogy a védőanyagot tartalmazó növényvédő szer engedélyezési eljárása miatt a védőanyagra vonatkozó szabadalom kereskedelmi hasznosítása késlekedik.[44] Az EUB ezen álláspontja implikálja, hogy a kiegészítő oltalmi tanúsítvány mint oltalmi forma bevezetése mögötti céllal nem ellentétes az, hogy forgalomba hozatali engedély alá tartozó védőanyagok kiegészítő oltalomban részesüljenek. Az EUB a hozzá intézett kérdésre igenlő válasz ad: az 1610/96/EK rendelet 1. cikkének 8. pontjában és 3. cikkének (1) bekezdésében szereplő „termék” fogalmát, valamint az e rendelet 1. cikkének 3. pontjában szereplő „hatóanyagok” fogalmát akként kell értelmezni, hogy a védőanyagként történő használatra szolgáló anyag e fogalmak alá tartozhat, amennyiben toxikus, fitotoxikus vagy önálló növényvédő hatást fejt ki.[45]

C-631/13[46]

Arne Forsgren Protein D-re nyújtott be SPC-bejelentést Ausztriában saját nevén lévő alapszabadalma és a GlaxoSmithKline Biologicals S.A. nevére szóló, Synflorixra vonatkozó forgalomba hozatali engedély alapján. A Protein D a rá vonatkozó alapszabadalom szerint *Haemophilus influenzae* baktérium ellen önállóan vagy (szabad vagy konjugált alakban) kombinációban alkalmazható, vakcina alkotóelemeként használható, immunstimuláns hatású anyag. A Synflorix vakcina hatóanyagként – a Summary of Product Characteristics (SmPC) releváns verziója szerint – hordozófehérjéhez konjugált, 10 különböző szerotípusba tartozó, pneumococcalis poliszacharid molekulákat tartalmaz, amelyek közül 8 szerotípus esetén a hordozófehérje Protein D. A Synflorix vakcina terápiás indikációja *Streptococcus pneumoniae* által okozott invazív megbetegedések és akut középfülgyulladás. A Protein D nem a segédanyaglista elemeként, hanem hordozóanyagként szerepel az SPC-ben, továbbá megemlítésre kerül, hogy nincs bizonyíték arra, hogy a Snyflorix *Haemophilus influenzae* ellen védelmet nyújtana. A hivatal elutasította a bejelentést azon az alapon, hogy a Protein D a Synflorixban segédanyag szerepét tölti be. A szenátus előtti eljárásban előzetes döntéshozatalra terjesztették fel – többek között – azt a kérdést, hogy adható-e SPC olyan hatóanyagra, amely hatóanyagot az engedélyezett gyógyszer más hatóanyagokkal kovalens kötésben tartalmazza, miközben a hatóanyag megőrzi saját hatását.[47] Az EUB átfogalmazta ezt a kérdést a következőképpen:

[42] C-11/13 ECLI:EU:C:2014:2010, 31–33. pont.
[43] C-11/13 ECLI:EU:C:2014:2010, 37. pont.
[44] C-11/13 ECLI:EU:C:2014:2010, 42–43. pont.
[45] C-11/13 ECLI:EU:C:2014:2010, rendelkező rész.
[46] A döntés kelte: 2015. 01. 15., az eljárás nyelve: német.
[47] Vorabentscheidungsersuchen des Obersten Patent- und Markensenats (Österreich) eingereicht am 2. Dezember 2013 – Arne Forsgren (Rechtssache C-631/13). Amtsblatt der Europäischen Union, 2014. 03. 01., No. C 61, p. 4.

> *A 469/2009/EK rendelet 1. cikkének b) pontját és 3. cikkének a) pontját úgy kell-e értelmezni, hogy önmagában azon az alapon kizárják valamely hatóanyagra kiegészítő oltalmi tanúsítvány adását, hogy ez a hatóanyag kovalens kötésben áll további, a gyógyszer összetételéhez tartozó hatóanyagokkal?*[48]

Az EUB döntésében a C-431/04 ügyben adott érvelésére, valamint a 2011/62/EU irányelv által a 2001/83/EK irányelvbe bevezetett definícióra[49] hivatkozik a „hatóanyag" fogalmának értelmezése kapcsán.[50] Ezek alapján megállapítja, hogy a „hatóanyag" fogalma azokra az anyagokra vonatkozik, amelyek saját farmakológiai, immunológiai vagy metabolikus hatással rendelkeznek, ugyanakkor a 469/2009/EK nem különbözteti meg a szabadon álló vagy más anyaggal kovalens kötésben álló hatóanyagokat.[51] Az EUB az általa átfogalmazott 1. kérdésre nemleges választ ad: kimondja, hogy a 469/2009/EK 1. cikkének *b)* pontja és 3. cikkének *a)* pontja úgy értelmezendő, hogy ezek nem zárják ki, hogy kiegészítő oltalmi tanúsítványban részesüljön olyan hatóanyag, amely kovalens kötésben áll a gyógyszer összetételéhez tartozó további hatóanyagokkal. Kimondja továbbá, hogy a 469/2009/EK 1. cikkének *b)* pontját úgy kell értelmezni, hogy kovalens kötéssel poliszacharid antigénhez konjugált hordozófehérje csak abban az esetben minősül „hatóanyag"-nak, ha saját farmakológiai, immunológiai vagy metabolikus hatással rendelkezik, és ez a hatás szerepel a forgalomba hozatali engedélyben megadott indikációk között.[52]

C-527/17[53]

A Boston Scientific Ltd paclitaxelt leadó ballonkatéterre nyújtott be SPC-bejelentést Németországban a TAXUS orvostechnikai eszközre kapott EK-megfelelőségi tanúsítvány alapján. A hivatal elutasította a bejelentést. A bírósági szakaszban előzetes döntéshozatali eljárást kezdeményeztek az EUB-nél (a jelen dolgozat témájára közvetlenül nem releváns kérdésben). A kérdés megválaszolása során az EUB kitér a „gyógyszer" és az „orvostechnikai eszköz" fogalmának egymástól való elkülönítésére, egymást kizáró elhatárolására. A fogalmak elhatárolásakor a 2007/47/EK irányelvvel módosított 93/42/EGK irányelv 1. cikke 5*c)* pontjára hivatkozva rámutat arra, hogy annak eldöntése során, hogy a termék a gyógyszerekre vonatkozó 2001/83/EK vagy az orvostechnikai eszközökre vonatkozó 93/42/EGK irányelv hatálya alá tartozik-e, különös figyelmet kell fordítani a termék elsődleges hatásmódjára. A 2007/47/EK irányelvvel módosított 93/42/EGK irányelv 1. cikke 2*a)* pontja definiálja az „orvostechnikai eszköz" fogalmát. E definíció szerint az orvostechnikai eszköz elsődleges kívánt hatását az emberi testben vagy testen nem farmakológiai, immunológiai

48 C-631/13 ECLI:EU:C:2015:13, 21. pont.
49 Részletesebben l. az előző fejezetben.
50 C-631/13 ECLI:EU:C:2015:13, 22–24. pont.
51 C-631/13 ECLI:EU:C:2015:13, 25. pont.
52 C-631/13 ECLI:EU:C:2015:13, rendelkező rész.
53 A döntés kelte: 2018. 10. 25., az eljárás nyelve: német.

vagy metabolikus úton éri el, de működésében ilyen módszerekkel segíthető. Az EUB megállapítja, hogy egy olyan anyag, amely egy orvostechnikai eszköz integráns részét képezi, és az eszköz hatását kiegészítve hat az emberi testre, e használat tekintetében nem minősíthető a 2001/83/EK irányelv értelmében gyógyszernek, így az ilyen anyag nem tartozik a 469/2009/EK rendelet hatálya alá.[54]

C-443/17[55]

Az Abraxis Bioscience LLC Abraxane terméke nab-paclitaxelt, azaz albuminhoz kötött, nanorészecske formátumú paclitaxel hatóanyagot (paclitaxel albumint) tartalmaz, és rákbetegségek kezelésére szolgál. Az albumin és a paclitaxel a szervezetbe kerülve egy egységként viselkedik, a sejthártyán együttesen jutnak át. A formula növeli a paclitaxel hatékonyságát. Az Abraxis Bioscience LLC SPC-bejelentést nyújtott be az Egyesült Királyságban paclitaxel albumin termékére. A hivatal elutasította a bejelentést azon az alapon, hogy nem adható SPC régi hatóanyag új formulájára. A bírósági szakaszban előzetes döntéshozatali eljárást indítottak a 469/2009/EK rendelet 3. cikke *d)* pontjának értelmezésével kapcsolatban. Az EUB a felterjesztett kérdések megválaszolásához először a következő kérdéssel foglalkozott:

> *Egy régi hatóanyag olyan új formulája, amelyet e hatóanyag, valamint egy hozzá nanorészecske formátumban kötődő hordozóanyag alkot, lehetővé téve, hogy az említett hatóanyag nagyobb hatékonysággal fejtse ki terápiás hatását, tekinthető-e eltérő terméknek a kizárólag ugyanezen hatóanyagból álló termékhez képest?*[56]

Az EUB az 1990-es EB-indokolás alapján rámutat arra, hogy a „termék" terminust szigorúan véve hatóanyagként kell értelmezni, és a gyógyszer kisebb módosításai (új adagolás, más só vagy észter vagy eltérő gyógyszerészeti forma) nem eredményezhetik új SPC megadását.[57] Az EUB a C-210/13 ügyre hivatkozva megállapítja, hogy sem egy önmagában terápiás hatással nem rendelkező anyag nem tekinthető „hatóanyag"-nak, sem egy ilyen anyag és egy hatóanyag kombinációja nem tekinthető „hatóanyag-kombináció"-nak, és ezáltal nem tartoznak a „termék" fogalma alá; továbbá nem érvényteleníti ezt az értelmezést az, ha egy saját terápiás hatás nélküli anyag lehetővé teszi a gyógyszer olyan gyógyszerészeti formáját, amely a terápiás hatással rendelkező anyag kezelési hatékonyságához szükséges.[58] Az EUB ezek alapján azt mondja ki, hogy a 469/2009 rendelet 1. cikkének *b)* pontját akként kell értelmezni, hogy egy régi hatóanyag olyan új formulája, amelyet e hatóanyag, valamint egy hozzá nanorészecske-formátumban kötődő, önmagában terápiás hatással nem rendelkező hordozóanyag alkot, nem tekinthető eltérő terméknek a kizárólag ugyanezen

54 C-527/17 ECLI:EU:C:2018:867, 29–35. pont.
55 A döntés kelte: 2019. 03. 21., az eljárás nyelve: angol.
56 C-443/17, ECLI:EU:C:2019:238, 23. pont.
57 C-443/17, ECLI:EU:C:2019:238, 26. pont.
58 C-443/17, ECLI:EU:C:2019:238, 25. és 27–29. pont.

hatóanyagból álló termékhez képest, még akkor sem, ha e formula lehetővé teszi, hogy az említett hatóanyag nagyobb hatékonysággal fejtse ki terápiás hatását.[59]

C-673/18[60]

A Santen SAS SPC-bejelentést nyújtott be Franciaországban a következő termékre vonatkozóan: ciklosporin szaruhártya-gyulladás kezelése során történő felhasználásra. A hivatal a bejelentést elutasította azon az alapon, hogy az abban hivatkozott forgalomba hozatali engedély nem a termékre vonatkozó első forgalomba hozatali engedély, ugyanis több, mint 30 évvel korábban már adtak ki forgalomba hozatali engedélyt ciklosporint tartalmazó gyógyszerre (szaruhártya-gyulladás kezelésétől eltérő indikációban). A bírósági szakaszban előzetes döntéshozatali eljárást indítottak a Neurim-ítélet[61] szerinti „eltérő alkalmazás" és az „erre az alkalmazásra kiterjed az alapszabadalom oltalma" kifejezések értelmezésére vonatkozóan. Az EUB döntésének érdemi részében (az előterjesztett kérdések megválaszolásához) értelmezi a 469/2009/EK rendelet 1. cikkének *b)* pontját is. Az EUB a C-431/04 és a C-443/17 eljárásban hozott döntésekre hivatkozva ismét kimondja, hogy a „hatóanyag" fogalma nem foglalja magában a gyógyszerek összetételében szereplő olyan anyagokat, amelyek önmagukban nem fejtenek ki hatást az emberi vagy állati szervezetre, hanem olyan anyagokra vonatkozik, amelyek saját farmakológiai, immunológiai vagy metabolikus hatással rendelkeznek, ebből következően olyan anyagokra, amelyeknek legalább egy saját terápiás hatásuk van.[62] Az EUB a 469/2009/EK rendelet 1. cikkének *b)* pontja és 4. cikke együttes olvasásából levezeti, hogy a „termék" egy gyógyszer hatóanyagát vagy hatóanyag-kombinációját jelenti, és jelentését nem kell egyetlen olyan gyógyászati alkalmazásra korlátozni, amelynek ilyen hatóanyag vagy hatóanyag-kombináció az alapjául szolgálhat. A 4. cikk szerint a kiegészítő oltalom a termék gyógyszerként történő minden olyan alkalmazására kiterjed, amelyet a kiegészítő oltalmi tanúsítvány lejárta előtt engedélyeztek, a „termék" fogalma tehát nem függ a termék használatának módjától. Az EUB hivatkozik továbbá az 1990-es EB-indokolásra, valamint a C-443/17 ügyre, amelyek szerint a gyógyszer kisebb módosításai nem eredményezhetik új tanúsítvány kiadását.[63] Az EUB döntésében végül azt mondja ki, hogy a 469/2009 rendelet 1. cikkének *b)* pontját úgy kell értelmezni, hogy egy hatóanyag vagy hatóanyag-kombináció attól, hogy új gyógyászati alkalmazás céljából használják, még nem válik önálló termékké, ha ugyanazt a hatóanyagot vagy hatóanyag-kombinációt már egy másik ismert gyógyászati alkalmazás céljára használták.[64]

59 C-443/17, ECLI:EU:C:2019:238, 31. pont.
60 A döntés kelte: 2020. 07. 09., az eljárás nyelve: francia.
61 C-130/11, ECLI:EU:C:2012:489.
62 C-673/18, ECLI:EU:C:2020:531, 42. pont.
63 C-673/18, ECLI:EU:C:2020:531, 43–45. pont.
64 C-673/18, ECLI:EU:C:2020:531, 47. pont.

S1400030

A Bayer CropSciene AG SPC-bejelentést[65] nyújtott be a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalához izoxaflutol és ciproszulfamid kombinációjára. A hivatal nyilatkozattételi felhívást[66] bocsátott ki, amelyben megállapította, hogy a ciproszulfamid mind az alapszabadalom, mind a kiegészítő oltalom iránti bejelentési kérelem szerint egyértelműen védőanyag (széfener)-komponens, és így az 1610/96/EK rendelet 1. cikkének 8. pontja értelmében nem tartozik a „termék" fogalma alá, mert nem fejt ki általában vagy meghatározott módon hatást káros szervezetek ellen vagy növényeken, növényi részeken, növényi termékeken. A hivatal hivatkozott az EUB C-11/13 sz. ügyben hozott döntésére is: a védőanyagként történő használatra szolgáló anyag a „termék" fogalom alá tartozhat, amennyiben toxikus, fitotoxikus vagy önálló növényvédő hatást gyakorol, és megállapította, hogy a szabadalmi leírás nem támasztja alá, hogy az SPC-bejelentésben szereplő bármely védőanyagnak toxikus, fitotoxikus vagy önálló növényvédő hatása lenne.

A bejelentő a hivatali felhívásra nyilatkozatot[67] nyújtott be, amelyben kifejtette, hogy a C-11/13 ügy alapján elegendő, ha a védőanyag növényvédő hatású, továbbá sem az 1610/96/EK rendelet, sem a C-11/13 ügy szerinti jogértelmezés nem tesz különbséget a közvetett és közvetlen hatás között. A nyilatkozattétellel együtt igazolta, hogy a ciproszulfamid önálló, hozamnövekedést eredményező hatását saját kísérletes eredményeik alátámasztják.

A hivatal az SPC-bejelentést elutasította[68] azon az alapon, hogy a bejelentésben megnevezett termék nem felel meg az 161/96/EK rendelet 1. cikk 8. pontjában foglaltaknak. A hivatal álláspontja szerint az alapszabadalom nem támasztja alá, hogy az abban szereplő védőanyagok toxikus, fitotoxikus vagy önálló növényvédő hatást gyakorolnának. A bejelentő által hivatkozott kísérletes eredmények a hivatal álláspontja szerint nem veendők figyelembe, mert nem képezik az alapszabadalom leírásának részét. Az alapszabadalomban nem szerepel egyetlen olyan tulajdonság (és ezt alátámasztó hatástani példa) sem az ott igényelt védőanyagokra vonatkozóan, amely meghaladná a széfeneri alaptulajdonságot.

A bejelentő megváltoztatási kérelmet[69] nyújtott be, amelyben fenntartotta a hivatal előtti eljárásban megfogalmazott érveit. A védőanyagok részt vesznek a növényvédő szer által kifejtett hatásmechanizmusban, és ezáltal közvetetten hozzájárulnak annak hatásához. Irreleváns, hogy az alapszabadalom a jelen esetben tartalmaz-e a ciproszulfamid növényvédő hatására való utalást, mert az alapszabadalomnak nem ez a szerepe, hanem az SPC oltalmi körének meghatározása.

A Fővárosi Törvényszék a megváltoztatási kérelmet alaposnak találta, az SPC-bejelentést elutasító hivatali határozatot megváltoztatta, és az izoxaflutol és ciproszulfamid kombináci-

65 1419297.
66 S1400030/8.
67 1636574.
68 S1400030/10.
69 1715519.

ója termékre kiegészítő oltalmat adott. A végzés[70] indokolásában foglaltak szerint a kérelmező kutatási eredményekkel dokumentálta, hogy a ciproszulfamid hozamnövekedéshez vezet szárazság- és/vagy hőségstressz mellett alkalmazva különböző haszonnövényeknél, ami megfelel az 1610/96/EK rendelet 1. cikke 1. *b)* pontjának, azaz a növények életfolyamatainak nem tápanyaggal való befolyásolásának. E kutatási eredmények a ciproszulfamid hatásának megítélésekor a C-11/13 sz. ügyben hozott döntés értelmében figyelembe veendők, mert a döntés kimondja, hogy az eljáró nemzeti bíróság feladata annak ellenőrzése, hogy a védőanyag „hatóanyag"-nak minősíthető-e, és ezt az ellenőrzést valamennyi releváns és ténybeli tudományos adat fényében kell megtennie.

S1400031

A Bayer CropSciene AG SPC-bejelentést[71] nyújtott be a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalához ciproszulfamidra. A hivatal nyilatkozattételi felhívást[72] bocsátott ki, amelyben megállapította, hogy az alapszabadalom széfenerekre vonatkozik, és a ciproszulfamid egyértelműen a védőanyagok közé sorolható, és így az 1610/96/EK rendelet 1. cikkének 8. pontja értelmében nem tartozik a „termék" fogalma alá, mert nem fejt ki általában vagy meghatározott módon hatást káros szervezetek ellen vagy növényeken, növényi részeken, növényi termékeken. A hivatal hivatkozott az EUB C-11/13 sz. ügyben hozott döntésére is: a védőanyagként történő használatra szolgáló anyag a „termék" fogalom alá tartozhat, amennyiben toxikus, fitotoxikus vagy önálló növényvédő hatást gyakorol, és megállapította, hogy a szabadalmi leírás nem támasztja alá, hogy az SPC-bejelentésben szereplő bármely védőanyagnak toxikus, fitotoxikus vagy önálló növényvédő hatása lenne. A hivatal tehát amellett foglalt állást, hogy az igényelt anyagra nem adható kiegészítő oltalom.

A bejelentő a hivatali felhívásra nyilatkozatot[73] nyújtott be, amelyben kifejtette, hogy a C-11/13 ügy alapján elegendő, ha a védőanyag növényvédő hatású, továbbá sem az 1610/96/EK rendelet, sem a C-11/13 ügy szerinti jogértelmezés nem tesz különbséget a közvetett és közvetlen hatás között. A nyilatkozattétellel együtt igazolta, hogy a ciproszulfamid önálló, hozamnövekedést eredményező hatását saját kísérletes eredményeik alátámasztják.

A hivatal az SPC-bejelentést elutasította[74] azon az alapon, hogy a bejelentésben megnevezett termék nem felel meg az 1610/96/EK rendelet 1. cikk 8. pontjában foglaltaknak. A hivatal álláspontja szerint az alapszabadalom nem támasztja alá, hogy az abban szereplő védőanyagok toxikus, fitotoxikus vagy önálló növényvédő hatást gyakorolnának. A bejelentő által hivatkozott kísérletes eredmények a hivatal álláspontja szerint nem veendők figyelembe, mert nem képezik az alapszabadalom leírásának részét. Az alapszabadalomban nem

[70] 3.Pk.22.209/2017/5.
[71] 1419299.
[72] S1400031/9.
[73] 1636572.
[74] S1400031/11.

szerepel egyetlen olyan tulajdonság (és ezt alátámasztó hatástani példa) sem az ott igényelt védőanyagokra vonatkozóan, amely meghaladná a széfeneri alaptulajdonságot.

A bejelentő megváltoztatási kérelmet[75] nyújtott be, amelyben fenntartotta a hivatal előtti eljárásban megfogalmazott érveit. A védőanyagok részt vesznek a növényvédő szer által kifejtett hatásmechanizmusban, és ezáltal közvetetten hozzájárulnak annak hatásához. Irreleváns, hogy az alapszabadalom a jelen esetben tartalmaz-e a ciproszulfamid növényvédő hatására való utalást, mert az alapszabadalomnak nem ez a szerepe, hanem az SPC oltalmi körének meghatározása.

A Fővárosi Törvényszék a megváltoztatási kérelmet alaposnak találta, az SPC-bejelentést elutasító hivatali határozatot megváltoztatta, és a ciproszulfamid termékre kiegészítő oltalmat adott. A végzés[76] indokolásában foglaltak szerint a kérelmező kutatási eredményekkel dokumentálta, hogy a ciproszulfamid hozamnövekedéshez vezet szárazság- és/vagy hőségstressz mellett alkalmazva különböző haszonnövényeknél, ami megfelel az 1610/96/EK rendelet 1. cikke 1. *b)* pontjának, azaz a növények életfolyamatainak nem tápanyaggal való befolyásolásának. E kutatási eredmények a ciproszulfamid hatásának megítélésekor a C-11/13 sz. ügyben hozott döntés értelmében figyelembe veendők, mert a döntés kimondja, hogy az eljáró nemzeti bíróság feladata annak ellenőrzése, hogy a védőanyag „hatóanyag"-nak minősíthető-e, és ezt az ellenőrzést valamennyi releváns és ténybeli tudományos adat fényében kell megtennie.

4. Nemzetközi kitekintés

Dolgozatában[77] Erdőssy János országok széles körében áttekinti az alap szabadalmi oltalmi idő módosítására okot adó tényezőket, amelyek lehetnek például: műszaki terület, újítás mértéke, találmány kivételes jelentősége, piaci jelenlét, befektetés megtérülése, piacra jutás és engedélyezési eljárás késlekedésének, illetve rendkívüli állapot okozta forgalomkiesésnek a kompenzálása.

E tanulmány szerzője a felsorolt tényezők közül legalább egyet figyelembe vevő országkörből olyan országokat keresve végzett tájékozódó kutatást a WIPO Patent Register Portal[78] oldalán, valamint a Brown Bookban,[79] amely országokban az oltalmi időt módosító

[75] 1715522.
[76] 3.Pk.22.215/2017/4.
[77] *Erdőssy János:* A találmányok oltalmi idejének kérdésköre, avagy komplex megoldások a XXI. század iparjogvédelmének kihívásaira, a zéró oltalmi időtől annak kérdéséig, hogy hogyan segíthet a társadalmi szerződés alapjainak kiterjesztésében a kiegészítő oltalmi tanúsítvány gyermekgyógyászati példája. Szakdolgozat, 2015, p. 23.
[78] WIPO: Patent Register Portal (*https://www.wipo.int/patent_register_portal/en/index.html*).
[79] Manual for the Handling of Applications for Patents, Designs and Trade Marks Throughout the World (Brown Book). *Arnold & Siedsma, Potter IP,* eredeti kiadás: 1927, jelenlegi kiadás: Wolters Kluwer, online (*https://www.kluweriplaw.com*).

tényező összefügg a termék forgalomba hozatalának engedélyezésével. A kutatási eredmények alapján a legfőbb megállapítások a következők.

Nemzetközi viszonylatban a forgalomba hozatal engedélyezésével összefüggő oltalmiidő-módosítás megvalósulhat sui generis oltalmi forma keretében (pl. az Európai Unióban, Kanadában), vagy a szabadalmi oltalmi idő meghosszabbításaként (pl. Oroszországban, az Amerikai Egyesült Államokban). A legtöbb országban a gyógyszeripari műszaki terület az, ahol forgalomba hozatali engedélyezési eljárásra való tekintettel kiegészítő oltalom szerezhető. A második leggyakrabban előforduló műszaki terület az agrokémiai ipar. További műszaki területeken, így például a gyógyászati, illetve orvostechnikai eszközök ipara és az élelmiszeripar területén csak egy-egy országban (pl. Amerikai Egyesült Államok, Izrael) lehet kiegészítő oltalmat szerezni. A kutatás alapján Omán az egyetlen olyan ország, ahol bármely műszaki területen szerezhető kiegészítő oltalom (engedélyezési eljáráshoz kapcsolódóan).

5. A kiegészítő oltalom jövőbeli lehetséges tárgyai

Az 1990-es EB-indokolás említést tett a gyógyszeriparon túl további ipari szektorokról, amelyeket a forgalomba hozatal előtt lefolytatandó engedélyezési eljárás érint, név szerint az agrokémiai és az élelmiszeripari szektorról.[80] E két iparág közül az agrokémiai ipar – ezen belül is a növényvédőszer-ipar – volt az, amelyre néhány év múlva kiterjesztették a kiegészítő oltalom jogintézményét egy további SPC-rendelettel. Az azóta eltelt 25 évben nem került sor egyéb ipari szektoroknak az európai SPC jogintézménye alá történő bevonására.

A kiegészítő oltalom jogintézményének további iparágakra való kiterjesztésének témájában megjelent szakmai munkák közül kiemelhető az alábbi néhány.

A Copenhagen Economics az SPC gazdasági hatásairól készített 2018-as tanulmányában[81] a következő műszaki területeket tárgyalja az SPC-oltalom potenciális bevezetése szempontjából: gyógyászati, illetve orvostechnikai eszközök és diagnosztika, élelmiszeripar, növényi szaporítóanyagok (vetőmagvak és -gumók). A tanulmány egyedül a gyógyászati, illetve orvostechnikai eszközök és diagnosztika területén látja teljesülni a kiegészítő oltalom bevezetését alátámasztó kritériumcsoportot (szabadalmi oltalom és innováció kulcsszerepe az iparágban, hosszadalmas forgalomba hozatali engedélyezési eljárás) azzal a megjegyzéssel, hogy a termékfejlesztés jellemzően nem haladja meg az 5 éves időtartamot.

Az MPI Study keretén belül[82] végzett felmérésben[83] maga a kérdőív lehetséges oltalmi tárgyakként a következőket hozza fel példaként: gyógyászati, illetve orvostechnikai eszközök,

[80] Explanatory Memorandum to the Proposal for a Council Regulation (EEC) concerning the creation of a supplementary protection certificate for medicinal products. COM(90) 101 final – SYN 255, Brussels, 11 April 1990, 3. pont.

[81] Study on the economic impact of supplementary protection certificates, pharmaceutical incentives and rewards in Europe. Copenhagen Economics, Brüsszel, 2018, p. 222–226.

[82] *Romandini, Kur,* et al.: i. m. (10), p. 123–125.

[83] *Romandini, Kur,* et al.: i. m. (10), p. 56.

kozmetikai termékek, élelmiszertermékek, élelmiszeradalékok (emberek és állatok részére is). A szabadszavas válaszokban felmerülnek még a következő potenciális oltalmi tárgyak[84] is: repülőgépmotorok, RNSi, genomszerkesztés, hatóanyagleadási rendszerek, hatóanyag és gyógyászati, illetve orvostechnikai eszköz kombinációja. (Megjegyzendő, hogy adott esetben egyes hivataloknál már most is kiegészítő oltalmi tanúsítványt kaphat hatóanyag és eszköz kombinációja, ugyanis a hatóanyag+eszköz kombinációk kiegészítő oltalomban való részesíthetőségének kérdésében az Európai Unión belül az egyes nemzeti hivatalok gyakorlata nem teljesen egységes.[85])

Az AIPPI-nak a zöld technológiákkal összefüggő szellemi tulajdoni kérdésekkel foglalkozó állandó bizottsága több publikációban is[86, 87] felveti a „zöld SPC" jogintézményének lehetőségét a környezetbarát innovációk támogatására szigorúbb engedélyezési eljárás bevezetésével párhuzamosan, de közöl ellenérveket is: a zöld technológiák nem kezelhetők egységesen a szabadalmi oltalmi idő kihasználtsága szempontjából, illetve a „zöld SPC" hátráltatná e technológiák széles körű elterjedését.

6. Összegzés

A feltárt szakirodalmi és jogi anyagok vizsgálata alapján megállapíthatjuk, hogy Magyarországon jelenleg az 1610/96/EK és az 469/2009/EK rendelet értelmében vett termékre, így gyógyszer vagy növényvédő szer hatóanyagára vagy hatóanyag-kombinációjára szerezhető kiegészítő oltalom. A „termék", „hatóanyag" és „hatóanyag-kombináció" fogalmának értelmezését a vonatkozó jogszabályok és joggyakorlat adja meg.

A jogszabályok szerint hatóanyag alatt a hatóanyag és a hatóanyag származékai (sói, észterei), adott esetben mikroorganizmusok (beleértve a vírusokat) értendők. Az ismertetett EUB-döntések és -álláspontok (egy kivételével), valamint a két hazai jogeset a jogszabályokkal összhangban fenntartja, hogy kiegészítő oltalom termékre adható, és termék alatt hatóanyagot vagy hatóanyagok kombinációját kell érteni. A 93/42/EGK irányelv értelmében vett orvostechnikai eszköz termék nem tartozik a 469/2009/EK rendelet hatálya alá.

Nem tekintendők egymástól eltérő termékeknek azok a termékek, amelyek egymástól csak a növényvédő szer hatóanyagát szennyező (hatással nem rendelkező) anyag mennyiségi arányában térnek el. Szintén nem tekinthetők egymástól eltérő termékeknek egy gyógyszer hatóanyaga önmagában véve és ugyanezen hatóanyag a hozzá nanorészecske-

84 *Romandini, Kur,* et al.: i. m. (10), p. 334.

85 Lásd pl. a 90Y ittriumizotópot tartalmazó üveg mikrogyöngyökre adott SPC-t Németországban (DE122005000052.3).

86 Climate Change and Environmental Technologies – The Role of Intellectual Property, esp. Patents. Online, AIPPI Standing Committee on Intellectual Property and Green Technology: 2014 szeptember, p. 12–13.

87 I. m. (86), p. 45.

formátumban kötődő hordozóanyaggal együttvéve, még akkor sem, ha ez utóbbi formula lehetővé teszi, hogy az adott hatóanyag nagyobb hatékonysággal fejtse ki terápiás hatását.

A hatóanyag jelentését a mindennapi nyelv szerinti általános jelentése és használatának általános összefüggései figyelembevételével kell meghatározni. Gyógyszer hatóanyagának azon anyagok minősülhetnek, amelyek legalább egy saját farmakológiai, immunológiai vagy metabolikus hatással rendelkeznek. Növényvédő szer hatóanyagának azon anyagok minősülhetnek, beleértve a védőanyagokat is, amelyek toxikus, fitotoxikus vagy önálló növényvédő hatással rendelkeznek, attól függetlenül, hogy a hatás közvetett vagy közvetlen. Védőanyaggal kapcsolatban az eljáró nemzeti bíróság feladata annak ellenőrzése, hogy a védőanyag hatóanyagnak minősíthető-e, és ezt az ellenőrzést valamennyi releváns és ténybeli tudományos adat fényében kell megtennie.

Az, hogy egy gyógyszer hatóanyaga kovalens kötésben áll a gyógyszer összetételéhez tartozó további hatóanyagokkal, nem zárja ki, hogy e hatóanyag oltalomban részesüljön. Kovalens kötéssel poliszacharid antigénhez konjugált hordozófehérje csak abban az esetben minősülhet gyógyszer hatóanyagának, ha saját farmakológiai, immunológiai vagy metabolikus hatással rendelkezik.

Nem tekintendők gyógyszer hatóanyagának a formulálóanyagok, beleértve a hatóanyag kezelési hatékonyságához szükséges formulálóanyagokat és az adjuvánsokat (hatásfokozókat), valamint azok az anyagok, amelyek önmagukban nem fejtenek ki gyógyhatást az emberi vagy állati szervezetre.

Nem tekintendő gyógyszer hatóanyag-kombinációjának egy hatóanyag és egy önmagában terápiás hatással nem rendelkező anyag kombinációja.

Az EUB általános állásfoglalása szerint a „termék" fogalma nem függ a termék használatának módjától, hanem termék alatt szigorúan hatóanyagot vagy hatóanyagok kombinációját kell érteni, és a „hatóanyag" fogalmába nem tartozik bele a hatóanyag gyógyászati célú felhasználása. Ettől eltérően a Neurim-döntés (C-130/11) szerint ismert hatóanyag új gyógyászati alkalmazását kihasználó új gyógyszer lehetővé teheti kiegészítő oltalmi tanúsítvány megszerzését, amelynek oltalma nem magára a hatóanyagra, hanem a termék új felhasználására terjed ki. Bár az EUB úgy tekintett a Neurim-döntésre, hogy az nem érvényteleníti a „termék" fogalmának szűken való értelmezését (lásd pl. C-210/13 ügy), az új alkalmazás megítélése a Neurim-döntés következtében ambivalenssé vált. Úgy tűnik, hogy ezt az ambivalenciát a viszonylag friss Santen-döntéssel (C-673/18) az EUB meg kívánja szüntetni, ugyanis a Santen-döntés szerint ha egy hatóanyagra vagy hatóanyag-kombinációra már kiadtak forgalomba hozatali engedélyt, akkor a hatóanyag vagy hatóanyag-kombináció új gyógyászati alkalmazására vonatkozó forgalomba hozatali engedély nem minősül első forgalomba hozatali engedélynek. Ez gátat emel az elé, hogy egy adott ismert hatóanyagra vagy hatóanyag-kombinációra egy új gyógyászati alkalmazásra vonatkozó forgalomba hozatali engedély alapján kiegészítő oltalmat lehessen szerezni.

Nemzetközi viszonylatban Magyarország a forgalomba hozatali engedélyezési eljárással összefüggésben kiegészítő oltalmat biztosító országok körében a túlnyomó többséghez tartozik abból a szempontból, hogy mely műszaki területeken ad kiegészítő oltalmat.

Egyelőre a gyógyszeriparon és a növényvédőszer-iparon túl nincs olyan további ágazat, amelyben ugyanekkora súllyal lenne gazdaságilag és társadalmilag megindokolható a kiegészítő oltalmi tanúsítvány bevezetése az Európai Unióban. A közeljövőben ezért kevésbé várható a kiegészítő oltalom jogintézményének további ipari szektorokra történő kiterjesztése; ha valahol mégis, akkor leginkább a gyógyászati, illetve orvostechnikai eszközök szektorában látszik erre esély.

8. Irodalomjegyzék

8.1. Jogi anyagok

Directive du Conseil du 26 janvier 1965 concernant le rapprochement des dispositions législatives, réglementaires et administratives, relatives aux spécialités pharmaceutiques (65/65/CEE). Journal Officiel des Communautês Europêennes, 1965. 02. 09., No. 22, p. 369–373.

Council Directive of 28 September 1981 on the approximation of the laws of the Member States relating to veterinary medicinal products (81/851/EEC). Official Journal of the European Communities, 1981. 11. 06., No. L 317, p. 1–15.

Council Directive of 15 July 1991 concerning the placing of plant protection products on the market (91/414/EEC). Official Journal of the European Communities, 1991. 08. 19., No. L 230, p. 1–32.

Explanatory Memorandum to the Proposal for a Council Regulation (EEC) concerning the creation of a supplementary protection certificate for medicinal products. COM(90) 101 final – SYN 255, Brussels, 1990. 04. 11.

Proposal for a Council Regulation (EEC) concerning the creation of a supplementary protection certificate for medicinal products submitted by the Commission of the European Communities on 3 April 1990. Official Journal of the European Communities, 1990. 05. 08., No. C 114, p. 10–13.

Council Regulation (EEC) No 1768/92 of 18 June 1992 concerning the creation of a supplementary protection certificate for medicinal products. Official Journal of the European Communities, 1992. 07. 02., No. L 182, p. 1-5.

Council Directive 93/42/EEC of 14 June 1993 concerning medical devices. Official Journal of the European Communities, 1993. 07. 12., No. L 169, p. 1–43.

Explanatory Memorandum to the Proposal for a European Parliament and Council Regulation (EC) concerning the creation of a supplementary protection certificate for plant protection products. COM(94) 579 final – 94/0285 (COD), Brussels, 1994. 12. 09.

Proposal for a European Parliament and Council Regulation (EC) concerning the creation of a supplementary protection certificate for plant protection products. COM(94) 579 final – 94/0285 (COD), Brussels, 1994. 12. 09.

1995. évi XXXIII. törvény a találmányok szabadalmi oltalmáról. 2021. január 1-jén hatályos szöveg. (*https//njt.hu/jogszabaly/1995-33-00-00*) (Utoljára letöltve: 2021. 07. 22.)

Regulation (EC) No 1610/96 of the European Parliament and of the Council of 23 July 1996 concerning the creation of a supplementary protection certificate for plant protection products. Official Journal of the European Union, 1996. 08. 08., No. L 198, p. 30–35.

Reference for a preliminary ruling by the Arrondissementsrechtbank's-Gravenhage by decision of 2 July 1999 in the case of BASF AG v Bureau voor de Industriële Eigendom (Case C-258/99). Official Journal of the European Communities, 1999. 09. 18., No. C 265, p. 3–4.

Judgment of the Court (Sixth Chamber), 10 May 2001 in Case C-258/99. ECLI:EU:C:2001:261 (*https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=46360&pageIndex=0&doclang=EN&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=7390080*) (Utoljára letöltve: 2021. 03. 31.)

Directive 2001/82/EC of the European Parliament and of the Council of 6 November 2001 on the Community code relating to veterinary medicinal products. Official Journal of the European Communities, 2001. 11. 28., L 311, p. 1–66.

Directive 2001/83/EC of the European Parliament and of the Council of 6 November 2001 on the Community code relating to medicinal products for human use. Official Journal of the European Communities, 2001. 11. 28., No. L 311, p. 67–128.

A Kormány 26/2004. (II. 26.) Korm. rendelete az egyes termékek kiegészítő oltalmára vonatkozó európai közösségi rendeletek végrehajtásához szükséges szabályokról. 2021. január 1-jén hatályos szöveg. (*https://njt.hu/jogszabaly/2004-26-20-22*) (Utoljára letöltve: 2021. 07. 22.)

Directive 2004/27/EC of the European Parliament and of the Council of 31 March 2004 amending Directive 2001/83/EC on the Community code relating to medicinal products for human use. Official Journal of the European Union, 2004. 04. 30., No. L 136, p. 34–57.

Directive 2004/28/EC of the European Parliament and of the Council of 31 March 2004 amending Directive 2001/82/EC on the Community code relating to veterinary medicinal products. Official Journal of the European Union, 2004. 04. 30., No. L 136, p. 58–84.

Ersuchen um Vorabentscheidung, vorgelegt aufgrund desBeschlusses des Bundes-gerichtshofes vom 29. Juni 2004 in dem Rechtsbeschwerdeverfahren des Massachusetts Institute of Technology. (Rechtssache C-431/04). Amtsblatt der Europäischen Union, 2004. 12. 04., No. C 300, p. 33.

Reference for a preliminary ruling from the High Court of Justice (England and Wales), Chancery Division (PatentsCourt) by order of that court of 20 December 2004 inYissum Research and Development Company of the Hebrew University of Jerusalem v Comptroller-General of Patents (Case C-202/05). Official Journal of the European Union, 2005. 08. 06., No. 193, p. 8–9.

Urteil des Gerichtshofes (Zweite Kammer), 4. Mai 2006 in der Rechtssache C-431/04. ECLI:EU:C:2006:291 (*https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=56613&pageIndex=0&doclang=DE&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=426713*) (Utoljára letöltve: 2021. 03. 27.)

Order of the Court (Eighth Chamber), 17 April 2007 in Case C-202/05. ECLI:EU:C:2007:214 (*https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=61626&pageIndex=0&doclang=EN&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=7392686*) (Utoljára letöltve: 2021. 03. 31.)

Directive 2007/47/EC of the European Parliament and of the Council of 5 September 2007 amending Council Directive 90/385/EEC on the approximation of the laws of the Member States relating to active implantable medical devices, Council Directive 93/42/EEC concerning medical devices and Directive 98/8/EC concerning the placing of biocidal products on the market. Official Journal of the European Union, 2007. 09. 21., No. 247, p. 21–55.

Regulation (EC) No 469/2009 of the European Parliament and of the Council of 6 May 2009 concerning the supplementary protection certificate for medicinal products. Official Journal of the European Union, 2009. 06. 16., No. L 152, p. 1–10.

Regulation (EC) No 1107/2009 of the European Parliament and of the Council of 21 October 2009 concerning the placing of plant protection products on the market and repealing Council Directives 79/117/EEC and 91/414/EEC. Official Journal of the European Union, 2009. 11. 24., No. L 309, p. 1–50.

Directive 2011/62/EU of the European Parliament and of the Council of 8 June 2011 amending Directive 2001/83/EC on the Community code relating to medicinal products for human use, as regards the prevention of the entry into the legal supply chain of falsified medicinal products. Official Journal of the European Union, 2011. 07. 01., No. L 174, p. 74–87.

Judgment of the Court (Fourth Chamber), 19 July 2012 in Case C-130/11. ECLI:EU:C:2012:489 (*https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=125216&pageIndex=0&doclang=EN&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=7393195*) (Utoljára letöltve: 2021. 03. 31.)

Vorabentscheidungsersuchen des Bundespatentgerichts (Deutschland) eingereicht am 10. Januar 2013 – Bayer CropScience AG (Rechtssache C-11/13). Amtsblatt der Europäischen Union, 2013. 03. 23., No. C 86, p. 10.

Reference for a preliminary ruling from High Court of Justice (Chancery Division) (United Kingdom) made on 18 April 2013 – Glaxosmithkline Biologicals SA, Glaxosmithkline Biologicals, Niederlassung der Smithkline Beecham Pharma GmbH & Co. KG v Comptroller-General of Patents, Designs and Trade Marks (Case C-210/13). Official Journal of the European Union, 2013. 06. 29., No. C 189, p. 8.

Order of the Court (Eighth Chamber), 14 November 2013 in Case C-210/13. ECLI:EU:C:2013:762 (*https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=144850&pageIndex=0&doclang=EN&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=7393709*) (Utoljára letöltve: 2021. 03. 31.)

Vorabentscheidungsersuchen des Obersten Patent- und Markensenats (Österreich) eingereicht am 2. Dezember 2013 – Arne Forsgren (Rechtssache C-631/13). Amtsblatt der Europäischen Union, 2014. 03. 01., No. C 61, p. 4.

Urteil des Gerichtshofs (Dritte Kammer), 19. Juni 2014 in der Rechtssache C-11/13. ECLI:EU:C:2014:2010 (*https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=153815&pageIndex=0&doclang=DE&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=7394225*) (Utoljára letöltve: 2021. 03. 31.)

Urteil des Gerichtshofs (Achte Kammer), 15. Januar 2015 in der Rechtssache C-631/13. ECLI:EU:C:2015:13 (*https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=161387&pageIndex=0&doclang=DE&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=7394898*) (Utoljára letöltve: 2021. 03. 31.)

Fővárosi Törvényszék 3.Pk.22.215/2017/4. sz. végzése. Budapest, 2017. október 6.

Fővárosi Törvényszék 3.Pk.22.209/2017/5. sz. végzése. Budapest, 2017. november 24.

Urteil des Gerichtshofs (Neunte Kammer), 25. Oktober 2018 in der Rechtssache C-527/17. ECLI:EU:C:2018:867 (*https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=207008&mode=req&pageIndex=1&dir=&occ=first&part=1&text=&doclang=DE&cid=3926625*) (Utoljára letöltve: 2021. 04. 19.)

Judgment of the Court (Fourth Chamber), 21 March 2019 in Case C-443/17. ECLI:EU:C:2019:238 (*https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=212011&pageIndex=0&doclang=EN&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=7395344*) (Utoljára letöltve: 2021. 03. 31.)

Regulation (EU) 2019/933 of the European Parliament and of the Council of 20 May 2019 amending Regulation (EC) No 469/2009 concerning the supplementary protection certificate for medicinal products. Official Journal of the European Union, 2019. 06. 11., No. L 153, p. 1–10.

ARRÊT DE LA COUR (grande chambre), 9 juillet 2020 dans l'affaire C-673/18. ECLI:EU:C:2020:531 (*https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=228371&mode=req&pageIndex=1&dir=&occ=first&part=1&text=&doclang=FR&cid=3659618*) (Utoljára letöltve: 2021. 03. 31.)

European Patent Convention, 17th edition. Nördlingen, 2020. november (*http://documents.epo.org/projects/babylon/eponet.nsf/0/53A0FE62C259803BC12586A90058BCAD/$File/EPC_17th_edition_2020_en.pdf*) (Utoljára letöltve: 2021. 03. 31.)

A gyógyszerek és a növényvédő szerek kiegészítő oltalmi tanúsítványával összefüggő ügyek. A szabadalmi ügyintézés módszertani útmutatója, VII. fejezet (felülvizsgálat alatt). Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala (*https://www.sztnh.gov.hu/sites/default/files/files/professional/viispc.pdf*) (Utoljára letöltve: 2020. 04. 19.)

WIPO: Patent Register Portal (*https://www.wipo.int/patent_register_portal/en/index.html*) (Utoljára letöltve: 2021. 02. 06.)

8.2. Szakirodalom

Climate Change and Environmental Technologies – The Role of Intellectual Property, esp. Patents. Online, AIPPI Standing Committee on Intellectual Property and Green Technology. 2014 szeptember *(https://aippi.soutron.net/Portal/DownloadImageFile.ashx?objectId=8552)* (Utoljára letöltve: 2020. 03. 31.*)*

Incentivizing Green Technology: Inventions and Innovation – A Global Review [In Light of COVID-19]. Online, AIPPI Standing Committee on Intellectual Property and Green Technology. 2020 október (*https://aippi.soutron.net/Portal/DownloadImageFile.ashx?objectId=8502*) (Utoljára letöltve: 2020. 03. 31.)

Manual for the Handling of Applications for Patents, Designs and Trade Marks Throughout the World (Brown Book). *Arnold & Siedsma, Potter IP* Eredeti kiadás: 1927. Jelenlegi kiadás: Wolters Kluwer, online. (*https://www.kluweriplaw.com*) (Utoljára letöltve: 2021. 02. 06.)

Boros István: A kiegészítő oltalmi tanúsítvány. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 107. évf., 3. szám, 2002. június, p. 11–16.

Boros István – Buzásné Nagy Zsuzsanna – Csutorás Lászlóné: Az SPC-bejelentések első magyarországi tapasztalatai. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 110. évf., 6. szám, 2005. december, p. 14–23.

Boros István – Buzásné Nagy Zsuzsanna – Csutorás Lászlóné: A kiegészítő oltalmi tanúsítvány három éve Magyarországon. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 2. (112.) évf., 2. szám, 2007. április, p. 5–20.

Buzásné Nagy Zsuzsanna: A Neurim döntés következményei, avagy a 469/2009/EK rendelet célkitűzéseinek megvalósulása a gyakorlatban: „Olyan bizonytalan vagyok, vagy mégsem?". MIE Konferencia, Herceghalom, 2014. május 8. (*http://www.mie.org.hu/eloadasok_2014_konf/majus/BuzasneNagyZsuzsanna.pdf*) (Utoljára letöltve: 2021. március 28.)

Buzásné Nagy Zsuzsanna: Kiegészítő oltalmi tanúsítvány (SPC) Európában. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 109. évf., 5. szám, 2004. október, p. 20–27.

Buzásné Nagy Zsuzsanna: SPC, Bolar kivétel: forradalmi változások kezdete? MIE Konferencia, Szilvásvárad, 2018. május 11. (*http://www.mie.org.hu/eloadasok_2018/tavaszi_konf/RichterSPCpanelMIE_2018_05_11.pdf*) (Utoljára letöltve: 2021. 01. 22.)

Csutorás Lászlóné: A gyógyszertermékek és növényvédő szerek kiegészítő oltalmi tanúsítványa (SPC) Magyarországon. Iparjogvédelmi Szemle, 109. évf., 4. szám, 2004. augusztus, p. 14–20.

Domeij, Bengt: Supplementary Patent Protection. In: *Domeij, Bengt:* Pharmaceutical Patents in Europe. The Hague, 2000

Erdőssy János: A találmányok oltalmi idejének kérdésköre, avagy komplex megoldások a XXI. század iparjogvédelmének kihívásaira, a zéró oltalmi időtől annak kérdéséig, hogy hogyan segíthet a társadalmi szerződés alapjainak kiterjesztésében a kiegészítő oltalmi tanúsítvány gyermekgyógyászati példája. Szakdolgozat, 2015

Ficsor Mihály: A gyógyszertermékek kiegészítő oltalmi tanúsítványa az Európai Közösségben. Iparjogvédelmi Szemle, 99. évf., IV. szám, 1994. augusztus, p. 38–51.

Hettinger Sándor: A többnyelvűség értelmezési irányai az Európai Unió jogában. Comparative Law Working Papers (2019) Volume 3, No. 1, p. 1–15. (*https://www.ojji.u-szeged.hu/images/dokumentumok/CLWP/hettinger_tbbnyelvsg_eu.pdf*) (Utoljára letöltve: 2021. 03. 31.)

Romandini, Roberto, Kur, Anette et al.: Study on the Legal Aspects of Supplementary Protection Certificates in the EU written by Max Planck Institute for Innovation and Competition. Brüsszel, 2018

Lengyel Zsolt: Hatóanyag vs. adjuváns/excipiens, avagy miért nem hatóanyag egy „ható anyag"? MIE Konferencia, Herceghalom, 2014. május 8. (*http://www. mie.org.hu/eloadasok_2014_konf/majus/Dr.LengyelZsolt.pdf*) (Utoljára letöltve: 2021. 03. 28.)

Mándi Attila: A kiegészítő oltalmi bizonylatról. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 102. évf., 4. szám, 1997. augusztus, p. 30–35.

Mándi Attila: Az SPC néhány vitatott kérdése több EU-tagállamban az ECJ döntéseinek tükrében. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 109. évf., 5. szám, 2004. október, p. 42–48.

Mejer, Malwina: 25 years SPC protection for medicinal products in Europe: Insights and challenges. 2017. május (*https://ec.europa.eu/info/publications/25-years-spc-protecion-medicinal-produ cts-europe-insights-and-challenges_en*) (Utoljára letöltve: 2020. 08. 31.)

Papadopoulou, Evangelia: The Supplementary Protection Certificate as an example for special IP regimes in the pharmaceutical sector. Hannover, 2015 (*https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/48326/SPC_PHARMACEUTICALS_THESIS_Evangelia-Papadopoulou.pdf?sequence=1&isAllowed=y*) (Utoljára letöltve: 2020. 04. 18.)

Peltzer Dóra Zita: „Mi áll az alapszabadalom oltalma alatt?" – jogesetek a kiegészítő oltalmi tanúsítványok bírósági ügyeiből. Szakdolgozat, 2019

Prohászkáné Németh Ildikó: A termék és az első forgalomba hozatali engedély fogalma a kiegészítő oltalmi tanúsítvány tekintetében. Szakdolgozat, 2011

Riccardi, Sergio: Jogesetek a kiegészítő oltalmi tanúsítványokkal kapcsolatban az Európai Unióban. MIE Közleményei, 1998 (39), p. 43–45.

Study on the economic impact of supplementary protection certificates, pharmaceutical incentives and rewards in Europe. Copenhagen Economics, Brüsszel, 2018

Szulmanné Binet Mariann: A termék fogalmának értelmezése a növényvédő szerek kiegészítő oltalmával kapcsolatos C-258/99 számú jogeset kapcsán. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 109. évf., 5. szám, 2004. október, p. 49–54.

*Dr. Ujhelyi Dávid, PhD**

A VERSENYJOG ÉS SZELLEMITULAJDON-JOG KAPCSOLÓDÁSI PONTJAI, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A KÖZÖS JOGKEZELÉSRE

I. BEVEZETÉS

A versenyjog és szellemitulajdon-jog diszciplínáit nem kell mélyreható vizsgálatnak alávetni ahhoz, hogy a két jogterület közötti eltérések – és ezáltal a potenciális konfliktusforrások – felszínre bukkanjanak. Magáért beszél, hogy a versenyjog – bár számos ponton kötődik a magánjogi kérdésekhez – alapvetően közjogi természetű, míg a szellemitulajdon-jog alapvetően polgári jogi (magánjogi) gyökerei vitathatatlanok. Míg a versenyjog igyekszik a verseny lehetőségének megóvása érdekében a piaci erő koncentrációját – de legalábbis az azzal való visszaélést – megakadályozni, a verseny szabadságát biztosítani,[1] addig a szellemitulajdon-jog központi eleme a kizárólagosság:[2] annak érdekében, hogy az alkotó természetes személy teljesítményét elismerje, mindenki mást kizár az adott oltalmi tárgy felhasználásából, használatából vagy hasznosításából. Ezen túlmenően a versenyjog igyekszik a piacra lépési korlátokat visszaszorítani, kontrollálni, míg a szellemitulajdon-jogok akár komoly akadályát is képezhetik a versenybe való bekapcsolódásnak. A Choi szerzőpáros álláspontja szerint a versenyjog alapvetően olyan piaci beavatkozást tesz lehetővé, amit rövidtávon fejti ki előnyös hatásait, míg a szellemitulajdon-jog a befektetett munka hosszútávú megtérülésére koncentrál.[3]

Jelen tanulmány ugyanakkor nem a két jogterület közötti különbségekre kíván koncentrálni, hanem a versenyjog és a szellemitulajdon-jog közös céljainak, illetve kapcsolódási pontjainak azonosítása útján szeretné a fent említett és ahhoz hasonló ellentétek kibékíthetőségének kérdését megvizsgálni.

---

* A szerző az Igazságügyi Minisztérium Versenyjog és Szellemi Tulajdonjogi Főosztályának vezetője, továbbá a Pázmány Péter Katolikus Egyetem (a továbbiakban: PPKE) Jog- és Államtudományi Karának megbízott oktatója. A jelen tanulmányban kifejtett gondolatok a szerző saját véleményét tükrözik, azok nem azonosak a fenti intézmények álláspontjával. Jelen tanulmány a PPKE Deák Ferenc Továbbképző Intézet versenyjogiszakjogász-képzésén benyújtott szakdolgozat szerkesztett változata. Külön köszönet illeti dr. Zavodnyik Józsefet, aki konzulensként segítette a dolgozat elkészülését.

1 *Ariel Ezrachi:* EU Competition Law – An Analytical Guide to the Leading Cases. Hart Publishing, 2018, p. 331. A jelen tanulmányban hivatkozott internetes források utolsó elérési ideje egységesen 2021. június 23. napja.

2 *Avishek Chakraborty:* Competition Law v. Intellectual Property Law: A Never Ending Tussle. Indian Journal of Law and Justice, 4. évf. 3. sz., 2013, p. 2.

3 *Nansulhun Choi, Yo Sop Choi:* Recent Developments in Competition Law and Intellectual Property Relating to Reverse Payment Agreements: A Comparative Perspective. Queen Mary Journal of Intellectual Property, 6. évf. 3. sz., 2016, p. 381.

Kapcsolódási pontból ugyanis sokat lehet azonosítani. Példaként említhető, hogy az Európai Unió működéséről szóló szerződés (a továbbiakban: EUMSZ)[4] 101. cikkében foglalt tilalomhoz kapcsolódó szakosítási,[5] K+F[6] és vertikális megállapodások[7] tekintetében irányadó csoportmentességi rendeletek,[8] az ezekhez kapcsolódó[9] vagy az összefonódásokra vonatkozó[10] iránymutatások egyaránt tartalmaznak rendelkezéseket a szellemitulajdon-jog tekintetében. Ugyancsak említést érdemel a fogyasztó fogalma, amely mind a versenyjogban,[11] mind pedig a védjegyjogban[12] kiemelt jelentőséggel, és a polgári jogi bevett jelentéstől eltérő, speciális tartalommal bír. Az Európai Unió Bíróságának (a továbbiakban: EUB) gyakorlatából is számos eset emelhető ki, így például a növényfajta-oltalom tekintetében releváns *Erauw*-döntés,[13] a filmalkotások kizárólagos felhasználási jogával kapcsolatos *Coditel II.-döntés*[14] vagy a nyilvánossághoz közvetítési és továbbközvetítési jogot érintő *Premier League-döntés*.[15]

---

4 Az EUMSZ szövege elérhető: *https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=HU*.

5 A Bizottság 1218/2010/EU rendelete (2010. december 14.) az Európai Unió működéséről szóló szerződés 101. cikke (3) bekezdésének a szakosítási megállapodások egyes csoportjaira történő alkalmazásáról, 2. cikk (2) bekezdés. Elérhető: *https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A32010R1218*.

6 A Bizottság 1217/2010/EU rendelete (2010. december 14.) az Európai Unió működéséről szóló szerződés 101. cikke (3) bekezdésének a kutatás-fejlesztési megállapodások egyes csoportjaira történő alkalmazásáról, 3. cikk (2)–(4) bekezdés, 6. cikk *a)* pont. Elérhető: *https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/ALL/?uri=CELEX%3A32010R1217*.

7 A Bizottság 330/2010/EU rendelete (2010. április 20.) az Európai Unió működéséről szóló szerződés 101. cikke (3) bekezdésének vertikális megállapodások és összehangolt magatartások csoportjaira történő alkalmazásáról. Elérhető: *https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/ALL/?uri=CELEX%3A32010R0330*.

8 L. még: *Tattay Levente:* A szabadalmi és know-how licencia csoportmentesítések. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 8. (118.), évf. 5. sz., 2013. október, p. 5–24.

9 Iránymutatás az Európai Unió működéséről szóló szerződés 101. cikkének a horizontális együttműködési megállapodásokra való alkalmazhatóságáról. Az Európai Bizottság közleménye, 2011/C 11/01. Különösen a szabványosítási megállapodások tekintetében. Elérhető: *https://eur-lex.europa.eu/legal-content/hu/TXT/?uri=CELEX%3A52011XC0114%2804%29*. és A vertikális korlátozásokról szóló iránymutatás. Az Európai Bizottság közleménye, 2010/C 130/01. Különösen a 2.4. fejezet. Elérhető: *https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52010XC0519%2804%29*.

10 Iránymutatás a vállalkozások közötti összefonódások ellenőrzéséről szóló tanácsi rendelet szerint a horizontális összefonódások értékeléséről, Európai Bizottság 2004/C 31/03. Elérhető: *https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:52004XC0205(02)&from=HU*.

11 *Lénárd Réka:* A Ptk. jogelvei és a versenyjog. Polgári Jogi Kodifikáció, 2002. 3, sz, p. 19–21. Elérhető: *https://ptk2013.hu/wp-content/uploads/2012/11/2002-3kodi.pdf*.

12 *Gödölle István:* A fogyasztók megtévesztése a védjegyjogban. Jogtudományi Közlöny, 69. évf. 3. sz., 2014, p. 144–145. Elérhető: *http://real.mtak.hu/108746/1/jk1403_3.pdf*.

13 SPRL Louis Erauw-Jacquery v. La Hesbignonne SC, C-27/87. Elérhető: *https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61987CJ0027*.

14 Coditel v. Ciné-Vog Films, C-262/81. Elérhető: *http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-262/81*.

15 Football Association Premier League és társai, C-403/08. Elérhető: *http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=hu&num=C-403/08*.

A tanulmány két érdemi fejezete a versenyjog és a szellemitulajdon-jog céljait, és ehhez kapcsolódóan a két jogterület funkcióit, illetve azok egymáshoz való viszonyát igyekszik feltárni. Ezen túlmenően a számos kapcsolódási pont közül egy versenyjogi és szerzői jogi szempontból is vitatott jogintézmény, a közös jogkezelés jogintézményének[16] versenyjogi vonatkozásai kerülnek elemzésre.

Jelen tanulmány célja annak feltárása, hogy a két, látszólag több ponton ellentétes terület alkalmas-e arra, hogy egymás céljait erősítse, ezáltal egy időben megvalósítva a verseny védelmét és a kreativitás ösztönzését.

II. A VERSENYJOG ÉS A SZELLEMITULAJDON-JOG CÉLJAI KÖZÖTTI KAPCSOLATOK

II.1. A versenyjog céljai

A versenyjog potenciálisan több célt is szolgálhat, vagy akár párhuzamosan több cél elérésére is törekedhet. A klasszikus megközelítés szerint a versenyjogi szabályozás célja a verseny lehetőségének – nem pedig a versenytársaknak – a védelme,[17] amelynek érdekében elsősorban tiltó jellegű magatartási szabályokat ír elő a vállalkozások vagy azok társulásai számára a piaci magatartásaik vonatkozásában. A versenyjog főszabály szerint nem foglalkozik a vállalkozásnak nem minősülő, vagy nem piaci magatartást megvalósító szereplők tevékenységével.[18]

Versenyellenes helyzetben a vállalkozások nincsenek rászorítva arra, hogy áraikat a fogyasztók szempontjából is reálisan, hatékonyan határozzák meg, így a versenyjog egyik legszélesebb körben elfogadott feladata a vállalkozások részére való magatartások meghatározása és ellendőrézése útján a társadalmi[19] és szűkebb értelemben a fogyasztói jólét védelmének – és ha lehetséges, növelésének – biztosítása.[20] A versenyjog célozhatja a minőség[21] és választék növelését is, hiszen amennyiben a versenytársak versenyelőnyre szeretnének

[16] Bővebben l. *Tattay Levente, Pogácsás Anett, Ujhelyi Dávid:* Szellemi alkotások joga. Pázmány Press, Budapest, 2020, p. 273–290.

[17] *Paul Erik Veel:* Private Party Access to the Competition Tribunal: A Critical Evaluation of the Section 103.1 Experiment. Dalhousie Journal of Legal Studies, 18. évf. 1. sz., 2009, p. 16.

[18] *Dawid Masik:* Controlled Chaos with Consumer Welfare as the Winner – a Study of the Goals of Polish Antitrust Law. Yearbook of Antitrust and Regulatory Studies, 1. sz., 2008, p. 36.

[19] *Barbara Baarsma, Nicole Rosenboom:* A Veritable Tower of Babel: On the Confusion between the Legal and Economic Interpretations of Article 101(3) of the Treaty on the Functioning of the European Union. European Competition Journal, 11. évf. 2–3, 2015, p. 405.

[20] *Diane P. Wood:* International Harmonization of Antitrust Law: The Tortoise or the Hare. Chicago Journal of International Law, 3. évf. 2. sz., 2002, p. 393.

[21] *Timár Adrienn:* Filmvászonhősök a szellemi tulajdon labirintusában: a filmipar XXI. századi jogi kihívásai a „character merchandising" területén. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 11. (121.) évf. 2. sz., 2015. április, p. 115.

szert tenni, azt – többek között – elérhetik a termékek minőségének javítása útján is, a verseny lehetősége pedig több versenytárs megjelenéséhez vezethet, ami több terméket, több opciót biztosít a fogyasztók részére.[22]

A versenyjog ezenfelül szolgálhatja az innováció támogatását is, hiszen amennyiben a piacra lépés lehetősége reálisan fennáll, és a tisztességes verseny feltételei adottak, úgy az új, innovatív vállalkozások könnyebben meg tudnak jelenni, ami komoly ösztönző lehet a kreatív vállalakozások oldalán.[23] Talán ez áll legközelebb a szellemitulajdon-jog – lent ismertetett – egyik legszélesebb körben elfogadott céljához, a kreativitás ösztönzéséhez, ugyanakkor úgy tűnik, hogy míg a versenyjog az output oldaláról, addig a szellemitulajdon-jog az input oldaláról közelíti meg ugyanazt a jelenséget. Cél lehet még a gazdasági hatékonyság elősegítése, ugyanis az egymással versenyhelyzetben lévő vállalkozások költségeik csökkentése érdekében a rendelkezésre álló erőforrások hatékony kiaknázásában lehetnek érdekeltek.[24] Ez kiterjedhet nemcsak az erőforrások, hanem azok allokációjának, a termékek fogyasztókhoz való eljuttatásának, vagy akár a kibocsátás hatékonyságára is.[25]

A fenti célok jelentős része – közvetetten vagy közvetlenül – fogyasztóvédelmi célok elérését is szolgálhatja, hiszen a megfelelő áron, magas minőségben és széles választékkal kínált termékek hozzájárulnak a fogyasztók érdekeinek megóvásához is.[26] Az Európai Unió szempontjából végezetül a versenyjog (és akár a szellemitulajdon-jog) célja lehet továbbá a tagállamok közötti integráció erősítése is, hiszen az egységes verseny- és piacralépési feltételek hatékonyan szolgálhatják a tagállamok jogi és piaci közeledését, a vállalkozások unión belüli versenyének erősödését.[27]

II.2. A szellemitulajdon-jog céljai

Ahogy a versenyjog, úgy a szellemitulajdon-jog célja sem határozható meg egy szóval vagy mondattal, a jogterület egyszerre szolgálja klasszikus, széles körben elfogadott és ritkábban előforduló, de ismétlődően felmerülő érdekek érvényesülését. Jelen tenulmány alapvetően két, versenyjogi szempontból is releváns cél – illetve a mögöttük meghúzódó elméleti alapvetések – ismertetésére fókuszál.

---

22 *Matthew Eric Bassett:* Future of Copyright & Competition Law in Media. FIU Law Review, 14. évf. 2. sz., 2020, p. 232.

23 *Olav Kolstad:* Competition law and intellectual property rights – outline of an economics-based approach. In: *Josef Drexl* (szerk.): Research Handbook on Intellectual Property and Competition Law. Edward Elgar, 2008, p. 25.

24 *Masik:* i.m. (18), 37.

25 *Philip Sutherland:* Steel and Propane: The Efficiency Defence and Horizontal Mergers. South African Law Journal, 125. évf. 2. sz., 2008, p. 342.

26 *Warren Pengilley:* The Trade Practices Commission's Power to Study Business Practices: Can the Commission Rove at Will. Bond Law Review, 2. évf. 1. sz., 1990, p. 71.

27 *Rogier W. de Vrey:* Towards a European Unfair Competition Law – A Clash Between Legal Families. Martinus Nijhoff Publishers, 2005, p. 154.

1. A szellemitulajdon-jog – mint jogterület – egyik legszélesebb körben elfogadott célja *a kreatív alkotómunka ösztönzése* azáltal, hogy a jogosult rendelkezésére bocsátott kizárólagos jogok útján lehetőséget ad a befektetett munka gazdasági megtérülésére, egyúttal a haszon realizálására.[28] Az angolszász hagyományú,[29] alapvetően utilitarista alapokon[30] gondolkodó országok szabályozása – amely jellemzően meghatározó jelentőségű a szellemitulajdon-jog területén –, a jogterület célját a *hasznos* alkotómunka ösztönzésében ragadja meg.[31] Így például az Egyesült Államok alkotmányának szellemitulajdon-jogi klauzulája[32] az alábbiak szerint közelíti meg a szellemitulajdon-jog diszciplínájának célját.

> *„The Congress shall have Power … To promote the Progress of Science and useful Arts, by securing for limited Times to Authors and Inventors the exclusive Right to their respective Writings and Discoveries;"*[33]

Az ösztönző cél elméleti megalapozásához nagyban hozzájárultak Locke fizikai tulajdonnal kapcsolatos gondolatai, amelyeket a jogirodalom analóg módon alkalmaz a szellemi tulajdonra. Eszerint az embernek tulajdona van a saját testén és mindenen, amit munkájával (*sweat of the brow*) kiemel a természeti állapotból.[34] Természetesen ez a tulajdon korlátokat is ismer, hiszen tárgya megromolhat és elenyészhet – ami a szellemi alkotások tekintetében nem feltétlenül releváns –, illetve a személyes szükségleteken túlmenően való felhalmozása erkölcsileg megalapozatlan.[35] Locke munkaelméletének emberképe a tulajdonos ember, saját személyének tulajdonosa,[36] aki munkája által kizárólagos jogokat formál annak eredményére.

Ugyanakkor Locke – alapvetően természetjogi jellegű – megközelítése nem adaptálható fenntartások nélkül a kialakulása tekintetében sokkal inkább pozitivista gyökerekből faka-

---

28 *Amy E. Groves:* Princeton University Press v. Michigan Document Services Inc.: The Sixth Curcuit Frustrates the Constitutional Purpose of Copyright and the Fair Use Doctrine. Georgia Law Review, 31. évf. 1. sz., 1996, p. 348.

29 *Adam D. Moore:* A Lockean Theory of Intellectual Property. Hamline Law Review, 21. évf., 1997, p. 65.

30 *Sara K. Stadler:* Forging a Truly Utilitarian Copyright. Iowa Law Review, 91. évf., 2006, p. 610.

31 *Julie E. Cohen:* Copyright as Property in the Post-Industrial Economy: A Research Agenda. Wisconsin Law Review, 2011, p. 1.

32 L. még: *Rahmiel David Rothenberg:* Sampling: Musical Authorship of Tune with Purpose of the Copyright Regime. St. Thomas Law Review, 20. évf., 2008, p. 245.

33 Az Egyesül Államok magyar nagykövetségének fordításában: „A Kongresszus hatáskörrel bír … a tudomány és a hasznos művészetek haladásának támogatására azzal, hogy a szerzők és a feltalálók számára a vonatkozó írásművek és felfedezések jogát biztosítja meghatározott időre;" elérhető: *http://goo.gl/bOcug7*.

34 *Lior Zemer:* The Making of the New Copyright Lockean. Harvard Journal of Law & Public Policy, 29. évf. 3. sz., 2006, p. 892 és *Alfred C. Yen:* Restoring the Natural Law: Copyright as Labor and Possession. Ohio State Law Journal, 51. évf., 1990, p. 523.

35 *Roland Spitzlinger:* On the Idea of Owning Ideas: Applying Locke's Labor Appropriaton Theory to Intellectual Goods. Masaryk University Journal of Law and Technology, 5. évf. 2. sz., 2011, p. 277–279.

36 *John Locke:* Two Treatises of Government. Cambridge University Press, Cambridge, 1988, p. 287 (self-ownership).

dó jogterületre:[37] az elmélet bizonyos szempontból gátat szab a kreativitásnak, nincs tekintettel arra, hogy a szellemi tulajdon ugyan nem romlik, de gyakran értékét veszti, sem pedig arra, hogy a mű nem teljes egészében az alkotó műve, ezáltal szembe állítva egymással az egyént és a társadalmat.[38] Meg kell emlékezni még arról, hogy Locke emberképe szükségtelenül egyszerűsíti le az alkotó személyét a tulajdonos emberére, elhagyva számos olyan szempontot rá vonatkozóan, amely szükséges annak maradéktalan megítéléshez.

2. Az ösztönzéssel bizonyos mértékig összefügg a szellemitulajdon-jog másik, széles körben elismert, központi célja,[39] *a jogosultak és a társadalom (felhasználók, használók, hasznosítók) érdekei közötti egyensúly megteremtése*. Az egyik oldalról – az alkotómunka eredményének kiaknázhatósága érdekében – szükség mutatkozik kizárólagos jogokat biztosítani a jogosultnak, a másik oldalról ugyanakkor világos, hogy a kizárólagos jogok nem lehetnek korlátlanok, különben pontosan az ösztönző céllal ellentétes hatást váltanának ki. A szellemitulajdon-jognak így központi kérdése és célja a kizárólagos jogok és az ezek alóli kivételek és korlátok közötti egyensúly megteremtése, illetve folyamatos felülvizsgálata. Az érdekoldalak száma ugyanakkor az elmúlt évtizedben, különösen a szerzői jog területén bővülni látszik.[40]

Alapvetően két hozzáállást ismer a jogirodalom a jogosultak és tágabb értelemben a köz érdekei közötti egyensúlyt illetően. Egyrészről vannak gondolkodók, akik eszköznek,[41] alapvető értéknek[42] tartják a szellemitulajdon-jog eszköztárában, míg vannak olyan szerzők, akik szerint az egyensúly maga a szabályozás célja,[43] eltolódása pedig súlyos működési zavarokhoz vezethet. Siebrasse álláspontja szerint a jogterületen elérendő egyensúlynak a hozzáférés és ösztönzés szabályai között is fenn kell állnia,[44] ugyanis a szellemitulajdon-jog, mint kizárólagos jog, nyilvánvalóan korlátozza a teljesítményekhez való hozzáférést, ezzel

37 *Katie Sykes:* Towards a Public Justification of Copyright. University of Toronto Faculty of Law Review, 61. évf. 1. sz., 2003, p. 6.

38 *Carys J. Craig:* Locke, Labour and Limiting the Author's Right: A Warning against a Lockean Approach to Copyright Law. Queen's Law Journal, 28. évf., 2002, p. 23, 41, 43.

39 Ahogy a WIPO alapító szerződése – visszautalva a Berni Uniós Egyezményre – is nevesíti: „Recognizing the need to maintain a balance between the rights of authors and the larger public interest, particularly education, research and access to information, as reflected in the Berne Convention".

40 *Ant Horn:* Creators and the Copyright Balace: Investigating the interests of copyright holder, users and creators. Alternative Law Journal, 29. évf. 3. sz., 2004, p. 112; *Qili Xu:* Copyright Protection in the Digital Age: A Tripartate Balance. Hong Kong Law Journal, 42. évf. 3. sz.3, 2012, p. 755; *Matthew Kane:* Copyright and the Internet: The Balance Between Protection and Encouragement. Thomas Jefferson Law Review, 22. évf. 183. sz., 2000, p. 183; és *Jane C. Ginsburg:* Copyright in the Digital Environment: Restoring the Balance. Columbia Journal of Law & The Arts, 35. évf. 1. sz., 2011, p. 3.

41 *Norman Siebrasse:* A Property Rights Theory of the Limits of Copyright. University of Toronto Law Journal, 51. évf. 1. sz., 2001, p. 1.

42 *Pogácsás Anett:* Szerzői jog újratöltve. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 5. (115.) évf. 6. sz., 2010. december, p. 38.

43 *Abraham Drassinower:* From Distribution to Dialogue: Remarks on the Concept of Balance in Copyright Law. The Journal of Corporation Law, 34. évf. 4. sz., 2009, p. 993.

44 *Siebrasse:* i.m. (41), p. 4.

ösztönözve a szerzőket azok létrehozatalára, az alkotásba fektetett munkájuk megtérülésének reményével kecsegtetve.[45]

II.3. A két jogterület céljainak és funkcióinak kapcsolódási pontjai

A két jogterület által szolgált célok és funkciók tehát sokrétűek, bár közvetetten – vagy távolról szemlélve – értelemszerűen mindkét jogterület a közérdek érvényesülését hivatott biztosítani.

A versenyjog céljai közül talán az innováció támogatása[46] az, amely szembeötlően kapcsolódni látszik a szellemitulajdon-jog céljaihoz.[47] Mind a tisztességes verseny feltételeinek biztosítása, mind pedig az ösztönző szellemitulajdon-jogi védelmi rendszer – talán itt az iparjogvédelem hangsúlyosabb, bár a szerzői jog is szerepet kaphat – megfelelő és termékeny táptalaját képezheti a kreativitásnak, ezen belül pedig az innovációnak, bár a versenyjog elsősorban a vállalkozások innovációjára fókuszál, míg a szellemitulajdon-jog a természetes személy alkotótevékenységét, annak ösztönzését tartja szem előtt.

Hiba lenne ugyanakkor feltételezni, hogy a kapcsolódási pontok sora itt véget ér. A versenyjog minőségvédelmi és fogyasztóvédelmi céljai ugyanis közvetlenül összeköthetőek pl. a védjegyjog minőségjelző[48] és fogyasztóvédelmi funkcióival.[49] A hatékony verseny biztosítja, hogy a vállalkozások érdekeltek legyenek abban, hogy versenytársaiknál jobb minőségű termékek előállítása útján versenyelőnybe kerüljenek,[50] a védjegyjog pedig gondoskodik arról, hogy a fogyasztók mind a minőség, mind az áru egyéb tulajdonságai tekintetében megfelelő információt kapjanak a jogi oltalomban részesített megjelölés útján.[51]

A versenyjog gazdasági hatékonyság biztosításával kapcsolatos célja[52] párhuzamba állítható a szellemitulajdon-jog ösztönző funkciójával. A kizárólagos jogok ugyanis a védett jogtárgyak hatékony kiaknázhatóságát célozzák,[53] ezek pedig gyakran olyan erőforrásként jelentkeznek a vállalkozások oldalán, amelyek felhasználása, hasznosítása vagy használata

---

45 Ugyanis ez a gondolatvilág elsősorban az utilitarista elméletek sajátja.

46 *Robert Ennis:* Competing Priorities in Antitrust Enforcement: Europe and the New Economy. University College Dublin Law Review, 11. évf., 2011, p. 60.

47 *Shubha Ghosh:* Intellectual Property Rights: The View from Competition Policy. Northwestern University Law Review Colloquy, 103. évf., 2008–2009, p. 345.

48 *Tattay Levente:* A védjegyek új dimenziói. Marketing & Menedzsment, 1995. 2. sz., p. 42 és *Szalai Péter:* A megkülönböztető képesség jelentése a védjegyjogban. Universitas-Győr, 2015, p. 38.

49 *Szikora Veronika, Árva Zsuzsanna* (szerk.): A fogyasztók védelmének új irányai a XXI. században. Debreceni Egyetem, 2018, p. 267.

50 *Ennis:* i.m. (46), p. 79.

51 *Lendvai András:* Megjegyzések a magyar Lego-döntésekhez – harmonizációs problémák a magyar védjegyjogban – II. rész. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 5. (115.) évf. 1. sz., 2010. február, p. 120.

52 *Eleanor M. Fox:* Trade, Competition, and Intellectual Property – TRIPS and Its Antitrust Counterparts. Vanderbilt Journal of Transnational Law, 29. évf. 3. sz., 1996, p. 496.

53 *Pogácsás Anett:* Érték és szabadság – Felelősségünk a szerzői jog dinamikus egyensúlyának alakításában. Iustum Aequum Salutare, 2016. 1. sz., p. 71.

kiemelt jelentőségű lehet a versenytársakkal szembeni versenyelőny megszerzése céljából, ez különösen igaz a kreatív iparágakra és az innovációra fókuszáló vállalkozásokra.

Végezetül szükséges utalni arra, hogy a szellemitulajdon-jog ösztönző célja és a jogosultak és felhasználók közötti egyensúly a fogyasztói jólét védelmével és a választék növelésével is kapcsolatba hozható:[54] a kreatív alkotómunka elismerése, a kiaknázhatóságával kapcsolatos jogi keretek megfelelő biztosítása hozzájárul az alkotások létrehozásának ösztönzéséhez. Minél intenzívebb egy adott társadalom egyéni kreativitása, annál több és sokrétűbb alkotás juthat el a fogyasztókhoz, és annál több eszköz és lehetőség áll a vállalkozások rendelkezésére ahhoz, hogy versenyelőnyre tegyenek szert.[55] Így a versenyjog és a szellemitulajdon-jog egymás katalizátoraiként is funkcionálhatnak, erősíthetik egymás pozitív hatásait, ha ezeket a kérdéseket a jogalkotó és a jogalkalmazó egyaránt szem előtt tartja.

III. KÖZÖS JOGKEZELÉS

III.1. A közös jogkezelés rendeltetése és sajátosságai a szellemitulajdon-jog szemszögéből

A szerzői jogok és szomszédos jogok engedélyezésének gyakorlatában rendkívül releváns kérdés, hogyan képes a jogosult – különösen a digitális világban – művének vagy teljesítményének minden egyes felhasználása előtt megállapodást, felhasználási szerződést kötni. Ugyanakkor maguk a felhasználók sem minden esetben képesek arra, hogy a világ minden szerzőjével és szomszédos jogi jogosultjával egyedileg kapcsolatba lépjenek, amikor azok alkotásait, teljesítményeit kívánják valamilyen engedélyhez kötött módon felhasználni.

Egy adott mű felhasználásához főszabály szerint engedélyre van szükség, erre azonban a felhasználó többféle módon is szert tehet: egyrészről, amikor a felhasználási szerződést közvetlenül a szerzővel vagy szomszédos jogi jogosulttal, illetve az őket személy szerint képviselő személlyel köti meg a felhasználó, *nagyjogos* felhasználásról beszélünk. Másrészről, amikor viszont a szerzők érdekeit közös jogkezelő szervezet képviseli, és az engedélyt a jogkezelőn keresztül kapja meg a felhasználó, *kisjogos* felhasználásról van szó.[56] A különféle területeken, az egyes műfajokra és felhasználási módokra nézve a joggyakorlás módját a

54 *Donna M. Gitter:* The Conflict in the European Community Between Compatition Law and Intellectual Property Right: A Call for Legislative Clarification of the Essencial Facilities Doctrine. American Business Law Journal, 40. évf., 2003, p. 220.

55 *Szalma Borbála:* Know-how – a szolgálati találmány „üzleti titka". Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 10. (120.) évf. 1. sz., 2015. február, p. 9.

56 *Kiss Zoltán, Szivi Gabriella:* A közszolgálati médiaszolgáltatás és a szellemitulajdon-jogok kapcsolódási pontjai és szabályozási környezete. In Medias Res, 2015. 2. sz., p. 379.

szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (a továbbiakban: Szjt.) rendelkezései, illetve – a törvény által adott kereteken belül – a jogosultak döntése határozza meg.[57]

A művek és teljesítmények nagy tömegű, párhuzamos felhasználása ösztönözte a közös jogkezelés intézményének a létrehozását:[58] a szerzők és később a szomszédos jogi jogosultak önkéntesen létrehozott szervezetek segítségével kezdték el érvényesíteni az egyes, őket megillető vagyoni jogaikat.[59]

A közös jogkezelő szervezetek tehát alapvetően az egyedileg nem gyakorolható,[60] kisjogos felhasználások engedélyezésére jöttek létre, tagjai a kérdéses vagyoni jog jogosultjai. Ebből fakadóan a közös jogkezelő tevékenységét *valamennyi jogosult érdekeinek figyelembevételével* és *indokolatlan megkülönböztetés nélkül* köteles ellátni.[61]

A közös jogkezelés a hatékonyság érdekében[62] sok esetben – de nem szükségszerűen – *monopoltevékenység*,[63] vagyis egy jogosulti kör egy adott vagyoni joga tekintetében jellemzően egy közös jogkezelő szervezet működik. A kapcsolódó hazai jogszabály[64] – az uniós jogra támaszkodva[65] – az ilyen jogkezelési tevékenységet szigorú szabályok között teszi csak lehetővé, továbbá – ugyanakkor szigorú keretek között – lehetőséget ad arra is, hogy azonos vagyoni jogok tekintetében több közös jogkezelő működjön egyszerre. Egyes közös jogkezelő szervezetek működéséhez a Kjkt. előírja, hogy az általa végzett jogkezelési tevékenységben érdekelt jogosultak jelentős részét képviselje (*reprezentativitás elve*).

Ebből ugyanakkor következik, hogy mind a működésükhöz, mind pedig a díjak megállapításához – utóbbi tekintetében hatósági árazásnak nem minősülő – állami felügyelet kap-

---

57 *Faludi Gábor:* A szerzői jog és szomszédos jogok közös jogkezelése. Közjegyzők Közlönye, 45. évf. 7–8. sz., 1998, p. 31–33.

58 *Lánchidi Péter:* Zenei közös jogkezelés és versenypolitika az Európai Unióban. PhD-értekezés, PTE ÁJK, 2010, p. 5. Vö. *Ficsor Mihály:* Collective management of copyright and related rights at a triple crossroads: should it remain voluntary or may it be „extended" or made mandatory? Copyright Bulletin, 2003.

59 *Grad-Gyenge Anikó, Sarkady Ildikó:* Közös jogkezelés az audiovizuális médiában. Médiatudományi Intézet, 2014, Budapest, p. 21 és *Géra Eleonóra Erzsébet, Csatári Bence:* A Zeneszerzők Egyesületétől az Artisjus Egyesületig 1907–2007. A zenei közös jogkezelés száz éve Magyarországon. Artisjus, 2007, Budapest, p. 20.

60 Vö. *Daniel Gervais:* Collective Management of Copyright and Related Rights. Kluwer Law International, 2010, p. 200–201.

61 *Kárpáti Zsuzsanna:* A közös jogkezelés zenei vetülete és az irányelvben rejlő lehetőségek. 'De lege ferenda'. Válogatott művek joghallgatók tollából. Pázmány Press, Budapest, 2016, p. 185.

62 *Daniel Gervais:* Collective Management of Copyright and Related Rights. Kluwer Law International BV, 2015, Hága, p. 11.

63 *Petkó Mihály:* A szellemi alkotások közös jogkezelésének szabályozása. Gazdaság és jog, 2015. 3. sz., p. 22.

64 A szerzői jogok és a szerzői joghoz kapcsolódó jogok közös kezeléséről szóló 2016. évi XCIII. törvény (a továbbiakban: Kjkt.).

65 A szerzői és szomszédos jogokra vonatkozó közös jogkezelésről és a zeneművek belső piacon történő online felhasználásának több területre kiterjedő hatályú engedélyezéséről szóló 2014/26/EU irányelv (a továbbiakban: KJK-irányelv).

csolódik, a beszedett díjak felosztása során a közös jogkezelő szervezeteknek pedig komoly átláthatósági követelményeknek kell megfelelniük.

A közös jogkezelés ugyanakkor alapvetően *szubszidiárius jellegű*, vagyis a kötelező vagy előírt közös jogkezelés körébe tartozó eseten kívül csak akkor engedélyezhető reprezentatív közös jogkezelő szervezetként, ha az adott szerzői jog vagy kapcsolódó jog egyedileg hatékonyan nem gyakorolható.[66]

A jogkezelésnek három alapvető típusa van, ezek alapján beszélhetünk: 1. „sima" közös jogkezelőről, 2. reprezentatív közös jogkezelőről, és 3. független jogkezelőről.

1. A *„sima" közös jogkezelő szervezetek* képezik a jogkezelési tevékenység alaptípusát: a jogkezelést bejelentés alapján végzik, de tevékenységük megkezdéséhez engedélyre nincs szükség. Ezen közös jogkezelő szervezeteknek a *reprezentativitás elvéből* fakadó követelményeknek nem kell megfelelniük, vagyis nem kell a jogosultak jelentős részét képviselniük. Ebből fakadóan ugyanakkor a reprezentatív közös jogkezelőkkel szemben kiterjesztett hatályú közös jogkezelésről nem beszélhetünk.[67]

2. A *reprezentatív közös jogkezelő szervezetnek* meg kell felelnie a „sima" közös jogkezelőkkel szembeni követelményeknek, ezen túlmenően pedig az általa végzett közös jogkezelési tevékenységgel érintett jogosultak jelentős részét képviseli azáltal, hogy e jogosultak tagjai vagy e jogosultak jogaik közös kezelésére jogkezelési megbízást adtak a részére, és a jogosultak jogainak közös kezelését végző külföldi szervezetekkel képviseleti szerződéseket kötött.

A reprezentatív közös jogkezelő szervezet végezhet csak kiterjesztett hatályú közös jogkezelést.[68] Ez alatt az olyan jogkezelési tevékenységet értjük, amelynek során a közös jogkezelő szervezet olyan jogosultak tekintetében is megvalósítja az engedélyezést (és ehhez kapcsolódó feladatait), akik részéről nem rendelkezik e tekintetben megbízással. Természetesen ez csak a közös jogkezelő által eleve kezelt vagyoni jogok és műtípusok tekintetben irányadó.[69] Amennyiben a közös jogkezelés nem kötelező, úgy a jogosult a közös jogkezelőhöz címzett tiltakozó nyilatkozottal kiléphet a kiterjesztett közös jogkezelés hatálya alól, és a továbbiakban egyedi úton engedélyezheti műveinek felhasználását.

Előírt és kötelező közös jogkezelési tevékenységet csak olyan közös jogkezelő szervezet végezhet, amely megfelel a reprezentativitás követelményének, ugyanakkor az ilyen szerve-

66 *Hajdú Dóra:* A törvény által előírt közös jogkezelés a magyar és a francia szerzői jogban. Médiatudományi Intézet, 2016. Budapest, p. 32.

67 *Grad-Gyenge Anikó* (szerk.): Kézikönyv a szerzői jog érvényesítéséhez. ProArt Szövetség a Szerzői jogokért, 2013, Budapest, p. 1.

68 *Thomas Riis, Jens Schovbo:* Extended Collective Licenses and the Nordic Experience: It's a Hybrid but is it a VOLVO or a Lemon? Columbia Journal of Law and the Arts, 33. évf. 4. sz., 2009–2010, p. 471–495.

69 *Sarkady Ildikó, Grad-Gyenge Anikó:* A média-értéklánc szerzői jogi vonatkozásai. Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság Médiatanács Médiatudományi Intézet, 2012, Budapest, p. 58.

zeteket a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala (a továbbiakban SZTNH) nem csupán nyilvántartásba veszi, hanem tevékenységük az SZTNH által kiadott engedélyhez kötött.[70]

3. A jogkezelés speciális formája a *független jogkezelés*, amelynek fogalmát a Kjkt. 4. § 4. pontja rögzíti. Ennek megfelelően független jogkezelő szervezet az olyan szervezet, amely céljaként vagy fő tevékenységeként szerzői jogot vagy kapcsolódó jogot kezel több jogosult érdekében és közös javára erre vonatkozó törvény, szerződés vagy egyéb jogviszony alapján, továbbá nem áll a jogosultak tulajdonában vagy ellenőrzése alatt, és nyereségszerzési céllal működik.[71]

A független jogkezelés intézménye 2016-ig nem volt része a hazai jogrendnek, ugyanakkor a KJK-irányelv[72] rendelkezéseiből fakadóan kötelező volt a magyar szerzői jog részévé tenni.[73] A jogintézmény számos ponton különbözik a közös jogkezelés egyes formáitól, pl. tevékenységét nyereségszerzési céllal, profitorientáltan végzi, tagsága nem a jogosultakból áll össze (tehát a jogosultaktól független), és jellemzően gazdasági társasági formában működik (pl. korlátolt felelősségű társaságként).[74]

A független jogkezelő szervezet tehát nem közös jogkezelési, hanem jogkezelési tevékenységet végez, ebből fakadóan ezen szervezetekre a közös jogkezelőktől eltérő szabályok vonatkoznak. A független jogkezelési tevékenység nem engedélyhez, csak bejelentéshez kötött.

A közös jogkezelés a módja szerint lehet *i)* önkéntes, *ii)* előírt és *iii)* kötelező. Önkéntes közös jogkezelésről beszélünk akkor, ha a közös jogkezelő szervezet nem törvényi előírás alapján, hanem a jogosultak kezdeményezése alapján jön létre, a tevékenység megkezdéséhez annak az SZTNH-hoz való előzetes bejelentése szükséges.

Azokban az esetekben, amikor a törvény nem ír elő kötelező közös jogkezelést, a jogosultak dönthetnek úgy, hogy egyesületet[75] hoznak létre egy adott szerzői vagy szomszédos jog közös kezelésére. Az önkéntes jogkezelés esetében a jogkezelőn keresztül történő engedélyezés ellen tiltakozó jogosult kiléphet az adott jogkezelés hatálya alól. A közös jogkezelő szervezet a honlapján köteles közzétenni a jogkezelési megbízás felmondására és a közös jogkezelés elleni tiltakozásra vonatkozó részletes szabályokat, illetve azon jogosultak nevét, akik vele szemben a közös jogkezelés ellen a Kjkt. 18. § (1) bekezdése szerint jogszerűen tiltakoztak.

---

70 *Gyertyánfy Péter:* Nagykommentár a szerzői jogi törvényhez. Wolters Kluwer, Budapest, 2014, p. 514.

71 *Lábody Péter, Nagy Balázs:* A közös jogkezelésről szóló 2014/26/EU irányelv átültetésének egyes kérdései. Fontes Iuris, 2. évf. 1. sz., 2016.

72 A korábbi szabályozáról l.: *Gyenge Anikó:* Viták a szerzői jogok közös kezelésének hatékony szabályozása körül. Infokommunikáció és Jog, 2008. 5. sz.

73 *Giuseppe Mazziotti:* New licensing models for online music services in the European Union: From collective to customized management. Columbia Journal of Law & the Arts, 34. évf. 4. sz., 2011, p. 765.

74 *Kárpáti Zsuzsanna:* A közös jogkezelés rendszerének átalakulása a független jogkezelés megjelenésére tekintettel. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 13. (123.) évf. 2. sz., 2018. április, p. 39.

75 *Gyertyánfy Péter:* The Legal Status of the Organizations of Collective Management and their market Position in Europe In: *Tattay Levente* (szerk.): Emlékkönyv Ficsor Mihály 70. születésnapja alkalmából barátaitól. Szent István Társulat, Budapest, 2009, p. 126.

Az *előírt közös jogkezelésbe* a Kjkt. 4. § 3. pontja alapján olyan felhasználási módok tartoznak, amelyekkel kapcsolatban a jogosult az Szjt. előírása alapján mindaddig kizárólag közös jogkezelő szervezet útján gyakorolhatja jogait,[76] ameddig a Kjkt. 18. §-a szerinti tiltakozó nyilatkozat útján ki nem lép a közös jogkezelésből. Előírt közös jogkezelői tevékenységet csak olyan jogkezelő végezhet, amely megfelel a reprezentativitás követelményeinek, ezen jogkezelés az SZTNH előzetes engedélyéhez kötött.

Kötelező közös jogkezelésbe a Kjkt. 4. § 6. pontja szerint olyan felhasználási módok tartoznak, amelyekkel kapcsolatban az engedélyezési jog vagy az engedélyezési jog nélkül fennálló díjigény az Szjt. előírása alapján kizárólag közös jogkezelés útján érvényesíthető. Az előírt közös jogkezeléshez hasonlóan kötelező közös jogkezelői tevékenységet csak olyan jogkezelő végezhet, amely megfelel a reprezentativitás követelményeinek, ezen jogkezelés ugyancsak az SZTNH előzetes engedélyéhez kötött.

Kötelező közös jogkezelés esetén nincs helye a jogosult tiltakozó nyilatkozatának, a jogkezelővel való jogkezelési megbízási szerződés felmondása a jogkezelés kiterjesztett hatályát nem érinti.

Minden egyes, kötelező közös jogkezelés alá tartozó felhasználásra igaz, hogy csak jogszerűen nyilvánosságra hozott művek esetében lehet róla szó. Amennyiben viszont ez az alapvető előfeltétel teljesül, a jogosult maga sem mondhat le jogai közös kezeléséről. Összhangban az Alkotmánybíróság vonatkozó határozatával,[77] ez a megoldás nem alkotmányellenes, többek között azért sem, mert annak nincs akadálya, hogy a jogosult a jogkezelő által számára megállapított díjról utólag – tehát a jogdíj beszedése és annak megállapítása után, hogy neki személy szerint mekkora részesedés járna – lemondjon.

A kötelező közös jogkezelés körébe tartozó felhasználások sajátosságaira tekintettel ezekben az esetekben indokolt a jogosultak egyfajta korlátozását is jelentő kötelező jogkezelés,[78] hiszen ezeknél a sajátos felhasználásoknál a kilépés engedélyezése teljesen ellehetetlenítené a rendszert, több millió felhasználó és jogosult életét megnehezítve.[79]

A jogkezelők sajátos szervezetek: bár nem állami szervek, nem rendelkeznek közhatalmi jogosítványokkal, mégis speciális jogokkal és kötelezettségekkel lettek felruházva. Tevékenységük állandó, szigorú felügyelete nélkülözhetetlen sajátos feladataik és szerepük miatt: jogdíjakat szednek be és osztanak fel a jogosultak között, a tagjaikon kívül egyéb szerzőket és szomszédos jogi jogosultakat is képviselnek, a felhasználókra nézve is óriási jelentősége van tevékenységüknek, és ügyelniük kell az egyenlő bánásmód követelményének betartásá-

[76] *Gaszt Csaba, Valki Adrienn:* Egy európaibb közös jogkezelési rendszer felé, Médiatudományi Intézet, Budapest, 2017, p. 13.

[77] L. a 312/B/1995. AB-határozatot.

[78] Az Alkotmánybíróság a 382/B/1995. AB határozata. L. még: *Gyenge Anikó:* A szerzői monopoljog alóli kivételek és korlátozások céljai. In: *Valentiny Pál, Kiss Ferenc László, Nagy Csongor István* (szerk.): Verseny és Szabályozás 2010, MTA Közgazdaságtudományi Intézet, Budapest, 2011, p. 73.

[79] *Mezei Péter:* Digitális sampling és fájlcsere. Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Szeged, 2010, p. 41.

ra. Jogszerű és átlátható működésük[80] valamennyi érdekelt és a jogkezelők számára is fontos cél kell, hogy legyen.

A szakmai felügyeletet ellátó SZTNH felügyeleti eljárás keretében ellenőrzi, hogy a nyilvántartásba vétel feltételei folyamatosan megvalósulnak-e, valamint hogy az alapszabály, a felosztási szabályzat és más belső szabályzat rendelkezései nem ütköznek-e szerzői jogi jogszabályokba.

Ha az SZTNH a felügyeleti eljárás eredményeként a jogkezelésre vonatkozó jogszabályok megsértését vagy az azokban előírt feltételek teljesülésének hiányát állapítja meg, határozatában felügyeleti intézkedésként többek között felhívja a szervezetet a jogsértő állapot megszüntetésére és a jogszerű működés helyreállítására, vagy más kötelezettséget írhat elő (pl. a jogkezelés feltételeinek való megfelelést), felügyeleti bírságot szabhat ki, vagy a reprezentatív közös jogkezelési tevékenységgel kapcsolatos engedélyt visszavonhatja.

Bár az SZTNH ezen kérdésekben hivatalból jár el, a jogkezelővel szemben a jogosultak, a felhasználók, a felhasználói érdekképviseleti szervezetek, más közös jogkezelő szervezetek vagy független jogkezelő szervezetek részére a Kjkt. lehetőséget biztosít az SZTNH előtti panasztételre is, amennyiben álláspontjuk szerint a jogkezelő a jogkezelésre vonatkozó jogszabályoknak nem tesz eleget.

A jogkezelők több esetben milliárdos mértékben végzik a jogdíjak beszedését és felosztását, az ezzel kapcsolatos tevékenyük legteljesebb transzparenciája kiemelten fontos kérdés a jogosultak szempontjából. Ezt a célt a Kjkt.-ban számos átláthatósági jellegű rendelkezés biztosítja,[81] ennek keretében pl. a közös jogkezelő szervezetek kötelesek az általuk végzett közös jogkezelési tevékenységről legalább évente egy alkalommal részletes tájékoztatást adni annak a jogosultnak.

A közös jogkezelők által engedélyezett felhasználások ellentételezésének kiindulópontja a díjszabás, amely általános jelleggel, objektív körülményekhez igazodva (pl. egy üres adathordozó tárolási kapacitása) állapítja meg a felhasználások vonatkozásában irányadó díjakat.

A jogkezelő szervezetek a díjszabásukat maguk állapítják meg,[82] ugyanakkor – mivel egyoldalú díjmegállapításról van szó – valamiféle állami felügyelet ennek vonatkozásában mindenképpen szükséges. Ebből fakadóan a közös jogkezelő szervezeteknek díjszabást kell összeállítaniuk, és azt be kell nyújtaniuk az igazságügyért felelős miniszternek jóváhagyásra. A reprezentatív közös jogkezelő szervezetek a díjszabást évente kötelesek frissíteni és jóváhagyásra benyújtani.

---

80 *John Street, Dave Laing, Simone Schroff:* Collective Management Organisations, Creativity and Cultural Diversity. CREATe Working Paper 2015. 3. sz., p. 9.

81 *Pogácsás Anett:* Különbözőség az egységben. A szerzői jogi szabályozás differenciálódásának hatása a jogterület szerepére és hatékonyságára. PhD-értekezés. PPKE JÁK, 2016, p. 89.

82 *Faludi Gábor:* A közös jogkezelő szervezetek felhasználási szerződései. In *Gyertyánfy Péter, Király Miklós* (szerk.): Liber Amicorum: Studia Gy. Boytha dedicata. Ünnepi dolgozatok Boytha György tiszteletére. ELTE ÁJK, Budapest, 2004, p. 81–104.

A díjszabás jóváhagyásával kapcsolatos eljárás két szakaszra oszlik: véleményezési és jóváhagyási szakaszra, a szakaszok pedig különböző szervek előtt folynak.

Minden év szeptember 1. napjáig a reprezentatív közös jogkezelő szervezet benyújtja díjszabását vagy díjszabásait az SZTNH-hoz, ezzel veszi kezdetét a jóváhagyás iránti eljárás véleményezési szakasza. Az SZTNH a díjszabásokat legfeljebb 90 napon belül véleményezi. A véleményezési szakaszban az SZTNH véleményt kér a jelentős felhasználóktól és a felhasználók érdekképviseleti szervezeteitől, valamint a kultúráért felelős minisztertől, továbbá – bizonyos díjszabások tekintetében – a kereskedelemért, a turizmusért és a vendéglátásért felelős minisztertől.

Az SZTNH a véleményezési szakasz lezárultával a díjszabásokat az azokkal kapcsolatos – a díjszabás jóváhagyására vagy elutasítására vonatkozó – javaslatával, és a véleményezési eljárás megállapításaival egyidejűleg felterjeszti az igazságügyért felelős miniszternek, ezzel véget ér az eljárás véleményezési szakasza.[83]

A felterjesztéssel veszi kezdetét a jóváhagyási eljárás jóváhagyási szakasza. Az igazságügyért felelős miniszter a díjszabást akkor hagyja jóvá, ha az a szerzői jogi jogszabályokkal összhangban áll. A jóváhagyási eljárás tehát nem vizsgálja az egyéb, pl. versenyjogi jogszabályokkal való összhangot, ami – ahogyan azt későbbiekben részletesen is bemutatjuk – megalapozza a hazai versenyhatóság hatáskörét is.[84] Amennyiben a díjszabás a jogdíjak tekintetében felhasználói csoportonként a Központi Statisztikai Hivatal által az előző naptári évre megállapított fogyasztói árindexet meghaladó mértékű jogdíjemelést tartalmaz, vagy ugyanazon jogdíj tekintetében fizetésre kötelezett felhasználók körét bővíti, úgy az igazságügyért felelős miniszter csak a Kormány – általa kezdeményezett – döntése alapján hagyhatja jóvá a díjszabást.

Az igazságügyért felelős miniszter a díjszabásokkal kapcsolatban határozattal dönt,[85] amelyet a közös jogkezelő, a véleményezők és az SZTNH részére is megküld. A díjszabásokat a Magyar Közlöny mellékleteként megjelenő Hivatalos Értesítőben közzé kell tenni, leghamarabb a következő év január 1. napjától alkalmazandóak.

III.2. Közös jogkezelés a versenyhatóság szemével

A közös jogkezelés vonatkozásában uniós, illetve hazai szinten két területen merültek fel elsősorban versenyjogi aggályok: egyrészről az EUMSZ 101. cikke szerinti (horizontális) versenykorlátozó megállapodások esetén – erre az uniós joggyakorlatban több példát találunk –, másrészről pedig az EUMSZ 102. cikk szerinti erőfölénnyel való visszaélés esetén – a hazai gyakorlatban ilyen ügyekre találunk példákat. Jelen tanulmány a Gazdasági

[83] Kjkt. 150–151. §.
[84] Vö. *Hajdú:* i. m. (66), p. 57.
[85] Kjkt. 153. §.

Versenyhatóság (a továbbiakban: GVH) előtti, két esetre és a jogtudományi megközelítésre koncentrál.

III.2.1. A FilmJus elleni versenyfelügyeleti eljárás

A FilmJus Filmszerzők és Előállítók Jogvédő Egyesülettel (a továbbiakban: FilmJus) szemben a GVH abból fakadóan indított eljárást,[86] mivel feltételezte, hogy a közös jogkezelő szervezet visszaél gazdasági erőfölényével, így különösen árait aránytalanul túlzó módon állapította meg, ezzel korlátozhatja a magyar gyártású filmalkotásoknak az előfizetőkhöz való eljuttatását, és árai az egyes jogdíjfizetésre kötelezettek irányában indokolatlanul eltérő mértékűek.

Az eljárásban a FilmJus vitatta, hogy erőfölényben lenne az érintett piacon, mivel a felhasználóknak módjuk van közvetlenül is megállapodni a filmszerzővel a jogdíj tekintetében, álláspontja szerint pedig ebből fakadóan az azzal való visszaélésre se lett volna lehetősége. A FilmJus által előadottak szerint a jogdíj megállapításának és számításának módja kifejezetten az indokolatlan megkülönböztetés elkerülése szempontjának figyelembevételével történt.[87]

A GVH megállapította, hogy a közös jogkezelő szervezetre a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény (a továbbiakban: Tpvt.) alanyi hatálya egyértelműen kiterjed,[88] a FilmJus által megvalósított tevékenység pedig piaci magatartásnak minősül. Jelezte továbbá a GVH, hogy a díjszabás nem tekinthető állami aktusnak – így a Tpvt. tárgyi hatálya kiterjed rá –, mivel nem derül ki belőle egyértelműen az a törvényalkotói szándék, mely a Tpvt. érvényesülésének az adott piaci magatartás tekintetében gátat kíván szabni, sőt, az akkor hatályos Szjt.-nek[89] a díjszabások jóváhagyásának szempontjait ismertető rendelkezése kifejezetten utal az egyéb jogszabályok érvényesíthetőségére. A törvény indokolása pedig ezek között – példaként – külön is említi a Tpvt.-t.[90] Ezen a kérdéseket a GVH a másik, közös jogkezelővel szemben indított eljárásában részletesen is vizsgálta.

---

86 Vj–97/2004/37. FilmJus (a továbbiakban: FilmJus-döntés). Elérhető: *https://www.gvh.hu/pfile/file?path=/dontesek/versenyhivatali_dontesek/versenyhivatali_dontesek/dontesek_2004/print_Vj097-2004_h.pdf&inline=true.*

87 Uo. 17)–22).

88 *Grad-Gyenge, Sarkady:* i. m. (59), p. 132.

89 A KJK-irányelv átültetését megelőzően a jelenleg a Kjkt.-ban található rendelkezések az Szjt.-ben voltak elhelyezve, a GVH döntése itt az Szjt. akkor hatályos 90. § (2) bekezdésére gondol.

90 Indokolás a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvényhez, 85–93. §-hoz fűzött indokolás: „Hasonlóképpen helye lehet továbbá a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvényben megállapított, a gazdasági erőfölénnyel való visszaélés tilalmát szabályozó rendelkezések alkalmazásának a közös jogkezelő szervezetek esetében is (90. §)." A Kjkt. indokolása ezt nem említi, csupán arra tesz utalást, hogy „A szabályozás átveszi és pontosítja az Szjt. díjszabás-jóváhagyásra vonatkozó jelenleg hatályos előírásait."

A túlzó árazás[91] körében a GVH lefektette, hogy a vizsgálat során rendszerint alkalmazott módszer fogalomrendszere a szerzői jogdíjak esetében nem értelmezhető, ezért a szerzői jogdíjak esetében nem a díj mértéke, hanem megállapításának módja alapján vizsgálható az esetleges tisztességtelenség.[92]

A díjmegállapítás módja körében a GVH meglátása szerint az volt vizsgálandó, hogy a közös jogkezelő szervezet figyelembe vette-e az „ellenérdekű felek" szempontjait. A díjszabás-jóváhagyási eljárás akkor hatályos rendelkezései[93] bár bizonyos körben szabályozzák a felhasználói és jelentős felhasználói érdekképviseleti szervek véleménye beszerzésének kötelezettségét, ez akkor a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma feladatkörébe tartozott, ennek teljesítése vagy elmaradása nem volt értékelhető a FilmJus oldalán, a közigazgatási szerv tekintetében pedig nem volt piaci magatartásnak minősíthető.[94] A hatályos szabályozás – a fentiekben kifejtettek szerint – a díjszabás-jóváhagyási eljárás véleményezési szakaszában az SZTNH feladatkörébe helyezi a felhasználói érdekképviseleti szervek véleményének kikérését.[95]

A GVH álláspontja szerint ugyanakkor értékelhető, hogy a FilmJus a jogdíjak mértékét az előfizetői szám és a műsoridő függvényében állapította meg, ami a bevétellel arányos módszernek minősül, ami nem tekinthető tisztességtelennek.[96]

Az erőfölénnyel való visszaélés a közös jogkezelés esetében ugyanakkor nemcsak az árak túlzó megállapítása útján valósulhat meg, hanem a forgalmazás korlátozásával – amennyiben az káros a fogyasztókra (a konkrét esetben a felhasználókra)[97] –, vagy az üzletfelek indokolatlan megkülönböztetése útján is,[98] erre ugyanakkor a GVH a konkrét felhasználók tekintetében fizetendő jogdíj mértékének részletes vizsgálatát követően sem talált bizonyítékot.[99]

Mindezek alapján a GVH 2005. május 3. napján hozott döntésében jogsértés hiányában megszüntette a FilmJus vonatkozásában indított eljárást.

91 Tpvt. 21. § *a)* pont.
92 FilmJus-döntés 28)–30).
93 Akkor hatályos Szjt. 90. § (1) bekezdés.
94 FilmJus-döntés 31).
95 Kjkt. 150–151. §.
96 FilmJus-döntés 32)–35).
97 Tpvt. 21. § *b)* pont.
98 Tpvt. 21. § *g)* pont.
99 FilmJus-döntés 36)–53).

III.2.2. Az Artisjus elleni versenyfelügyeleti eljárás

Egy évtizeddel később az Artisjus közös jogkezelő szervezettel szemben indult versenyfelügyeleti eljárás,[100] mivel a GVH észlelte, hogy a magáncélú másolás kompenzációját szolgáló üreshordozói jogdíjak[101] feltehetően tisztességtelenül kerültek megállapításra. Az üreshordozói jogdíj Magyarországon nemcsak az Artisjushoz, hanem más közös jogkezelő szervezethez tartozó jogosultakat is megillet – többek között a FilmJust is –, ugyanakkor az ezzel kapcsolatos díjszabás az Artisjus koordinációjával kerül megállapításra és érvényesítésre, ebből fakadóan a GVH 2014. november 7. napján született végzésével a többi érintett szervezetet is ügyfélként vonta be az eljárásba.[102]

A GVH döntése részletesen elemzi a kérdéses jogdíjtípus nemzetközi, uniós és hazai jogi hátterét,[103] majd áttér az érintett piaci viszonyok ismertetésére. A GVH meglátása szerint a hagyományos piacokhoz képest a vizsgált piac annyiban speciális, hogy a kapcsolat létrejöttéhez nem szükséges az eladók (jogosultak) és vevők (felhasználók) közötti interakció, mivel *„[a] szabad felhasználás révén a szerzői jogi mű felhasználása jogszabályi úton engedélyezve van, míg az üres hordozói jogdíj bevezetésével annak ellentételezése eleve megfizetettnek tekinthető.”*[104] A GVH idézett megállapítása ugyanakkor annyiban pontosításra szorul, hogy a szabad felhasználás lényege pont az, hogy az Szjt. – különböző jogpolitikai érdekekre, mint az oktatás vagy tudományos kutatás gördülékenyebbé tétele[105] vagy a különböző fogyatékossággal élő felhasználók hozzáférésének megkönnyítése[106] – a felhasználás vonatkozásában elvonja a jogosult kizárólagos engedélyezési jogát és díjigényét is, az üreshordozói díj pontosan ennek a jogelvonásnak a kompenzációját szolgálja. Ez ugyanakkor nem érinti a GVH eredeti megállapítását, a jogosultak és felhasználók közötti kapcsolat valóban viszonylag közvetett, ez jellemzően minden, közös jogkezelők által érvényesített jogdíj tekintetében így van.

---

[100] Vj/15/2014. sz. ügy, a továbbiakban: Artisjus-döntés. Elérhető: *https://www.gvh.hu/pfile/file?path=/dontesek/versenyhivatali_dontesek/versenyhivatali_dontesek/dontesek_2014/Vj015_2014_v&inline=true.*

[101] Az üreshordozói jogdíjak (Szjt. 20. és 22. §-a) a különböző fajtájú üreshordozókon (pl. DVD-ken, pendrive-okon) megvalósított magáncélú többszörözésnek a szerzők irányába való kompenzációját szolgálják, tehát nem a jogsértő felhasználások ellenértékét képezik.

[102] Vj/15-10/2014.

[103] Artisjus-döntés 32–50.

[104] Uo. 51.

[105] L. pl. az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról szóló 2001/29/EK irányelv 5. cikk (3) bekezdés *a)* pontját.

[106] L. pl. a szerzői és szomszédos jogi védelemben részesülő egyes műveknek és más teljesítményeknek a vakok, látáskárosultak és nyomtatott szöveget egyéb okból használni képtelen személyek érdekét szolgáló egyes megengedett felhasználási módjairól, valamint az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról szóló 2001/29/EK irányelv módosításáról szóló (EU) 2017/1564 irányelvet.

A GVH álláspontja szerint a kínálati oldalon a jogosultakat képviselő közös jogkezelő szervezetek állnak – akik a konkrét esetben egységesen érvényesítik a díjigényüket –,[107] ez ugyanakkor annyiban cizellálható, hogy míg ezen jogviszonyokban közvetlenül valóban a közös jogkezelő szervezet áll kapcsolatban a vállalkozásokkal (felhasználókkal), addig a jogviszony közvetetten a jogosultak körét érinti. A keresleti oldal szereplőinek azonosítása ilyen tekintetben egyszerűbb, itt a felhasználók, az adott jogdíjkövetelés kötelezettei szerepelnek.[108]

Ahogyan az a GVH döntéséből is kiderül, az EUB több alkalommal vizsgálta a jogdíjak közös jogkezelők általi, visszaélésszerű megállapításának kérdését, a releváns esetjog köréből a Tournier-,[109] a Lucazeau-[110] és a Kanal5-ügy[111] kerül kiemelésre.[112] A Tournier- és a Lucazeau-ügyben az EUB arra a megállapításra jutott, hogy amennyiben egységes alapon történik, a jogdíjak egységes alapon történő, tagállami szintű összehasonlítása megfelelő alapot adhat az erőfölénnyel való visszaélés vizsgálatának.[113] A Kanal5-ügyben pedig lefekteti az EUB, hogy az üreshordozói jogdíj megállapítása akkor visszaélésszerű, ha lenne más, hatékonyabb jogdíj-megállapítási módszer, amely szintén alkalmas a jogintézmény céljának elérésére.[114] A kapcsolódó főtanácsnoki indítvány jelzi, hogy a versenyjogi vizsgálat rendszerszintű, de nem szerzői jogi szempontú vizsgálat lefolytatását szolgálja, a szerzői jogi jogforrásoknak való megfelelés pedig nem akadálya a versenyjogi szempontok érvényesítésének.[115]

Az Artisjus álláspontja több ponton is ellentétben állt a GVH megállapításaival. Egyrészről vitatta, hogy a Tpvt. hatálya kiterjedne az üreshordozói jogdíjak megállapítására, mivel meglátása szerint – amelyet általánosságban az EUB Van Eycke- ügyben hozott döntése is alátámaszt[116] – ez a tevékenység nem piaci magatartás, hanem állami aktus eredménye.[117]

[107] Artisjus-döntés 52.
[108] Uo. 54.
[109] C-395/87. Ministère public v. Jean-Louis Tournier. Elérhető: *https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-395/87*.
[110] C-110/88. Lucazeau and Others v. SACEM and Others. Elérhető: *https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-110/88*.
[111] C-52/07. Kanal 5 and TV 4. Elérhető: *https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-52/07*.
[112] Artisjus-döntés 64.
[113] I. m. (109), 38. pont és i. m. (110) 25. pont.
[114] I. m. (111), 27–28. pont
[115] L. Verica Trstenjak főtanácsnoknak a Kanal5-ügyben adott indítványát, 47. bekezdés. Elérhető: *https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=68008&pageIndex=0&doclang=HU&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=4441528* és Artisjus-döntés 423.
[116] C-267/86. Van Eycke v. ASPA, 16 bekezdés. Elérhető: *https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-267/86*.
[117] Artisjus-döntés 181.

Ezenfelül felidézi még az EUB Reiff-,[118] Delta-[119] és Centro Servizio-ügyben[120] hozott döntését is, mindegyik esetben valamilyen állami aktus függvényében kerülhetett sor bizonyos díjak (pl. áruk közúti szállításával kapcsolatos közterhek) alkalmazására, és ebből fakadóan az EUMSZ 101. cikke nem volt alkalmazható. Ezen túlmenően, az Artisjus meglátása szerint a miniszteri rendeletben megállapított ügyvédi munkadíjak állami jellegével foglalkozó Arduino-döntés[121] megállapításai is iránymutatásul szolgálhatnak a díjszabások megítélése szempontjából. Ezen túlmenően, a GVH előzetes álláspontja vonatkozásában az Artisjus előadta, hogy a közös jogkezelő szervezetek nem tudják önállóan, állami befolyástól mentesen megállapítani az üreshordozói jogdíjakhoz kapcsolódó díjszabásukat, mivel az uniós és hazai jog egyaránt szűk keretek közé szorítja a jogosultak mozgásterét, továbbá a miniszteri jóváhagyás egyértelmű közhatalmi jelleget ad a díjszabásoknak.[122]

Az Artisjus ezen túlmenően a piacmeghatározás hiányosságaiból fakadóan nem látta alátámasztottnak, hogy erőfölényes helyzetben lenne, ugyanakkor az esetleges erőfölénnyel való visszaélést sem látta elképzelhetőnek, mivel meglátása szerint a versenyjogi jellegű követelmények beépültek a releváns szerzői jogi szabályozásba, ezeket pedig így a jóváhagyási eljárás során az SZTNH és az igazságügyért felelős miniszter vizsgálat tárgyává teszi.[123]

Az eljárásban a GVH megkeresésére az Igazságügyi Minisztérium (a továbbiakban: IM) és az SZTNH is becsatornázta álláspontját, amelyben kiemelték, hogy a jóváhagyási eljárás az Szjt. szerinti közérdeket szolgálja, a más törvényeknek való megfelelés az arra hatáskörrel rendelkező hatóságok párhuzamos eljárása útján nem zárható ki, továbbá a díjszabások nem minősülnek jogszabály által megállapítottnak. Szintén fontos szempont, hogy az IM-nek és az SZTNH-nak nincs joga módosítani a közös jogkezelő szervezetek által jóváhagyásra benyújtott díjszabáson, e tekintetében legfeljebb javaslattal élhetnek.[124]

Az eljáró versenytanács végső álláspontja sok tekintetében az Artisjus fent ismertetett álláspontjával ellentétesnek tekinthető. A FilmJus-döntésben elért konklúziót[125] megerősítve a közös jogkezelő szervezetek általi díjszabás-megállapítást piaci magatartásnak, gazdasági

[118] C-185/91. Bundesanstalt für den Güterfernverkehr v. Reiff. Elérhető: *https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-185/91*.

[119] C-153/93. Bundesrepublik Deutschland v. Delta Schiffahrts- und Speditionsgesellschaft mbH. Elérhető: *https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:61993CJ0153&from=EN*.

[120] C-96/94. Centro Servizi Spediporto Srl v. Spedizioni Marittima del Golfo Srl. Elérhető: *https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61994CJ0096*.

[121] C-35/99. Arduino v. Compagnia Assicuratrice RAS SpA. Elérhető: *https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-35/99*.

[122] Artisjus-döntés 209. pont.

[123] Uo. 211–213. pont.

[124] Uo. 292–296. pont.

[125] *Kiss Marietta* (szerk.): A közös jogkezelők által alkalmazott szerzői jogdíjak szerepe az audiovizuális szektorban. Magyar Szabadalmi Hivatal, 2007, p. 78, 108.

tevékenységnek minősítette, tehát a közös jogkezelő a Tpvt. hatálya alá tartozó, versenyjogi értelemben vállalkozásnak minősül.[126]

Ezen túlmenően a közös jogkezelő szervezet – mint vállalkozás[127] – díjmegállapítása, mivel a tekintetben piaci céllal és megfelelő autonómiával rendelkezik, a hazai rendszerben nem tekinthető közhatalmi aktusnak. E tekintetben a GVH nagyban támaszkodik az IM és az SZTNH által előadott, a jóváhagyási eljárás céljával és természetével kapcsolatos szempontokra. Ezen túlmenően a GVH az uniós joggyakorlatra alapozva vizsgálja a döntéshozó testület összetételét,[128] a delegáltak függetlenségét,[129] a döntéshozatali folyamatban a közérdek szempontjának figyelembevételét.[130] Mindezek alapján a GVH – álláspontunk szerint helyesen – megállapítja, hogy a díjszabás kidolgozásában állami szereplő nem vesz részt, erre vagy más célra tagokat sem delegál a jogkezelők döntéshozó testületeibe, a jóváhagyási eljárásban pedig csak szerzői jogi közjogi szempontokat kell figyelembe venni, a közreműködő állami szereplőknek utasítási joga nincs a közös jogkezelő szervezetek irányába.[131] Ezt az értelmezést a Kúria Kfv.II.37.646/2015/14. sz. döntése is megerősíti.

A GVH megállapítja, hogy az üreshordozói díj esetében a közös erőfölénynek egy speciális esete áll fenn, mivel az Szjt. 20. § (2) bekezdése írja elő, hogy minden érintett vállalkozás egy szervezetként, egységesen jelenjen meg az érintett piacon. Mivel a vállalkozásoknak az adott szolgáltatás tekintetében alternatívája nincs, így erőfölényes helyzetük megállapítható.[132]

Az erőfölénnyel való visszaélés vizsgálata szempontjából a GVH kiemelten értékelte a KJK-irányelvben is megjelenő[133] azon szempontot, miszerint megfelelő egyensúlyt kell biztosítani a jogosultak és a felhasználók jogai és érdekei között. Ennek tükrében a versenyfelügyeleti eljárás feladata a GVH meglátása szerint a konkrét esetben az, hogy „*vizsgálja azt, hogy az erőfölényben lévő vállalkozások jogdíj-megállapítási gyakorlata mennyire vette figyelembe az adott csoport sajátos körülményeit, mennyire biztosította az ő beazonosíthatóságukat és vette figyelembe az esetleges más csoportoktól való eltérő felhasználási gyakorlatukat*."[134]

---

126 Uo. 319.

127 *Gyertyánfy Péter:* Tévúton az európai zenei közös jogkezelés. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 4. (114.) évf. 6. sz., 2009. december, p. 15.

128 C-140/94, C-141/94 és C-142/94. egyesített ügyek. DIP SpA v. Comune di Bassano del Grappa, LIDL Italia Srl v. Comune di Chioggia and Lingral Srl v. Comune di Chiogga, 18–19. bekezdés. Elérhető: *https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61994CJ0140*. és C-184/13. API és társai, 30. bekezdés. Elérhető: *https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-184/13*.

129 C-35/96. Bizottság kontra Olaszország, 45–55. bekezdés. Elérhető: *https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-35/96*. és C-309/99. Wouters és társai, 61. bekezdés. Elérhető: *https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=hu&jur=C,T,F&num=C-309/99&td=ALL*.

130 C-38/97. Librandi v. Cuttica Srl. Elérhető: *https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-38/97*.

131 Artisjus-döntés 334–341. pont.

132 Uo. 416. pont.

133 KJK-irányelv (19), (22) preambulumbekezdés.

134 Artisjus-döntés 428. pont.

Ezen megállapítás egyúttal megalapozza azt a döntést is, ami szerint a GVH – álláspontunk szerint helyesen – elveti a Tournier-ügyben alkalmazott, a tagállamok jogdíjterheinek összehasonlításán alapuló módszer szerinti vizsgálat alkalmazhatóságát, és az erőfölénnyel való visszaélés körében azt elemzi, hogy a jogdíjak megállapításának lett volna-e hatékonyabb, a fogyasztók (felhasználók) érdekeit kiegyensúlyozottabban figyelembe vevő, de a törvényi céloknak megfelelő megoldása.[135]

A Kanal 5-ügyben alkalmazott tesztet alapul véve[136] a kérdéses jogdíjak megfelelő megállapításának két faktorát nevesíti a GVH: egyrészről vizsgálni kell, hogy a jogdíjak alátámasztását szolgáló felmérések alkalmasak-e a felhasználói csoportok (és a közöttük lévő eltérések) beazonosítására, másrészről pedig hogy a díjszabás mennyiben veszi figyelembe a beazonosított felhasználói csoportok közötti eltéréseket. A teszt lefolytatása során mind a felmérések módszertanában, mind pedig a díjszabásnak a felhasználói csoportokhoz való igazításában kivetnivalókat talált,[137] így a GVH megállapította, hogy az Artisjus a díjszabás megállapítása során valószínűsíthetően visszaélt az erőfölényével, így megsértette a Tpvt. 21. §-a szerinti, illetve az EUMSZ 102. cikke szerinti tilalmakat.

Az eljárás ugyanakkor nem a jogsértés megállapításával, hanem a Tpvt. 75. §-a szerinti kötelezettségvállalással zárult, mivel az alkalmas volt arra, hogy a jövőre nézve kiküszöbölje a jogsértést, összhangba hozza az Artisjus tevékenységét a versenyjogi kötelezettségekkel, egyúttal a közérdek hatékony védelmét is szolgálta. A vállalt kötelezettségek között a GVH kiemelkedő jelentőségűnek tartja az üreshordozói jogdíj visszatérítésének lehetőségét, amely „*túlmutat az adott versenyjogi aggályok orvoslásán*".[138] Az Artisjus 2017.[139] és 2018.[140] évi beszámolójából ugyanakkor kiderül, hogy a GVH a vállalt kötelezettségek 2017. évi teljesítésének ellenőrzésére VJ-5/2018. számon – önálló versenyfelügyeleti eljárásnak minősülő – utóvizsgálati eljárást indított, mely a 2018. évi beszámoló készítésekor – 2019 márciusában – még folyamatban volt. A 2019. évi beszámoló szerint a GVH szakértő jelentését az Artisjus 2019 januárjában ismerte meg, és arra az eljárás vizsgálati szakaszában írásos észrevételt nyújtott be. Az Artisjus 2019. október 7. napján kapta kézhez a vizsgálati jelentést, amelyben a vizsgáló a Versenytanács számára a kötelezettségvállalás részben nem teljesítése miatt bírság kiszabását javasolja.[141] Az utóvizsgálat eredménye jelen tanulmány lezárásáig nem vált elérhetővé a GVH honlapján.

---

[135] Uo. 442. pont.
[136] I. m. (111), 17, 40. és 41. pont.
[137] Artisjus-döntés 445–517. pont.
[138] Uo. 537. pont.
[139] Éves beszámoló és közhasznúsági melléklet. Artisjus, 2017. december 31., p. 41. Elérhető: *http://www.artisjus.hu/wp-content/uploads/2018/06/2017_eves_beszamolo_kozhaszn_melleklet.pdf.*
[140] Éves beszámoló és független könyvvizsgáló jelentés. Artisjus, 2018. december 31., p. 45. Elérhető: *http://www.artisjus.hu/wp-content/uploads/2019/05/ARTISJUS_2018_beszamolo_kozhaszn_melleklet.pdf.*
[141] Éves beszámoló és közhasznúsági melléklet. Artisjus, 2019. december 31., p. 50. Elérhető: *http://kjk.sztnh.gov.hu/sites/default/files/2020_06_15_beszamolo.pdf.*

III.3. A közös jogkezelés a jogtudomány szemével

A közös jogkezelés szellemitulajdon-jogi és versenyjogi megközelítésének ütköztetésével kapcsolatos kérdések 2008 és 2018 között komoly jogtudományi érdeklődést váltottak ki. Ennek katalizátora volt a számos szerző által elemzett CISAC-döntés,[142] amelyben a Bizottság kifogásolta a közös jogkezelőket tömörítő érdekképviseleti szervezet által javasolt és a tagok gyakorlatában széles körben alkalmazott mintaszerződésekbe foglalt kizárólagos képviseleti megbízásokat, a képviselet területi kötöttségét és a közös jogkezelők közötti váltás engedélyhez kötését.[143]

A kapcsolódó tanulmányok által felvetett kérdések közül szükséges kiemelni egy akár előkérdésnek is tekinthető témakört, a közös jogkezelés alapvető funkciójának, meglapozottságának versenyjogi és szellemitulajdon-jogi szűrőn keresztül való elemzését. A klasszikus megközelítés szerint ugyanis – ahogyan azt a fentiekben már jeleztük – a közös jogkezelés elsődleges funkciója az egyénileg nem gyakorolható felhasználási engedélyezési jog gyakorlása (kisjogos felhasználások), az ezért járó díjak beszedése és felosztása, amelyhez a jogintézmény fejlődése során egyéb más funkciók is társultak, mint a jogsértések elleni fellépés vagy szociális-kulturális feladatok ellátása.[144]

A CISAC-döntésből kinőtt diskurzus egyrészt igyekszik hangsúlyozni, hogy a közös jogkezelő szervezetek jellemzően *de facto* monopolhelyzetben vannak az adott tagállami piacon – még ha a *de jure* monopólium a KJK-irányelv átültetését követően lényegében meg is szűnt.[145] Ez a monopólium több tekintetben is kockázatokat hordoz magában, így például lehetőséget ad a felhasználási engedély indokolatlan megtagadására, az engedélyezés során gyakorolt diszkriminációra és az egyoldalú jogdíj-megállapításból is fakadhatnak anomáliák.[146] Emellett, amennyiben egy közös jogkezelő szervezet egy országban *de facto* mo-

[142] COMP/C-2/38.698. Elérhető: *https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:52008XC1218(02)&from=EN*. Az Európai Unió Bíróságának Törvényszéke által a T-442/08. sz. ügyben hozott döntése elérhető: *https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf;jsessionid=FD7D7A4C7442150DFEBC4B11F631EBD6?text=&docid=136261&pageIndex=0&doclang=HU&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=10753021*.

[143] *Zijian Zhang:* Rationale of Collective Management Organizations: An Economic Perspective. Masaryk University Journal of Law and Technology, 10. évf. 1. sz., 2016, p. 94–98.

[144] *Faludi Gábor, Kabai Eszter:* A lényegtelenné vált CISAC-ügy margójára. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 9. (119.) évf. 1. sz., 2014. február, p. 90.

[145] *Kárpáti:* i. m. (74), p. 33.

[146] *Ficsor Mihály:* Collective Management of Copyright and Related Rights. WIPO, 2002, p. 141–144. Elérhető: *https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/copyright/855/wipo_pub_855.pdf* és *Polyák Gábor:* A médiapiac szabályozásának változó eszközei. In: *Valentiny Pál, Kiss Ferenc László, Nagy Csongor István* (szerk.): Verseny és szabályozás 2010. MTA Közgazdaságtudományi Intézet, Budapest, 2011, p. 169. Elérhető: *http://econ.core.hu/file/download/vesz2010/04_mediapiac.pdf*.

nopolhelyzetbe kerül, akkor az szignifikáns, ha nem leküzdhetetlen piacra lépési korlátot jelent.[147]

Ugyancsak kritikaként merült fel, hogy bár a közös jogkezelés alapvetően egy piaci diszfunkció kiküszöbölésére, áthidalására jött létre és terjedt el,[148] a digitalizáció következtében ez a hiányosság túlnyomórészt orvosolható lenne, a tömeges engedélyezés hatékony gyakorolásának technológiai feltételei azóta adottak.[149] Amennyiben ez a gondolatmenet helyes, úgy nemcsak versenyjogi, hanem szerzői jogi szempontból is indokolt lehet a jogosult kizárólagos jogainak gyakorlását korlátozó közös jogkezelés megalapozottságának átgondolása, az egyedi engedélyezés gyakorolhatóságának a vizsgálata.

Ugyanakkor fontos hangsúlyozni, hogy a fenti kritikai észrevétel csupán a közös jogkezelés feladatainak egy szűk metszetét veszi górcső alá, ezt ugyanakkor számos más szemponttal is szükséges kiegészíteni. Ilyen szempont lehet, hogy a közös jogkezelés nem pusztán a tranzakciós költségek leszorítását célozza, hanem az alkufolyamattal és döntéshozatallal (*bargaining & decision costs*) és az adminisztrációval, beszedéssel és jogérvényesítéssel kapcsolatos költségek alacsonyan tartásában is fontos szerepet játszik.[150] Az online, egyéni engedélyezés legfeljebb az első, említett költségfaktor tekintetében jelenthet alternatívát (az további, empirikus vizsgálatot igényelne, hogy az engedélyezés ezáltal egyszerűbb lenne-e,[151] illetve jelentene-e valós költségcsökkentést ezen engedélyezési forma), a fennmaradó tételek tekintetében ugyanakkor kétséges, hogy a közös jogkezelők által megvalósított funkciókat, szolgáltatásokat pótolni tudná. Nehezen elképzelhető, hogy a jogosult egyáltalán képes lenne az egyéni úton engedélyezett, tömeges mértékű felhasználásokat ellenőrizni, illetve hogy az ezzel kapcsolatos jogérvényesítési költségek is fedezhetőek lennének. Ez hosszú távon akár a jogsértő felhasználások elszaporodásához, a kizárólagos jogok ösztönző funkciójának csorbulásához vezethet, ráadásul a költségek emelkedése a fogyasztói jólétre is károsan hatna, ami értelemszerűen nem lehet szabályozási cél.

Továbbá az sem tisztázott, hogy az egyedi engedélyezés online keretek között hogyan tudná kezelni a jogosultak és felhasználók eltérő alkupozíciójából fakadó egyenlőtlensége-

[147] *Anita Huss-Ekerhult:* Collective Management Organizations (CMOs) at the Intersection between EU Competition Law and the Freedom to Provide Services. International In-House Counsel Journal, 7. évf. 27. sz., 2014, p. 7 és *Szőke Gergely László, Polyák Gábor* (szerk.): Szerzői jog és verseny – A szerzői jog gazdaságtana. Pécsi Tudományegyetem, Pécs, 2010.

[148] *Morten Hviid, Simone Schroff, John Street:* Regulating Collective Management Organizations by Competition: An Incomplete Answer to the Licensing Problem. Journal of Intellectual Property, Information Technology and Electronic Commerce Law, 7. évf. 3. sz., 2016, p. 258.

[149] *Boronkay Miklós, Boytha György, Csepely-Knorr Tamás, Szilágyi Pál:* A szerzői jogok közös kezelésének versenyjogi vonatkozásai – különös tekintettel a technikai fejlődés által támasztott kihívásokra. Versenyjogi kutatóközpont, Budapest, 2008, p. 122. Elérhető: *https://gvh.hu/data/cms1000526/GVH_kozos_jogkezelok_VKK4-2006.pdf* és *Szilágyi Pál:* A Törvényszék CISAC ítélete. Pázmány Law Working Papers, 2014. 20. sz., p. 8. Elérhető: *https://plwp.eu/docs/wp/2014/2014-20_Szilagyi.pdf*.

[150] *Adrianna Zabolcka:* Antitrust and Copyright Collectives-an Economic Analysis. Yearbook of Antitrust and Regulatory Studies, 1. évf., 2008, p. 156–157.

[151] *Huss-Ekerhult:* i. m. (147), p. 6.

ket,[152] miként tudná biztosítani, hogy a szerzők és szomszédos jogi jogosultak megfelelő díjazásban részesülhessenek az engedélyek fejében.[153] Különösen igaz az ez hazai jogosultak tekintetében, ahol szintén szempont lehet a külföldi jogosultakkal – vagy akár a külföldi jogosultakat képviselő közös jogkezelő szervezetekkel – való verseny is: valószínűsíthető, hogy a hazai repertoár megfelelő képviselete hazai közös jogkezelők kezében valósítható meg a leghatékonyabban.[154] Megjegyezhető, hogy bár az Egyesült Államokban a közös jogkezelő szervezetek között hagyományosan komolyabb verseny van, az ottani repertoár világszinten sokkal keresettebb a hazainál.[155] Ugyanakkor vitatott, hogy a közös jogkezelő szervezetek egymással való versenye hosszú távon is előnyös lenne-e az érintett művekre, nem csorbítaná-e a szerzői jogok ösztönző hatását.[156] Amennyiben az ösztönző erő csökken, az végső soron az alkotótevékenység visszaszorulásához vezethet, amely a választék csökkenésével káros hatással lehet a fogyasztói jólétre is.

Az online engedélyezés feltehetően nem tudná pótolni a közös jogkezelés által biztosított egypontos engedélyezést (*one stop shop*), amely a digitális térben – mind a művek és teljesítmények, mind pedig a felhasználások megszaporodása miatt – egyre inkább szükségszerű elemévé válik a hatékony engedélyezési láncnak.[157]

Ahogy fent jeleztük, a monopolhelyzetben lévő vállalkozások vonatkozásában – mivel nem készteti őket a versenynyomás a gazdasági érdekek figyelemben tartására[158] – számos versenyjogi kockázat felmerült,[159] ugyanakkor a közös jogkezelés – a jogintézmény funkcióiból és kialakulásának körülményeiből következően – tekinthető természetes monopóliumnak,[160] versenyjogi megközelítése pedig ehhez kell, hogy igazodjon. Igaz ez különös

[152] *Josef Drexl, Sylvie Ne´risson, Felix Trumpke, Reto M. Hilty:* Comments of the Max Planck Institute for Intellectual Property and Competition Law on the Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on Collective Management of Copyright and Related Rights and Multi-Territorial Licensing of Rights in Musical Works for Online Uses in the Internal Market. Max Planck Institute for Intellectual Property and Competition Law, Munich, 2013, p. 333.

[153] *Faludi, Kabai:* i. m. (144), p. 91.

[154] *Tomori Pál:* Kicsik és nagyok. Verseny, méretgazdaságosság és folyamatirányítás a közös jogkezelésben. In: *Grad-Gyenge Anikó, Kabai Eszter, Menyhárd Attila* (Szerk.): Liber Amicorum – Ünnepi tanulmányok Faludi Gábor 65. születésnapja tiszteletére. ELTE Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2018, p. 427.

[155] *Hviid, Schroff, Street:* i. m. (148), p. 259.

[156] *Kart Nemvalts, Aleksei Kelli:* The Estonian Perspective on the Transposition of the Directive on Collective Management of Copyright and Related Rights. Juridica International, 23. évf., 2015, p. 37.

[157] *Giovanni Maria Riccio, Giorgio Giannone Codiglione:* Copyright Collecting Societies, Monopolistic Positions and Competition in the EU Single Market. Masaryk University Journal of Law and Technology, 7. évf, 2. sz., 2013, p. 292.

[158] *Valeria Falce:* Copyright Societies under Scrutiny: From the EU Approach to the Italian Solution. World Competition, 37. évf. 1. sz., 2014, p. 124.

[159] *Kováts Borbála Lili:* Grafikai ábrázolhatóság az európai uniós védjegyjogban. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 12. (112.) évf. 6. sz., 2017. december, p. 44.

[160] *Zhang:* i. m. (143), p. 106.

tekintettel arra, hogy a szellemitulajdon-jogok rendeltetésszerű gyakorlása jellemzően nem tekinthető versenyellenes magatartásnak.[161]

Ugyancsak kiemelten fontos szempont, hogy a versenyjogi értékelés megfelelő funkcióját megtaláljuk a közös jogkezelés vonatkozásában. Álláspontunk szerint a versenyjog a szellemitulajdon-jog területén akkor működik megfelelően, ha a szellemitulajdon-joggal közös céljait – és így közvetetten a két jogterület által közösen védett közérdeket – szolgálja. A versenyjognak tehát a szellemitulajdon-jog céljainak érvényesülését kívülről elősegítő,[162] azt kiegészítő tényezőként kell rendelkezésre állnia úgy,[163] hogy a két jogterület pozitív hatásai egymást erősítve érvényesüljenek.[164] Jó példa erre a Kjkt. fent ismertetett díjszabás-jóváhagyási eljárása, amely megfelelően teret enged a GVH versenyjogi kontrolljának is.

Összefoglalóan tehát álláspontunk szerint – ahogy mindig – a digitális technológiai fejlődés következésben is értelemszerűen szükség van a szerzői jogi keretrendszer naprakészen tartására, amelybe a közös jogkezeléssel kapcsolatos rendelkezések is beleértendőek, ugyanakkor a fentiek fényében további vizsgálatot igényel annak bizonyítása, hogy az online egyedi engedélyezés valóban megfelelően képes lenne-e kiváltani a közös jogkezelés jelenlegi funkcióit.

IV. KONKLÚZIÓ

Jelen tanulmány arra kívánt rámutatni, hogy bár a két jogterület célja, illetve az általuk védett érdekek között első ránézésre sokszor eltérés mutatkozik, azok ugyanakkor értelmezhetőek úgy, hogy azonos érdekek eltérő vetületeit hivatottak szolgálni. Ez a megközelítés – és annak alátámasztása – nem csupán elméleti síkon releváns, hanem a gyakorlat szintjén is: a szellemitulajdon-jogi érintettségű versenyjogi eljárásokban ugyanis a közös kapcsolódási pontok szem előtt tartása a végső döntés szempontjából meghatározó jelentőségű lehet.

Remek példa erre a jelen tanulmányban részletesen – ha nem is kimerítően – elemzett közös jogkezelés jogintézménye, amely rigorózus versenyjogi megközelítés esetén számos potenciális problémát vethet fel: adott egy egyesület – vállalkozások társulása –, ahol egymástól független versenytársak közösen meghatározzák az áraikat, és számos más, a versenyt meghatározó egyéb feltételt is. Ugyanakkor a közös védett értékek figyelembevétele

[161] *Tattay Levente:* A szellemi alkotások és a versenyjog az Európai Unió belső piacán. Magyar Jog, 2013. 4. sz., p. 210.

[162] *Lánchidi Péter:* Collective Management of Music Rights and Competition Policy in the European Union. Phd-értekezés, University of Pécs Faculty of Law, 2010, p. 167. Elérhető: *https://ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/lanchidi-peter/lanchidi-peter-vedes-ertekezes.pdf.*

[163] *Lukácsi Péter:* A védjegyjog belső versenyjogi korlátai, különös tekintettel az abszolút oltalomkizáró okokra. In: *Grad-Gyenge, Kabai, Menyhárd:* i. m. (154), p. 265.

[164] Ugyanakkor úgy tűnik, hogy a két jogterület közötti kapcsolatok alapvetően egyirányúak: a versenyjog számos szellemitulajdon-jogi jogviszony megítélésében fontos szerepet játszik, ugyanakkor a szellemitulajdon-jognak, ha van is, igen közvetett a ráhatása a versenyjogi kérdések megítélésére.

nemcsak a jogintézmény helyes megítélését teszi lehetővé, hanem rámutat a versenyjogi kontroll funkciójára is a szellemitulajdon-jogi jogintézmények értékelésében. Érdemes felidézni ennek kapcsán Faludi–Kabai a közös jogkezelés puszta versenyjogi megközelítése és a szerzői jog puszta belső jogintézményi megközelítése közötti nézeteltérések kibékíthetőségéről írt gondolatait.

> „*Az ellentét feloldását el sem lehet várni, ugyanis ez az ellentmondás a jelenlegi jogfilozófiai-jogdogmatikai háttér/alapok és az ebből adódó, egymással ellentétben álló szabályozási háttér előtt a szerzők szerint nem is oldható fel.*"[165]

Kétségtelen, hogy a versenyjog és a szellemitulajdon-jog céljai, jogintézményei gyakran konfliktusba kerülnek egymással. Ez ugyanakkor – álláspontunk szerint – nem jelenti azt, hogy az ezek között húzódó különbségek ne lennének feloldhatóak. Sőt, meglátásunk szerint ahhoz, hogy a két jogterület metszéspontjaiban lévő jogviszonyok megfelelően megítélhetőek legyenek, szükség van a versenyjog és szellemitulajdon-jog közös nevezőjének felkutatására. Ahhoz, hogy a kreatív iparágak hatékony versenyfeltételek mellett tudjanak működni, kiemelt jelentőségű, hogy a két jogterület ne egymás akadályaként, hanem egymást erősítve tudjon működni.[166]

FORRÁSJEGYZÉK

Tanulmányok, monográfiák

Baarsma, Barbara – Rosenboom, Nicole: A Veritable Tower of Babel: On the Confusion between the Legal and Economic Interpretations of Article 101(3) of the Treaty on the Functioning of the European Union. *European Competition Journal*, Vol. 11, No. 2–3, 2015.

Bassett, Matthew Eric: Future of Copyright & Competition Law in Media. *FIU Law Review*, Vol. 14, No. 2, 2020.

Boronkay Miklós – Boytha György – Csepely-Knorr Tamás – Szilágyi Pál: *A szerzői jogok közös kezelésének versenyjogi vonatkozásai – különös tekintettel a technikai fejlődés által támasztott kihívásokra*. Versenyjogi Kutatóközpont, Budapest, 2008.

Chakraborty, Avishek: Competition Law v. Intellectual Property Law: A Never Ending Tussle. *Indian Journal of Law and Justice*, Vol. 4, No. 1, 2013.

Choi, Nansulhun – Choi, Yo Sop: Recent Developments in Competition Law and Intellectual Property Relating to Reverse Payment Agreements: A Comparative Perspective. *Queen Mary Journal of Intellectual Property*, Vol. 6, No. 3, 2016.

[165] *Faludi, Kabai:* i. m. (144), p. 94.
[166] *Pieter Francois van Aswegen:* The Right to Exclude Others from Using Claimed Intellectual Property: A Perspective from Competition Law. Stellenbosch Law Review, 14. évf. 1. sz., 2003, p. 118.

Cohen, Julie E.: Copyright as Property in the Post-Industrial Economy: A Research Agenda, *Wisconsin Law Review*, 2011.

Craig, Carys J.: Locke, Labour and Limiting the Author's Right: A Warning against a Lockean Approach to Copyright Law. *Queen's Law Journal*, Vol. 28, 2002.

de Vrey, Rogier W.: *Towards a European Unfair Competition Law – A Clash Between Legal Families*. Martinus Nijhoff Publishers, 2005.

Drassinower, Abraham: From Distribution to Dialogue: Remarks on the Concept of Balance in Copyright Law, *The Journal of Corporation Law*, Vol. 34:4, 2009.

Drexl, Josef – Ne´risson, Sylvie – Trumpke, Felix – Hilty, Reto M.: Comments of the Max Planck Institute for Intellectual Property and Competition Law on the Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on Collective Management of Copyright and Related Rights and Multi-Territorial Licensing of Rights in Musical Works for Online Uses in the Internal Market. *Max Planck Institute for Intellectual Property and Competition Law*, Munich, 2013.

Ennis, Robert: Competing Priorities in Antitrust Enforcement: Europe and the New Economy. *University College Dublin Law Review*, Vol. 11, 2011.

Ezrachi, Ariel: *EU Competition Law – An Analytical Guide to the Leading Cases*. Hart Publishing, 2018.

Falce, Valeria: Copyright Societies under Scrutiny: From the EU Approach to the Italian Solution. *World Competition*, Vol. 37, No. 1, 2014.

Faludi Gábor – Kabai Eszter: A lényegtelenné vált CISAC-ügy margójára. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2014/1.

Faludi Gábor: A közös jogkezelő szervezetek felhasználási szerződései. In Gyertyánfy Péter – Király Miklós (szerk.*): Liber Amicorum: Studia Gy. Boytha dedicata. Ünnepi dolgozatok Boytha György tiszteletére*. ELTE ÁJK, Budapest, 2004.

Faludi Gábor: A szerzői jog és szomszédos jogok közös jogkezelése. *Közjegyzők Közlönye*, 45/7–8, 1998.

Ficsor Mihály: Collective management of copyright and related rights at a triple crossroads: should it remain voluntary or may it be „extended" or made mandatory? *Copyright Bulletin* 2003.

Ficsor Mihály: *Collective Management of Copyright and Related Rights*. WIPO, 2002.

Fox, Eleanor M.: Trade, Competition, and Intellectual Property – TRIPS and Its Antitrust Counterparts. *Vanderbilt Journal of Transnational Law*, Vol. 29, No. 3, 1996.

Gaszt Csaba – Valki Adrienn: *Egy európaibb* közös jogkezelési rendszer felé, 2016, Budapest.

Géra Eleonóra Erzsébet – Csatári Bence: *A Zeneszerzők Egyesületétől az Artisjus Egyesületig 1907–2007. A zenei közös jogkezelés száz éve Magyarországon.* Artisjus, 2007.

Gervais, Daniel: *Collective Management of Copyright and Related Rights*. Kluwer Law International, 2010.

Gervais, Daniel: *Collective Management of Copyright and Related Rights.* Kluwer Law International BV, 2015, Hága.

Ghosh, Shubha: Intellectual Property Rights: The View from Competition Policy. *Northwestern University Law Review Colloquy*, Vol. 103, 2008–2009.

Ginsburg, Jane C.: Copyright in the Digital Environment: Restoring the Balance. *Columbia Journal of Law & The Arts*, Vol. 35:1, 2011.

Gitter, Donna M.: The Conflict in the European Community Between Compatition Law and Intellectual Property Right: A Call for Legislative Clarification of the Essencial Facilities Doctrine. *American Business Law Journal*, Vol. 40, 2003.

Gödölle István: A fogyasztók megtévesztése a védjegyjogban. *Jogtudományi Közlöny*, 2014/3.

Grad-Gyenge Anikó – Sarkady Ildikó: *Közös jogkezelés az audiovizuális médiában*. Médiatudományi Intézet, 2014, Budapest.

Grad-Gyenge Anikó (szerk.): *Kézikönyv a szerzői jog érvényesítéséhez*. ProArt Szövetség a Szerzői jogokért, 2013, Budapest.

Groves, Amy E.: Princeton University Press v. Michigan Document Services Inc.: The Sixth Curcuit Frustrates the Constitutional Purpose of Copyright and the Fair Use Doctrine. *Georgia Law Review*, Vol. 31:325, 1996.

Gyenge Anikó: A szerzői monopoljog alóli kivételek és korlátozások céljai. In: Valentiny Pál – KISS Ferenc László – Nagy Csongor István (szerk.): *Verseny és szabályozás 2010*, MTA Közgazdaságtudományi Intézet, 2011. Budapest.

Gyenge Anikó: Viták a szerzői jogok közös kezelésének hatékony szabályozása körül. *Infokommunikáció és Jog,* 2008/5.

Gyertyánfy Péter: *Nagykommentár a szerzői jogi törvényhez.* Wolters Kluwer, Budapest, 2014.

Gyertyánfy Péter: Tévúton az európai zenei közös jogkezelés. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2009/6.

Gyertyánfy Péter: The Legal Status of the Organizations of Collective Management and their market Position in Europe In: Tattay Levente (szerk.): *Emlékkönyv Ficsor Mihály 70. születésnapja alkalmából barátaitól.* Szent István Társulat, Budapest, 2009.

Hajdú Dóra: *A törvény által előírt közös jogkezelés a magyar és a francia szerzői jogban*. Médiatudományi Intézet, 2016. Budapest.

Horn, Ant: Creators and the Copyright Balace: Investigating the interests of copyright holder, users and creators. *Alternative Law Journal*, Vol. 29:3, 2004.

Huss-Ekerhult, Anita: Collective Management Organizations (CMOs) at the Intersection between EU Competition Law and the Freedom to Provide Services. *International In-House Counsel Journal*, Vol. 7, No. 27, 2014.

Hviid, Morten – Schroff, Simone – Street, John: Regulating Collective Management Organizations by Competition: An Incomplete Answer to the Licensing Problem. *Journal of Intellectual Property, Information Technology and Electronic Commerce Law*, Vol. 7, No. 3, 2016.

Kane, Matthew: Copyright and the Internet: The Balance Between Protection and Encouragement. *Thomas Jefferson Law Review*, Vol. 22:183, 2000.

Kárpáti Zsuzsanna: A közös jogkezelés rendszerének átalakulása a független jogkezelés megjelenésére tekintettel. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle* 2018/2.

Kárpáti Zsuzsanna: A közös jogkezelés zenei vetülete és az irányelvben rejlő lehetőségek. *'De lege ferenda' Válogatott művek joghallgatók tollából.* Pázmány Press, Budapest, 2016.

Kiss Marietta (szerk.): *A közös jogkezelők által alkalmazott szerzői jogdíjak szerepe az audiovizuális szektorban*. Magyar Szabadalmi Hivatal, 2007.

Kiss Zoltán – Szivi Gabriella: A közszolgálati médiaszolgáltatás és a szellemitulajdon-jogok kapcsolódási pontjai és szabályozási környezete. *In Medias Res*, 2015/2.

Kolstad, Olav: Competition law and intellectual property rights – outline of an economics-based approach. In: Josef Drexl (szerk.): *Research Handbook on Intellectual Property and Competition Law*. Edward Elgar, 2008.

Kováts Borbála Lili: Grafikai ábrázolhatóság az európai uniós védjegyjogban. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2017/6.

Lábody Péter – Nagy Balázs: A közös jogkezelésről szóló 2014/26/EU irányelv átültetésének egyes kérdései. *Fontes Iuris,* 2. évf. 1. sz., 2016.

Lánchidi Péter: *Collective Management of Music Rights and Competition Policy in the European Union*. Phd-értekezés, University of Pécs Faculty of Law, 2010.

Lánchidi Péter: Zenei közös jogkezelés és versenypolitika az Európai Unióban. PhD-értekezés, PTE ÁJK, 2010.

Lénárd Réka: A Ptk. jogelvei és a versenyjog. *Polgári Jogi Kodifikáció*, 2002/3.

Lendvai András: Megjegyzések a magyar Lego-döntésekhez – harmonizációs problémák a magyar védjegyjogban – II. rész. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2010/1.

Locke, John: *Two Treatises of Government*. Cambridge University Press, Cambridge, 1988.

Lukácsi Péter: A védjegyjog belső versenyjogi korlátai, különös tekintettel az abszolút oltalomkizáró okokra. In: Grad-Gyenge Anikó – Kabai Eszter – Menyhárd Attila (Szerk.): *Liber Amicorum – Ünnepi tanulmányok Faludi Gábor 65. születésnapja tiszteletére*. ELTE Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2018.

Masik, Dawid: Controlled Chaos with Consumer Welfare as the Winner-a Study of the Goals of Polish Antitrust Law. *Yearbook of Antitrust and Regulatory Studies*, No. 1, 2008.

Mazziotti, Giuseppe: New licensing models for online music services in the European Union: From collective to customized management. *Columbia Journal of Law & the Arts*, 2011/4.

Mezei Péter: *Digitális sampling és fájlcsere.* Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Szeged, 2010.

Moore, Adam D.: A Lockean Theory of Intellectual Property. *Hamline Law Review*, Vol. 21, 1997

Nemvalts, Kart – Kelli, Aleksei: The Estonian Perspective on the Transposition of the Directive on Collective Management of Copyright and Related Rights. *Juridica International*, Vol. 23, 2015.

Pengilley, Warren: The Trade Practices Commission's Power to Study Business Practices: Can the Commission Rove at Will. *Bond Law Review*, Vol. 2, No. 1, 1990.

Petkó Mihály: A szellemi alkotások közös jogkezelésének szabályozása. *Gazdaság és jog*, 2015/3.

Pogácsás Anett: Érték és szabadság – Felelősségünk a szerzői jog dinamikus egyensúlyának alakításában. *Iustum Aequum Salutare*, 2016/1.

Pogácsás Anett: *Különbözőség az egységben. A szerzői jogi szabályozás differenciálódásának hatása a jogterület szerepére és hatékonyságára.* PhD-értekezés. PPKE JÁK, 2016.

Pogácsás Anett: Szerzői jog újratöltve. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2010/6.

Polyák Gábor: A médiapiac szabályozásának változó eszközei. In: Valentiny Pál – Kiss Ferenc László – Nagy Csongor István (szerk.): *Verseny és szabályozás 2010*. MTA Közgazdaságtudományi Intézet, Budapest, 2011.

Riccio, Giovanni Maria – Codiglione, Giorgio Giannone: Copyright Collecting Societies, Monopolistic Positions and Competition in the EU Single Market. *Masaryk University Journal of Law and Technology*, Vol. 7, No. 2, 2013.

Riis, Thomas – Schovbo, Jens: Extended Collective Licenses and the Nordic Experience: It's a Hybrid but is it a VOLVO or a Lemon? *Columbia Journal of Law and the Arts* 4, 2009–2010.

Rothenberg, Rahmiel David: Sampling: Musical Authorship of Tune with Purpose of the Copyright Regime. *St. Thomas Law Review*, Vol. 20, 2008.

Sarkady Ildikó – Grad-Gyenge Anikó: *A média-értéklánc szerzői jogi vonatkozásai*. Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság Médiatanács Médiatudományi Intézet, 2012, Budapest.

Siebrasse, Norman: A Property Rights Theory of the Limits of Copyright*, University of Toronto Law Journal,* Vol. 51, No. 1, 2001.

Spitzlinger: On the Idea of Owning Ideas: Applying Locke's Labor Appropriaton Theory to I, Roland ntellectual Goods. *Masaryk University Journal of Law and Technology*, Vol. 5:2, 2011.

Stadler, Sara K.: Forging a Truly Utilitarian Copyright. *Iowa Law Review*, Vol. 91, 2006.

Street, John – Laing, Dave – Schroff, Simone: Collective Management Organisations, Creativity and Cultural Diversity. *CREATe Working Paper* 2015/3.

Sutherland, Philip: Steel and Propane: The Efficiency Defence and Horizontal Mergers. *South African Law Journal*, Vol. 125, No. 2, 2008.

Sykes, Katie: Towards a Public Justification of Copyright, *University of Toronto Faculty of Law Review*, Vol. 61 (1), 2003.

Szalma Borbála: Know-how – a szolgálati találmány „üzleti titka". *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2015/1.

Szikora Veronika – Árva Zsuzsanna (szerk.): *A fogyasztók védelmének új irányai a XXI. században*. Debreceni Egyetem, 2018.

Szilágyi Pál: A Törvényszék CISAC ítélete. *Pázmány Law Working Papers*, 2014/20.

Szőke Gergely László – Polyák Gábor (szerk.): *Szerzői jog és verseny – A szerzői jog gazdaságtana*. Pécsi Tudományegyetem, Pécs, 2010.

Tattay Levente – Pogácsás Anett – Ujhelyi Dávid: *Szellemi alkotások joga*. Pázmány Press, Budapest, 2020.

Tattay Levente: A szabadalmi és know-how licencia csoportmentesítések. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2013/5.

Tattay Levente: A szellemi alkotások és a versenyjog az Európai Unió belső piacán. *Magyar jog*, 2013/4.

Tattay Levente: A védjegyek új dimenziói. *Marketing & Menedzsment*, 1995/2, p. 42. és Szalai Péter: *A megkülönböztető képesség jelentése a védjegyjogban*. Universitas-Győr, 2015.

Timár Adrienn: Filmvászonhősök a szellemi tulajdon labirintusában: a filmipar XXI. századi jogi kihívásai a „character merchandising" területén. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2015/2.

Tomori Pál: Kicsik és nagyok. Verseny, méretgazdaságosság és folyamatirányítás a közös jogkezelésben. In: Grad-Gyenge Anikó – Kabai Eszter – Menyhárd Attila (Szerk.): *Liber Amicorum – Ünnepi tanulmányok Faludi Gábor 65. születésnapja tiszteletére*. ELTE Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2018.

van Aswegen, Pieter Francois: The Right to Exclude Others from Using Claimed Intellectual Property: A Perspective from Competition Law. *Stellenbosch Law Review*, Vol. 14, No. 1, 2003.

Veel, Paul Erik: Private Party Access to the Competition Tribunal: A Critical Evaluation of the Section 103.1 Experiment. *Dalhousie Journal of Legal Studies*, Vol. 18, No. 1, 2009.

Wood, Diane P.: International Harmonization of Antitrust Law: The Tortoise or the Hare. *Chicago Journal of International Law*, Vol. 3, No. 2, 2002.

Xu, Qili: Copyright Protection in the Digital Age: A Tripartate Balance. *Hong Kong Law Journal*, Vol. 42. Part 3, 2012.

Yen, Alfred C.: Restoring the Natural Law: Copyright as Labor and Possession. *Ohio State Law Journal*, Vol. 51:517, 1990.

Zabolcka, Adrianna: Antitrust and Copyright Collectives-an Economic Analysis. *Yearbook of Antitrust and Regulatory Studies*, Vol. 1, 2008.

Zemer, Lior: The Making of the New Copyright Lockean. *Harvard Journal of Law & Public Policy*, Vol. 29, No. 3, 2006.

Zhang, Zijian: Rationale of Collective Management Organizations: An Economic Perspective. *Masaryk University Journal of Law and Technology*, Vol. 10, No. 1, 2016.

Az Európai Unió jogforrásai

Az Európai Unió működéséről szóló szerződés

Az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról szóló 2001/29/EK irányelv

A szerzői és szomszédos jogi védelemben részesülő egyes műveknek és más teljesítményeknek a vakok, látáskárosultak és nyomtatott szöveget egyéb okból használni képtelen személyek érdekét szolgáló egyes megengedett felhasználási módjairól, valamint az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról szóló 2001/29/EK irányelv módosításáról szóló (EU) 2017/1564 irányelv

A Bizottság 330/2010/EU rendelete (2010. április 20.) az Európai Unió működéséről szóló szerződés 101. cikke (3) bekezdésének vertikális megállapodások és összehangolt magatartások csoportjaira történő alkalmazásáról

A Bizottság 1218/2010/EU rendelete (2010. december 14.) az Európai Unió működéséről szóló szerződés 101. cikke (3) bekezdésének a szakosítási megállapodások egyes csoportjaira történő alkalmazásáról

A Bizottság 1217/2010/EU rendelete (2010. december 14.) az Európai Unió működéséről szóló szerződés 101. cikke (3) bekezdésének a kutatás-fejlesztési megállapodások egyes csoportjaira történő alkalmazásáról

Hazai jogforrások

A szerzői és szomszédos jogokra vonatkozó közös jogkezelésről és a zeneművek belső piacon történő online felhasználásának több területre kiterjedő hatályú engedélyezéséről szóló 2014/26/EU irányelv

A szerzői jogok és a szerzői joghoz kapcsolódó jogok közös kezeléséről szóló 2016. évi XCIII. törvény

A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény

A tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény

Indokolás a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvényhez

Egyéb európai uniós források

Európai Bizottság: A vertikális korlátozásokról szóló iránymutatás. Közlemény, 2010/C 130/01.

Európai Bizottság: Iránymutatás a vállalkozások közötti összefonódások ellenőrzéséről szóló tanácsi rendelet szerint a horizontális összefonódások értékeléséről, 2004/C 31/03.

Európai Bizottság: Iránymutatás az Európai Unió működéséről szóló szerződés 101. cikkének a horizontális együttműködési megállapodásokra való alkalmazhatóságáról. Közlemény, 2011/C 11/01.

Az EUB döntései

C-110/88. Lucazeau and Others v. SACEM and Others

C-140/94, C-141/94 és C-142/94. egyesített ügyek. DIP SpA v. Comune di Bassano del Grappa, LIDL Italia Srl v. Comune di Chioggia and Lingral Srl v. Comune di Chiogga

C-153/93. Bundesrepublik Deutschland v. Delta Schiffahrts- und Speditionsgesellschaft mbH

C-185/91. Bundesanstalt für den Güterfernverkehr v. Reiff

C-262/81. Coditel v. Ciné-Vog Films

C-267/86. Van Eycke v. ASPA

C-27/87. SPRL Louis Erauw-Jacquery v. La Hesbignonne SC

C-309/99. Wouters és társai

C-35/96. Bizottság kontra Olaszország

C-35/99. Arduino v. Compagnia Assicuratrice RAS SpA

C-38/97. Librandi v. Cuttica Srl

C-395/87. Ministère public v. Jean-Louis Tournier

C-403/08. Football Association Premier League és társai

C-52/07. Kanal 5 and TV 4

C-96/94. Centro Servizi Spediporto Srl v. Spedizioni Marittima del Golfo Srl

Az Alkotmánybíróság döntései

312/B/1995. AB határozat

382/B/1995. AB határozat

A GVH döntései

Vj/15/2014. Artisjus

Vj–97/2004/37. FilmJus

Egyéb források

Artisjus: Éves beszámoló és közhasznúsági melléklet. 2017. december 31.

Artisjus: Éves beszámoló és független könyvvizsgáló jelentés. 2018. december 31.

Artisjus: Éves beszámoló és közhasznúsági melléklet. 2019. december 31.

Dr. Baticz Csaba – Péteri Attila***

A SZELLEMI TULAJDON NEMZETI HIVATALA NEMZETKÖZI EGYÜTTMŰKÖDÉSI TEVÉKENYSÉGÉNEK FŐBB JELLEMZŐI 2021 ELSŐ FELÉBEN

A Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala (SZTNH) nemzetközi tevékenysége a világszintű koronavírus-járvány következtében 2021 első felében korlátozott keretek között folyt, a rendezvények egy részét törölték, míg más események virtuális vagy hibrid formában kerültek megrendezésre.

MAGYARORSZÁG KÉPVISELETE A SZELLEMI TULAJDON VILÁGSZERVEZETE (WORLD INTELLECTUAL PROPERTY ORGANIZATION, WIPO) KERETÉBEN FOLYÓ NEMZETKÖZI EGYÜTTMŰKÖDÉSBEN

A Védjegyek, Ipari Minták és Földrajzi Árujelzők Jogi Oltalmával foglalkozó Állandó Bizottság *(Standing Committee on the Law of Trademarks, Industrial Designs and Geographical Indications, SCT)* 44. ülése, Genf és online, május 17–19.

A mobileszközökön használt grafikus felhasználói felületek (GUI), ikonok, betűtípusok és betűkészletek formatervezésiminta-oltalma tekintetében az SCT 40. ülésén jóváhagyott kérdőívre még 2021. január 29. napjáig lehetett válaszokat benyújtani. A WIPO Titkársága közzétette a válaszok felülvizsgált elemzését.

Korábban az Egyesült Államok, Japán és Izrael javaslatot terjesztett elő az új technológiákra épülő GUI-k formatervezésiminta-oltalomban részesíthetőségének feltételeire vonatkozó közös ajánlás (joint recommendation) elfogadása érdekében. A közös ajánás tervezetének most előterjesztett, felülvizsgált szövegéhez társelőterjesztőként csatlakozott az Egyesült Királyság és Kanada is. Az SCT következő ülésén tovább folytatódik a vita a javaslatról.

A Párizsi Uniós Egyezmény (PUE) 11. cikkében foglalt szabályozás vizsgálatára vonatkozó spanyol javaslat alapján készült kérdőívre vonatkozó válaszok egy dokumentumban kerültek összefoglalásra. Spanyolország javaslatot terjesztett elő a kérdőívre adott válaszokból készült összeállításon alapuló további lépésekről. A titkárság a következő ülésre prototípus-

* Főosztályvezető, Jogi és Nemzetközi Főosztály, Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala.
** Nemzetközi ügyintéző, Nemzetközi Együttműködési Osztály, Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala.

adatbázist készít a kérdőívre adott válaszokból, továbbá beszámol az adatbázis fenntartásának várható költségeiről és a szükséges erőforrásigényről.

Az országnevek fokozott védelme napirendi pont alatt az országmárkák fokozott védelmére irányuló perui javaslat alapján az országmárkákra vonatkozó gyakorlat feltérképezése érdekében készült kérdőívre 2021. január 29. napjáig lehetett válaszokat benyújtani. Az 57 választ tartalmazó összefoglaló közzétételre került. A kérdőívre 2021. szeptember 30-ig lehet még válaszokat benyújtani. Az SCT 46. ülésén az országmárkákra vonatkozó szabályozások témájában információs ülés kerül megszervezésre. Az SCT 45. ülésére a tagállamok témajavaslatokat terjeszthetnek elő az információs ülésre.

A földrajzi árujelzők témája kapcsán a 45. ülésen folytatódik az információs ülések sorozata.

A Szabadalmi Együttműködési Szerződés munkacsoportjának *(Patent Cooperation Treaty Working Group)* 14. ülése, Genf és online, június 14–17.

A nemzetközi PCT-hatóságok (MIA) legutóbbi üléséről készült jelentés és az ENSZ szankcióival érintett országokból érkező nemzetközi bejelentések tárgyában készült beszámoló tudomásulvételét követően a munkacsoport a már a tavalyi és a tavaly előtti ülésen is vita tárgyát képező PCT *Safeguards* témakörére vonatkozó dokumentumokat vitatta meg. A hozzászóló delegációk mindegyike egyetértett abban, hogy a PCT Végrehajtási Szabályzat (VSZ) 82*quater*.1 szabály javasolt változtatása elfogadható, mivel az egyértelműsíti, hogy egy „járvány" (epidemic) a *force majeure* egyik alesete, valamint hogy egyértelműen meg kell határozni, hogy mely esetekben lehet felfüggeszteni az erre vonatkozó bizonyítékok benyújtására vonatkozó kötelezettséget. Ugyanakkor India a 82*quater.*1*(d)* szabály kapcsán kifejezte azon igényét, miszerint abban meghatározott alakiságot kellene erre vonatkozóan előírni az egyértelműség miatt.

Az újonnan javasolt PCT 82*quater.*3 szabály kapcsán heves vita bontakozott ki. Az Egyesült Államok álláspontja szerint a javasolt szöveg jogszabályi értelmezése országonként eltérő lehet, emiatt szerinte ebben a formában nem elfogadható. Fenntartotta azon korábbi véleményét, miszerint csak abban az esetben lehetne alkalmazni, ha a bejelentőt valóban olyan mértékben érintette az általános helyzet, hogy ténylegesen nem volt semmilyen lehetősége elhárítani azt. Németország álláspontja szerint pontosítani szükséges azon határidők körét, amelyekre a rendelkezés alkalmazható lenne, mert az összes PCT által előírt határidő túl széles körű mentességet jelentene, illetve olyan határidők kitűzése is szükséges lehet, ameddig az elmulasztott határidő kapcsán esedékes eljárási lépés pótolható lenne. Oroszország – bár alapvetően egyetértett a javaslattal – álláspontja szerint nincs jelentősége a javasolt új jogszabályi rendelkezésnek, mivel az eddigi gyakorlat szerint is mindig az a

hatóság igazolta a PCT-határidők betartását, amelyik az eljárás adott szakaszában érintett volt, így az eddig meglévő rugalmasságok okán ez vélhetően nem lenne a továbbiakban sem probléma. További hozzászólásokat követően a munkacsoport a vita lezárásaként elfogadta a vonatkozó dokumentum szerinti módosítási javaslatokat, és azokat javasolta a 2021 októberi PCT-közgyűlés elé terjeszteni.

A következő napirendi pont a PPH-rendszer PCT-szabályokba történő formális integrálására vonatkozott. A napirendi pont alapjául szolgáló előterjesztést az Egyesült Államok, a Koreai Köztársaság, Japán és az Egyesült Királyság készítette elő. Álláspontjuk szerint a PPH rendkívül hatékony eszköze a hivatalok közötti munkamegosztásnak, saját statisztikai adataik alapján a PPH-kérelemmel érintett ügyek esetében magasabb a megadási ráta, mint a normál eljárás keretei között, és az ilyen bejelentések minősége is magasabb. A javaslat értelmében a nemzeti/regionális hivatalokban a bejelentő ilyen irányú kérelmére gyorsított vagy ennek megfelelő külön eljárás keretében kellene a PPH-kérelemmel érintett bejelentéseket vizsgálni abban az esetben, ha azok kizárólag a PCT 33. cikk (2), (3) és (4) bekezdésének megfelelő igénypontokat tartalmaznak a nemzetközi kutatási vagy előzetes vizsgálatot végző hatóságok által kiadott vizsgálati jelentések szerint (vagyis amelyeknek az igénypontjai teljesítik az újdonság, feltalálói tevékenység és ipari alkalmazhatóság kritériumait). Az előterjesztők javaslatot tettek a PCT VSZ módosított szövegére is, valamint az adminisztratív útmutató megfelelő kiegészítésére. Számos delegáció – bár alapvetően támogatta az elgondolást – technikai problémákra hívta fel a figyelmet. A vita végén a munkacsoport arra kérte az előterjesztő négy országot, hogy az elhangzottak alapján és azok figyelembevételével a következő munkacsoporti ülésre készítsenek elő egy újabb előterjesztést a témában.

Ezt követően a korábbi nemzetközi bejelentések hiteles másolatára vonatkozó dokumentumot tárgyalta meg a munkacsoport, és tudomásul vette az abban foglaltakat. A korábban írásban lefolytatott egyeztetésekre is hivatkozva a munkacsoport felkérte a WIPO Nemzetközi Irodáját (IB), hogy az érdekelt felekkel közvetlenül egyeztetve készítsen elő egy módosított javaslatot a témában a következő munkacsoporti ülésre.

A nemzetközi bejelentések XML formátumban történő kezelésére vonatkozó napirendi ponthoz az IB terjesztett elő munkaanyagot. Az IB képviselője ismertette, hogy a WIPO már megoldotta a docx-ből XML-re történő átalakítást, ezt a szoftvert pedig szívesen a tagországok rendelkezésére bocsátja a *web service*-en keresztül mint referenciaszoftvert. A delegációk hozzászólásai után a munkacsoport – elfogadva a dokumentum által felvázolt általános irányokat – felkérte az IB-t, hogy a nemzeti hivatalok és az érintett felek bevonásával dolgozzon ki javaslatokat a cél megvalósítása érdekében.

A munkacsoport meghallgatta és elfogadta az IB beszámolóját a PCT online szolgáltatások vonatkozásában és a WIPO online díjtovábbító rendszeréről, illetve meghallgatta az Egyesült Királyság beszámolóját az ISR feedback kísérleti projektről, melyet tudomásul vett.

Ezt követően a WIPO ST.26 szabvány bevezetésével kapcsolatos dokumentum megvitatására került sor. Ennek kapcsán az Európai Szabadalmi Hivatal jelezte, hogy tekintettel arra, hogy a PCT VSZ erre vonatkozó szabályainak elfogadására csak a PCT-közgyűlés őszi (októberi) ülésén kerül sor, ami túl késői időpont a 2022. január 1-jei bevezetéshez (a tagállamok nem tudnak kellő mértékben ilyen rövid idő alatt felkészülni), ezért a „Big Bang"-et 6 hónappal későbbre, azaz 2022. július 1-jére javasolják elhalasztani. Fentieken túlmenően az IB által fejlesztett *Sequence Validator tool* (amely elengedhetetlen feltétele a szabvány bevezethetőségének) működése sem kifogástalan, folyamatosan tesztelik a *Task Force*-ban részt vevő tagországok, de nem valószínű, hogy 2022. január 1-ig megbízhatóan fog működni. Az IB válaszában egyetértett a bevezetés féléves elhalasztásával, és egyúttal felkérte az ülésen résztvevőket is, hogy kapacitásaik függvényében vegyenek részt a szoftver tesztelési fázisában a bevezethetőség érdekében.

A munkacsoport tudomásul vette a PCT-minimumdokumentációval kapcsolatos helyzetjelentést, valamint a szabadalmi elbírálók képzésével foglalkozó, a műszaki segítségnyújtásra vonatkozó, valamint az IP5 kollaboratív kutatás és vizsgálat tárgyában készült dokumentumokat.

AZ EURÓPAI SZABADALMI EGYEZMÉNYBŐL (ESZE) FAKADÓ TAGÁLLAMI JOGOK GYAKORLÁSA ÉS KÖTELEZETTSÉGEK TELJESÍTÉSE

Az Európai Szabadalmi Szervezet (ESZSZ) Igazgatótanácsának *(Administrative Council, AC)* 166. ülése, München és online, március 23.

Az AC elnökének jelentése

Az igazgatótanács elnöksége (B28) 2021. február 23-án tartotta 96. ülését, online formában. Az Európai Szabadalmi Hivatal (ESZH) elnöke tájékoztatta a B28 tagjait arról, hogy az AC következő ülésén ismertetni kívánt elnöki jelentésben a 2020. évi szabadalomengedélyezési eljárás gazdasági mutatóira (bejelentői rangsor, ágazati tendenciák), valamint a stratégiai terv 2023 (SP2023) keretében 2021 első hónapjaiban elért eredményekre fogja helyezni a hangsúlyt. Kérdések merültek fel a fellebbezési tanácsok (BoA) által alkalmazott eljárásról, melynek célja eljárási szabályzatuk módosítása a videokonferencia útján tartott tárgyalások lehetőségének biztosítása érdekében.

Az igazgatótanács nyugtázta az elnöki jelentésben foglaltakat.

Az ESZH elnökének jelentése

Az elnöki tevékenységi jelentés keretében az ESZH elnöke és a vezetőség beszámolt a COVID-19 helyzet kapcsán szükségessé vált intézkedésekről, az ESZH működési teljesítményéről és az SP2023 keretében elért eredményekről.

Az SP2023 első célkitűzése (elkötelezett, jól informált és együttműködő szervezet kiépítése) vonatkozásában elmondták, hogy alapvető szándék a tehetségek fejlesztése. Az iLearn gateway elindításának célja, hogy a munkavállalók számára egyszerűen, távolról hozzáférhető tanulási forrást biztosítson. Az „Advanced Leadership Development Programme" képzések keretében 2021 első negyedévében három ülést tartottak, melyek témája a stratégiai vezetés és a távoli csoportok hatékony irányítása volt.

A második célkitűzés (informatikai rendszer egyszerűsítése és modernizálása) kapcsán kifejtették, hogy a szabadalomengedélyezési eljárás munkafolyamatai digitálissá tételében milyen eredményeket értek el (pl. a „Patent Workbench" kibővítése az elutasítások és visszatérítések papírmentes munkafolyamataival, a szóbeli eljárások tekintetében az *„online scheduling tool"* elindítása, az *„on-demand digital examination file"* szolgáltatás bevezetése).

A harmadik célkitűzés (magas színvonalú termékek és szolgáltatások hatékony biztosítása) tekintetében különböző statisztikai adatokat ismertettek: a közétett európai szabadalmak számát (133 715 publikálás – 3%-kal kevesebb, mint 2019-ben, de 5%-kal több a tervezetnél), az oltalomengedélyezések minőségi auditjának eredményét (megfelelőségek alakulása – 2020 negyedik negyedévében 78,6%), az ügyintézési idők alakulását (kutatás – 4,3 hónap; vizsgálat – 23,7 hónap; felszólalás – 15,4 hónap). Fontosnak tartják továbbá a minőség megjelenítését, a tudásmegosztási lehetőségek biztosítását, a beérkező bejelentések minőségének fejlesztését, a felhasználókkal való együttműködés fokozását, a módszertani útmutatók (ESZE, PCT-ESZH) naprakészen tartását.

A negyedik célkitűzés (globális hatással bíró európai szabadalmi rendszer és hálózat kiépítése) kapcsán beszámoltak az első digitális európai szabadalmi ügyvivői vizsga (eEQE) részleteiről, amely előkészíti a terepet a teljes mértékben digitalizált online értékelésnek. Az ESZH folytatta nemzetközi kooperációs tevékenységét (megállapodás a kutatási együttműködésről – 13 tagállam aláírta, 12 állam a kapcsolódó igazgatási megállapodást is; megerősített partnerség a Mexikói Iparjogvédelmi Hivatallal). A *„Convergence of practice"* kezdeményezés keretében elfogadott ajánlásokat (találmány egysége, feltaláló megjelölése) követően a 2021-es munka az elsőbbség napjával és az igazolási kérelmekkel kapcsolatban kezdetét vette.

Az ötödik célkitűzés (hosszú távú fenntarthatóság biztosítása) tekintetében tájékoztatást adtak a pénzügyi és a környezetvédelmi fenntarthatóság keretében történt előrelépésekről. Az irányítás és transzparencia vonatkozásában beszámoltak az új adatvédelmi szabályok elfogadásáról, az „ombudsperson" kijelöléséről, illetve a 2021-es célok megfogalmazásáról.

Végül röviden szó esett a *„new normal”*-hoz történő alkalmazkodásról. A *„new normal”* felé elnevezésű dokumentum felvázolja az ESZH jövőképét, amelyet a hivatalban végzett közvéleménykutatások eredményei és az érdekeltektől kapott visszajelzések alapján alakítottak ki.

Az igazgatótanács nyugtázta az elnöki jelentésben foglaltakat.

A Fellebbezési Tanácsok Igazgatási Bizottsága (BOAC) elnökének jelentése

A BOAC elnöke a BOAC 2021. február 3. napján tartott 11. ülése kapcsán tájékoztatta az AC-t. Az ülésen elhangzott előadásokon ismertették a szóbeli eljárások videokonferencia útján történő megtartásával kapcsolatos legújabb fejleményeket, valamint a tanácsok esetjoga és döntései iránt érdeklődő felhasználók számára rendelkezésre álló eszközöket. A BOAC megállapította, hogy a BoA tovább erősítette szervezeti önállóságát.

Az igazgatótanács nyugtázta a BOAC elnökének jelentésében foglaltakat.

A fellebbezési tanácsok elnökének (PBoA) 2020. évre vonatkozó jelentése

A PBoA által kitűzött ötéves cél az ügyhátralék csökkentése vonatkozásában, hogy a 2023. évre az ügyek 90%-át a beérkezéstől számított 30 hónapon belül befejezzék, és a folyamatban lévő ügyek számát 7000 alá csökkentsék. 2020-ban nemcsak a függőben lévő ügyek száma csökkent számottevően (954-gyel kevesebb, mint 2019-ben), de a BoA sikert ért el az ügyintézési idő csökkentése terén is (5 hónappal kevesebb). A PBoA elmondta, hogy jelentős mértékben csökkent a folyamatban lévő fellebbezések száma.

A fellebbezési tanácsokra vonatkozó eljárásrend módosításának jóváhagyása

Az AC elé terjesztett javaslat a BoA eljárási szabályzatának módosítására irányul, melynek célja a videokonferencia útján tartott tárgyalások lehetőségének jogszabályi keretek között történő rögzítése (új 15*a* cikk). A javasolt rendelkezés – rögzítve a BoA 2020-ban fokozatosan bevezetésre került gyakorlatát – explicit módon kimondja, hogy a BoA előtt – az ESZE 116. cikkével összhangban – lehetőség van a szóbeli eljárások videokonferencia útján történő megtartására. A módosítás hatálybalépéséhez az igazgatótanács jóváhagyása szükséges (egyszerű többség).

Az AC jóváhagyta az eljárásrend módosítását az új 15*a* cikk beemelésével.

Tisztségviselők megválasztása

E napirendi pontok keretében az ESZSZ különböző tisztségviselőit választották meg, illetve választották újra.

Az egységes európai szabadalomról szóló helyzetjelentés

Portugália képviselője röviden beszámolt az Európai Unió Tanácsának soros elnöksége keretében a szellemi tulajdon területén végzett tevékenységükről, továbbá az elnökség hátralévő részére vonatkozó terveikről, rendezvényeikről.

Németország képviselője tájékoztatta az AC-t arról, hogy a német parlament felsőháza jóváhagyta az Egységes Szabadalmi Bíróságról szóló megállapodás megerősítéséről szóló törvényt. A csatlakozási folyamatban azonban további késedelem várható, mivel két újabb kérelmet is benyújtottak a Német Szövetségi Alkotmánybírósághoz. Amíg az alkotmánybíróság előtti eljárás nem fejeződik be, nem kerülhet sor a jogszabály szövetségi elnök általi aláírására és a megállapodás ratifikálására.

Az Európai Szabadalmi Hivatal együttműködésről szóló éves ülése, München és online, május 11.

A stratégiai terv 2023 (SP2023) részét képező együttműködés és a stratégiai prioritások

Az ESZH együttműködésért felelős igazgatója kifejtette, hogy az SP2023 részét képező valamennyi együttműködési projektnek ambiciózus céljai vannak. Felvázolta az ESZH által 2020-ban megvalósított európai együttműködési tevékenységeket, majd a 2021. év legfőbb együttműködési eseményeit. Prioritásként említette a kétoldalú megállapodásokat, amelyek 2021. január 1-től 2023. június 30-ig lesznek érvényben. Tisztán megfogalmazott szerepekkel, felelősségi körökkel és célokkal kívánják biztosítani a tevékenységek eredményességét. Áttekintést adott arról, hogy az együttműködési pillérekben a nemzeti hivatalok milyen érdeklődést mutattak az egyes projektek iránt. Az időhorizonton vázolta, hogy március–április folyamán együttműködési üléseket tartottak a tagállamokkal; képzést nyújtottak áprilisban a *Single Access Portal* használatáról; és az év végére szeretnék a lehető legtöbb kétoldalú megállapodást aláírni a tagállamokkal.

Az európai szabadalmi hálózat keretében folyó együttműködés; tudás és munkamegosztási pillérek; vállalkozások és kutatók támogatása innovatív képességeik kibontakoztatására

Az ESZH európai együttműködésért felelős igazgatója hangsúlyozta, a cél az, hogy az európai szabadalmi hálózat globális hatással bírjon, ezért támogatni kell a vállalkozásokat és a

kutatóhelyeket, hogy jobban megértsék a szellemi tulajdon használatának előnyeit. Ebben kulcsfontosságú az *IP Outreach to foster innovation* projekt, ami átfogó, jobban célzott szolgáltatást nyújt.

Gyakorlatok konvergenciája pillér: helyzetjelentés és a következő lépések

Az ESZH európai és nemzetközi jogi ügyekért, valamint PCT-ért felelős igazgatója kifejtette, hogy az Európában szabadalmi oltalmat kereső vállalatok és feltalálók sokszor különböző gyakorlatokkal találkoznak a nemzeti hivataloknál és az ESZH előtt. Ez bonyolítja a meglévő európai szabadalmi rendszert, és megnövekedett költségekhez vezethet a bejelentők számára. Ennek fényében a gyakorlatok konvergenciája pillér céljait a nemzeti hivatalok és az ESZH előtti közös gyakorlatok kialakításában határozták meg. Ott kell közös gyakorlatokat kialakítani, ahol az várható, hogy egy egységesebb megközelítés jótékony hatással lesz mind a felhasználókra, mind a nemzeti hivatalokra. A közös gyakorlatok kialakításának hasznát az igazgató a következőkben látja: költségkímélés; a kkv-k szabadalmioltalom-szerzésének előmozdítása; pozitív hatás a bejelentések minőségére és a hatékonyság növelése a folyamatok egyszerűsítése által; pozitív hatás az IT-eszközök harmonizációjára a szabadalmi eljárások munkafolyamatainak összehangolása révén; a nemzeti hivatalok tudásának elmélyítése; annak előmozdítása, hogy az ESZH és tagállamai közös hangon szólaljanak meg a globális párbeszédben.

Együttműködés az IT területén: helyzetjelentés és a következő lépések

Az ESZH IT-együttműködésért felelős igazgatója egy időhorizonton felvázolta az IT-fejlesztések, illetve -együttműködések során történt fejleményeket a 2019. évi éves együttműködési üléstől kezdve, ahol az első gondolatok megfogalmazódtak, az ESZSZ Technikai és Ügyviteli Bizottságának 2019. évi ülésén át, ahol megtörtént a feladatok meghatározása és priorizálása, egészen 2021 áprilisáig, amikorra is egy minimálisan működőképes termék előállítása megvalósulhatott. Az igazgató az eredmények között említette a *Single Access Portal* létrehozását, egy közös keresőeszköz kifejlesztését, valamint a Front Office projektet. E három témában bemutatót láthattak a résztvevők.

Az Európai Szabadalmi Akadémiára (ESZA) vonatkozó tervek

Az ESZA igazgatója négy okot sorolt fel, amiért szükség van az ESZA megújítására: 1. megváltozott a társadalmi-gazdasági környezet: digitalizálás, automatizálás stb; 2. az ESZSZ is megváltozott az elmúlt évtizedekben: új tagállamokkal bővült, az ESZA a korábbi 3500 fő helyett évente 7500 főt képez, rekordszintű, 226 273 látogatottságot könyvelhet el magá-

nak az e-learning platform; 3. az SP2023 az ESZH modernizálását és digitalizálását irányozza elő; 4. mindez egy egészen új korszakot jelez. Ebben az új korszakban egy új ESZA tervrajzát kellett elkészíteni, amelynek alappillérei a következők: modularitás, digitalizáció, együttműködés és tanúsítás. A modularitás teszi lehetővé a folyamatos tanulást standardizált formában. A digitalizáció elsődleges jelentőségű, mert magas színvonalú távoktatást tesz lehetővé; az ESZA együttműködik harmadik felekkel; és végül valamennyi tanúsított ESZH-képzés az ESZA-tól származik. E pillérekre épül a hétfajta oktatási tevékenység. Az agilitás és a minőség útján éri el az ESZA a kiválóságot.

Az igazgató a távlati célokat a következőkben határozta meg: elkötelezett, nagy tudású és együttműködő szervezet létrehozása; az IT egyszerűsítése és modernizálása; magas minőségű termékek és hatékony szolgáltatások nyújtása; globális hatással bíró európai szabadalmi rendszer és hálózat kiépítése; a hosszú távú fenntarthatóság biztosítása. Mindehhez szükséges, hogy az ESZA kiválósági referenciaértékké váljon az IP-képzésben; felül kell vizsgálni az irányítását; meg kell felelni a jelen szükségleteinek és a jövő követelményeinek; ki kell terjeszteni a virtuális tanulás lehetőségeit. A nemzeti hivatalok bevonása tekintetében elmondta, hogy mind a tanúsítás folyamatába, mind a stratégiai irányvonalak megalkotásába bevonják őket.

ESZH-megfigyelőközpont

Az ESZH program menedzsere bevezetőjében az SP2023-ból idézett: „Az ESZH fel fog állítani egy megfigyelőközpontot, hogy nyomon kövesse a legújabb innovációs trendeket és azok hatását a szabadalmi rendszerre. Egy közös platformon összehozva a civil társadalom egészéből a köz- és magánszféra érdekeltjeit, valamint kutatási eredményeket és eszközöket adva a döntéshozóknak, az ESZH hasznosítani fogja a megszerzett tudást, és így fogja biztosítani a hosszú távú fenntarthatóságát".

A megfigyelőközpont felállítása egy tanulmány elkészítésével kezdődött 2020-ban. Ez két részből állt: egy belső és egy külső tudásfeltérképezésből. A belső adatokat, kutatásokat, tanulmányokat térképezett fel, míg a külső az innováció területén végzett kutatásokat azonosított; összehasonlító információt adott arról, hogy más megfigyelőközpontokat hogyan irányítanak; összehasonlította a másutt elérhető eszközöket és tevékenységeket; feltérképezte a jövőbeni lehetséges partnereket. A belső tudásfeltérképezés arra az eredményre jutott, hogy hatalmas mennyiségű tudás van az ESZH-n belül. Sokféle kezdeményezés van, amelyeket egymástól függetlenül kezelnek, ezért szükséges az optimalizált tudás kezelése. Jelenleg a tartalom megfogalmazásának fázisában tart a megfigyelőközpont felállítása. Itt történik meg a tevékenységek körének meghatározása. A nemzeti hivatalokat kívánság szerint, rugalmasan vonják be a technológiai panelek, a munkacsoportok, az éves plenáris ülések, illetve a tudományos tanácsadó bizottság munkájába. A nemzeti hivatalok legjobb

gyakorlatait egyetlen platformon fogják bemutatni. A hivatalok javaslatait beépítik az éves munkatervbe.

Az Európai Szabadalmi Szervezet Szabadalmi Jogi Bizottságának *(Committee on Patent Law, PLC)* informális ülése, München és online, május 12.

Az ülés célja a 2021. május 18-i B+ plenáris ülés előkészítése volt.

Az ülés megnyitása után az ESZH munkatársai egy rövid prezentációban összefoglalták a B+ csoport szabadalmi anyagi jogi harmonizációs munkájával kapcsolatos közelmúltbeli fejleményeket. Felidézték, hogy az iparági szereplőket tömörítő *Industry Trilateral* szervezet (IT3) elmulasztotta a 2021 első negyedévének végére kitűzött (már többször meghosszabbított) határidőt, és nem véglegesítette jogharmonizációs javaslatcsomagját, de még a nem végleges tervezet nyilvánosságra hozatalához sem járult hozzá. Ehelyett csak a B+ csoportban részt vevő delegációk 2020 őszén megküldött észrevételeire adott írásbeli válaszokat bocsátotta rendelkezésre 2021 áprilisának közepén. A válaszokban azonban a delegációk által megfogalmazott számos építő jellegű kritika megválaszolatlanul maradt, és úgy tűnik, hogy az IT3 számára az egyetlen lényeges szempont a csak a bejelentők számára kedvező, egyoldalú szabályok kialakítása.

A kialakult helyzet miatt a BusinessEurope sem oszthatta meg a nem végleges tervezetet nemzeti tagszervezeteivel. A tagszervezetek csak egy összefoglalót láthattak, ez alapján pedig nem sikerült egyetértésre jutniuk a csomag támogatásáról.

A B+ csoport nagy többsége által osztott kritikus álláspont az, hogy az IT3 munkája egyáltalán nem átlátható, és az IT3 egyoldalúan határozza meg a munka feltételeit. Emiatt a B+ csoport Európán kívüli tagjai (elsősorban az Egyesült Államok) és a BusinessEurope számos tagszervezete is szkeptikus a harmonizációs munka további létjogosultságát illetően.

A B+ csoport elnöke az európai delegációkkal egyetértve nem osztotta az Egyesült Államok azon álláspontját, hogy a konszenzuson alapuló döntéshozatal követelménye azt jelentené, hogy a jogharmonizációs munkát az ezt óhajtó tagállamok sem folytathatják a többiek nélkül. Ezért áthidaló megoldásként két munkacsoport felállítását javasolta: az egyik keretében az erre vállalkozó delegációk folytatnák a jogharmonizációs munkát, a másikban pedig az ettől elzárkózó tagok bármely más kérdést is napirendre vehetnek (pl. IT-együttműködés, tapasztalatcsere). A munkacsoportokban való részvételről a B+ plenáris ülésen kell nyilatkoznia a tagállamoknak.

Az elnök felhívta a figyelmet arra is, hogy az Európán kívüli delegációk aggódnak a résztvevők földrajzi egyensúlya miatt, ezért csak azoknak az európai delegációknak kellene részt venni a harmonizációs munkacsoportban, akik valóban elkötelezettek az érdemi munka mellett. A munkacsoportban részt nem vevő delegációk a Szabadalmi Jogi Bizottságon ke-

resztül minden információt megkapnak majd, csak azért nem szükséges részt venniük a munkacsoportban, hogy kövessék a fejleményeket.

A delegációk közül az Egyesült Államok már előzetesen ellenezte a munkacsoportok felállítását, Kanada, Ausztrália és Japán pedig nem tudott biztos választ adni. A japán hivatal nemzeti minőségében tanulmányt készít a türelmi időről egyetemek és kisvállalkozások bevonásával, ami 2022 elejére készül majd el.

Az Egyesült Királyság, Németország, Spanyolország, a Cseh Köztársaság, Franciaország és Magyarország egyetértett a munkacsoportok felállítására vonatkozó javaslattal. Magyarország azt is jelezte, hogy nyitottak a harmonizációval foglalkozó munkacsoportban való részvételre.

Svájc szerint át kellene gondolni, hogy Európa mit, miért és hogyan akar elérni az anyagi jogi harmonizáció terén, és hogyan lehet biztosítani, hogy az európai ipar támogatását is élvezze a folyamat. Ezek mentén kellene újragondolni az egész munkafolyamatot.

Az ESZSZ Igazgatótanácsának *(Administrative Council, AC)* 167. ülése, München és online, június 29–30.

Éves szemle 2020

Az ESZH e napirendi pont keretében rövid videót mutatott be, amelyben ismertette az éves szemle legfontosabb tartalmi elemeit.

A tagállami hozzászólásokat követően az ESZH elnöke köszönetet mondott a tagállamoknak. A munkahátralék kapcsán kifejtette, hogy annak mennyisége műszaki területenként eltérő képet mutat. Ezért a munkateher csökkentését az elbírálók belső allokációjával kívánják biztosítani ún. belső munkaerőpiac segítségével. Az ESZH szolgáltatásokért felelős elnökhelyettese az IT-együttműködés kapcsán elmondta, hogy arra törekszenek, hogy minél több eszközt meg tudjanak osztani a nemzeti hivatalokkal. Ezzel összefüggésben utalt az idén ősszel tartandó *workshop*ra, amelyre várják a nemzeti hivatalok szakértőit. Hangsúlyozta továbbá, hogy a mesterséges intelligencia területén szintén komoly együttműködés zajlik a nemzeti hivatalokkal. Végül utalt arra, hogy a *Cooperative Patent Classification* (CPC) kapcsán egy új, ún. *minimum viable product* kidolgozása zajlik. Az ESZH szabadalmi területért felelős elnökhelyettese a *digital file marketplace* működése kapcsán elmondta, hogy a fájlallokációs pilot projekt lényege, hogy az adott fájlokat automatikusan a megfelelő team részére továbbítják. A projekt emellett lehetőséget biztosít különböző teamek együttműködésére, illetve új kollégákkal való kapcsolatfelvételre. A „minőség" definíciója kapcsán kifejtette, hogy annak meghatározása folyamatos tevékenység, mivel fontos, hogy a definíció mindig naprakész maradjon. Az ESZH jogi és nemzetközi ügyekért felelős elnökhelyettese köszönetet mondott a tagállamoknak az együttműködés tárgyában tett pozitív

hozzászólásaikért, és utalt a konvergenciaprogram keretében létrehozott munkacsoportokban, valamint a *Patent Information* konferencián elért magas részvételi arányokra.

A „Towards a New Normal" dokumentum bemutatása

Az ESZH elnöke ismertette a *Towards a New Normal* elnevezésű dokumentumot, amely *new normal* helyzetre vonatkozó stratégiai iránymutatásként került kidolgozásra. Elmondta, hogy a dokumentum legfőbb célja a rugalmasság és az együttműködés növelése, valamint a szakmai közösséghez tartozás tudatának támogatása a digitális környezet fejlesztése, az új távmunkavégzésre vonatkozó politika kidolgozása, illetve az épületekre vonatkozó terv átalakítása útján. A járvány kitörését megelőzően az ESZH valamennyi területen kiemelkedően teljesített, a COVID-19 azonban változások bevezetésére késztette a hivatalt. A járványhelyzet során az ESZH prioritásként tartotta számon a munkavállalók, valamint a látogatók egészségét és biztonságát. Ezek biztosítása érdekében számos intézkedés született.

Az SP2023-at az első implementációs évet követően felülvizsgálták, ennek eredményeként az előirányzott projektek konszolidációjára került sor a COVID-19 tükrében. Ennek kapcsán az ESZH egy úgynevezett „*pipeline*" megközelítést vezetett be, amely meghatározott időpontokhoz kötött jövőbeli tervezésen alapul. A *new normal*ra történő átállás terén emellett fontos szerepet játszik a munkavállalói visszacsatolás, amelynek érdekében 2020-ban két átfogó közvéleménykutatásra került sor („*Strong together – working during COVID-19*" és „*Shaping the new normal*").

Tisztségviselők megválasztása

A napirendi pont keretében az ESZH több tisztségviselőjének megválasztására, illetve mandátumának meghosszabbítására került sor.

Az egységes európai szabadalommal kapcsolatos fejlemények

E napirendi pont keretében Portugália az Európai Unió Tanácsának leköszönő elnökeként tájékoztatta az AC-t, hogy az Európai Unió Tanácsa 2021. június 18-án következtetéseket fogadott el a szellemi tulajdonra vonatkozó politikáról. Elmondta továbbá, hogy az egységes szabadalom területén nem történt előrelépés a portugál elnökség alatt. Kifejtette, hogy 2021. februárjában a digitális átállás és az IP kapcsolatáról szóló online konferenciát szerveztek, áprilisban zöld technológiákkal kapcsolatos *webinar*t, májusban a földrajzi árujelzőkkel kapcsolatos *webinar*t, valamint egy kkv-knak szóló *webinar*t is tartottak.

Németország az egységes szabadalom kérdésköre kapcsán kifejtette, hogy a német ratifikációs eljárás lezárult. 2020. december 18-a óta azonban ismét két alkotmányjogi panasz

került benyújtásra, amelyek a ratifikációs törvény rendelkezéseit sérelmezik. A Szövetségi Alkotmánybíróság 2021. január 8-án azt a tájékoztatást adta, hogy közel áll a döntéshozatalhoz az ideiglenes rendelkezés érdekében benyújtott kérelmek vonatkozásában. Amennyiben az alkotmánybíróság e kérelmeket elutasítja, szabaddá válik az út a ratifikációs eljárás folytatásához. Elmondta továbbá, hogy remélhetőleg mind az ideiglenes rendelkezés iránti kérelmek, mind pedig az alkotmányjogi panaszok elutasításra kerülnek, ezzel összefüggésben a tagállamok türelemét kéri.

Szlovénia a Tanács soron következő elnökeként röviden ismertette az IP területére vonatkozó elnökségi prioritásait. E körben utalt az EU válsághelyzethez történő alkalmazkodására, az európai gazdaság talpraállítására irányuló törekvésekre a zöld digitális átállás útján. Elmondta, hogy e körben Szlovénia követni fogja az Európai Bizottság jogszabályi kezdeményezéseit az IP területén, így különösen az adatbázis-irányelv módosítása, a formatervezési minták, a földrajzi árujelzők, illetve a Pekingi Szerződés ratifikálása vonatkozásában.

A Technikai és Ügyviteli Bizottság (TOSC) 89. üléséről készült jelentés

A TOSC elnöke beszámolt a 2021. április 28. napján tartott 89. ülésén történtekről.

Németország jelezte, hogy különösen érdekeltek a *common search tool* pilot projektben, mellyel összefüggésben köszönetet mondott az ESZH-nak a részvételi lehetőségért. Érdeklődött továbbá, hogy a felhőalapú tárolást biztosító szolgáltató igénybevétele miként egyeztethető össze a közzé nem tett iratokkal kapcsolatos adatvédelmi kötelezettségekkel, illetve miként biztosítható az ehhez szüksége IT-biztonság.

Franciaország kifejtette, szintén részt kívánnak venni a *common search tool* pilot projektben. Ezzel összefüggésben javasolta, hogy a felhőalapú szolgáltatással kapcsolatban felmerülő adatvédelmi és IT-biztonsági kérdések a TOSC keretében kerüljenek megvitatásra, tekintettel arra, hogy e kérdéskör valamennyi tagállam számára relevanciával bír.

Svájc kifejtette, számukra az *Ansera* projekt különös jelentőséggel bír, azonban a biztonsági intézkedések döntő fontosságúak annak használata vonatkozásban.

A TOSC elnöke ezzel összefüggésben elmondta, támogatja az adatbiztonsági kérdésekkel kapcsolatos ülés megtartását.

Az ESZH szolgáltatásokért felelős elnökhelyettese válaszában kifejtette, hogy a tagállamok kérésével összhangban a TOSC keretében megvitatásra kerül majd a felhőalapú szolgáltatások, az adat- és információbiztonság, továbbá az adatvédelem kérdésköre. A felhővel kapcsolatos első szakmai szintű találkozót 2021 szeptemberére tervezik. Hangsúlyozta azonban, hogy felhő nélkül az *Ansera* projekt nem működőképes.

Pénzügyek

Az AC nyugtázta a Pénzügyi és Költségvetési Bizottság (BFC) elnökének jelentését a BFC 126. üléséről.

Az AC egyhangúlag jóváhagyta a 2020-as elszámolási évre vonatkozó beszámolót.

Az AC egyhangúlag jóváhagyta a Könyvvizsgálói Testület 2020-as elszámolási időszakra vonatkozó jelentését.

Az AC nyugtázta a negyedéves pénzügyi jelentésben foglaltakat.

Az AC egyhangúlag pozitívan fogadta a 2022-es évre vonatkozó költségvetési iránymutatásokat.

Az Európai Szabadalmi Akadémia *(European Patent Academy, EPA)* által szervezett szemináriumok és továbbképzések

Az EPA szervezésében 2021 első felében a következő online szemináriumok és továbbképzések valósultak meg:

– „Az európai szabadalmi rendszer a bejelentéstől a szabadalom megadásáig";
– „A tisztaság és egység felmérése";
– „Esetjog vizsgálata";
– „Szabadalmazhatósági e-akadémia";
– „Tapasztalatcsere eljárási és jogi ügyekről – módosítások és javítások";
– „Az újdonság és a feltalálói lépés felmérése";
– „Tapasztalatcsere különböző technikai területeken történő vizsgálatokról";
– „Tapasztalatcsere a minőséget érintő jó gyakorlatokról";
– „Online Soft skills és hatékony kommunikáció".

Egyéb ESZSZ-vonatkozású rendezvények

– Együttműködési információs és konzultációs nap, online, február 25.;
– Együttműködési Szabadalmi Osztályozás (CPC) éves találkozó, online, március 22–23.;
– konvergenciaprogram-munkacsoporti ülés, online, március 24.;
– kétoldalú együttműködési találkozó, online, április 22.;
– PATLIB 2.0 konferencia, online, május 18–19.;
– az Európai Feltalálói Díj díjátadó ünnepsége, online, június 17.

AZ EURÓPAI UNIÓ TANÁCSA SZELLEMI TULAJDONÉRT FELELŐS MUNKACSOPORTJAINAK MUNKÁJÁBAN, ILLETVE EGYÉB UNIÓS RENDEZVÉNYEKEN VALÓ RÉSZVÉTEL

- A digitális egységes piac szerzői jogáról szóló irányelvhez kapcsolódó találkozó, Brüszszel, január 16.;
- az EU Tanács szellemi tulajdonnal foglalkozó tanácsi munkacsoportjainak online ülései: január 8., február 3., február 26.; április 16.; április 19.; május 10.;
- a portugál EU-elnökség szellemi tulajdonról szóló online konferenciája, február 11.;
- a szellemi tulajdoni politikával foglalkozó munkacsoport (GIPP) online ülése, március 3.;
- kétoldalú megállapodások létrehozásáról szóló online képzés, április 13.;
- a nem mezőgazdasági termékekhez kapcsolódó földrajzi árujelzésekről szóló online informális megbeszélés, április 22.

AZ EURÓPAI UNIÓ SZELLEMI TULAJDONI HIVATALÁVAL (EUIPO) FOLYTATOTT EGYÜTTMŰKÖDÉS FŐBB ESEMÉNYEI

A Megfigyelőközpont online ülése a közszféra képviselői részére, online, február 23.

A Megfigyelőközpont 2020. évi tevékenységi jelentése

A Megfigyelőközpont igazgatója ismertette annak fő tevékenységét a legutóbbi plenáris ülés óta eltelt időszak vonatkozásában.

Több mint 15 munkacsoporti ülés volt ebben az időszakban, többek között a blockchain-technológia vizsgálatával és a hamisítással foglalkozó. A korábban, főként 2019-ben megkezdett nemzetközi projektek – rendkívüli jelentőségükre tekintettel – továbbra is folyamatban vannak, és igen jó eredményeket hoznak. A legújabb, szellemi tulajdonhoz köthető tanulmány a hamisított áruk megvételének hajlandóságát, valamint magát a hamisítást vizsgálja. A jogérvényesítés tekintetében jelentős munkát végeztek, számos jelentést kaptak uniós cégektől különböző hamisított árukkal foglalkozó vállalatokról. Az Europollal továbbra is szoros az együttműködés, az Eurojusttal pedig most kötnek megállapodást. Hangsúlyozta, hogy az EU-nak egy átfogó terve van az *IP Action Plan* keretében a hamisítás és a hamisított árukkal való kereskedelem visszaszorítására, melyben szerepet kap a Megfigyelőközpont is. Felhívta a figyelmet az új, EU által készítendő „eszköztárra" amely ajánlásokat és IP-akciótervet kínál a piac összes szereplője számára. Az ennek kialakításában való közreműködésre meghívják a tagállamokat, az eszköztár az IP online védelmére koncentrálna.

Az OECD-vel való együttműködés

A Megfigyelőközpont 2016 óta dolgozik együtt az OECD-vel, azon belül is a *Task Force on Countering Illicit Trade-del (TF-CIT*), azóta 7 tanulmány jelent meg. A legutóbbi jelentésben a 2020-as év tekintetében azt vizsgálták, hogy a COVID-19 miként hat az illegális kereskedelemre. Folytatták az átláthatóság növelésének vizsgálatát a szabadkereskedelmi övezetekben. A 2021. február 22-én kiadott jelentésben a tengeri (konténeres) szállítással való visszaélést vizsgálták a hamisított áruk nemzeti kereskedelmében. E tekintetben vizsgálták a hamisított áruk elfedésének módjait a jogtiszta termékek között, különösen a nagyobb szállítmányok esetében.

A vállalati szintű IP-hozzájárulásról készült tanulmány bemutatása

Bemutatásra került az ESZH-val együttműködésben készült egyesített tanulmány a szellemitulajdon-jogok gazdasági hatásairól, amelyben európai uniós cégeket és azok szellemi tulajdoni portfólióját vizsgálták. Megállapították, hogy 20%-kal nagyobb a bevétele azoknak a cégeknek, amelyek szellemi tulajdon birtokában vannak. A nagyvállalatok több mint felének van valamilyen szellemitulajdon-joga. A kkv-k tekintetében ez az arány kisebb, ennek oka, hogy sok kkv fiatal vállalkozás, amelyeknek egyelőre nincs ehhez tőkéje. A védjegy a leggyakoribb szellemitulajdon-jog, ezen belül a kkv-k inkább a nemzeti védjegyet használják, míg a nagyvállalatok inkább az európai uniós vagy nemzetközi védjegyet. Az EU-ban a cégek 10%-a birtokol szellemitulajdon-jogot.

A nem biztonságos termékekkel kapcsolatos munkák

Az EU Jogérvényesülési és Fogyasztópolitikai Főigazgatósága bemutatta a termékek biztonságával kapcsolatos összehangolt tevékenységeket. Az alapján választanak ki egy-egy vizsgált tevékenységet, hogy mit ajánlanak a hatóságok. A vizsgálat általában termékspecifikus (háztartási kisgépek, gyermekjátékokban található nitrózamin, otthoni kültéri játékfelszerelések). Megállapodás alapján egy EU-s laboratórium fogja vizsgálni ezeket. Elemzik a hamisított áruk kockázatait is, jelenleg a légtisztítók és a fertőtlenítők vannak a vizsgálni tervezett termékek listáján. A projekt 2021 februárjában kezdődött, a tesztelési rész decemberig tart, 2022 augusztusában zárul le a projekt.

Ügynökségek közötti együttműködés a szellemitulajdon-jogok érvényesítése területén

Görögország képviselője előadásában bemutatta a hamisított áruk felderítésének gyakorlatát. Franciaország képviselője azt mutatta be, hogy a különböző ügynökségek által beszedett és kezelt adatok adminisztrációjának centralizálása jelentős segítséget nyújthat a hálózatok

felderítésében. Portugália képviselője elmondta, hogy a nemzeti hatóságuk az Europollal is együtt dolgozott az elmúlt időszakban a hamisított áruk terjesztése elleni küzdelemben. Az EUIPO bemutatta az elmúlt év trendjeit, elmondták, hogy az ügynökségek közötti együttműködés erősödött, a bíróságok ügyekbe történő bevonása is emelkedett. Az online jelenlét változatlan, a határon átnyúló tevékenység viszont minimálisan csökkent.

A Megfigyelőközpont Európai Bizottság általi értékelése

Az EU Belső Piaci, Ipar-, Vállalkozás- és Kkv-politikai Főigazgatósága az értékelés végleges megállapításaként kijelentette, hogy a szellemitulajdon-jogok érvényesítése tekintetében a Megfigyelőközpont mindent megtett, ami részéről lehetséges volt. A Megfigyelőközpont és a Bizottság azon dolgozik, hogy a jogérvényesítés tekintetében folyamatos legyen a fejlődés, ezért szükséges a tevékenységek hatásainak és előnyeinek ellenőrzése és figyelemmel kísérése.

Az EUIPO kapcsolattartó ülése, online, március 18.

Az európai együttműködési projektek kapcsán az EUIPO munkatársa előadásában beszámolt a munkacsoportokban az előző kapcsolattartó ülés óta elért eredményekről, az azóta bekövetkezett főbb változásokról. Kiemelte, hogy a 2021-es együttműködési megállapodás a kis-, és középvállalatokra helyezi a hangsúlyt. Ennek keretében ismertette az újonnan induló ECP6 *Support to SMEs* projektet, és legfőképp annak az EPlatformra történő felvételének technikai részleteit. Ezt a projektet 3 kategóriára bontja az EUIPO: 1. tudatosságnövelő kampány; 2. rendezvények; 3. képzés. Az ECP projektek tekintetében az előadó külön-külön rátért valamennyi együttműködési projektre és az ott elért eddigi eredményekre, valamint a 2020-ban végrehajtott feladatokra és a járvány miatt szükségessé vált változtatásokra, amelyeket minden hivatallal külön-külön egyeztettek.

Az EUIPO elmondta, hogy céljuk továbbra is az együttműködés erősítése, a folyamatban lévő projektek mélyebb megismertetése, ezáltal az ECP projektekben való részvétel iránti igény növelése. Fontosnak tartják a pénzügyi elszámolásokkal kapcsolatos kérdések megvitatását és a potenciális kockázatok időben történő kiküszöbölését. További fő cél a jövőbeli akciótervek kidolgozása és egy jól működő párbeszéd kialakítása.

Az ún. *Technical Handover* találkozókról nyújtott rövid beszámolóban elhangzott, hogy az ECP1 keretén belül specifikus képzéseket tartanak a hivatalok igényeinek megfelelően. Céljuk a képzések biztosítása, egy jól működő közösség kialakítása és fejlesztése. Ez néha kisebb-nagyobb nehézségekbe ütközik, mert bár az egyes hivatalok szükségletei megegyeznek, de az adott környezetük más és más. Továbbra is fontosnak tartják a back office és front office implementációk számának növelését, a nemzeti hivatalok ismereteinek továbbfejlesz-

tését, valamint a nemzeti hivatalok közötti kapcsolati háló előmozdítását, az adatminőség fontosságát.

Az együttműködési megállapodások végrehajtásával és jelentésekkel, illetve az együttműködési adminisztrációs portállal (e-platform) kapcsolatban az előadók ismertették a technikai részleteket, és megosztották a résztvevőkkel a különböző statisztikákat.

Az EUIPO védjegyekről szóló 25. kapcsolattartó ülése, online, március 19.

A CP13 és a CP14 projekt hatályának elismerésére vonatkozó javaslat

Az EUIPO nemzetközi együttműködésért és jogi ügyekért felelős részlegének munkatársa ismertette a projektek hátterét, célját és a munka során alkalmazott módszertant. A jelenlegi cél az, hogy a kapcsolattartó ülés elismerje a CP13 dokumentumban javasolt meghatározásokat. A következő lépéseket ismertetve elmondta, hogy támogatás esetén a dokumentum az igazgatótanács és Költségvetési Bizottság (MBBC) ülése elé kerülhet jóváhagyásra. Hozzátette, hogy a projektindító értekezlet szeptemberben várható.

A fellebbezési tanácsok munkatársa bemutatta a CP13 és a CP14 dokumentumok jogi hátterét, felvázolva, hogy mi tartozik azok hatálya alá, és mi nem. Elmondta továbbá, hogy a jelenlegi javaslatokon kívül más kérdések is felmerülhetnek még a jövőben, amelyeket a munkacsoport meg fog vitatni. A CP13 kapcsán kifejtette, hogy problémát jelent, hogy a „rosszhiszeműség" fogalma nincs meghatározva, csak a joggyakorlatra lehet támaszkodni e tekintetben. A CP14-et illetően megállapította, hogy jelenleg fennáll annak a veszélye, hogy a különböző tagállami hivatalok eltérően értelmezik a létező joggyakorlatot. Másrészről az egyre növekvő jogesetek száma is indokolttá teszi a projekt elindítását.

A CP14 projekt keretében alkalmazott megközelítést és a következő lépéseket az EUIPO nemzetközi együttműködésért és jogi ügyekért felelős részlegének munkatársa ismertette. Szintén elmondta, hogy támogatás esetén a dokumentum az MBBC ülése elé kerülhet jóváhagyásra. Hozzátette, hogy a projektindító értekezlet szeptemberben várható. Az előadó végezetül bemutatta mindkét projekt javasolt menetrendjét. Az idén ősszel induló projektek keretében kidolgozandó dokumentumok végleges elfogadásának várható időpontja 2023 ősze.

Több tagállam és szervezet támogatását fejezte ki a tervezetet illetően. Az ülés elnöke megállapította, hogy a kapcsolattartó ülés mind a CP13, mind a CP14 esetében támogatja a javasolt meghatározásokat és azoknak az MBBC elé terjesztését.

Az Iránymutatások ütemterve

Az EUIPO nemzetközi együttműködésért és jogi ügyekért felelős részlegének munkatársa ismertette az Iránymutatások kiegészítéseinek ütemtervét. Említést tett többek között

arról, hogy a legfrissebb módosítás március 1-jén lépett életbe. A jövő évet illetően az előadó elmondta, hogy folyamatban van az új felülvizsgálat előkészítése. A tervezettel, illetve a jövő évi munkaprogram tervezetével kapcsolatban is előreláthatólag június 15-től október 1-ig lehet majd észrevételt tenni. Az észrevételek feldolgozását követően a felülvizsgálat véglegesítésére és elfogadására decemberben kerülhet sor. Az előadó ezt követően röviden ismertette az Iránymutatások 2022. évi kiadásának különböző fejezeteiben várható módosításokat. Elmondta, hogy a Dizájn és a GI fejezetben csak kisebb módosítások várhatók, az együttes védjegyek fejezetet pedig egységesítik. Az áruk és szolgáltatások osztályozása kapcsán, valamint az abszolút és relatív okokra vonatkozó fejezetekben várható elsősorban változtatás.

GIview

Az EUIPO Üzleti Elemző Szolgálatának munkatársa ismertette a GIview hátterét és lényegét. Elmondta, hogy az adatbázis célja széles körű információ nyújtása az Európai Unión belül oltalmazott földrajzi árujelzőkről a nyilvánosság, a földrajzi árujelzők jogosultjai, a védjegyelbírálók és a hatóságok számára. Az adatbázis fontos eleme a jogérvényesítési kapcsolódás is. Az előadó röviden bemutatta, hogyan lehet keresni az adatbázisban.

A hallgatóság kérdéseire válaszolva az EUIPO jogi ügyekért felelős igazgatóhelyettese kiegészítésül elmondta, hogy az adatbázis kapcsán szoros az együttműködés a nemzeti hatóságokkal, amiért elsősorban az EU Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Főigazgatósága a felelős. A későbbiekben meg fogják vizsgálni az adatbázis kibővítésének lehetőségét, de az együttes és a tanúsító védjegyeket feleslegesnek tűnik átvenni, tekintve, hogy már megtalálhatók a TMview adatbázisban.

A brexittel kapcsolatos fejlemények

Az EUIPO jogi ügyekért felelős igazgatóhelyettese rövid áttekintést adott a brexitről. Ennek keretében emlékeztetett az EUIPO brexittervére és arra, hogy az átmeneti időszakban 2020 végéig az uniós jogszabályok még érvényben voltak. Az előadó elmondta továbbá, hogy 2020. december 31-ig a brexittervben felsorolt valamennyi feladatot sikerült megvalósítani, valamint hogy a folyamatban lévő, még nem lezárt ügyek száma január óta folyamatosan csökken. Kitért arra is, hogy az EUIPO és az Egyesült Királyság Szellemitulajdon-védelmi Hivatala között konzultáció folyik az új együttműködés kialakításáról.

Az EUIPO Igazgatótanácsának *(Management Board, MB)* és Költségvetési Bizottságának *(Budget Commeettee, BC)* ülése, valamint az MB és BC összevont ülése, online, június 1–3.

MB-ülés – 2021. június 1.

Az ülésen személyügyi kérdések kerültek megvitatásra, amelyek keretében megválasztották az EUIPO egyes tisztségviselőit, illetve meghosszabbították mandátumukat.

Az MB és a BC összevont ülése – 2021. június 2.

Az EUIPO 2020. évi tevékenységi jelentése egységes szerkezetben
Az EUIPO ügyvezető igazgatója elmondta, hogy az év eleji visszaesés után 2020. május–júniusban újra emelkedett a bejelentések száma, mind az európai uniós védjegyek, mind a közösségi formatervezési minták tekintetében. Összességében a 2019. évhez képest a bejelentések számának növekedése volt tapasztalható mindkét területen. Az EUIPO jól reagált a járványhelyzet kihívásaira, és sikeresen fenntartotta a felhasználói elégedettséget (pl. határidők meghosszabbítása) és a minőségi munkát. Különösen fontos volt a kkv-alap megszavazása a 2020. novemberi MBBC-ülésen, ami lehetővé tette a projekt elindítását a kkv-k támogatása érdekében. Az IT-fejlesztések és a felhasználókkal történő kapcsolattartás és párbeszéd is folyamatos volt. A hamisítás elleni harc is kiemelt jelentőséget kapott, különösen a COVID-19 járvánnyal összefüggő hamis termékek (gyógyszerek, védelmi eszközök) megjelenése miatt.

Az MBBC egyhangúlag elfogadta az egységes szerkezetbe foglalt 2020. évi tevékenységi jelentést.

Az EUIPO tevékenységének és stratégiai tervezésének áttekintése
Az EUIPO ügyvezető igazgatója prezentációjában először a Stratégiai Terv 2025 végrehajtásáról beszélt. A projektek végrehajtása összességében 15%-on áll, minimális lemaradással az eredeti célkitűzésekhez képest. Az együttműködésekkel kapcsolatban elmondta, hogy több online ülést is tartottak, többek között munkacsoport-üléseket, a kkv-k támogatásával kapcsolatos üléseket és a back office rendszer bevezetésével kapcsolatos üléseket. Kína egyre fontosabb résztvevővé válik az európai piacon, ami a bejelentések rendkívül magas számában (1. helyen állnak az európai uniós védjegybejelentések tekintetében) is megjelenik. Az EUIPO TMview adatbázisa már több mint 32 millió kínai védjegy elérését is lehetővé teszi (az IP Key China projekt keretében). A kínai partner videóüzenetben méltatta az együttműködést. Az Európai Szabadalmi Hivatallal is több együttműködési projekt van folyamatban.

Az EUIPO IT-rendszerei folyamatos fejlesztés alatt állnak. A szellemi tulajdon védelmének jelentőségét az EUIPO továbbra is hangsúlyozza az Európai Parlamenttel, az Európai Bizottsággal és a jelenlegi portugál, valamint a következő szlovén elnökséggel történő együttműködésben. Az erópai uniós szellemi tulajdoni hálózat (EUIPN) hatékony működése is biztosítja a közös fejlődést és az előremutató projektek végrehajtását.

Az EUIPO ügyvezetőigazgató-helyettese bemutatta, hogy a növekvő tendencia 2021. első negyedévében is folytatódott a bejelentések számát illetően. A legnagyobb bejelentők az európai uniós védjegyek tekintetében: Kína, Németország és az Egyesült Államok. Az ügyintézési idő továbbra is rövid, továbbá a belső ellenőrzések eredményei alapján a döntések minősége is magas. A brexit hatásaként a lajstromozások száma 50%-kal emelkedett. Megjelent a 2021. évi Iránymutatások, amelyek segítik az EUIPO működésének naprakészen tartását. A kommunikációs eszközök terén is történt fejlődés, elektronikus formában érkezik a legtöbb megkeresés, aminek biztonságát az EUIPO biztosítja. 2021. márciusában elindult az eRegister szolgáltatás, amely az archív adatokat segít feltérképezni. A fordítási szolgáltatásokra is nagy hangsúlyt fektet az EUIPO.

A fellebbezési tanácsok elnöke elmondta, hogy 2020-ban a fellebbezések jelentős része az eAppeal rendszeren keresztül érkezett. A döntéseknek az Európai Unió Bírósága általi megerősítésének aránya 80,4%, ami kitűnő eredmény. Az alternatív vitarendezési fórumok továbbra is népszerűek. Ennek jelentőségét mutatja, hogy az EUIPO sikeresen megrendezte a második IP-mediációs konferenciát.

A fellebbezési tanácsok akciótervének kidolgozása folyamatban van, a következő MBBC-ülésen kerül majd bemutatásra. A fontosabb vezérelvek: hatékonyság, átláthatóság, együttműködés, alternatív vitarendezés.

A kkv-k támogatása

Az EUIPO ügyvezető igazgatója bevezetésként elmondta, hogy évek óta kiemelt jelentősége van a kkv-k támogatásának, ami a vírushelyzetet követő gazdasági helyreállítás során még inkább fontossá vált. A kkv-k támogatása nemcsak a szellemi tulajdon védelmét segíti elő, hanem a piacot is befolyásolja az innováció térnyerésének támogatása révén. Elégedett az eddigi eredményekkel, a lehetőségek megfelelnek a kkv-k igényeinek. A jövőbeli tervek kapcsán az EUIPO ügyvezetőigazgató-helyettese kifejtette, hogy az új célkitűzések között szerepel az eljárások egyszerűsítése és gyorsítása, egyre szélesebb körű szolgáltatások nyújtása, valamint megerősített együttműködés annak érdekében, hogy a nemzeti kapacitásokat növelni lehessen.

Az EUIPO európai együttműködésért felelős igazgatója beszámolt az ECP6 projekt munkacsoportülésein történtekről. A kkv-kat célzó nemzeti tevékenységekkel kapcsolatosan egy kérdőív kitöltésére is sor került.

A jövőbeni kezdeményezések között szerepel, hogy az EUIPO létrehozzon egy új, több évre szóló kkv-alapot, amelynek révén a cégek támogatásért pályázhatnak majd az IP Scan (kvázi szellemivagyon-diagnózis) szolgáltatás és a védjegy/dizájn oltalomszerzés költségei kapcsán.

Az Európai Bizottság számára is kiemelt szerepe van a kkv-k támogatásának. Az IP-tanácsadás fontos eleme a kínált szolgáltatásoknak, hiszen a kkv-knak a piacra lépés során már rengeteg segítséget jelent, ha tisztába kerülnek a szellemitulajdon-védelem jelentőségével.

Politikai kezdeményezések: Európai Bizottság és EU-elnökségek

Az Európai Bizottság képviselője elmondta, hogy az IP akcióterv célkitűzései mentén igyekeznek együttműködni a nemzeti hivatalokkal és a felhasználókkal. Jelenleg a dizájnhoz és a nem mezőgazdasági földrajzi árujelzőkhöz kapcsolódó jogalkotási munka folyik, mindkét területen nyilvános konzultáció van folyamatban. Kiemelte a Megfigyelőközpont munkáját a hamisítás elleni harccal kapcsolatban.

BC-ülés – 2021. június 3.

Az EUIPO ügyvezető igazgatója bevezetőjében elmondta, hogy sérülékeny év volt 2020, de nem volt visszaesés. 2020 első negyedéve nagyon erős volt, márciusban rekordszámú európai uniós védjegybejelentés érkezett. Figyelik a számokat, a novemberi ülésen a költségvetést ezeknek megfelelően módosítva nyújtják majd be.

Az EUIPO munkatársa részletesen kifejtette a pénzügyi folyamatok alakulását. Kiemelte, hogy 2020-ban rekordbevételt (277,6 millió EUR) ért el az EUIPO, és a maradvány is rekordalacsony maradt. Az eredmények összetevői: bevételek és ráfordítások, EU-projektek, maradványáthozat felhasználása, offsetting, ECP-projektek költségvetési helyzete, a Megfigyelőközpont költségvetése, önköltség alakulása (9-10%-os csökkenés), előirányzat-átcsoportosítások. Megint lesz lehetőség az offsetting összeg felosztására (13,9 millió EUR).

KÉT- ÉS TÖBBOLDALÚ HIVATALKÖZI EGYÜTTMŰKÖDÉSI TEVÉKENYSÉG

Február 8-án videokonferencia keretében az SZTNH és az EUIPO munkatársai megvitatták a két szervezet közötti együttműködés technikai vonatkozású kérdéseit.

Május 6–7. között online formában került megrendezésre a „Visegrádi országok és barátaik" elnöki szintű találkozója, amelynek házigazdája az SZTNH volt.

Május 13-án tartották online formában a Visegrádi Szabadalmi Intézet (VSZI) műszaki szakértői és IT/minőségbiztosítási munkacsoportjainak ülését.

Június 25-én a Szlovák Iparjogvédelmi Hivatal elnöki delegációját fogadta az SZTNH elnöke. A megbeszélésen többek között a szellemi tulajdonnal kapcsolatos fejleményeket és a

két ország kkv-k támogatását célzó kezdeményezéseit vitatták meg a felek. A szlovák hivatal elnöke a VSZI igazgatójával is tárgyalásokat folytatott.

AZ SZTNH KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL MEGVALÓSULT, A SZELLEMI TULAJDON VÉDELMÉHEZ KAPCSOLÓDÓ NEMZETKÖZI RENDEZVÉNYEK

Március 1-jén került megrendezésre a hivatal fennállásának 125. évfordulójához kapcsolódó online ünnepség. A rendezvényen a hivatal vezetése és hazai előadók mellett beszédet tartott Daren Tang, a WIPO főigazgatója, Christian Archambeau, az EUIPO ügyvezető igazgatója és António Campinos, az ESZH elnöke.

A SZELLEMI TULAJDON VÉDELMÉVEL KAPCSOLATOS EGYÉB NEMZETKÖZI RENDEZVÉNYEN VALÓ HIVATALI RÉSZVÉTEL

További rendezvények az SZTNH munkatársainak részvételével

- az Európai Dizájn Szövetségek Hivatalának (BEDA) online elnökségi ülése, január 11., február 8., március 8., április 12., május 10., május 28., június 14.
- a Nemzetközi Védjegy Szövetség (INTA) online ülése, február 10.

*Dr. Palágyi Tivadar**

KÜLFÖLDI HÍREK AZ IPARJOGVÉDELEM TERÜLETÉRŐL

Amerikai Egyesült Államok

2021. április 16-án a legfelsőbb bíróság meghozta régóta nagy érdeklődéssel várt döntését a *Google v. Oracle*-ügyben, amely már egy évtizede függőben volt. A 6-2 arányban a Google javára hozott döntésben a legfelsőbb bíróság megállapította, hogy az Oracle kódjának a Google általi felhasználása tisztességes használatnak minősül, megfordítva ezzel a Szövetségi Kerületi Bíróság (Court of the Federal Circuit, CFC) döntését, és lehetővé téve a Google számára, hogy mentesüljön az Oracle bitorlási vádjai alól.

a) Az ügy

Az ügy középpontjában az Android operációs rendszer állt, amelyet a Google az okostelefonok piacán tett első belépésekor tervezett. A kódolás során a Google a Java SE platform kódolásából 11 000 sort használt fel a közös interfészparancsokhoz. Az Oracle, a Java SE platform jelenlegi tulajdonosa azzal az indokolással indított pert, hogy a sorok használata bitorlásnak minősül. Bár egy esküdtszék ezt „tisztességes használatnak" találta, a CFC nem értett egyet, megfordította a döntést, és a legfelsőbb bíróság elé vitte az ügyet.

Az következő két kérdésben engedélyezett fellebbezést:

1. a szerzői jogi védelem kiterjed-e egy szoftverinterfészre?
2. vajon – miként az esküdtszék megállapította – tisztességes használatnak minősül-e, ha a fellebbező egy szoftverinterfészt egy új számítógépprogram létrehozásával összefüggésben használ fel?

b) A legfelsőbb bíróság döntése

A szóbeli tárgyalásra tavaly ősszel került sor, amikor az itt közzétett döntés született. A döntés szerzője Breyer bíró, akihez Roberts, Gorsuch, Kavanaugh, Sotomayor és Kagan bíró csatlakozott. Thomas bíró eltérő véleményéhez Alito bíró társult. Barrett bíró még nem csatlakozott a bírósághoz, és ennek megfelelően nem játszott szerepet az ügyben.

A többség nem döntött az első kérdésben, vagyis hogy a szerzői jogi védelem kiterjed-e a szoftverinterfészre; ehelyett inkább a második kérdésre összpontosított, ahol az esküdtekkel együtt úgy döntöttek, hogy egy szoftverinterfész felhasználása a Google által egy új számítógépprogram létrehozásakor tisztességes használatnak minősül. Ez a döntés helyt adott a

* DANUBIA Szabadalmi és Jogi Iroda.

Google bitorlás elleni védekezésének, és megszüntette az Oracle bitorlási és esetleges kártérítési igényeit. Azzal, hogy a legfelsőbb bíróság a második kérdésre átugorva azt feltételezte, hogy a kód védhető volt, ugyanarra az eredményre jutott, mint ami az első kérdésben tett megállapításból következett volna.

Thomas bíró különvéleményében kifogásolta a szerzői jog védhetőségének többség általi feltételezését, és elvégezte a teljes elemzést. Arra a következtetésre jutott, hogy a program szerzői jogi védelem alatt áll, de csak azért, mert kifejezetten pontos funkciókra korlátozódott, nem csupán a kód deklarálásának absztrakt használatára. Thomas ezután elvégezte saját „tisztességes használat" elemzését, és úgy találta, hogy a négy tényezőből három az Oracle-nek kedvez a Google-lal szemben, ezért úgy vélte, hogy ez nem példa a „tisztességes használat"-ra.

c) Következtetés

Bár a szerzői jognak vannak olyan jelentős szempontjai, amelyeket ez a döntés érinthet, a hatásoknak még ennél is szélesebb körű következményei lehetnek. A 6-2 arányú megosztottság ellenére mind a 8 bíró kényszerítő érdekeket talált a szoftverek szellemitulajdon-jogi védelmének fontosságában. Ez a közös meggyőződés döntő fontosságúnak bizonyulhat, ha a legfelsőbb bíróság a hatályos amerikai szabadalmi törvény 101. cikke szerinti elvont ötlet kérdésével és annak a szoftverinterfészekre és a diagnosztikára való alkalmazásával kezd foglalkozni.

Ausztrália

Az Ausztrál Szövetségi Bíróság nemrég megerősítette, hogy a DABUS, egy mesterséges-intelligencia-rendszer, feltalálóként szerepelhet egy szabadalomban, és hogy *dr. Stephen Thaler* a DABUS-találmányok jogos tulajdonosa.

A *Williams Powell* által előbb az Egyesült Királyságban és az Európai Szabadalmi Hivatalnál (ESZH, European Patent Office, EPO) majd nemzetközi (PCT-) bejelentés útján benyújtott szabadalmi bejelentés alapján az ausztrál bíróság a *Thaler v. Commissioner of Patents* (FCA 879)-ügyben 2021. július 30-án hozott ítéletével megerősítette a mesterséges intelligencia által létrehozott rendszerek, konkrétan a DABUS-találmányok szabadalmazhatóságát.

Hatályon kívül helyezte az Ausztrál Szellemi Tulajdoni Hivatal szabadalmi elnökhelyettesének a DABUS ausztrál szabadalmi bejelentését eredetileg elutasító határozatát. Az ausztrál bejelentés a Williams Powell által a Szellemi Tulajdon Világszervezeténél (World Intellectual Property Organization, WIPO) benyújtott PCT-bejelentésből származott. A WIPO PCT-bejelentéseket kezelő Nemzetközi Irodája elfogadta Williams Powell azon kijelentését, hogy a PCT-bejelentésben a DABUS-t kell feltalálóként megnevezni, és WO-

2020/079499 számmal közzétette a PCT-bejelentést, amelyben a DABUS-t hivatalosan feltalálóként jelölték meg.

Ez a második olyan közzétett szabadalmi bejelentés, amelyben feltalálóként mesterséges-intelligencia-rendszert neveztek meg. Ugyanis mindössze két nappal korábban, 2021. július 28-án a Dél-afrikai Szellemi Tulajdoni Bizottság közzétette a nemzetközi (PCT-) bejelentés alapján benyújtott megfelelő szabadalmi bejelentés elfogadását és a DABUS-találmányokra vonatkozó szabadalom megadását.

Számos, a DABUS szabadalmi bejelentéseket vizsgáló szabadalmi hivatal kifogásolta a DABUS feltalálóként való megnevezését és Thalert mint a DABUS szabadalmi bejelentések bejelentőjét és a DABUS-találmányok tulajdonosát. A szabadalmi hivatalok kifogásaival szembeni fellebbezési eljárások vannak folyamatban, többek között az Egyesült Királyságban és az Európai Szabadalmi Hivatalnál.

Ausztria

a) Bevezetés

Az Osztrák Legfelsőbb Bíróság 2021. február 18-i döntésében megerősítette, hogy a kommunikációs eszközökkel készített titkos felvételek előállítása, valamint azok nyilvánosságra hozatala egyaránt sérti a szerzői jogot. A titkos felvételek azonban elfogadhatók bizonyítékként, ha:

- a jogsértő nem tudja más módon bizonyítani igényét; és
- a jogsértő érdekei meghaladják az érintett személy érdekeit.

Rámutatott továbbá, hogy egy bíróság nem dönthet a szerzői jogi jogsértés során szerzett olyan bizonyíték elfogadhatóságáról, amelyet más bírósági eljárásban kell benyújtani.

b) Tények

Az alperes a felperes korábbi élettársa volt. A felperesnek alkoholproblémái voltak, ami miatt gyermekei felügyeletét előzetesen az alperesre, apjukra ruházták. Az alperes videofelvételeket készített az akkoriban állapotos felperesről, amelyeken láthatóan ittas állapotban volt, és az egyik ilyen felvételt elküldte a felperes édesanyjának. Az alperes továbbá titokban lefényképezte a felperes néhány személyes levelét, és a felperes beleegyezése nélkül vele folytatott több telefonbeszélgetést is rögzített. Az alperes azt állította, hogy az összes felvételt fel akarta használni a későbbi gyermekelhelyezési eljárásban.

A felperes a beleegyezése nélkül készült fényképek és felvételek bemutatása és nyilvánosságra hozatala elleni tiltó végzést kért.

c) A alsóbb fokú bíróságok döntései

A Bécsi Polgári Ügyek Körzeti Bírósága kiadta a kért végzést, de kifejezetten kimondta, hogy a végzés nem akadályozhatja meg a bizonyítékok bemutatását más bírósági eljárások-

ban. Úgy ítélte meg, hogy a felperes terhesség alatti alkoholfogyasztása fontos tényező lesz a későbbi gyermekelhelyezési eljárásban. Minthogy a felperes e magatartására vonatkozóan bizonyítékot kellett volna szolgáltatnia, az alperesnek egyértelmű érdeke fűződött ahhoz, hogy erről felvételeket készítsen. Ugyanakkor, bár a születendő gyermek mindenekfelett álló érdeke felülmúlta a felperes személyiségi és adatvédelmi jogaihoz fűződő érdekét, a bíróság úgy ítélte meg, hogy az alperesnek nem fűződött jogos érdeke ahhoz, hogy a videót elküldje a felperes édesanyjának. A Bécsi Fellebbezési Bíróság megerősítette ezt a döntést, és engedélyezte a legfelsőbb bíróságnál további fellebbezés benyújtását.

d) A legfelsőbb bíróság döntése

A legfelsőbb bíróság megtagadta a fellebbezés elfogadását. Rámutatott, hogy a szerzői jog (a szerzői jogi törvény 41. szakasza alapján), beleértve a saját képmás védelméhez való jogot, nem akadályozhatja meg egy felvétel bírósági eljárásban való felhasználását. A meglévő ítélkezési gyakorlatra hivatkozva hangsúlyozta, hogy egy fél nem gátolhatja jogellenesen szerzett bizonyítékok benyújtását bírósági eljárásban. Megjegyezte azonban, hogy egy bíróság nem dönthet más bírósági eljárásokban benyújtandó bizonyítékok elfogadhatóságáról. Így az alsóbb fokú bíróságok azon döntése, hogy a felvételek más eljárásokban bizonyítékként elfogadhatók lennének, jogilag nem kötelező erejű.

A felperesről készített felvételekről megállapította, hogy a félnek egy különösen erős bizonyítékhoz fűződő általános érdeke nem indokolja egy személyiségi jog megsértését. Az ilyen titkos felvételek igazolásához a jogsértőnek kellene bizonyítania, hogy:

- nem tudja más módon megalapozni az igényét; és
- az ő érdekei túlsúlyban vannak az érintett személy érdekeivel szemben.

Figyelembe véve a titkos felvételek magánjellegű környezetét – nevezetesen egy magánlakást, amely a felperest érzelmileg felfokozott és ittas állapotban mutatja – a legfelsőbb bíróság elutasította az alperes azon érvelését, hogy a felvételek a felperes gyermekei jólétének védelme érdekében voltak szükségesek, és úgy ítélte meg, hogy ez nem elegendő.

Megerősítette az alsóbb fokú bíróságok álláspontját, miszerint a felvétel továbbítása a felperes édesanyjának (azaz egy harmadik félnek) semmilyen módon nem volt igazolható, és ezért egyértelműen szerzői jogi jogsértésnek minősült.

e) Megjegyzés

Az osztrák jogrendszer sajátossága, hogy elvileg még a jogellenesen megszerzett bizonyítékok is felhasználhatók bizonyítékként a bíróságok előtt (ritka kivételektől eltekintve). A fentebbi döntés megerősíti, hogy ez a szabály az olyan személyiségi jogok megsértésére is vonatkozik, mint a saját képmáshoz való jog és a levéltitok, amelyek mindegyike a szerzői jogról szóló törvény védelme alatt áll.

Brazília

A Brazil Szabadalmi és Védjegyhivatal által a szabadalmi bejelentések vizsgálatával kapcsolatos hátralék leküzdése érdekében végrehajtott terv a hivatali adatok szerint a függő szabadalmi bejelentések 51,2%-át érintette 2020-ban. A cél az volt, hogy a döntésre váró bejelentések számát 80%-kal csökkentsék 2021 augusztusáig, és emellett az átlagos engedélyezési határidő megközelítőleg két évre csökkenjen.

A hivatal által javasolt cél elérése érdekében alkalmazott stratégia viszonylag egyszerű: más országokban és régiókban, mint például az Egyesült Államok Szabadalmi és Védjegyhivatalánál (United States Patent and Trademark Office, USPTO) és az Európai Szabadalmi Hivatalnál benyújtott szabadalmi bejelentések vizsgálati eredményeinek felhasználása. Ennek során a brazil elővizsgálók, akik felelősek a vizsgálat alatt álló szabadalmi bejelentésekben javasolt találmányok értékeléséért, hasznot húzhatnak a magas színvonalú amerikai és európai műszaki munkából, miközben értékes időt takarítanak meg. Ezenkívül fontos megemlíteni, hogy még egy már külföldön elvégzett műszaki vizsgálatból kiindulva is a hivatal vizsgálójának joga van a hatályos brazil jogszabályok alapján saját elemzést végezni, és akár eltérő véleményt kialakítani a más országokban szabadalmat szerzett találmány érdemével kapcsolatban. Következésképpen a brazil szabadalmi bejelentések elbírálási eljárása az elővizsgálói döntéshozatali függetlenség tiszteletben tartása mellett gyorsabbá vált.

Ahhoz azonban, hogy egy szabadalmi bejelentés többé ne minősüljön a hátralékosok közé tartozónak, szükséges, hogy a vizsgálati eljárás befejeződjön, azaz a bejelentés megadásáról vagy elutasításáról szóló határozatnak meg kell születnie. Ebben a szakaszban merül fel a brazil hivatal egyik fő kihívása: az elővizsgálóknak nemcsak előzetes hivatali végzéseket kell kiadniuk a bejelentők számára, hogy azok módosításokat és műszaki érveket nyújthassanak be, amelyek a brazil szabadalmi bejelentés oltalmi körét hasonlóvá teszik egy másik országban ugyanarra a technológiára megadott szabadalméhoz, hanem elemezniük is kell a hivatalnál benyújtott beadványokat, és végleges határozatot kell hozniuk. A hivatal szerint mintegy 52 000 szabadalmi bejelentés műszaki vizsgálata már megkezdődött, de elemzésük a végleges döntés meghozatalához még hátravan. Ez a szám a jelenlegi hátralék mintegy 84%-ának felel meg. Ez a magas arány aggodalomra ad okot a szabadalmi rendszer felhasználói számára, mert a „hátralékok hátraléka" kialakulásához, azaz a folyamatban levő bejelentések új szűk keresztmetszetének kialakulásához vezethet, amit rövid időn belül fel kell dolgozni.

A lemaradás problémája a technológiai területek szempontjából is elemezhető. Jelenleg Brazíliában a szabadalmak megadásának késedelmével leginkább érintett területek a kémia, a gépészet és az elektrotechnika. Egyedül a kémiai terület, amely magában foglalja többek között a gyógyszeripari szabadalmi bejelentéseket, a jelenlegi elmaradás közel 40%-áért felelős.

Különösen a gyógyszeripari területén van egy további bonyolító tényező. Minden szabadalmi bejelentést, amely gyógyszeripari eljárásokra és termékekre vonatkozik, be kell nyújtani a Brazil Egészségügyi Felügyeleti Ügynökségnél (ANVISA) előzetes hozzájárulás megszerzése céljából. Általánosságban elmondható, hogy ez az ügynökség megvizsgálja, hogy a szabadalmi bejelentés tárgya tartalmaz-e olyan anyagokat, amelyeket tilos az országban felhasználni, és ha igen, akkor kéri, hogy a bejelentő távolítsa el ezeket az anyagokat az igényelt találmány oltalmi köréből. Az ANVISA továbbá véleményt adhat ki a Brazil Egyesített Egészségügyi Rendszer számára fontos anyagokkal kapcsolatos találmányok szabadalmazhatóságáról is. Azonban ezeket a véleményeket a hivatalnak küldik meg mint egy harmadik fél észrevételeit a műszaki vizsgálathoz, amelyet azután a hivatal végez el. Ezért e vélemények nem akadályozhatják meg a szabadalmak engedélyezését. Bár az előzetes jóváhagyásra vonatkozó eljárást már egyszerűsítették, tagadhatatlan, hogy az még nagyobb késedelmet okoz a brazil hivatal elemzésében, és a hivatal csak az ANVISA előzetes hozzájárulásának kézhezvételét követően kezdheti meg saját műszaki vizsgálatát.

Brazíliában a találmányi szabadalmak oltalmi ideje a bejelentés napjától számított 20 év, vagy a brazil ipari tulajdonról szóló törvény 40. cikke alapján a megadás napjától számított 10 év. Jelenleg a magas hátralék miatt Brazíliában a szabadalmak jelentős részét a megadás napjától számított 10 éves lejárati idővel engedélyezik. Ez a kérdés a közelmúltban a Brazil Legfelsőbb Bíróság egy olyan ítéletének köszönhetően kapott nagyobb figyelmet, amely vitatja a szabadalmi törvény 40. cikke egyetlen bekezdésének alkotmányosságát, nevezetesen azt a jogi rendelkezést, amely a hivatal szabadalmak megadásával kapcsolatos késedelmének kompenzálására hosszabbítja meg a brazil szabadalmak érvényességi idejét.

Ebben a forgatókönyvben legalább két helyzetet kell értékelni. Egyrészt vannak innovatív gyógyszeripari vállalatok, amelyek a 40. cikk egyetlen bekezdése rendelkezéseinek előnyeit élvezik a brazil hivatal vizsgálatában mutatkozó lemaradás miatt. Ezt a jogi rendelkezést a szabadalmi törvényben meg kell szüntetni. Másrészt vannak generikusgyógyszer-gyártó vállalatok, amelyek a márkás gyógyszerekkel azonos gyógyszerek forgalomba hozatalára kapnak engedélyt, de nekik meg kel várniuk a szabadalom lejártát. Erre a helyzetre példa a Sprycel® (Dasatinib). A szabadalom, amely ezt a vegyületet védi, 2020-ban járt volna le, de a szabadalmi törvény kivétele alapján csak 2028-ban jár le. A márkás gyógyszer igen drága, mert rák, pontosabban leukémia kezelésére használják.

Miként a fentiekből is kitűnik, a szabadalmi bejelentések hosszadalmas vizsgálata számos jogi bizonytalanságot okoz Brazíliában, ami a beruházások csökkenéséhez vezethet, és erős gazdasági hatást okoz. Ezért alapvető fontosságú, hogy a hivatal a szabadalmakkal kapcsolatos lemaradás kezelése érdekében szervezze meg a szabadalmi bejelentések vizsgálatában jelentkező hátralék növekedésének nem csupán a megelőzését, hanem a hátralék csökkentését is, mert ez az új forgatókönyv kedvezőbb innovációs környezetet teremt Brazíliában mind a nemzeti, mind a nemzetközi vállalatok számára.

Egyesült Királyság

A prosecco ellenőrzött eredetmegjelölés oltalmára létrehozott konzorcium sikeresen nyújtott be egy felszólalást a stilizált formájú brosecco brit védjegy lajstromozása ellen a 33. osztályba tartozó borokra, pezsgőkre és habzóborokra.

A konzorcium az uniós jog által hivatalosan elismert olyan intézmény, amely koordinálja és kezeli a 2009 augusztusa óta hatályos oltalom alatt álló prosecco eredetmegjelölést, amely olyan borokra vonatkozik, amelyek előállításuk és összetételük tekintetében megfelelnek bizonyos feltételeknek, beleértve egy meghatározott területen termesztett, meghatározott fajtájú szőlőt.

A felszólalás az 1994. évi védjegytörvény 3(3)*(b)*, 3(4), 3(4*A)* és 3(6) cikkén, valamint 5(2)*(b)*, 5(3) és 5(4)*(a)* cikkén alapult, és a bejelentésben felsorolt valamennyi áru ellen irányult.

Bár az Egyesült Királyság kilépett az Európai Unióból, az EU 2018. évi (kilépési) törvényének 6(3)*(a)* cikke előírja, hogy a bíróságok az uniós jogból származó nemzeti jogot az átmeneti időszak végén hatályos uniós joggal összhangban alkalmazzák. Az alábbi határozat ezért továbbra is az uniós védjegyjogra hivatkozik.

Az Egyesült Királyság Szellemi Tulajdoni Hivatalának (United Kingdom Intellectual Property Office, UKIPO) védjegyosztályán az elővizsgáló úgy ítélte meg, hogy a konzorcium nem hivatkozhat a 3(4) cikkre, de a felszólalásnak helyt adott a 3(4*A)* cikk alapján, amelynek célja az eredetmegjelölések védelme. Az 1308/2013 sz. EU-rendelet (EUR) 102. cikke nem volt alkalmazható, mert a felszólalásban hivatkozott védjegy nem állt a „prosecco" kifejezésből, és azt nem is tartalmazta (inkább egy hasonló védjegy volt). Az elővizsgáló azonban megállapította, hogy a 103(2)*(b)* cikket – amely a bejegyzett eredetmegjelöléseket védi a visszaéléssel, utánzással vagy felidézéssel szemben – megsértették.

Az elővizsgáló szerint a brosecco a prosecco-t idézi. A felperes magyarázata, miszerint a felszólalásban hivatkozott védjegy egy brit pezsgőre vonatkozik, amelyet eredetileg a brexit megünneplésére terveztek, nem segített. Az elővizsgáló úgy ítélte meg, hogy a felszólalásban hivatkozott védjegy mind megjelölés, mind áruk tekintetében nagymértékben hasonlít a prosecco-ra. Úgy vélte, hogy a felidézés annál is inkább valószínű, mert a brit fogyasztók nagyon jól ismerik a prosecco-t, és a brosecco-val való találkozáskor erre gondolnak. A felidézés megállapításához csak az szükséges, hogy a felszólalásban hivatkozott védjegy a prosecco képzetét keltse; nem szükséges a két megjelölés összetévesztése. Az, hogy a brit fogyasztók a kifogásolt védjegyet a tekintélyes eredetmegjelöléssel társítják, tisztességtelen marketingelőnyhöz juttatta a bejelentőt, és lehetővé tette, hogy a kifogásolt védjegy az eredetmegjelölés megalapozott hírnevének nyomában járjon.

A többi jogalapot illetően az elővizsgáló megállapította, hogy a megtévesztés valószínűsíthető, mivel az Egyesült Királyság fogyasztói valószínűleg azt hinnék, hogy a brosecco védjeggyel értékesített borok megfelelnek az eredetmegjelölés előírásainak. A felszólalás

ezért a 3(3)*(b)* cikk alapján is sikeres volt, mert a védjegy olyan jellegű, hogy megtévesztheti a közönséget az áruk vagy szolgáltatások jellegét, minőségét vagy földrajzi eredetét illetően.

Bár a felszólalás a 3(6) cikk szerinti bizonyíték hiányában – minthogy a felszólalásban hivatkozott védjegyet rosszhiszeműen nyújtották be – sikertelen volt, az elővizsgáló úgy vélte, hogy egy ilyen védjegy elfogadásával a bejelentő súrolja a tisztesség határát.

Az elővizsgáló azt is megállapította, hogy fennáll a közvetett összetévesztés valószínűsége a kifogásolt védjegy és az eredetmegjelölés között, ezért az 5(2)*(b)* cikk alapján helyt adott a felszólalásnak. Nem érvényesült védekezésként az az érv, hogy a PROSECCO-t ismertsége alapján a fogyasztók könnyen meg tudnák különböztetni más hasonló védjegyektől.

Az 5(3) cikk szerinti felszólalásnak szintén helyt adtak azon az alapon, hogy a BROSECCO tisztességtelen előnyhöz jutna a forgalmazás tekintetében, és hasznot húzna a jó hírű eredetmegjelölésből.

A felszólaló nem tudott bizonyítani védhető jó hírnevet az Egyesült Királyságban, és a passing off sem volt egyértelmű; ezért a felszólalást az 5(4)*(a)* cikk alapján is elutasították.

A lajstromozott eredetmegjelöléseken alapuló felszólalások egyre gyakoribbá válnak, és ma már jelentős tényezőnek számítanak, amelyet egy márka elfogadásakor figyelembe kell venni. A bíróságok nagy hajlandóságot mutatnak arra, hogy megvédjék ezeket az oltalom alatt álló megjelöléseket a visszaélésekkel szemben, még akkor is, ha nem áll fenn összetévesztés valószínűsége, feltéve, hogy a későbbi megjelölés a fogyasztónak az eredetmegjelölést juttatja eszébe.

Az Európai Unió Bírósága (Court of Justice of European Union, CJEU)

A) A PUMA v. KÉK MACSKA (ábra) védjegyvita évek óta valamennyi európai fórumon zajlik. A legutóbbi döntésben a *Puma* vesztett az EU Törvényszéke (General Cour, GC) előtt. A Puma sikertelenül érvelt azzal, hogy a védjegyek szinte azonosak, és hogy a saját Puma-macskája kivételesen híres.

a) Az ügy háttere

A jól ismert fekete Puma-macska és a Gemma Csoport (Gemma) kék macskája közötti hasonlóságról és összetéveszthetőségről szóló ügy évek óta járja végig az összes európai fórumot. Egy nagyon hasonló ugró puma védjegybejelentésről van szó; valamennyi fórum

bizonyos hasonlóságot állapított meg a védjegyek között. Miért nem döntöttek tehát az összetéveszthetőség fennállása mellett, amit a Puma állított?

Mert az igényelt áruk és szolgáltatások első látásra nagyon különbözők; és egészen más árukra és szolgáltatásokra egy azonos kereskedelmi név többször is használható (lásd a Sherpa-esetjogot).

Ebben az elhúzódó védjegyvitában azonban az áruk és szolgáltatások értékelése sem könnyű. A Gemma ugyanis valóban tevékenykedik a sportágazatban, de a kék ugró macskával a 7. áruosztályba tartozó „gépeket" igényelt. A Gemma azt állította, hogy ezzel változatossá teszi termékkínálatát; a Puma viszont azzal érvelt, hogy ezek a tényleges jelenléti piacon kívüli védjegyek – egyébként olyan üzleti gyakorlat keretében, amelyet sok vállalat követ, köztük a Puma is.

Az összetéveszthetőség kérdésében azonban ennek a ténynek nincs jelentősége; a Gemma által kifejezetten igényelt áruk és szolgáltatások nem hasonlítanak a Puma által igényeltekhez. A Puma ezért csak akkor hivatkozhatna összetéveszthetőségre, ha a hasonlóságok nagyon nagyok lennének, vagy ha saját hírneve játszana szerepet.

b) A védjegyütközés időzítése

- 2013. április: a Gemma kék macskája ábrás védjegyként lajstromozva.
- 2013. július: a Puma felszólalása a bejelentés ellen.
- 2014. március 10.: a felszólalási osztály teljes egészében elutasította a felszólalást.
- 2014. május 7.: a Puma a 207/2009 sz. védjegyrendelet 58–64. cikke alapján fellebbezést nyújtott be az EUIPO-hoz a felszólalási osztály határozata ellen.
- 2014. december 19.: az EUIPO Ötödik Fellebbezési Tanácsa elutasította a Puma fellebbezését.
- 2016. szeptember 9.: az EU Törvényszéke a benyújtott fellebbezés alapján a Pumának adott igazat, és hatályon kívül helyezte az EUIPO fellebbezési tanácsának 2014. december 19-i határozatát. Ez ellen az EUIPO fellebbezett a CJEU-nál.
- 2018. június 28.: a CJEU elutasította az EUIPO fellebbezését, és helyt adott a Puma fellebbezésének.

A CJEU tehát úgy döntött (C:2018:509), hogy a fellebbezési tanácsnak a megtámadott határozatban figyelembe kellett volna vennie a Puma-macskával kapcsolatos korábbi EUIPO-határozatokat, amelyek már szintén a korábbi Puma-macska mint védjegy hírnevével foglalkoztak.

c) Új eljárások 2018 óta

Minthogy a korábbi, 2014. december 19-i határozatot jogerősen hatályon kívül helyezték, a felszólalási osztály határozata ellen benyújtott fellebbezés új iktatószámot kapott, és a Negyedik Fellebbezési Tanács újból megvizsgálta, majd 2019. április 30-án a „megtámadott

határozathoz" jutott. Ebben lényegében megerősítette a felszólalási osztály 2014. március 10-i határozatában tett megállapításokat, és elutasította a Puma kifogásait.

Röviden, a fellebbezési tanács „a nyilvánvaló különbségek ellenére" bizonyos fokú vizuális hasonlóságot állapított meg, valamint azt, hogy az ütköző védjegyek ábrás elemei ugyanarra a fogalomra – nevezetesen egy ugró pumára – utalnak. Mindazonáltal a védjegyek korántsem azonosak. Ráadásul hangzásbeli összehasonlításuk nem lehetséges.

E bizonyos fokú hasonlóság ellenére a fellebbezési tanács nem állapította meg az összetévesztés valószínűségét, mert a Gemma kékmacska-védjegyét egy másik áruosztályra és más árukra is lajstromozták, mint a Puma-macskát.

A Puma ezért azzal érvelt, hogy a védjegyek csaknem azonosak, és hogy saját Puma-macskája kivételesen híres.

d) A Puma veszít

A CJEU azonban elutasította a Puma fellebbezését és kifogásait.

Tekintettel a vizuális különbségekre és arra, hogy az ütköző védjegyek hangzásbeli összehasonlítása lehetetlen, a fellebbezési tanács helyesen állapította meg, hogy vizsgálata szempontjából e védjegyek nem azonosak. A bíróság hangsúlyozta, hogy az ütköző megjelölések vizuális hasonlósága nem vezet szükségszerűen összetéveszthetőséghez, és nem vezet vizuális „közeli" azonossághoz sem.

A védjegyrendelet 8(1)*(b)* cikke ugyanis az összetéveszthetőség fennállását a megjelölések (vizuális, hangzásbeli és fogalmi, valamint az igényelt áruk és szolgáltatások tekintetében fennálló) hasonlóságától teszi függővé, ami nem azt jelenti, hogy a hasonlóság mértékének nagynak kell lennie.

e) A Puma hírneve

A Puma saját Puma-macskájának és márkájának kivételes hírnevére és saját hírnevének (a Puma márkája hírnevének) sérelmére való hivatkozását a CJEU szintén elutasította. Ennek oka, hogy a Puma ezt a kifogást az eljárás során túl későn, konkrétan csak az EU Törvényszéke 2016. szeptemberi tárgyalásán hozta fel.

Az Európai Bíróság előtt azonban nem lehet olyan tényeket felhozni, amelyeket még nem neveztek meg az EUIPO fórumai előtt. Az EU Törvényszéke előtti kereset célja ugyanis az EUIPO fellebbezési tanácsai által hozott határozatok jogszerűségének felülvizsgálata a védjegyrendelet 65. cikke (jelenleg 72. cikke) értelmében.

Azonban még ez a ténybeli döntés sem egyértelmű ebben a védjegyjogi vitában. A Puma ugyanis úgy véli, hogy a fellebbezési tanács előtt már bemutatta a saját hírnevét megerősítő bizonyítékokat, többek között egy francia nyelvű, Franciaországra vonatkozó piaci tanulmányt. Minthogy azonban a bizonyítékokat az eljárás nyelvén kell benyújtani, a fellebbezési tanács úgy döntött, hogy az eljárás nyelvére le nem fordított dokumentumok nem vehetők figyelembe. Ezt joggal tette, mert az EU Törvényszéke már a 2016-os eljárásban is döntött,

de akkor még a Puma javára, azonban fel kellett volna szólítania a Pumát, hogy nyújtson be további bizonyítékokat a korábbi védjegyek hírnevére vonatkozóan.

A mostani, 2021. május 19-i eljárásban az EU Törvényszéke úgy ítélte meg, hogy a Puma nem tudta bizonyítani, miszerint a korábbi védjegyek imázsát a bejelentett védjegy használata befolyásolhatja; a fellebbezési tanács tehát helyesen döntött.

Noha nem zárható ki – amint ezt az EU Törvényszéke elismerte – , hogy a bejelentett védjegy a szóban forgó áruk közötti különbségek ellenére emlékeztetheti az érintett közönséget a korábbi védjegyekre, az EU Törvényszéke a Puma keresetét teljes egészében elutasította. Ennek oka, hogy a korábbi védjegyek megkülönböztetőképességét károsan érintő komoly veszély magasabb bizonyítási követelményeket is megkíván – és itt most nem ez volt az eset.

B) Az Európai Unió Bírósága 2020. december 17-én hozott döntést a *Syndicat interprofessional de défense du fromage Morbier* (szindikátus) *v. Société Fromagère du Livradois SAS* (SAS)-ügyben.

A CJEU nemrégiben hozott határozatában a mezőgazdasági termékek és élelmiszerek földrajzi árujelzőinek és eredetmegjelöléseinek oltalmi köréről kellett dönteni. A CJEU arra a következtetésre jutott, hogy az említett oltalom nemcsak a lajstromozott elnevezésre terjed ki, hanem az oltalom alatt álló elnevezéssel ellátott termékre jellemző különleges alak vagy megjelenés ábrázolására is.

a) Az ügy háttere

A döntés alapja egy francia jogvita, amely a 2000 óta eredetmegjelöléssel rendelkező „Morbier" sajtra vonatkozik. A sajtot a franciaországi Jura-hegységben állítják elő, és jellegzetes fekete csík jellemzi, amely a sajtot vízszintesen két részre osztja. A fekete csíkot kifejezetten megemlítik a termékleírásban. Manapság ez a fekete csík növényi szénből áll.

2013-ban a szindikátus beperelte a francia SAS sajtgyártót. A SAS egy olyan sajtot forgalmazott, amely hasonló, de ebben az esetben nem növényi szénből készült vízszintes fekete csíkkal rendelkezett. Ráadásul a gyártó nem is a Jura-hegység azon földrajzi területén működött, ahol az „igazi" Morbier-t gyártják. Fontos megjegyezni, hogy a gyártó nem használta a „Morbier" nevet az említett sajt értékesítésekor.

Mindazonáltal a szindikátus szerint a gyártó a Morbier jellegzetes megjelenésének reprodukálásával megsértette az eredetmegjelölésekhez fűződő jogokat, és így tisztességtelen magatartást tanúsított, mert kihasználta a Morbier hírnevét, és megtévesztette a fogyasztókat.

b) Az eljárás

Eleinte úgy tűnt, hogy sajtjuk védelme nem lesz olyan széles körű, mint amilyenre a szindikátus számított. Az elsőfokú bíróság szerint a földrajzi árujelzők és eredetmegjelölések nem a termék megjelenését vagy a termékleírásban leírt tulajdonságait védik, hanem csak magát a védett elnevezést. Ezért egy olyan sajt forgalmazása, amely egyszerűen csak egy

jellemzőt osztott meg a Morbier sajttal, nem lenne jogellenes a termékek közötti hasonlóság ellenére sem.

A szindikátus azonban nem hagyta magát, és fellebbezett e határozat ellen a semmisítőszéknél (a legmagasabb franciaországi rendes bíróság). A szindikátus szerint az eredetmegjelölés nemcsak az oltalom alatt álló elnevezés jogellenes használata ellen nyújt védelmet, hanem minden olyan gyakorlat ellen is, amely alkalmas arra, hogy a fogyasztót megtévessze a termék valódi eredetét illetően. A bíróság ezután felkérte a CJEU-t, hogy döntsön arról, vajon a termék kiszerelése is az eredetmegjelölés hatálya alá tartozik-e.

c) A CJEU határozata

A CJEU megállapította, hogy az eredetmegjelölés nem csupán magának a lajstromozott elnevezésnek a használatát tiltja. Elvileg csak a lajstromozott eredetmegjelölés élvez oltalmat, az általa megjelölt termék viszont nem. A CJEU azonban megállapította, hogy az eredetmegjelölés és az általa védett termék szorosan összefügg, így a szóban forgó termékre jellemző forma vagy megjelenés reprodukálása is tilos lehet, ha a fogyasztókat megtévesztheténk a szóban forgó termék valódi származását illetően. Ezért a termék egy bizonyos alakjának vagy megjelenésének – a jelen esetben a sajt közepén levő fekete vízszintes csíknak – egyéni reprodukálása is tilos lehet.

d) Következtetés

Ez a döntés jelentősen megerősíti a földrajzi árujelző és eredetmegjelölés által biztosított védelmet. A gyakorlatban a döntés messzemenő következményekkel járhat, mert az eredetvédett termékek termelői mostantól hatékonyabban léphetnek fel az esetleges utánzatokkal szemben, még akkor is, ha harmadik felek valójában nem használják magát az oltalom alatt álló elnevezést. Mindazonáltal meg kell jegyezni, hogy a CJEU hangsúlyozta, miszerint eseti alapon kell vizsgálni, hogy egy termék rendelkezik-e olyan jellemzőkkel, amelyek alkalmasak arra, hogy a fogyasztót megtévesszék a termék eredetét illetően.

Az EU Szellemi Tulajdoni Hivatala (European Union Intellectual Property Office, EUIPO)

A) A műanyagpalackokra vonatkozó, EP 2 933 201 B1 sz. európai szabadalmat az EUIPO 2021. május 3-án teljes egészében megvonta, mert nem felelt meg az Európai Szabadalmi Egyezmény (ESZE) 76(1) cikkében foglaltaknak.

a) Az ügy háttere

Az elmúlt években különösen a műanyagból készült palackok az egyik legfontosabb és leggyakrabban használt ellátási cikké váltak. Bár könnyen használhatók és világszerte elérhe-

tők, hátrányuk, hogy nehezen hasznosíthatók újra, és előállításukhoz bizonyos mennyiségű műanyagra van szükség, ami ökológiai lábnyomot eredményez.

Az utóbbi probléma megoldása érdekében az érintett iparág az elmúlt években erőfeszítéseket tett az ilyen palackok és kupakjuk súlyának csökkentésére. Ez előnyös mind a fogyasztók számára a költségek tekintetében, mind pedig a természet számára, minthogy kevesebb műanyagot használnak fel.

A műanyagtartályok, például a palackok általában a következőkből állnak:

– egy tartálytest, amely a folyékony termék egészét vagy nagy részét tartalmazza; és
– egy nyakrész, amely a tartály nyílását és további elemeket (pl. menet és tartóperem) tartalmaz a műanyagtartály gyártás közbeni kezelésére, és olyan kialakítást biztosít, amely megfelelő zárószerkezettel összekapcsolva feltárja a palack bármilyen manipulálását.

Az ilyen tartályok súlyának csökkentése érdekében az egyik észszerű megközelítés a nyakrész súlyának csökkentése. Ezért az utóbbi években a nyakrészek egyre rövidebbek lettek, ezáltal csökkentve mind magának a tartálynak, mind a zárószerkezetnek a súlyát.

b) Tények

Ezen a területen folyamatos fejlesztések folytak, ezért 2008-ban a *Plastipak Packaging Inc.* (Plastipak) többek között európai szabadalmi bejelentést nyújtott be, amely egy fúvott műanyagtartályra vonatkozott. A megadott szabadalom (EP 2 933 201 B1) tárgya olyan fúvott műanyagtartály volt, amelynek nyakrésze legfeljebb 14,732 mm hosszúságú. A bejelentés, amelyre ezt a szabadalmat megadták, az EP 2 167 385 sz. megosztott európai szabadalmi bejelentés volt. Az alapbejelentést már elutasították.

Ez a szabadalom jelentős fenyegetést jelentett a Plastipak versenytársaira a csökkentett nyaktömegű palackok további fejlesztése és értékesítése tekintetében. Ezért különböző felek felszólalást nyújtottak be a szabadalom ellen.

c) Az EUIPO döntése

Szóbeli tárgyalásra való felhívásában az EUIPO Felszólalási Osztálya kifejtette álláspontját az ügyről, és jelezte, hogy az állítólagos felszólalási okok egyike sem állja meg a helyét, kivéve az EPC 76(1) cikke szerinti, kisebb jelentőségű kérdést, amely tiltja, hogy egy megosztott bejelentésbe olyan tárgyat iktassanak be, amelyet eredetileg nem nyilvánítottak ki az alapbejelentésben. Ezt a kérdést a felszólalási osztály a szóbeli meghallgatás során kezdetben szintén fenntartotta, de a szabadalmas sikeresen válaszolt rá.

A szabadalom ellen felszólalást benyújtó felek azonban kiemelték, hogy a megadott független 1. igénypont észszerű értelmezésekor ez az igénypont azt írta elő, hogy a tartóperem (azaz a tartály azon része, amely lehetővé teszi a tartály fogók általi kezelését) nem csak felső és alsó felületekkel, hanem még menetekkel is rendelkezik. Ezt azonban az alapbejelentés-

ben nem nyilvánították ki. Az alapbejelentés kizárólag azt közölte, hogy a menetek a nyak részeként vannak kialakítva.

A felszólalási osztály előzetesen úgy vélte, hogy ezt az értelmezést szakember észszerűen nem venné figyelembe. A felszólalási osztály kijelentette, hogy egy szakember tudná, hogy a menetek soha nem a tartóperem részeként vannak kialakítva, és hogy a szakember – függetlenül az igénypont szó szerinti megfogalmazásától – nem így értelmezné azt.

A felszólaló felek azonban azt állították, hogy ez az értelmezés az egyetlen észszerű értelmezése az igényelt tárgynak, és hogy az igénypont megfogalmazását nem lehet úgy értelmezni, hogy az megfeleljen az alapbejelentésben foglaltaknak (vagyis hogy a menetek a nyaki részen vannak).

A szabadalom ellen felszólalást benyújtó felek bemutatták a technika olyan jelenlegi állását, amelyből kiderült, hogy a felszólalási osztály előzetes álláspontja (azaz hogy a meneteket soha nem helyeznék el egy tartály tartóperemén) téves volt. A korábbi technika állása azt mutatta, hogy néhány évtizeddel korábban a tartókarima részeként már kialakítottak meneteket.

Ezzel a bizonyítékkal szembesülve a felszólalási osztály úgy találta, hogy az igénypont értelmezése nemcsak magából az igénypont szövegéből következik, hanem műszakilag is észszerű, és így a szakember feltételezné. Ezért megállapította, hogy a független 1. igénypontban foglaltak nem felelnek meg az ESZE 76(1) cikkében foglalt követelményeknek, mert a tartóperemen levő menetet nem nyilvánították ki az alapbejelentésben.

Továbbá, minthogy ennek a kérdésnek a kijavítása megkövetelte volna annak leírását, hogy a meneteket a tartály nyaki részén, de nem feltétlenül a tartóperemen helyezik el (ellentétben a megadott 1. igényponttal), a felszólalási osztály megállapította, hogy a kifogásolt jellemző nem módosítható úgy, hogy ne sértse az ESZE 123(3) cikkét, amely tiltja a megadott szabadalom oltalmi körének kiterjesztő módosítást.

Ennek eredményeként a szabadalmat teljes egészében megvonták.

d) Megjegyzés

Ez az eset bizonyítja, hogy mennyire fontos, hogy egy megosztott bejelentés igénypontjait úgy fogalmazzák meg, hogy azok ne legyenek úgy értelmezhetők, hogy túlmutatnak az alapbejelentésben eredetileg kinyilvánítottakon. Ellenkező esetben az ilyen igénypontok, ha elfogadják őket, az úgynevezett „kikerülhetetlen csapdához" vezethetnek, mert a szabadalmat lehetetlen úgy módosítani, hogy a kifogás kiküszöbölhető legyen. Ezért az ilyen helyzetek rendszerint a szabadalom teljes megvonásához vezetnek.

B) Az EUIPO megerősítette a Vespa formájára vonatkozó háromdimenziós védjegy érvényességét, és egyben megerősíti a védjegy- és formatervezésiminta-oltalom egyesíthetőségét is. Az EUIPO előtt a *Piaggio* megismételte az Olaszországban már elért történelmi győzelmet: a Vespa alakját érvényes európai háromdimenziós védjegy védi.

a) Előzmények

2013-ban a Piaggio háromdimenziós védjegyként (lásd az 1. ábrát) oltalmat szerzett a Vespa formájára Olaszországban és az Európai Unióban, bizonyítva annak megkülönböztetőképességét.

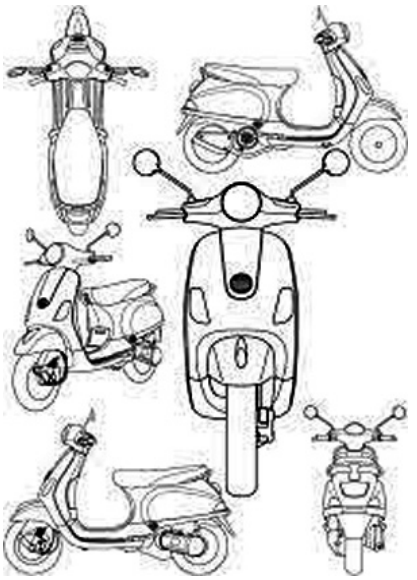

1. ábra

2013-ban a Piaggio az olasz háromdimenziós lajstromozás alapján elérte, hogy a kínai *Zhejiang Zhongneng Industry Group* és a *Taizhou Zhongneng Import and Export Co.* (a továbbiakban együttesen: Znen) által az EICMA vásáron kiállított néhány robogót, a Cityzen, a Revival és a Ves elnevezésű modelleket (2. ábra) lefoglalják, amelyek közül az első kettő közösségi formatervezésiminta-oltalom alatt állt.

2. ábra

b) Eljárás a Torinói Bíróságon

A lefoglalást követően a Znen keresetet nyújtott be a Torinói Bíróságnál, amelyben kérte, hogy a bíróság állapítsa meg, miszerint a három robogómodell nem a Vespa hamisítványa, és hogy töröljék az olasz háromdimenziós védjegyet. A Piaggio nemcsak a Znen keresetének elutasítását kérte a bíróságtól, hanem háromdimenziós olasz védjegye érvényességének megerősítését is, valamint annak megállapítását, hogy a Vespa formája mint „ipari formatervezési minta" az olasz szerzői jogi törvény 2.10. cikke alapján is oltalmat élvez.

A bíróság 2017. április 6-i döntésével – amelyet fellebbezés folytán 2019. április 16-i döntésével megerősített (jelenleg a Znen által az olasz Semmítőszék előtt megtámadva) – elutasította a Znen keresetét, és megerősítette mind a Vespa alakjára vonatkozó olasz védjegy érvényességét, mind pedig az alaknak mint ipariminta-alkotásnak az olasz szerzői jog szerinti oltalmát, minthogy az önmagában alkotó jellegű és művészi értékű.

c) Eljárás az EUIPO előtt

Ezzel párhuzamosan a Znen a háromdimenziós európai védjegy törlése iránt keresetet nyújtott be az EUIPO-nál *(i)* a 2017/1001 sz. európai uniós védjegyrendelet 60(2)*(d)* cikkének megsértése miatt, mert a Znen Revival formatervezési mintája megelőzte; *(ii)* a védjegyrendelet 7(1)*(b)* és *(e)* cikke *ii)* és *iii)* alpontjának megsértése miatt, mert nem rendelkezik megkülönböztetőképességgel, és pusztán a termék alakjából áll, amelyet kizárólag műszaki funkciója diktál, és az alak jelentős értéket kölcsönöz az áruknak; és *(iii)* a védjegyrendelet 59(1)*(b)* cikkének megsértése miatt, mert a bejelentés benyújtásakor rosszhiszeműen járt el.

A Revival korábbi közösségi formatervezési minta Znen általi lajstromozásán alapuló relatív megsemmisítési ok semlegesítése érdekében a Piaggio a Znen lajstromozása ellen törlési keresetet nyújtott be arra hivatkozva, hogy a védjegyoltalom alatt álló, 2005 óta forgalomban levő Vespa modellhez képest nem rendelkezik egyéni jelleggel.

A párhuzamos kereset a védjegyeljárás felfüggesztéséhez vezetett, amíg az Európai Unió Bírósága a T-219/18. sz. ügyben a korábbi formatervezési mintával kapcsolatban végleges döntést nem hozott. A bíróság helybenhagyta az EUIPO fellebbezési tanácsának határozatát, amely hatályon kívül helyezte a törlési osztály határozatát; az utóbbi eredetileg a Znen korábbi Revival formatervezési mintájának törlését rendelte el, minthogy az a Vespa korábbi formatervezési mintája volt.

A 3. ábrán a Znen korábbi modelljeit mutatjuk be.

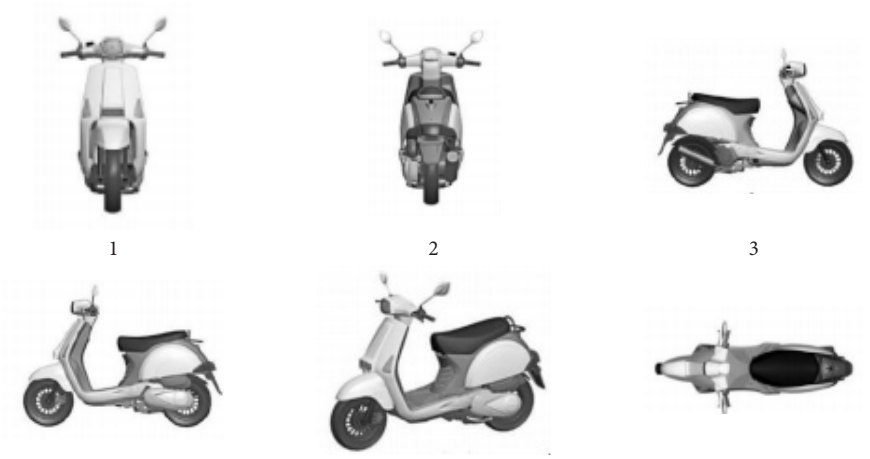

3. ábra

A védjegyről szóló határozatában az EUIPO hivatkozott a bíróság határozatára, és – az egyenlő bánásmód és a gondos ügyintézés elvére hivatkozva – megállapította, hogy nem hagyhatja figyelmen kívül annak megállapításait; így – minthogy a két eljárásban összehasonlított megjelölések egybeesnek – arra a következtetésre jutott, hogy a Piaggio védjegye olyan összbenyomást kelt, amely egyértelműen eltér a korábbi közösségi formatervezési mintáétól.

A hivatkozott abszolút törlési okokkal kapcsolatban a törlési osztály megállapította, hogy a törlést kérelmező nem bizonyította azok fennállását, és hivatkozott a védjegy érvényességének vélelmére, amely már a lajstromozás megadása előtt átesett a lajstromozhatóság vizsgálatán.

A Znen azzal érvelt, hogy a vitatott védjegy nem rendelkezik megkülönböztetőképességgel, mert az a termék alakjának ábrázolásából áll, amely nem különbözik jelentősen a piacon levő más hasonló termékek alakjától, anélkül, hogy ezt alátámasztó bizonyítékokat hozott volna fel. A törlési osztály ezért úgy határozott, hogy a törlést kérelmező fél feladata a vitatott védjegy érvénytelenségének bizonyítása, és elutasította a megkülönböztetőképesség hiánya miatti törlési okot.

Ami a kizárólag a termék műszaki funkciójához szükséges alakból álló megjelölések lajstromozásának tilalmát illeti, a törlési osztály megállapította, hogy „a felperes csupán egyetlen, 'lényegesnek' minősített jellemzőre hivatkozott, amely a felperes szerint a 'sebesség gondolatát sugalló', nyíl alakú elülső pajzsból állt. Ez az érvelés azonban nem elegendő a hivatkozott indokok alátámasztására, mert nem mutatja meg, hogy ez a jellemző hogyan tölti be az állítólagos műszaki funkciót".

A törlési osztály ezért arra a következtetésre jutott, hogy a felperes nem azonosította a megjelölés lényeges jellemzőit, és nem jelölte meg az e jellemzők által betöltött műszaki funkciót, megismételve, hogy a védjegy érvényességének vélelme miatt a Znen feladata a hivatkozott jogalap fennállásának bizonyítása.

A csupán az árunak jelentős értéket adó alakból álló megjelölések kizáró okát illetően a törlési osztály szerint az a tény, hogy az alak vagy más jellemző tetszetős vagy vonzó lehet, nem elegendő a védjegy lajstromozásának kizárásához. „Ha ez lenne a helyzet, gyakorlatilag elképzelhetetlen lenne bármilyen alakra vagy más jellemzőre vonatkozó védjegy, minthogy a modern üzleti gyakorlatban nincs olyan ipari érdekű termék, amely ne menne át tanulmányozáson, kutatáson és ipari formatervezésen a forgalomba hozatal előtt."

A védjegy- és a formatervezésiminta-oltalom egyesíthetőségének megerősítésekor a törlési osztály arra a következtetésre jutott, hogy „a felperes érvelését alátámasztó bizonyítékok hiányában nem lehet arra következtetni, hogy a szóban forgó forma esztétikai értéke önmagában meghatározhatja az érintett áruk kereskedelmi értékét vagy a fogyasztó választását".

Ez fontos lépés: tekintettel arra, hogy a Vespát a Torinói Bíróság és még korábban a Párizsi Semmisítőszék is elismerte mint szerzői jogi oltalom alatt álló ipari formatervezési mintát, megerősítést nyert az oltalom egyesíthetősége ugyanazon forma tekintetében mind védjegyként, mind ipari formatervezési mintaként, ebben az esetben a szerzői jog alapján oltalom alatt álló, de elvont értelemben lajstromozott ipari formatervezési mintaként is.

Végül a Piaggio állítólagos rosszhiszeműségére vonatkozóan a Znen csupán azt állította, hogy a védjegyjogosult nem járt el jóhiszeműen, mert a megkülönböztetőképesség megszerzésének alátámasztására a védjegybejelentésben szereplő alakra vonatkozó bizonyítékok mellett a Vespa alakjára vonatkozó bizonyítékokat is benyújtott, amelyek korábbi robogómodellekre utalnak. Az EUIPO azonban leszögezte, hogy „a rosszhiszeműség megítélése során a jogosultnak a megtámadott EU-védjegy bejelentésének időpontjában fennálló szubjektív szándékai számítanak, amelyek a tisztességes magatartás elfogadott etikai elveitől vagy kereskedelmi és szakmai gyakorlatoktól eltérő magatartásként értelmezhető cselekményekben nyilvánulnak meg". Valójában a Znen csupán az olyan bizonyítékok fontosságát vitatta, amelyek már a lajstromozási szakasz során az elbíráló értékelésének tárgyát képezték, és amennyiben azokat a védjegyjogosult állításainak alátámasztására alkalmatlannak találták volna, az ilyen bizonyítékokat legfeljebb irrelevánsnak minősítették volna.

Az EUIPO Törlési Osztálya ezért teljes egészében elutasította a Znen kérelmét, és megerősítette a Piaggio Vespa formájára vonatkozó háromdimenziós védjegye érvényességét.

d) Egy forma mint szerzői jogi oltalom alatt álló ipari formatervezési minta, mint lajstromozott ipari formatervezési minta és mint térbeli védjegy hármas oltalmának hatásai

A Vespa-ügy különösen érdekes a formák különböző jogcsoportok révén történő oltalmáról szóló vita szempontjából, mert kétségtelenül világossá teszi, hogy a szerzői joggal vagy

lajstromozott formatervezési mintával védett ipari formatervezési minta tipikus oltalma kiegészíthető védjegyoltalommal.

Az oltalmazható ipari formatervezési minták tekintetében még mindig változatos európai szerzői jogi környezetben – ahol Olaszországban nem minden kreatív alkotás részesül oltalomban, hanem csak azok, amelyek eredendően kreatív jellegűek és művészi értékűek – a jogok kombinációja fontos megoldást jelent az olyan tárgyakat gyártó vállalatok számára, amelyek formája egyre inkább szükséges esztétikai értékkel bír. Ez ma már számos ágazatban nyilvánvaló, a bútor- és autóipartól kezdve az élelmiszer-, a divat- és az egészségügyi ágazatig.

A Vespához hasonló, időtálló formára vonatkozó háromdimenziós védjegyoltalom megszerzése potenciálisan örökös jogot jelent, míg a lajstromozott formatervezési minta által biztosított, legfeljebb huszonöt éves oltalom mellett a szerzői jog a szerző halálától számított legfeljebb hetven év elteltével jár le.

A célközönség is fontos. A formatervezésiminta-oltalom megszerzésének előfeltétele az egyéni jelleg megléte, vagyis az, hogy a forma eltérő általános benyomást keltsen a tájékozott felhasználóban, mint bármely egyéb, korábban nyilvánosságra hozott formatervezési minta. Ebben az esetben olyan személyről van szó, aki alapos ismeretekkel rendelkezik a területen. A védjegy által biztosított oltalom, amelynek feltétele a megkülönböztetőképesség megléte, és amelynek értelmében a forma önmagában alkalmas arra, hogy az áru eredetére utaljon, kiterjed az összes hasonló formára az adott termék fogyasztói számára, akiknek nem kell az ágazat tájékozott ismerőinek lenniük, mint a formatervezési minta esetében, hanem csak „átlagos" fogyasztóknak.

A versenytársak formáival összehasonlítva tehát nyilvánvaló, hogy a háromdimenziós védjegy által biztosított oltalom terjedelme tágabb az ipari formatervezési minta által biztosított kizárólagosságnál; az utóbbi viszont nem függ az áruk kategóriájától, és bizonyos körülmények között előnyösebb, mint a védjegyoltalom.

A Piaggio érdeme, hogy megszerezte a Vespa formájára vonatkozó háromdimenziós védjegy lajstromozását, és arra is vállalakozott, hogy sikeresen fellépjen a hamisítókkal szemben, akik egyre gyakrabban hoznak forgalomba olyan modelleket, amelyek nem annyira hasonlók, hogy sértenének egy formatervezési mintát, és amelyeket általában más névvel különböztetnek meg, hogy ne sérüljön a szóvédjegy sem, de kellően utánzók ahhoz, hogy a Vespára emlékeztessenek, és így vonzzák a fogyasztókat. Egy olyan európai forgatókönyvben, amelyben ritkán adnak meg háromdimenziós védjegyeket, és még ritkábban állnak meg egy érvényességi vizsgálaton harmadik személyek által benyújtott semmisségi keresetet követően, a Vespa most egy olyan védjegy lajstromozására számíthat, amely nemcsak a lajstromozhatósági vizsgálaton ment át, hanem még a megsemmisítés iránti keresetnek is ellenállt, és hatékony eszköznek bizonyult a hamisítás ellen, különösen olyan összefüggésekben, ahol a szerzői jogi oltalom csak érdemi határozatban történő elismerés révén érvényesíthető, ahogyan ez az EICMA kiállításon történt, és ahogyan ez bármely nyilvános kiál-

lításon megtörténhet. A három különböző oltalom – a lajstromozott formatervezési minta, a védjegy és a szerzői jog – igen átfogó arzenált jelent a hamisítás elleni küzdelemben.

Az EU Törvényszéke

A) A GC-nek el kellett döntenie, hogy az írországi földrajzi elhelyezkedésre utaló „Kerry-" elem potenciálisan leíró jelentése és az EU egy részében a békés együttélés elegendő-e az összetévesztés valószínűségének kizárásához. A GC nemet mondott – legalábbis addig, amíg az ilyen leíró jelentést az EU nyilvánosságának csak egy része (és nem többsége) értené meg, és az együttélés csak az EU egy részéhez kapcsolódik.

a) Háttér
A *Kerry Luxembourg Sàrl* (Kerry Luxembourg) a KERRYMAID szóvédjegyet az EUIPO-nál a 29. és a 30. áruosztályban (vaj és tejtermékek) kérte lajstromozni. Az *Ornua Co-operative Limited* (Ornua) felszólalt a kérelem ellen 18 korábbi védjegye alapján, amelyek kizárólag vagy részben a KERRYGOLD szóból álltak (lásd ábra), és az 1., 5., 29., 30. és 32. áruosztályban voltak lajstromozva.

A felszólalás indoka az összetéveszthetőség valószínűsége volt és az, hogy a KERRYMAID védjegy káros lenne a KERRYGOLD védjegyekre nézve, és tisztességtelenül kihasználná azokat.

Első fokon a felszólalási osztály teljes egészében helyt adott a felszólalásnak azzal az indokolással, hogy a KERRYMAID tisztességtelenül kihasználná és hátrányosan befolyásolná a fenti ábrás védjegy jó hírnevét:

A Kerry Luxembourg fellebbezett a határozat ellen, az Ornua pedig bitorlási keresetet nyújtott be az Alicantei Kereskedelmi Bíróságnál, arra hivatkozva, hogy a bitorlás azonos relatív indokokon, vagyis a KERRYMAID megjelöléssel ellátott áruk spanyol piacon történő felkínálásán alapul. A bitorlási eljárásra tekintettel a felszólalási eljárást felfüggesztették.

Ezt követően a spanyol bíróság elutasította a bitorlási keresetet azzal érvelve, hogy nem áll fenn az összetévesztés valószínűsége, mivel a KERRYMAID és a KERRYGOLD védjegy közötti egyetlen hasonlóság a „Kerry-" közös elemben rejlik, amely a szarvasmarha-tenyésztésről ismert ír megyére utal. A bíróság megállapította továbbá, hogy a védjegyek békésen együtt léteznek Írországban és az Egyesült Királyságban.

E határozat ellen az Ornua fellebbezést nyújtott be, és számos kérdést terjesztett a CJEU elé az EU területe egy részének békés együttélése és leíró jelentése vonatkozásában (2017. július 20-i döntés a C-93/16 sz. ügyben).

Fellebbezés után az Alicantei Kereskedelmi Bíróság határozatát helybenhagyták.

Ezt követően feloldották a felszólalási eljárás felfüggesztését, és a fellebbezési tanács részben megsemmisítette a felszólalási osztály határozatát. A felszólalást csak a 29. áruosztály nagy részével való összetévesztési valószínűség alapján tartották fenn.

A határozat ellen a Kerry Luxembourg fellebbezést nyújtott be a GC-nél.

b) A GC döntése

A GC elutasította a fellebbezést, és megerősítette a fellebbezési tanács határozatát, kifejezetten megállapítva, hogy sem az EUIPO-t, sem a GC-t nem köti a spanyol bíróságok határozata.

A GC elsősorban megerősítette, hogy az ábrás védjegy domináns eleme a „Kerrygold" szóelem.

Míg a „Kerry-" elemet az olyan tejtermékekkel kapcsolatban, mint a vaj, a tej vagy a sajt, valószínűleg az írországi Kerry megye földrajzi elhelyezkedésére való utalásként fogják érteni „az európai közönség azon tagjai, akik Írországban élnek, Írországban jártak, vagy esetleg Írország közelsége miatt élnek az Egyesült Királyságban", nem volt egyértelmű jele annak, hogy a kontinentális Európa nem angolul beszélő közönsége így értelmezné a kifejezést. A GC úgy ítélte meg, hogy nem volt bizonyíték arra a következtetésre, miszerint a „Kerry-" elemet az európai közönség egésze földrajzi árujelzésként értelmezné.

A GC továbbá megerősítette, hogy az ellenkezőjére utaló bizonyítékok hiányában a „Kerry" – legalábbis az uniós közönség többsége számára – megkülönböztetőképességgel rendelkezik azon áruk tekintetében, amelyekre a korábbi védjegyet lajstromozták.

Ettől eltekintve a GC megállapította, hogy egy uniós védjegy és egy nemzeti védjegy békés egymás mellett létezése az EU egy részében (jelen esetben Írországban) nem teszi lehetővé azt a következtetést, hogy az EU egy másik részében nem áll fenn az összetévesztés valószínűsége, ha az uniós védjegy és az ezzel a nemzeti védjeggyel azonos megjelölés között nincs békés egymás mellett létezés.

c) Összefoglalás

Egy megjelölés (vagy megjelölésrész) leíró jellege vagy megkülönböztetőképességének hiánya az EU csak egy részében nem akadályozza az adott megjelölés(rész) megkülönböztetőképességének/dominanciájának megállapítását.

B) A GC 2021. május 5-i döntésével elutasította a közismert *Chanel* divatház által a *Huawei* uniós ábrás védjegyének (1. ábra) a 9. áruosztályában történő lajstromozásával szemben benyújtott felszólalást.

1. ábra

Konkrétabban, a Chanel felszólalását a következő indokokra alapozta.

– A Huawei védjegye hasonló volt az ő 2013-ban lajstromozott korábbi, francia védjegyéhez (2. ábra), és a 9. áruosztályba tartozó két megjelölés által igényelt termékek is megegyeznek. Ezért, minthogy ez a hasonlóság az érintett közönség részéről az összetévesztés valószínűségét vonja maga után, a Huawei védjegyét az uniós védjegyrendelet 8.(2)*(b)* cikke alapján nem lehetett volna lajstromozni.

2. ábra

– A Huawei védjegye hasonlított a Chanel korábbi francia védjegyéhez is (3. ábra), amelyet 1985-ben a Huawei által igényeltektől eltérő termékekre és szolgáltatásokra lajstromoztak. E védjegy szerzett hírneve miatt azonban, és annak ellenére, hogy a két védjegy által igényelt termékek és szolgáltatások áruosztályai eltérők, a Huawei védjegyét a védjegyrendelet 8(5) cikke alapján nem lehetett volna lajstromozni.

3. ábra

Az EUIPO eredetileg elutasította ezt a felszólalást, és döntését később a fellebbezési tanács is megerősítette, abból kiindulva, hogy a vitatott megjelölések nem azonosak, és nem is hasonlók. Az EUIPO szerint ugyanis vizuális szempontból pusztán az a tény, hogy az egyes védjegyek két összefüggő elemből állnak, nem teszi őket hasonlóvá, bár bizonyos hasonlóságok fennállnak közöttük (például a grafikai elemet körülvevő kör). Ezen túlmenően fogalmi szempontból is különböznek egymástól.

Ezért a Chanel fellebbezést nyújtott be a GC-nél, azt állítva, hogy a bejelentett védjegy és a korábbi védjegyek átlagos vagy alacsony mértékben hasonlítanak egymáshoz, ha abban a tájolásban nézik őket, amelyben a védjegybejelentést benyújtották, és átlagos vagy nagymértékben hasonlítanak egymáshoz, ha a Huawei védjegyét 90 fokkal elforgatják. A Chanel ezért azt állította, hogy az EUIPO fellebbezési tanácsa tévesen zárta ki elvi alapon annak lehetőségét, hogy a bejelentett védjegyet a bejelentés szerintitől eltérő tájolásban vegyék figyelembe.

E tekintetben azonban a GC emlékeztetett arra, hogy a kialakult ítélkezési gyakorlat szerint a megjelölések azonosságának vagy hasonlóságának vizsgálata során a megjelöléseket azon formájukban kell összehasonlítani, amelyben lajstromozták őket, míg e megjelölések más formában történő tényleges vagy lehetséges használata lényegtelen. Ebben az esetben a bíró szerint a vitatott védjegyek vizuális összehasonlítása a következő hasonló elemeket emeli ki: egy fekete kör (az 1985-ben lajstromozott Chanel védjegy esetében), két egymásba fonódó görbe, amelyek fordított tükörképben metszik egymást, és egy központi ellipszis, amely a görbék metszéséből adódik. Másrészt rámutatott olyan jelentős eltérésekre is, amelyek miatt az érintett megjelölések vizuálisan nem hasonlítanak egymásra, nevezetesen: a görbék lekerekítettebb alakja a Chanel korábbi védjegyeiben; a görbék stilizáltsága és vízszintes elrendezése a Chanel korábbi védjegyében, míg a Huawei védjegyében a függőleges elrendezés; a görbék metszéséből eredő központi ellipszis irányultsága függőleges (a Chanel esetében) és vízszintes (a Huawei esetében); a görbék vonalának nagyobb vastagsága a Chanel korábbi védjegyeiben; a görbék metszésének módja.

Végül a GC szerint a megjelölések fogalmi szempontból is eltérőek: bár valamennyi az ábécé betűit idézi, a Chanel esetében ez két „c", míg a Huawei esetében egy „h" (vagy két „u").

Ezért a GC teljes egészében elutasította a fellebbezést, és leszögezte, hogy az EUIPO fellebbezési tanácsa helyesen állapította meg, miszerint a védjegyek nem hasonlók, mert eltérő összbenyomást keltenek, és következésképpen helyesen utasította el a Chanel felszólalását.

C) 2021. április 14-én a GC a T-201/20. sz. ügyben döntést hozott a *Consorzio Vino Chianti Classico* (Consorzio) tulajdonában lévő GALLO NERO (fekete kakas) olasz kollektív védjegy (1. ábra) és a *Berebene S.r.l.* (Berebene) társaság által bejelentett európai uniós ábrás GHISU (2. ábra) védjegy közötti ütközésről.

1. ábra

2. ábra

a) A GC döntése

A Consorzio kollektív védjegyének ismertségét az EUIPO előtt már bizonyították. A GC ezért az EU 1001/2007 sz. védjegyrendelete 8(5) cikke alkalmazhatóságának vizsgálatára összpontosított. A GC által a T-201/20. sz. ügyben hozott (csak olaszul és franciául elérhető) döntés a fenti rendelkezés alkalmazása tekintetében nem jelent különösebb újítást. Megerősíti, hogy míg a védjegyrendelet 8(5)*(b)* cikke által biztosított oltalom megköveteli a védjegyek közötti olyan mértékű hasonlóság megállapítását, amely elegendő ahhoz, hogy az érintett közönség körében a védjegyek között az összetévesztés valószínűsége álljon fenn, a 8(5) cikke által biztosított oltalom alkalmazhatóságához nem szükséges ilyen mértékű hasonlóság. Következésképpen a védjegyrendelet 8(5) cikke alá tartozó bitorlások a szóban forgó védjegyek közötti kisebb mértékű hasonlóságból is eredhetnek, ha az elegendő ahhoz, hogy az érintett közönség a védjegyek között társítást, vagyis kapcsolatot hozzon létre.

A döntés felületes elolvasása ezzel szemben kétségeket ébreszthet az ütköző védjegyek által érintett termékek összehasonlítására vonatkozó (52–57) cikkel kapcsolatban.

Egyrészt a GC jogosan összpontosít a Berebene egyik fő érvére, nevezetesen arra, hogy a „*fekete kakas*" kollektív védjegylajstromozása csupán vörösborokra vonatkozik, míg az ütköző védjegyet csak a Vermentino di Gallura fehérborokra használják.

Másrészt a GC észrevételei – miszerint a Berebene a 33. osztályba tartozó védjegybejelentést nem korlátozta „fehérborokra", hanem általánosságban „alkoholos italok (a sörök kivételével)" megjelöléssel élt, és nem bizonyította, hogy a Consorzio „*fekete kakas*" védjegyének ismertsége a vörösborokra korlátozódna – egyesek szerint ezzel ellentétben arra engednek következtetni, hogy a végeredmény talán más lett volna, ha a Berebene mind a védjegybejelentési, mind a felszólalási eljárásban más megközelítést alkalmaz.

Ez nem helytálló. Ha úgy véljük, hogy a védjegyek közötti kapcsolat fennállásának a védjegyrendelet 8(5) cikk szerinti értékelésénél az egyik lényeges tényező az áruk és szolgáltatások közötti közelség vagy különbözőség mértéke, akkor az áruknak és szolgáltatásoknak annyira különbözőknek kell lenniük, hogy az érintett közönség számára valószínűtlenné tegyék a későbbi védjegy kapcsolatba hozását a korábbi védjeggyel. Nyilvánvaló, hogy még ha a Berebene a védjegybejelentésében „fehérborokat" igényelt volna, és kimutatta volna, hogy a Consorzio *fekete kakasa* csak vörösborokra utal (ami teljesen igaz), a fehérborok és a vörösborok nem tekinthetők annyira különbözőnek, hogy a fogyasztók tudatában ne jöhessen létre közöttük kapcsolat.

b) A fekete kakas védjegy, és a kapcsolat a kollektív védjegyek és a földrajzi árujelzők vagy eredetmegjelölések között

A fentiek alapján érdekes megjegyzést lehet tenni a kollektív védjegyek és a földrajzi árujelzők vagy eredetmegjelölések közötti kapcsolatról.

Vajon másként végződött volna ez az ütközés, ha a Berebene a védjegybejelentését a „Vermentino di Gallura ellenőrzött és garantált eredetmegjelölés (Designation of Origin – Controlled and Guaranteed, DOCG) előállítására vonatkozó előírásnak megfelelően előállított borra" korlátozta volna, vagy akár, ha az ütköző védjegy lajstromozását a Vermentino di Gallura DOCG kifejezéssel kiegészítve kérte volna?

A végeredmény vélhetően azonos lett volna. A consorzio vino chianti classico kollektív védjegy ismertsége a *fekete kakas* képének piaci elterjedtségéből és elismertségéből ered. Igaz, hogy a szóban forgó kollektív védjegy a Chianti Classico DO nevét is tartalmazza, de a jogvita a két kakas közötti kapcsolat meglétén alapult, amely mindkét védjegy „szívét" képezi.

A „*fekete kakas*" kollektív védjegy, bár tartalmazza a DO nevét is, önmagában megkülönböztetőképességgel rendelkezik, minthogy a *fekete kakas* képe és a borászati termék között nincs kapcsolat.

Az élelmiszer- és borágazat olasz kollektív védjegyei közül a Consorzio Vino Chianti Classico *fekete kakas* védjegye jó példa a megjelölésen belüli erős megkülönböztetőképesség előnyére. A *fekete kakast* 2005 óta kizárólag a Chianti Classico DO esetében használják, és

a termékleírás 7. cikke előírja, hogy „az ellenőrzött és garantált Chianti Classico DO kötelezően viseli a *fekete kakast* az 1. és 2. ábrán látható grafikai és szöveges formában, amely mindig a Chianti Classico elnevezéssel együtt jelenik meg".

A *fekete kakas* képét tehát minden Chianti Classico DOCG bor palackján fel kell tüntetni. Olyan esetről van szó, amikor a *fekete kakas* képének ismertsége elválaszthatatlanul összekapcsolódik az adott DO-val. Bár formálisan továbbra is létezik, a *fekete kakas* kollektív védjegy lényegében megszűnik a Consorzio tulajdonában lévő védjegyként, és a DO ellenjegyévé válik.

Kérdés ezzel szemben az olyan kollektív védjegyek esetében merül fel, amelyek kizárólag az oltalom alatt álló eredetmegjelölések vagy földrajzi árujelzők nevéből állnak, további megkülönböztető elemek nélkül, amilyen például a *fekete kakas*.

Az EUIPO gyakorlata a felszólalási vagy törlési eljárásokban meglehetősen szigorú: a kizárólag oltalom alatt álló eredetmegjelölésekből vagy földrajzi árujelzőkből álló kollektív védjegyek minimális megkülönböztetőképességgel rendelkezőnek minősülnek. A kollektív védjegyek használatának és következésképpen ismertségének bizonyítása problematikus, mivel a használatot úgy tekintik, hogy az csak az oltalom alatt álló eredetmegjelölésekre és földrajzi árujelzőkre vonatkozik, a vonatkozó kollektív védjegyekre nem.

Miként erre az R0400/2018-2 sz. RECIOJITO / RECIOTO DI SOAVE et al. ügynek az EUIPO bővített fellebbezési tanácsa elé utalásáról szóló döntés rámutat: „A borokra vonatkozó DO-val egybeeső kollektív védjegy használatának bizonyítása különösen érzékeny kérdés, és annak vizsgálata valószínűleg egyéb, az oltalom terjedelmével és e különböző jogkategóriák sajátos funkcióival kapcsolatos jogi kérdéseket vet fel. Egyrészt ellentmondásosnak tűnik, ha engedélyezik egy DO-val azonos gyűjtőjelzés lajstromozását, viszont megtagadják annak végrehajthatóságát, mivel azt DO-ként, nem pedig védjegyként használják. Másrészt meg kell felelni a CJEU közelmúltbeli ítélkezési gyakorlatának; ezért ellenőrizni kell, hogy a DO-val azonos kollektív védjegy használható-e (és hogyan) alapvető funkciójának megfelelően, amely abban áll, hogy megkülönbözteti a védjegyjogosult egyesület tagjainak áruit más vállalkozások áruitól annak érdekében, hogy ezen áruk számára értékesítési lehetőséget teremtsen vagy tartson fenn. Konkrétabban azt kell ellenőrizni, hogy e védjegy lehetővé teszi-e a fogyasztók számára annak megértését, hogy a szóban forgó áruk a védjegyjogosulthoz kapcsolódó vállalkozásoktól származnak-e, és így megkülönböztetik-e ezeket az árukat az egyesülethez nem kapcsolódó vállalkozások áruitól.

Finnország

2021. április 14-én a finn legfelsőbb közigazgatási bíróság megállapította, hogy fennáll az összetévesztés valószínűsége egy korábbi ábrás PUMA védjegy és a vitatott RUMA védjegy között. A Finn Szabadalmi és Lajstromozási Hivatal és a piaci bíróság korábban ellentétes következtetésre jutott.

a) Tények

Az ügy a RUMA finn szóvédjegy (jelentése finnül „csúnya") és a korábbi, stilizált betűkkel írt PUMA ábrás védjegy ütközéséről szólt. Nem volt vitás, hogy a védjegyek által lefedett áruk a 25. áruosztályba (ruházati cikkek) és a 28. áruosztályba (sportcikkek) tartoznak. Így az egyetlen fennmaradó kérdés az volt, hogy az egyes szavak kezdőbetűinek különbsége elegendő-e a védjegyek megkülönböztetéséhez.

b) Hivatali és bírósági döntés

Mind a hivatal, mind a piaci bíróság úgy ítélte meg, hogy a védjegyek között nem áll fenn összetévesztés valószínűsége. A bíróság szerint az ütköző védjegyek vizuálisan hasonlók, de hangzásilag és különösen fogalmilag különböznek egymástól. Bár az érintett közönség figyelmének szintje nem volt különösen magas, a bíróság megállapította, hogy az érintett közönség különös figyelmet fordít a fogalmi különbségekre.

c) A legfelsőbb közigazgatási bíróság döntése

A bíróság egyetértett azzal, hogy a védjegyek vizuálisan hasonlók, annak ellenére, hogy a megjelölések rövidek, és kezdőbetűik különböznek. Azt is megállapította, hogy a P és az R betű megjelenésében hasonló, azonban megkérdőjelezte, hogy az érintett közönség hogyan fogja fel a PUMA védjegy jelentését, és hogy azt általában „puuma"-nak (a „puma" finnül) ejtik-e a svéd és az angol nyelvben használt jelentése miatt.

A PUMA védjegyek tulajdonosa az eljárás során mindvégig azt állította, hogy a PUMA a világ egyik legelismertebb védjegye a saját üzletágában, és hogy ez fokozza a védjegyek megkülönböztetőképességét. A védjegytulajdonos azonban nem szolgáltatott bizonyítékot a védjegyek hírnevének alátámasztására, különösen Finnországban.

A bíróság megállapította, hogy nincs ok arra, hogy a PUMA védjegyeket a megkülönböztetőképesség és az oltalom terjedelme szempontjából gyengének tekintsék, és hogy még ha a PUMA megjelölés jelentése „puma"-ként is értelmezhető, nem írja le a 25. vagy 28. osztályba tartozó árukat a megkülönböztetőképességet sértő módon. Következésképpen a PUMA védjegyeket erős oltalmi körrel rendelkezőnek tekintették annak ellenére, hogy nem volt bizonyíték Finnországban való ismertségükre.

A bíróság megjegyezte, hogy a szóban forgó árukat (azaz ruházati és sportcikkeket) gyakran árusítják olyan üzletekben és online áruházakban, ahol a különböző gyártók áruit könnyen össze lehet hasonlítani. A hangsúlyt tehát a megjelölések vizuális megjelenésére és az áruk hasonlóságára helyezték. Továbbá az átlagfogyasztó várhatóan kevesebb figyelmet fordít a jelek kiejtésére és fogalmi jelentésére az ilyen értékesítési helyzetekben. Ezért a megjelöléseket megtévesztően hasonlónak tekintette.

d) Megjegyzés:
Érdekes módon, bár a puma védjegyek tulajdonosa nem nyújtott be bizonyítékot a védjegyek finnországi hírnevére vonatkozóan, a bíróság úgy ítélte meg, hogy a védjegyek erős megkülönböztetőképességgel és oltalmi körrel rendelkeznek. Ezt csak az indokolta, hogy nem volt ok ellentétes hiedelemre; a gyakorlatban a megjelölések nem írták le az általuk lefedett árukat olyan módon, amely csökkentette volna megkülönböztetőképességüket. Tekintettel a PUMA védjegyek erős megkülönböztetőképességét és oltalmi körét alátámasztó érvek sajátosságára, úgy tűnik, hogy e védjegyek hírneve még a Finnországban való hírnevükre vonatkozó bizonyítékok hiányában is befolyásolhatta az értékelést.

Ez az ügy azt is példázza, hogy a tényállástól függően különböző tényezők hogyan befolyásolhatják az összetéveszthetőség értékelését. Bár a puma és a ruma megjelölés fogalmilag különbözik egymástól, a védjegyek vizuális hasonlóságának nagyobb súlyt tulajdonítottak a termékek jellege és a fogyasztók összehasonlítási módja miatt. Továbbá, az eredmény fényében, bár az áruk összehasonlítását könnyűnek ítélték, úgy tűnik, a bíróság nem gondolta, hogy ez csökkentheti az összetévesztés valószínűségét.

e) Egyidejűleg hozott határozat az ábrás védjegyről
Érdekes részlet, amely némi fényt vethet erre a határozatra, hogy ugyanaz a bejelentő a 25. osztályba tartozó ruma (konkrétan яuma) ábrás védjegyet is bejelentette lábbelikre, védősisakokra és ruházati cikkekre (lásd ábra).

A legfelsőbb közigazgatási bíróság mindkét ügyben ugyanazon a napon hozott döntést, amelyek eredménye és indokolása lényegében ugyanaz volt, mint a szóvédjegyről szóló határozatban, vagyis hogy a szóban forgó ábrás védjegy összetéveszthetőséget okoz a korábbi puma védjegyekkel.

Ezek a döntések együttesen megvilágítják a bíróság álláspontját ilyen körülmények között.

Japán

A bíróság felmérési eredmények ellenére elutasította a Starbucks védjegytörlésre irányuló kérelmét.

a) Tények
A felperes védjegyét az 1. ábrán, az alperesét a 2. ábrán mutatjuk be.

1. ábra

2. ábra

A lajstromozás időpontja: 2004. október 1.
Tulajdonos: *Starbucks Corporation*
Áruosztályok:
18.,
25.,
30. (kakaóalapú italok; kávéalapú italok; eszpresszóitalok; egyéb kávé- és kakaótartalmú italok; muffinok; pogácsák; sütemények; péksütemények és csokoládé; fagylalt; fagyasztott édességek; egyéb édességek és kenyér; fagylaltkeverékek; szorbetkeverékek); és
43. (szolgáltatások, így iskolai ebédek, valamint egyéb élelmiszerek és italok biztosítása)

A lajstromozás időpontja: 2016. december 9.
Tulajdonos: *Kabushiki Kaisha Bull Pulu*
Áruosztályok:
29. (áruk – nevezetesen tapiókát tartalmazó tejtermékek);
30. (áruk – nevezetesen tapiókát tartalmazó kávé, kakaó és édesség; tapiókaliszt (élelmiszerként); és
43. (szolgáltatások - nevezetesen élelmiszerek és italok biztosítása)

A védjegyek megjelenésükben a következők szerint különböztek:
- A felperes védjegye a „starbucks” és a „coffee” szavakat tartalmazza, míg az alperes védjegye a „bullpulu” és a „tapioca” szavakat.
- A felperes védjegyében csillag, míg az alperes védjegyében fehér kör választja el a szavakat.
- A felperes védjegyében egy szirén rajza, míg az alperes védjegyében egy kutya rajza van.

Megosztottak azonban az alábbi jelölések:
- a kettős zöld körök összetétele;
- a szavak elhelyezése; és
- szavak belső zöld körön belüli felosztására használt kis jelek.

A fő kérdés ebben az esetben az volt, hogy:
- a zöld kör összetétele (kivéve a benne használt konkrét szavakat vagy jeleket) jól ismertnek és jellemzőnek tekinthető-e; és
- az összetétel jellemzői akkor is megkülönböztethetők maradtak-e az alperes védjegyében, ha a konkrét szavakat és jelzéseket más szavakkal és jelzésekkel helyettesítették.

Igenlő esetben az alperes védjegyét nem lajstromozhatónak és a lajstromozást érvénytelennek kell tekinteni, mert:
- a védjegytörvény 4(1)(11) cikke szerint hasonlít a felperes védjegyéhez; és
- a védjegytörvény 4(1)(15) cikke szerint valószínű az összetéveszthetősége a felperes üzleti tevékenységével kapcsolatos áruk vagy szolgáltatások vonatkozásában.

b) Eljárás

Annak bizonyítására, hogy a zöldkör-kompozíció ismert és jellegzetes, a felperes egy kutatócégen keresztül felmérést végzett a kompozíció mozaikos feldolgozáson átesett képének (3. ábra) felhasználásával. A felmérés célja az colt, hogy meghatározzák a felmérésben résztvevők közül azoknak a százalékos arányát, akiknek a mozaikosan feldolgozott kép láttán a Starbucks jutott eszébe, és hogy kimutassák a képfelismerés mértékét.

3. ábra

A felmérésben résztvevőknek a következő három kérdést tették fel.

1. kérdés: Ez a kép egy cég által az üzleteiben és az ott értékesített árukon használt minta kivonata. A képet feldolgozták, és az eredeti minta a kép középső részében egy jelzést tartalmaz, a zöld körön belül pedig fehér betűkkel a vállalat nevét jelző szavak láthatók. A feldolgozott képen a jelzést kifehérítették, a szavakat pedig mozaikszerűen feldolgozták, így a cég neve nem olvasható. Kérjük, adja meg a

cég vagy az üzlet nevét, amely a kép láttán eszébe jut. Ha semmi sem jut eszébe, kérjük, jelezze, hogy „semmi".

2. kérdés: Az 1. kérdésben szereplő kép egy vendéglátóipari vállalat által használt minta kivonata. Kérjük, adja meg a vállalat vagy a vendéglátóiparban működő üzlet nevét, amely a kép láttán eszébe jut. Minthogy az 1. kérdésben nem mondtuk meg, hogy a vállalat a vendéglátóiparban tevékenykedik, nem baj, ha a 2. kérdésre adott válaszában az 1. kérdésre adott válaszától eltérő nevet ad meg. Ha semmi sem jut eszébe, kérjük, jelezze, hogy „semmi".

3. kérdés: Az 1. és 2. kérdésben szereplő kép valójában egy kávézókat üzemeltető cég által használt minta kivonata. Kérjük, adja meg a kávézókat üzemeltető cég nevét vagy a kávézó nevét, amely a kép láttán eszébe jut. Minthogy az 1. és 2. kérdésben nem mondtuk meg, hogy a cég kávézókat üzemeltet, nem baj, ha a 3. kérdésre adott válaszában az 1. és 2. kérdésre adott válaszától eltérő nevet ad meg. Ha semmi sem jut eszébe, kérjük, jelezze, hogy „semmi".

A felmérésben résztvevőket arra is megkérték, hogy jelezzék:

- jártak-e kávézóban az elmúlt egy évben; és
- tervezik-e, hogy a következő évben kávézóba mennek.

A kérdőíves felmérés eredményei a következők voltak:

- Az 1. kérdésre a felmérés 429 résztvevője (77,72%) válaszolta azt, hogy „Starbucks".
- A 2. kérdésre a felmérésben résztvevők közül 393-an (71,20%) válaszolták azt, hogy „Starbucks".
- A 3. kérdésre a felmérésben résztvevők közül 463-an (83,88%) válaszolták azt, hogy „Starbucks".

A felmérésben résztvevők közül a „Starbucks" választ adók száma mindegyik esetben nagyobb volt, mint a bármely más választ adóké.

Ha a válaszokat azokra a felmérésben résztvevőkre korlátoztuk, akik már jártak a kávézókban vagy tervezték, hogy oda mennek (azaz töröltük a felmérésben résztvevők közül azoknak a válaszait, akik mindkét kiegészítő kérdésre nemmel válaszoltak), a „Starbucks" választ adók százalékos aránya a következő volt:

- 81,99% az 1. kérdésre;
- 76,34% a 2. kérdésre; és
- 88,44% a 3. kérdésre.

c) A Japán Szabadalmi Hivatal határozata

A felperes a felmérés eredményeit benyújtotta a Japán Szabadalmi Hivatalnál és a fellebbezési tanácsnál. A tanács azonban úgy ítélte meg, hogy maga a zöld körös összetétel nem volt sem jól ismert, sem jellemző, és elutasította az érvénytelenítési keresetet. Ezért a felperes fellebbezést (azaz a perdöntés hatályon kívül helyezése iránti keresetet) nyújtott be a Szellemi Tulajdoni Felsőbíróságnál.

d) A Szellemi Tulajdoni Felsőbíróság határozata

A felsőbíróság először is megállapította, hogy a zöld kör összetétele nem a felperes védjegyének tényleges és konkrét összetevője, hanem inkább egy abból levezetett felettes fogalom. Megállapította, hogy nem valószínű, hogy a fogyasztók felismernének és megjegyeznének egy ilyen felettes fogalmat. Ezen álláspont alapján megállapította, hogy még ha a felperes tényleges védjegye teljes egészében ismert lenne is, a felettes fogalom (azaz a zöld kör összetétele) nem vált közismertté a fogyasztók körében.

A kérdőíves felméréssel kapcsolatban a felsőbíróság megállapította továbbá, hogy amennyiben felettes fogalmakról van szó (pl. a zöld kör összetétele), nehéz megfelelően kutatni az ismertségi fokot és meghatározni, hogy maga a magasabb rendű fogalom közismert státuszra tett-e szert.

A kiegészítő magyarázatok befolyásolhatták a résztvevőket, és olyan információkhoz vezették őket, amelyek nem voltak felismerhetők vagy érthetők magából a képből.

Ezért a felsőbíróság elutasította a felperes keresetét.

Kína

A National Interprofessional Cognac Bureau, (NICB, nemzeti szakmaközi konyakiroda) egy francia szakmaközi szervezet, amely a konyakot fejleszti, továbbá képviseli és védi a hivatásos borászok és kereskedők közös érdekeit.

2016-ban az NICB kérelmet nyújtott be a Kínai Szellemi Tulajdoni Hivatalnál a COGNAC és annak kínai megfelelője lajstromozása iránt földrajzi árujelző kollektív védjegyként a 33. áruosztályban. 2018-ban az ilyen védjegyeket előzetesen jóváhagyták és közzétették.

A *Zhou Liangbo* és a *Gangzhou Liu Fa Wine Co. Ltd*. felszólalást nyújtottak be a két védjegybejelentés ellen, azt állítva, hogy a lajstromoztatni kívánt védjegyek a brandy általános elnevezéseivé váltak, és így nem lajstromozhatók.

A felszólalók állításainak cáfolatára az NICB azzal érvelt, hogy:

- a „Cognac" és annak kínai megfelelője a francia bor eredetmegjelölései vagy földrajzi árujelzői, nem pedig a brandyborok általános nevei voltak, így disztinktíveknek tekinthetők;
- híres külföldi helynevekként a „Cognac" és kínai megfelelője nagy hírnévnek örvendtek Kínában, ami megerősítette megkülönböztetőképességüket; és
- a felszólalók rosszhiszeműen indították meg az eljárást.

Ezen állítások alátámasztására az NICB több bizonyító erejű anyagot is benyújtott.

2020. március 26-án a kínai hivatal elutasította a felszólalásokat azon az alapon, hogy a felszólalók bizonyítékai nem elegendők annak alátámasztására, miszerint a lajstromoztatni kívánt védjegyek a brandy általános elnevezéseivé váltak. Megállapította, hogy a védjegyek lajstromozására irányuló kérelmek megfelelnek a védjegytörvénynek, és ezért a lajstromozások jóváhagyhatók. Azóta mindkét védjegyet lajstromozták.

Németország

A) A Német Szövetségi Alkotmánybíróság Második Szenátusa 2021. július 9-én közzétett döntésében elutasította az Egységes Szabadalmi Bíróságra (Unified Patent Court, UPC) vonatkozó egyezményről szóló német törvény ellen irányuló két letiltási kérelmet. Ez a döntés megnyitja az utat az UPC-egyezmény német ratifikálása és így az egyezmény hatálybalépése előtt. A német ratifikálási folyamat leállítása volt az UPC és a továbbfejlesztett európai szabadalmi rendszer létrehozásának legalapvetőbb akadálya.

Az alkotmányjogi panaszokban a panaszosok a német alaptörvényben biztosított jogaik megsértését állították. Összefoglalva a panaszosok azt állították, hogy sérült a német alaptörvényből eredő demokratikus önrendelkezési joguk és a hatékony jogvédelemhez való alapvető joguk, továbbá az uniós jog 20. cikkében foglalt uniós jog elsőbbsége a német alaptörvényben foglalt német alkotmányos identitás megengedhetetlen megsértését jelentette.

A panaszosok egyúttal azt kérték, hogy Németország szövetségi elnökét kötelezzék arra, hogy az alapügyben hozott határozat meghozataláig ne írja alá és ne hirdesse ki a német UPC-ratifikációs törvényt.

Közzétett döntésében az alkotmánybíróság megállapította, hogy az alapeljárásban benyújtott alkotmányjogi panaszok elfogadhatatlanok, mivel a panaszosok nem állították és nem támasztották alá kellőképpen alapvető jogaik esetleges megsértését.

Ennek eredményeképpen a német szövetségi elnök most már szabadon aláírhatja a szükséges dokumentumokat, amelyek lehetővé teszik az UPC-egyezmény hatálybalépését. A német jogásztársadalomban általánosan úgy vélik, hogy az UPC-egyezmény 2022 második negyedévében fog életbe lépni.

A mai napig 15 aláíró állama van az UPC-megállapodásnak (az Egyesült Királyságot nem számítva, amely a brexit kapcsán visszavonta a ratifikációt): Ausztria, Belgium, Bulgária, Dánia, Észtország, Finnország, Franciaország, Hollandia, Lettország, Litvánia, Luxemburg, Málta, Olaszország, Portugália és Svédország. A készülő egységes szabadalmi rendszerben az európai szabadalmi bejelentések bejelentőinek lehetőségük lesz arra, hogy a fent említett országokban és a jövőben további, az UPC-egyezményt később ratifikáló uniós tagállamokban is kérjék és elérjék az ilyen bejelentések egységes hatályát. Spanyolország, Horvátország és Lengyelország jelezte, hogy nem fogja ratifikálni a megállapodást.

Ahhoz, hogy a terv a végső fázisba léphessen, le kell zárni a fennmaradó előkészületeket. Várható, hogy az UPC Előkészítő Bizottsága hamarosan közzéteszi az UPC-egyezmény ideiglenes bejelentési időszakának megkezdésére és végrehajtására vonatkozó ütemtervet és tervet.

B) A német Bundestag a 2021. június 10-ről 11-re virradó éjjel 2. és 3. olvasatban megszavazta a szövetségi kormánynak a szabadalmi jog egyszerűsítéséről és korszerűsítéséről szóló törvényjavaslatát a Jogi Bizottság által módosított formában.

A törvényjavaslat elsődleges célja a polgári bíróságok szabadalombitorlási eljárásainak jobb összehangolása a Szövetségi Szabadalmi Bíróság (Bundespatentgericht, BPG) előtti megsemmisítési eljárásokkal, valamint a bizalmas információk védelmének javítása a szabadalmi, használatiminta- és félvezetőperekben.

Különösen a gyakorlatban alkalmazható leglényegesebb módosítást, az arányossági próba bevezetését várták a szabadalmi törvény 139. cikke (új változat) szerinti jogsértés megszüntetésére irányuló eljárásokban.

A Bundestag által most elfogadott változatban a szabadalmi törvény 139. cikke 4. részének szövegezése, amely egyértelművé teszi, hogy a szabadalombitorlás kivételes eseteiben a jogsértés megszüntetésére irányuló jog korlátozható, kibővült a jóhiszeműség elvére való hivatkozással. Az indokolás szerint ez azt hivatott tisztázni, hogy az egyedi eset összes körülményének értékelése és az összes körülmény gondos mérlegelése szükséges, figyelembe véve a jóhiszeműség követelményét és a bitorlást szenvedő félnek a jogsértés megszüntetésére irányuló jogorvoslat érvényesítéséhez fűződő, alapvetően nyomós érdekeit.

Tovább módosították többek között a szabadalmi törvény 139. cikk 4. részének 4. bekezdését, ami által a szabadalombitorlóval szemben kötelezővé válik a sértett fél kártérítési igénye abban az esetben, ha a szabadalombitorlás miatt megítélt jogsértést megszüntető jogorvoslat nem teljes körű. A kártérítés összegét azonban az észszerűség figyelembevételével kell megállapítani.

Míg a tervezett arányossági próba kritikusai azzal érveltek, hogy a német jogi keret, beleértve a Szövetségi Legfelsőbb Bíróság (Bundesgerichtshof, BGH) ítélkezési gyakorlatát, már lehetővé teszi a szabadalombitorlások esetén a jogsértés miatti kártérítés arányossági próbáját, a jogalkotó szerint az elsőfokú bíróságok ezt eddig csak nagy vonakodással vették figyelembe.

A jövő dönti el, hogy a Bundestag által most elfogadott törvényjavaslat – egyesek félelmeinek megfelelően – a szabadalmi oltalom felpuhulásához és ezáltal a szabadalmak hatékony érvényesítésének gyengüléséhez fog-e vezetni Németországban. Legalábbis a törvénytervezet indokolása szerint a jogsértés megszüntetéséhez való jog esetleges korlátozása csak különösen kivételes esetekben jöhet szóba.

C) A gépjárművek és a kerékpárok a védjegyjog értelmében hasonló áruk lehetnek. Erről a BGH egy 2020. október 15-én hozott és nemrég közzétett ítéletében döntött.

a) Tények

A felperes a 2008 júliusában bejelentett uniós és a 2003 júliusában bejelentett német PEARL védjegy jogosultja. A védjegyek „kerékpárok"-ra, illetve „kerékpárok és kerékpáralkatrészek"-re vannak lajstromozva. Az alperes egy francia gépkocsigyártó csoport leányvállalata, amely többek között gépjárműveket gyárt, és tulajdonosa a 2013 májusában gépjárművekre bejelentett PURE PEARL uniós védjegynek, amellyel gépjárműveket forgalmazott. A felperes

úgy vélte, hogy ez sérti a PEARL védjegyhez fűződő jogait, és a Hamburgi Tartományi Bíróságon jogsértés megszüntetése iránti keresetet nyújtott be.

b) A tartományi bíróság döntése

A Hamburgi Tartományi Bíróság 2017. november 7-i döntésében helyt adott a keresetnek. Megállapította, hogy a gépjárművek és a kerékpárok között az áruk milyenségében abszolút eltérés van, ezért az ütköző védjegyek között nem feltételezhető összetévesztés veszélye. Ezen ítélete ellen a felperes sikeresen védekezett az általa a BGH-nál benyújtott felülvizsgálati kérelemmel.

c) A BGH döntése

A BGH hatályon kívül helyezte a Hamburgi Tartományi Bíróság ítéletét, és az ügyet új határozathozatalra visszautalta ennek a bíróságnak. A BGH Polgári Tanácsa szerint nem tartható fenn az a vélemény, hogy a gépjárművek és a kerékpárok között abszolút árueltérés áll fenn. Döntésének indokolásában a BGH megállapította, hogy a gépjárműveket a kerékpárokkal ellentétben általában motorral működtetik, és hogy a jogi és műszaki követelmények eltérőek. Mindkét árucikket azonban szárazföldi járműnek szánták egy bizonyos távolság megtételére, tehát van hasonló rendeltetésük.

Nem zárható ki továbbá, hogy az érintett közönség a kerékpár mint közlekedési eszköz használatát egy korlátozott földrajzi területen a gépjárműhasználat alternatívájának tekinti – különösen az e-kerékpárok és hasonlók által előidézett mobilitási változás miatt. Ezért a BGH szerint az áruk között helyettesítési kapcsolat is fennállhat, ami szintén a tartományi bíróság által feltételezett abszolút árukülönbség ellen szól.

A BGH Polgári Tanácsa bírálta a fellebbviteli bíróság azon álláspontját is, hogy az érintett közönség nem várná el, miszerint a gépjárműveket és a kerékpárokat ugyanazok a vállalatok gyártsák, illetve a gyártás ugyanazon vállalatok irányítása alatt menjen végbe. Végül is az alperes anyavállalata maga is kerékpárokat gyárt. Más gépkocsigyártók is kifejezetten hivatkoztak a járműépítés területén szerzett szakértelmükre, amikor kerékpárjaikat reklámozták. E körülményekre tekintettel nem lehet önmagában feltételezni, hogy az áruk között olyan abszolút különbözőség áll fenn, amely kizárja az ütköző védjegyek közötti összetévesztés valószínűségét.

d) Következtetések

A BGH ítélete egyértelművé teszi, hogy az áruk és szolgáltatások hasonlóságának védjegyjogi értékelése során mindig figyelembe kell venni az áruk és szolgáltatások közötti kapcsolatot jellemző valamennyi jelentős tényezőt. Ezek közé tartozik különösen az áruk vagy szolgáltatások jellege, rendeltetésük, felhasználási módjuk, a közönség azon elvárása, hogy az árukat/szolgáltatásokat ugyanaz a vállalkozás állítja elő/nyújtja-e, és hogy az áruk vagy szolgáltatások versenyeznek-e egymással, vagy kiegészítik-e egymást.

A tárgyalt ügy példaként mutatja, hogy az áruk hasonlóságának megítélése is változhat az idő múlásával. A BGH például a kerékpárok és a gépjárművek közötti lehetséges versenyviszony feltételezése szempontjából a mobilitás változását tartotta döntőnek.

D) A BGH 2021. január 14-én hozott határozatában a következő két kérdéssel foglalkozott a használat bizonyításával kapcsolatban:

- Melyik az az ötéves időszak, amelyik lényeges a tényleges használat bizonyításához?
- Kin van a bizonyítási teher?

Az első kérdésre a rövid válasz az, hogy a lényeges ötéves időszakot a törlési kereset benyújtásának napjától kell számítani. A második kérdésre az egyszerű válasz: a német védjegy jogosultján.

a) Mi a lényeges időszak a tényleges használat bizonyításához?

Az uniós védjegyekhez hasonlóan a német védjegyekre is vonatkozik a használat követelménye, és a tényleges használatot ötéves folyamatos időszakon keresztül kell bizonyítani. Németországban egy védjegyet lajstromoztatni kell, mielőtt kifogást lehetne emelni ellene. A lényeges használat időtartamát illetően a BGH korábban úgy ítélte meg, hogy van egy „mozgó használati" időszak. Ez azt jelentette, hogy a használat hiányára alapított törlési eljárásokban az ötéves időszakot az utolsó szóbeli meghallgatás időpontjától, nem pedig a törlési kereset benyújtásának időpontjától kell számítani. Így a tulajdonosnak folyamatosan új használati bizonyítékokat kellett benyújtania, különösen akkor, ha az eljárás hosszú ideig függőben volt. Szélsőséges esetekben ez azt jelentette, hogy az eljárás során az összes benyújtott használati bizonyíték elavulttá és okafogyottá válhatott.

A BGH most megerősítette, hogy a vonatkozó ötéves időszakot a kereset benyújtásának időpontjától kell számítani (akár a Német Szabadalmi és Védjegyhivatalnál, akár egy német bíróságon).

Bár ez a változás az uniós joggal való egyértelműsége és összhangja miatt üdvözlendő, van egy hátránya: a régi lényeges időszak lehetővé tette harmadik felek számára, hogy a használat hiánya alapján viszontkeresetet nyújtsanak be, ha tudták, hogy a használat hiányán alapuló türelmi idő hamarosan lejár, de számítottak arra, hogy a szóbeli tárgyalás – akár a fellebbviteli eljárásban is – az említett időpont után lesz. Ma már nem biztos, hogy ez a stratégiai lehetőség rendelkezésre fog állni.

b) Kin van a bizonyítási teher?

A bizonyítási teher tekintetében a BGH korábban úgy ítélte meg, hogy a törlés kérelmezőjén van a használat elmaradásának bizonyítási terhe. Nem meglepő módon egy nemleges tény bizonyítása nehéz lehet. Ennek ellenére a BGH a védjegyjogosultra egy másodlagos bizonyítási terhet helyezett, de csak azt követően, hogy a kérelmező elegendő bizonyítékot szolgáltatott a használat hiányára. Ez különbözött a bitorlási kereset vagy felszólalás nyo-

mán benyújtott, a használat igazolására irányuló kérelmek esetétől, ahol a védjegyjogosulton van a bizonyítási teher.

Most a BGH végre igazodott az uniós védjegyjoghoz és az Európai Unió Bíróságához (lásd CENTROTHERM II, 2013. szeptember 26.), megerősítve, hogy a bizonyítási teher a védjegyjogosulton van. Döntésében a BGH végül egyetértett azzal, hogy a jogtulajdonos van a legjobb helyzetben ahhoz, hogy bizonyítsa saját védjegyének tényleges használatát. Ez ugyan kevésbé előnyös lehet a német védjegyek tulajdonosai számára, de erősíti harmadik felek helyzetét, különösen azokét, akiknek esetleg védekezniük kell egy bitorlási igénnyel szemben.

E) *a) Tények*

A Düsseldorfi Kerületi Felsőíróság 2021. április 8-i döntésében a funkcionális értelmezés korlátairól nyilatkozott.

Az eljárás tárgya egy perbeli szabadalom volt, amely egy infúziós eszközre, például cukorbetegek számára szolgáló eszközre vonatkozott. A szabadalom 1. igénypontja szerinti eszköz egy házból állt, amely egy kilépőnyílás-egységet, egy adagolót, egy helyi processzort és egy vezeték nélküli vevőt tartalmazott. Az igénypont szerint a ház nem tartalmazott felhasználói beviteli alkatrészeket, amelyekkel áramlási utasításokat adtak volna a helyi processzornak.

Az állítólagos megtámadott eszköz egy inzulinpumpa volt, amely egy pumpaalapot és egy eldobható tartályt foglalt magában. A pumpaalap tartalmazta a processzort és a vezeték nélküli vevőt, az eldobható tartály pedig a pumpát és a tűt.

A Dusseldorfi Kerületi Bíróság első fokon úgy döntött, hogy a megtámadott eszköz nem használta ki a perbeli szabadalom tanítását. A bíróság megállapította, hogy a perbeli szabadalom egy egyetlen darabból álló, roncsolásmentesen szétszerelhető külső burkolatot határoz meg, amely mindenképpen tartalmaz egy kilépőnyílás-egységet, egy adagolót, egy helyi processzort és egy vezeték nélküli vevőt. Az igénypontban megnevezett eszközalkatrészeket ugyanabban a térbeli elrendezésben kellett biztosítani. Ezen értelmezés alátámasztására a leírásra utalt, amely többször is „egy" vagy „a" házra hivatkozott, és valóban több ponton utalt a készülék belsejében lévő többrészes kialakításra, de nem a házra vonatkozóan. Funkcionális szempontból a ház egy darabból álló kialakításának követelménye abból a tényből következett, hogy a ház külső felületének simának és könnyen tisztíthatónak, továbbá eldobható tárgynak kellett lennie. Ezen túlmenően a szabadalmi leírás nem tartalmazott arra vonatkozó kijelentést, hogy a készülék alkatrészeit hogyan kell elosztani a több házrészen. Végül a felperes az engedélyezési eljárás során a technika állásától való megkülönböztetés céljából az egy darabból álló ház irányában tett kijelentéseket.

b) Döntés

A Düsseldorfi Kerületi Felsőbíróság szintén tagadta a bitorlást, de más megközelítéssel jutott erre a következtetésre.

Ennek eredményeként a perbeli szabadalom tanítása csak olyan konstrukciókra terjedt ki, amelyekben az összes alkatrész egy egységes, nem több különálló részből álló házban volt elhelyezve.

A kerületi bíróságtól eltérően azonban megállapította: „Ha a szabadalom értelmezésének szokásos szabályait alkalmazzuk, nincs okunk feltételezni, hogy az inzulinpumpa házának szükségszerűen egy darabból kell állnia, és nem lehet – mint a megtámadott készülékben – több részből álló."

A felsőbíróság véleménye szerint az igénypont szövegezése nem utal arra, hogy a háznak egy darabból kell készülnie. Csupán azt írja elő, hogy a háznak a megjelölt alkatrészekből kell állnia, és mentesnek kell lennie a felhasználó által bevitt alkatrészektől.

Funkcionálisan a perbeli szabadalom tanítása az infúziós eszköz méretének, összetettségének és költségének csökkentésére és eldobható termék formájában történő előállítására irányult. Ezenkívül az eszköznek sima felületekkel kellett rendelkeznie a tisztítás megkönnyítése és a támadási felületek elkerülése érdekében. A perbeli szabadalom azonban ezeket a szempontokat csupán a találmány előnyeiként írta le anélkül, hogy azok közvetlenül tükröződtek volna az igénypontban. Az igénypont hallgatott arról, hogy a tanítás hogyan érte el az eldobható jelleget. A sima felület tekintetében az igénypont csak azt mondta ki, hogy a háznak mentesnek kell lennie a felhasználó által bevitt alkatrészektől, amiből azonban nem lehetett levezetni azt az általános következtetést, hogy a házban a varratokat el kell kerülni. Végül maga a perbeli szabadalom is rendelkezett levehető elemajtókkal, például a 7. ábrán. Ennek eredményeképpen az értelmezés kezdetben azt sugallta, hogy a több részből álló ház is összhangban van az igényponttal.

A felsőbíróság azonban ezután a hivatkozott technika állására utalt. A felszólalási eljárásban a felek között nem volt vitatott, hogy a hivatkozott technika állása az 1. igénypont valamennyi jellemzőjét feltárta. A felsőbíróság véleménye szerint az egyetlen különbség az volt, hogy a technika állása két részből álló elrendezést írt elő, ahol a felső rész a processzor, a vevőegység és a pumpa, az alsó rész pedig az inzulintartály és az injekciós tű elhelyezésére szolgált. Ezt a körülményt figyelembe kellett venni az igénypont értelmezésekor. Nem sérült az az elv, hogy egy szabadalmat nem szabad a jogilag érvényesnek vélelmezettek szerint értelmezni, mert nem a szabadalom érvényességével szembeni kifogások megelőzéséről volt szó, hanem a megadott tanítás azonosításáról.

Végül a felsőbíróság a következő megállapítást tette: „Ezért az olyan megvalósításokat ki kell zárni az oltalmi körből – függetlenül attól, hogy a találmány céljaira műszaki-funkcionális szempontból hasznosak-e – , amelyek csak akkor foglalhatók a szabadalmi igénypont szó szerinti értelme alá, ha a kifejezés olyan értelmezését vesszük alapul, amely szerint az

igénypont engedélyezett változatát a szabadalmi leírásban értékelt technika állása az újdonság szempontjából hátrányos módon vette volna figyelembe.".

c) Osztályozás
A funkcionális értelmezés a szabadalmi igénypontok értelmezésének elemi része. A Düsseldorfi Kerületi Felsőbíróság kialakult ítélkezési gyakorlata szerint a szabadalom értelmezésének döntő tényezője nem a szabadalmi igénypontban használt kifejezések nyelvi vagy logikai-tudományos jelentése, hanem azok műszaki jelentése, amelyet a szabadalom tárgyának és megoldásának figyelembevételével kell meghatározni, ahogy azok tárgyilagosan következnek a szabadalomból. Egy szabadalmi igénypont teljes jelentése és az egyes jellemzőknek a szabadalmazott találmány teljesítményéhez való hozzájárulása a döntő. Az egyes jellemzőknek a szabadalmi igénypont szövegösszefüggésében betöltött funkciójából kell levezetni, hogy ezek a jellemzők egyenként és összességükben ténylegesen milyen műszaki feladatot oldanak meg (FCJ GRUR 2016, 169 ff. – Luftkappensystem).

Közismert, hogy az igénypont funkcionális értelmezése térbeli-fizikai szempontból meghatározott jellemzők esetében nem vezethet ahhoz, hogy azok tartalma pusztán funkcióra redukálódjék, és a jellemző olyan módon legyen értelmezhető, amely már nem áll összhangban a jellemzőben rejlő térbeli-fizikai kialakítással (HRC Düsseldorf GRUR-RR 2014, 185 – WC-Sitzgelenk).

A jelen határozattal a Düsseldorfi Kerületi Felsőbíróság kiegészíti ezt az ítélkezési gyakorlatot azzal, hogy az igénypont funkcionális értelmezése a továbbiakban nem vezethet ahhoz, hogy az igénypont a technika állása szerint ismert olyan megoldásokra terjedjen ki, amelyek ellentétesek a tanítás újdonságával.

Románia

A Bukaresti Bíróság nemrégiben hozott ítéletet egy olyan ügyben, amelyben egy romániai társaság, az *M Car Trading SRI* (Car Trading) megtámadta az Állami Találmányi és Védjegyhivatal határozatát, amely a *Bayerische Motoren Werke* (BMW) *Aktiengesellschaft* javára döntött.

a) Tények
A BMW felszólalást nyújtott be a Car Trading által a 12. áruosztályba tartozó áruk és a 35. és 37. áruosztályba tartozó szolgáltatások tekintetében bejelentett román M CAR TRADING szóvédjegy lajstromozási kérelme ellen. A felszólalási szakaszban a bejelentést módosították – a bejelentő törölte a bejelentésnek a 12. osztályba tartozó árukra vonatkozó részét.

Felszólalásában a BMW hivatkozott korábbi jogaira:

– a 12. és 28. áruosztályba tartozó áruk vonatkozásában lajstromozott M CARS uniós szóvédjegyre; és
– többek között a 37. áruosztályba tartozó szolgáltatások tekintetében lajstromozott, Romániát megjelölő, IR 603895 sz. nemzetközi ábrás védjegyre (1. ábra) és az Európai Uniót megjelölő IR 1000390 sz. nemzetközi ábrás védjegyre (2. ábra).

1. ábra

2. ábra

A BMW felszólalását az 1998. évi védjegytörvény 6(1)*(b)* cikke szerinti relatív kizáró okokra (azaz a megjelölések hasonlóságára és az összetévesztési valószínűségre), valamint a korábbi M és M CARS védjegy jó hírnevére alapozta ugyanezen törvény 6(3)*(a)* és *(b)* [jelenleg 6.(3)*(a)*] cikke alapján.

b) Az Állami Találmányi és Védjegyhivatal Fellebbezési Bizottságának döntése

Bár a felszólalási osztály eredetileg elutasította a felszólalást, a hivatal Fellebbezési Bizottsága hatályon kívül helyezte a döntést. Megállapította a fent említett rendelkezések alkalmazhatóságát, és elismerte az M és M CARS védjegy jó hírnevét. Indokolt határozatában megállapította, hogy az ütköző védjegyek összességükben hasonlók, és hogy különbözőségük nem elegendő az összetéveszthetőség kizárásához. Megállapította továbbá, hogy a BMW korábbi védjegyei jó hírnévvel rendelkeznek, és a romániai fogyasztók megtéveszthetők, mert azt a hitet kelthetik bennük, hogy a felperes 35. és 37. osztályba tartozó, a benyújtott bejelentés szerinti M CAR TRADING védjegyű szolgáltatásai a BMW-től származnak.

Ezt követően a felperes a Bukaresti Bíróságnál fellebbezett a bizottság döntése ellen.

c) A Bukaresti Bíróság döntése

α) A védjegyek hasonlósága

A bíróság a felekkel 2021 áprilisában közölt határozatában megerősítette a bizottság megállapításait, leszögezve, hogy a bejelentett M CAR TRADING védjegy és a BMW M CARS szóvédjegye vizuálisan nagymértékben hasonlít egymásra. A bíróság azt is megállapította, hogy a bejelentett szóvédjegy és a BMW korábbi M védjegyei közötti vizuális hasonlóság mértéke valamivel kisebb, tekintettel arra, hogy az utóbbiak ábrás védjegyek.

A bíróság azonban úgy ítélte meg, hogy az „m car" kifejezés az M CAR TRADING védjegy domináns elemét képezi, amely szinte azonos a M CARS szóvédjeggyel. A bíróság továbbá megállapította, hogy a kiegészítő „trading" kifejezés általános jellegű, és nem különbözteti meg kellőképpen a védjegyeket az összetéveszthetőség ellen.

A bíróság megjegyezte, hogy a védjegyek hasonló kezdete (azaz az „m car" és az „M CARS") jelentősen befolyásolná a fogyasztók általános benyomását.

β) Az áruk és szolgáltatások összehasonlítása

Az áruk és szolgáltatások összehasonlításával kapcsolatban a bíróság megállapította, hogy a fennmaradó szolgáltatások, amelyekre az M CAR TRADING bejelentés a 35. és 37. osztályban oltalmat kért, kiegészítik a 12. osztályba tartozó M CARS korábbi szóvédjegy által védett árukat. Továbbá a korábbi M ábrás védjegyek a 37. áruosztályban azonos szolgáltatások tekintetében részesültek oltalomban.

Így a bíróság arra a következtetésre jutott, hogy a korábbi M ábrás védjegyek és a bejelentett védjegy közötti kisebb vizuális hasonlóság ellenére a fogalmi hasonlóság (a BMW M sorozatával és modelljeivel való közvetlen kapcsolatuk miatt) és a 37. áruosztályba tartozó szolgáltatások azonossága elegendő volt annak megállapításához, hogy a védjegytörvény 6(1)*(b)* cikke alkalmazható mind az ábrás védjegyek, mind a korábbi M CARS szóvédjegy tekintetében.

γ) A védjegyek hírneve

A védjegytörvény 6.(3) és 6.(4)*(a)* cikkének [jelenleg 6(3)*(a)* cikkének] a jó hírnévre vonatkozó alkalmazhatóságát illetően a bíróság rámutatott, hogy az elemzés során a korábbi védjegyek jó hírnevét kellett figyelembe venni, nem pedig a bejelentett védjegy jó hírnevét, amelyre a felperes fellebbezésének befogadása után próbált hivatkozni.

E ponton a bíróság megerősítette a korábbi M védjegyek hírnevét, mivel azok a közvéleményben közvetlenül kapcsolódnak a BMW házivédjegyhez. Továbbá a BMW által benyújtott jelentős mennyiségű bizonyíték alapján a bíróság megerősítette az M CARS szóvédjegy és hallgatólagosan a BMW M CARS részlegének hírnevét, valamint azt, hogy a közönség e védjegyet a BMW házimárkájával hozza összefüggésbe.

Az alátámasztó bizonyítékokat figyelembe véve a Bukaresti Bíróság arra a következtetésre jutott, hogy az M részleget a gépjárműpiacon a közönség jelentős része és a fogyasztók kellően nagy száma ismeri, és így az a használat révén fokozott megkülönböztetőképességre tett szert, amelyet a hasonló védjegyek (pl. a bejelentő M CAR TRADING szóvédjegy-bejelentése) piaci használata sértene.

Ezért a bíróság a CAR Trading fellebbezését mint megalapozatlant elutasította. A bíróság döntése azonban nem jogerős, és a felperes 2021. május elején fellebbezést nyújtott be a Bukaresti Fellebbezési Bíróságnál.

d) Megjegyzés
A döntés betekintést nyújt a román bíróság gyakorlatába korábbi védjegyek jó hírnevének értékelésével kapcsolatban, amikor későbbi védjegybejelentésekkel szemben relatív indokként hivatkoznak rá, és hangsúlyozza a jó hírnévre vonatkozó állítás alátámasztására szolgáló dokumentáció és elegendő bizonyíték benyújtásának fontosságát.

Az ügy példaként szolgál mind az Állam Találmányi és Védjegyhivatal, mind a Bukaresti Bíróság gyakorlatára a jó hírnév értékelésében védjegyek közötti ütközések esetén, különösen akkor, ha a jó hírnevűnek ítélt korábbi védjegyek nem ugyanazokat az árukat vagy szolgáltatásokat fedik le, mint a kifogásolt bejelentés alapján benyújtott védjegy.

Spanyolország

2021. február 23-án a Katalán Legfelsőbb Bíróság Pereket Tárgyaló Adminisztratív Tanácsa elutasította a *Laboratorios ERN SA* (Laboratorios) által benyújtott fellebbezést, és ezzel megerősítette a DYNAMIC SANTIVERI spanyol védjegy engedélyezését.

a) Tények
A *Casa Santiveri SL* (Casa) egy olyan társaság volt, amely elsősorban egészséges élelmiszer-készítmények előállításával foglalkozott. 2018. május 4-én kérelmezte a DYNAMIC SANTIVERI spanyol szóvédjegy lajstromozását az 5. áruosztályba tartozó áruk – konkrétan kollagént, hialuronsavat, vitaminokat, ásványi anyagokat és növényeket tartalmazó étrendkiegészítők – vonatkozásában.

A gyógyszeripari termékeket gyártó Laboratorios felszólalást nyújtott be e védjegybejelentés ellen, arra hivatkozva, hogy azt tiltja a védjegytörvény 6(1)*(b)* cikke, mert összeegyeztethetetlen a Laboratorios elsőbbségi spanyol DYNAMIN (vegyes) védjegyével, amelyet a következő árukra jegyeztek be:

- „különleges és vegyi termékek" (1. áruosztály); és
- „különleges és gyógyszerészeti termékek, diétás gyógyászati élelmiszerek bármilyen kiszerelési formában" (5. áruosztály).

b) A Spanyol Szabadalmi és Védjegyhivatal határozata
2018. november 20-án a hivatal elutasította a Laboratorios felszólalását, és engedélyezte a DYNAMIC SANTIVERI védjegyet, mivel úgy ítélte meg, hogy a védjegytörvény 6(1)*(b)* cikke nem alkalmazható a védjegyek szavai közötti különbségek miatt.

A Laboratorios 2018. december 11-én fellebbezést nyújtott be a hivatal határozata ellen. A hivatal fellebbezési tanácsa 2019. május 10-én elutasította a fellebbezést, és ezzel megerősítette a korábbi hivatali határozatot.

A Laboratorios ez ellen fellebbezést nyújtott be a Katalán Legfelsőbb Bíróságnál.

c) A bíróság döntése

2021. február 23-án a bíróság a jogvitát úgy oldotta meg, hogy megerősítette: a védjegytörvény 6(1)*(b)* cikke nem alkalmazható az ügyre.

A bíróság szerint a védjegytörvény 6(1)*(b)* cikke megakadályozza egy védjegy lajstromozását, ha a megjelölések és az áruk vagy szolgáltatások hasonlítanak egy korábbi védjegyéhez (vagyis ha fennáll az összetévesztés vagy társítás valószínűsége).

A bíróság ítélkezési gyakorlata alapján megállapította, hogy az összetéveszthetőséget az alábbiak figyelembevételével kell elemezni:

- a megjelölések megkülönböztető és domináns elemei;
- a megjelölések azonossága vagy hasonlósága;
- az áruk vagy szolgáltatások azonossága;
- a védjegy ismertségének mértéke a piacon; és
- a lajstromozott megjelöléssel kapcsolatban felmerülő társítás.

A bíróság figyelembe vette az uniós ítélkezési gyakorlatot is, amely kimondja, hogy az összehasonlítás során a megjelölést mint egészet kell figyelembe venni, nem zárva ki azt a tényt, hogy egy kombinált védjegyet uralhat valamelyik eleme.

Ennek megfelelően a bíróság úgy ítélte meg, hogy a védjegytörvény 6(1)*(b)* cikke a következő okok miatt nem alkalmazható:

- Annak ellenére, hogy a DYNAMIC SANTIVERI védjegy a kezdőszavában hasonlít a DYNAMIN védjegyhez, a záróbetű különbözik.
- Az első „dynamic" szó a spanyol „dinámico" (azaz „dinamikus") szót idézi, és a DYNAMIC SANTIVERI védjegy fő kifejezése, a „Santiveri" tartozékaként vagy kiegészítéseként jelenik meg, amely kellő megkülönböztetőképességű a felszólaló védjegyéhez képest.
- Bár mindkét védjegy alkalmazási köre az 5. áruosztályba tartozik, a DYNAMIC SANTIVERI védjegy rendelkezik saját általános megkülönböztetőképességgel, ami lehetővé teszi, hogy mindkét védjegy az összetéveszthetőség veszélye nélkül létezzen egymás mellett a piacon. Ezt a kockázatot észszerű és logikus szempontból kellett elemezni, figyelembe véve a közönség átlagos ismeretszintjét.

Ezért elutasította a Laboratorios fellebbezését, és megerősítette a DYNAMIC SANTIVERI védjegy engedélyezését, minthogy a két védjegy között elegendő megnevezési és alkalmazhatósági különbség állt fenn ahhoz, hogy az általános fogyasztó számára ne álljon fenn az összetévesztés veszélye.

A felperest kötelezték a jogi költségek viselésére. A döntés jogerős.

A Szellemi Tulajdon Világszervezete

2021. március 3-án az *Asia Nikkel* a Szellemi Tulajdon Világszervezete (WIPO) által létrehozott rangsor alapján beszámolt a nemzetközi szabadalmi bejelentések (PCT-bejelentések) 2020. évi országranglistájáról. A WIPO Kínát első helyre rangsorolta a nemzetközi szaba-

dalmi bejelentések terén. A kínai vállalatok összesen 68 720 PCT-bejelentést nyújtottak be 2020-ban, ami 16%-kal több, mint 2019-ben.

A második hely ismét az Egyesült Államoknak jutott, amelynek vállalatai 59 230 PCT-bejelentést nyújtottak be; ez 3%-os növekedést jelent 2019-hez képest.

Japán ismét a harmadik helyen végzett 50 520 bejelentéssel, bár ez 4%-os csökkenésnek felel meg az előző évhez képest. Egy sajtótájékoztatón a WIPO főigazgatója, *Daren Tang* kijelentette: „Ez nem olyan, mintha a bejelentések a világ hagyományos részein, így az Egyesült Államokban vagy Európában csökkentek volna, csupán az arány, a gyorsulás vált sokkal erősebbé Ázsiában."

Az Asia Nikkei szerint Ázsia vált a technológiai innováció központjává. A kínai és a koreai kormány egyaránt létrehozott programokat korszerűsítésre, aminek következtében a nemzetközi szabadalmi bejelentések száma emelkedett. Szingapúr és Szaúd-Arábia is lendületet kapott.

Összességében a nemzetközi szabadalmi bejelentések száma 2020-ban 4%-kal emelkedett, és elérte a 275 900-at, minden idők csúcsát. A globális védjegybejelentések száma azonban valamelyest csökkent 63 800-ra. Ez valószínűleg azt a tényt is tükrözi, hogy a világjárvány miatt az egyébként védjegyoltalom alatt álló áruk és szolgáltatások kibocsátása lassult. Ugyanakkor a szabadalmi bejelentések esetében a társadalmi távolságtartási szükséglet felgyorsította a virtuális és megnövelt valóság és más audiovizuális technológiák műszaki fejlesztéseit.

Tajvan

Az alábbiakban egy tajvani bírósági döntést ismertetünk arról, hogyan határozható meg egy szabadalombitorlásról annak szándékos vagy gondatlan eredete.

A tajvani szabadalmi törvény 96. cikkének (2) bekezdése szerint egy szabadalmas kártérítést követelhet a szabadalom szándékos vagy gondatlanságból eredő megsértése esetén. A szabadalmi törvény 120. cikke szerint a 96. cikk (2) bekezdése értelemszerűen alkalmazandó a használatiminta-szabadalmakra. A Szellemitulajdon-jogi Bíróság 2021. február 22-én polgári ügyben hozott ítéletet, amely egyértelműen meghatározza, hogyan kell eldönteni, hogy a szabadalombitorlás szándékos, vagy pedig gondatlanságból ered. A bírósági ítélet szerint a bitorlás nem szándékos, hanem gondatlanságból eredő volt.

a) Tények

A használatimintaszabadalom-tulajdonos felperes azt állította, hogy az alperes:

- felelős a felperes használatiminta-szabadalmának bitorlásával okozott károkért; és
- a felperessel együtt részt vett egy kiállításon, ahol tudomást szerzett a szabadalmaztatott termékekről, vagyis a bitorlás szándékos volt.

b) Döntés

A bíróság döntésében elfogadta a felperes állítását, és megállapította, hogy az alperes szándékosan sértette meg a szabadalmat. A bíróság ítélete arra vonatkozóan, hogy hogyan kell meghatározni, vajon az alperes szabadalombitorlása szándékos volt-e vagy gondatlanságból eredt, a következő logikán alapult.

A „szándékosság" lehet:

- „közvetlen", amikor az elkövető tudatosan és szándékosan idézi elő a szabadalombitorlásnak minősülő körülményeket; vagy
- „közvetett", amikor az elkövető előre látja a szabadalombitorlás bekövetkeztét, és az ilyen jogsértés nem az elkövető akarata ellenére történik.

A „gondatlanság" lehet nem szándékos, mégpedig:

- „nem tudatos gondatlanság", amikor az elkövető nem gyakorolja azt a gondossági kötelezettséget, amelyet az adott körülmények között kellett volna és lehetett volna gyakorolnia; vagy
- „tudatos gondatlanság", amikor az elkövető előre látja, hogy a szabadalombitorlás bekövetkezhet, de szilárdan hiszi, hogy nem fog bekövetkezni.

Szabadalombitorlási ügyekben a gondosság mértéke a szabadalom tulajdonosával azonos kereskedelmi vagy üzleti tevékenységet folytató gyártó vagy versenytárs esetében eltérő lesz egy egyszerű kiskereskedő vagy alkalmi eladó esetétől a tekintetben, hogy előre látható-e vagy elkerülhető-e a kár bekövetkezése. Annak megállapításához, hogy az elkövető megsértette-e gondossági kötelezettségét, az eset tényállását kell figyelembe venni, ideértve a következőket:

- az üzleti tételek nagyságrendje és az egyes felek árbevétele;
- a jogsértés konkrét tartalma; és
- a felek között volt-e bármilyen kapcsolat.

Mivel a szabadalmak lajstromozást és közzétételt igényelnek, az ilyen információkat bármelyik fél megszerezheti. Ezért a termékek gyártása és értékesítése során a felek könnyen ellenőrizhetik a szabadalombitorlás elkerülését.

Ebben az ügyben az alperes egy eredeti formatervezési mintákat kialakító vállalkozó volt, aki érdeklődött a felperes formatervezésiminta-igényei iránt, amikor együtt vettek részt a kiállításon. Továbbá a felperes bizonyította, hogy a saját és az alperes standja közel volt egymáshoz, és a kiállítási fotókon egyértelműen látszott, hogy a felperes termékei a vitatott szabadalmat használják. Ezért a szabadalom valamennyi műszaki jellemzője kiderült, és az alperes számára könnyen ismertté vált. A Szellemi Tulajdoni Bíróság úgy ítélte meg, hogy ez elegendő volt ahhoz, hogy elfogadja a felperes azon állítását, miszerint az alperes szándékosan bitorolta a vitatott szabadalmat.

VÁLOGATÁS A SZERZŐI JOGI SZAKÉRTŐ TESTÜLET SZAKVÉLEMÉNYEIBŐL

HANGFELVÉTELEK JOGOSULATLAN FELHASZNÁLÁSA

SZJSZT- 24/2016

A megkereső bíróság által feltett kérdések

1. *Állapítsa meg – különösen a MAHASZ és az Artisjus nyilatkozatában foglaltak figyelembevételével – hogy a vádiratban és a vádmódosításban foglalt cselekmény vonatkozásában kiket és milyen szerzői jogok illetnek meg, továbbá a vádlott magatartása milyen jogsértéseket valósított meg! A vádlott azon cselekménye, hogy a zeneszámokat összemixelte, valamint az így készült mixek ritmusát megváltoztatta, a zeneszámok felhasználásának minősül-e?*
2. *A szakértő egyéb észrevételei.*

I. A tényállás rövid összefoglalása

I. A vádiratban és a vádmódosításban az alábbi cselekmények kerültek felsorolásra.

I.1. A vádlott 2009. március 18. napjától üzemeltette a weboldalt, amelyen szerzői oltalom alatt álló zeneművekből saját maga által készített mixeket kínált eladásra 1500–3500 Ft-ig terjedő összegért, olyan módon, hogy az általa elkészített mixeket CD-re kiírta, majd azt postai utánvéttel megküldte vagy személyesen átadta a megrendelőnek. A vádirat szerint a vádlott a 2009. március 18. napjától 2012. szeptember 12. napjáig terjedő időszakban minimum 1914 esetben értékesített mixeket a fenti módon, ezzel a vádirat szerint 8 427 043 Ft haszonra tett szert.

A vádmódosítás szerint a vádlott az általa elkészített mixek terjesztésére és többszörözésére az ARTISJUS Magyar Szerzői Jogvédő Iroda Egyesület sértettől mint közös jogkezelő szervezettől engedéllyel nem rendelkezett, az után nem fizette meg az ARTISJUS sértettnek járó jogdíjat, ezáltal a vádlott az általa értékesített összesen 1914 darab CD-lemez többszörözésével és terjesztésével az ARTISJUS Magyar Szerzői Jogvédő Iroda Egyesület sértettnek összesen bruttó 406 534 Ft vagyoni hátrányt okozott, ami nem térült meg.

I.2. A vádirat szerint a vádlott az eladásra kínált mixeket a lakásán tárolt 1574 db másolt CD-lemezből készítette, melyeken összesen 30 188 db zeneszám volt, ez 1510 zenei albumnak felel meg. Továbbá, a vádirat szerint a vádlott tulajdonában álló asztali számí-

tógépen és laptopon az általa eladásra kínált mixek alapjául szolgáló, összesen 9926 db zeneszám volt található.

A vádirat szerint a vádlott nem fizette meg a fenti zenei alkotások felhasználása után járó jogdíjakat, valamint a zeneművek felhasználására engedéllyel nem rendelkezett, és ezáltal a MAHASZ-nak mint közös jogkezelő szervezetnek összesen 7 942 654 Ft vagyoni hátránya keletkezett.

I.3. A vádmódosítás szerint az I. vádpont kiegészítésre került oly módon, hogy a vádlott a weboldalon eladásra kínált 92 db mixet, amelyek időtartama (a karácsonyi mix kivételével) elérte az egy órát. A vádlottól az előre elkészített mixek megrendelésén túlmenően volt lehetőség saját összeállítású, egyéni mixek megrendelésére is.

II. A vádirat szerint a vádlott gyári szám nélküli számítógépén és a laptopján 2012. szeptember 12. napján szerzői jogi védelem alatt álló szoftverek – így Microsoft XP Professional 2002-es verzió, Microsoft Office 2003, NÉRÓ09 – voltak megtalálhatóak, melyek után a vádlott szerzői jogdíjat nem fizetett, így azok illegális másolatoknak minősülnek. A vádirat szerint a kft. I.-nek mint jogtulajdonosnak 198 000 Ft, a kft. II.-nek mint jogtulajdonosnak 28 000 Ft vagyoni hátrányt okozott.

A fentiek alapján, a fenti pontokkal összhangban az eljáró tanács a vádiratban foglalt cselekményeket az alábbiak szerint tárgyalja:

I.1. A legalább 1914 darab CD eladása, valamint 92, mixeket tartalmazó CD eladásra kínálása.

I.2. A lefoglalt CD-ken és számítógépen, laptopon található zeneszámok kérdése.

I.3. A weboldalon zeneszámok részleteinek lehívásra hozzáférhetővé tétele.

I.4. Az I.1 és I.3 pontokhoz kapcsolódóan az átdolgozás jogának lehetséges sérelme.

II. Az illegális szoftver kérdése.

A tényállás részeként megjegyzi az eljáró tanács, hogy a fenti I.2. pont kapcsán a vádlott kifejtette, hogy „két különböző dologról beszélünk. Van a magángyűjtemény, és van, amit eladásra kínáltam." Továbbá szintén a tényállás részeként idézi az eljáró tanács a vádlott nyomozati szakban tett írásbeli vallomását: „Kérem a T. Hatóságot, hogy a lakásomon történt házkutatás során lefoglalt számítógépeket, az 1200 db számozott CD-lemezt és a minidiszkgyűjteményemet szíveskedjenek részemre kiadni, tekintettel arra, hogy azok az én magántulajdonom, és a zenei magángyűjteményem részét képezik, azokat a fenti tevékenységhez nem használtam, a zenei hordozók magánfelhasználás céljából készültek, és a szerzői jogdíjak minden esetben rendezve lettek."

II. A vonatkozó jogszabályok

Elöljáróban az eljáró tanács utal a Szerzői Jogi Szakértő Testület szervezetéről és működéséről szóló 156/1999. (XI.3.) Korm. rendelet alábbi bekezdésére:

„8. § (1) A Szakértő Testület nevében az eljáró tanács a feltett kérdések és a benyújtott iratok alapján alakítja ki a szakértői véleményt, a tények megállapítására nem végez külön bizonyítást, nem tart helyszíni szemlét és nem idézhető. Szükség esetén azonban további adatok szolgáltatását kérheti a megkereső bíróságtól vagy hatóságtól, illetve a megbízótól."

A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (a továbbiakban: Szjt.) releváns jogszabályhelyei és a Szerzői Jogi Szakértő Testület (SZJSZT) korábbi gyakorlata az alábbiak szerint összegezhetők.

„1. § (1) Ez a törvény védi az irodalmi, tudományos és művészeti alkotásokat.

(2) Szerzői jogi védelem alá tartozik – függetlenül attól, hogy e törvény megnevezi-e – az irodalom, a tudomány és a művészet minden alkotása. Ilyen alkotásnak minősül különösen:

…

e) a zenemű, szöveggel vagy anélkül,…

…

(3) A szerzői jogi védelem az alkotást a szerző szellemi tevékenységéből fakadó egyéni, eredeti jellege alapján illeti meg. A védelem nem függ mennyiségi, minőségi, esztétikai jellemzőktől vagy az alkotás színvonalára vonatkozó értékítélettől."

„4. § (1) A szerzői jog azt illeti, aki a művet megalkotta (szerző)."

A fenti rendelkezések alapján megállapítható, hogy az egyéni-eredeti zenemű szerzői jogi oltalomban részesül, amelynek szerzője, szerzői a zeneszerző, valamint a szövegíró.

„A vagyoni jogokra vonatkozó általános szabályok

16. § (1) A szerzői jogi védelem alapján a szerzőnek kizárólagos joga van a mű egészének vagy valamely azonosítható részének anyagi formában és nem anyagi formában történő bármilyen felhasználására és minden egyes felhasználás engedélyezésére. E törvény eltérő rendelkezése hiányában a felhasználásra engedély felhasználási szerződéssel szerezhető.

….

(4) Ha e törvény másképp nem rendelkezik, a szerzőt a mű felhasználására adott engedély fejében díjazás illeti meg, amelynek – eltérő megállapodás hiányában – a felhasználáshoz kapcsolódó bevétellel kell arányban állnia. A díjazásról a jogosult csak kifejezett nyilatkozattal mondhat le. Ha a törvény a felhasználási szerződés érvényes-

ségét megszabott alakhoz köti, a díjazásról való lemondás is csak a megszabott alakban érvényes.

(5) A törvényben meghatározott esetekben a szerzőt a mű felhasználásáért megfelelő díjazás illeti meg anélkül, hogy a felhasználás engedélyezésére kizárólagos joga volna. A törvény kizárhatja az ilyen díjazásról való lemondás jogát; a szerző ilyen rendelkezés hiányában is csak kifejezett nyilatkozattal mondhat le a díjazásról.

(6) Jogosulatlan a felhasználás különösen akkor, ha arra törvény vagy az arra jogosult szerződéssel engedélyt nem ad, vagy ha a felhasználó jogosultságának határait túllépve használja fel a művet.

….

17. § A mű felhasználásának minősül különösen:

a) a többszörözés (18. § és 19. §),

b) a terjesztés (23. §),

…

d) a nyilvánossághoz közvetítés sugárzással vagy másként (26. § és 27. §),

…

f) az átdolgozás (29. §)…"

„A többszörözés joga

18. § (1) A szerző kizárólagos joga, hogy a művét többszörözze, és hogy erre másnak engedélyt adjon. Többszörözés:

a) a mű anyagi hordozón való – közvetlen vagy közvetett – rögzítése, bármilyen módon, akár véglegesen, akár időlegesen, valamint

b) egy vagy több másolat készítése a rögzítésről.

(2) A mű többszörözésének minősül különösen a nyomtatással megvalósuló mechanikai, filmes vagy mágneses rögzítés és másolatkészítés, a hang- vagy képfelvétel előállítása, a sugárzás vagy a vezeték útján a nyilvánossághoz történő közvetítés céljára való rögzítés, a mű tárolása digitális formában elektronikus eszközön, valamint a számítógépes hálózaton átvitt művek anyagi formában való előállítása. Az építészeti alkotások esetében többszörözés a tervben rögzített alkotás kivitelezése és utánépítése is.

19. § (1) A zeneszerzők és a szövegírók a már nyilvánosságra hozott nem színpadi zeneműveknek és zeneszövegeknek, valamint az ilyen színpadi zeneművekből vett részleteknek hangfelvételen való újabb többszörözésére és példányonkénti terjesztésére vonatkozó jogukat csak közös jogkezelő szervezetük útján érvényesíthetik, díjukról csak a felosztás időpontját követő hatállyal, a rájuk jutó összeg erejéig mondhatnak le. Az engedélyre és az ennek fejében fizetendő díjak mértékére vonatkozóan az irodalmi és a zenei művekkel kapcsolatos szerzői jogok közös kezelését végző szervezet köt szerződést a hangfelvétel-előállítóval.

(2) Az átdolgozási jogra és e jog gyakorlására az (1) bekezdésben foglalt rendelkezés nem alkalmazható.

20. § (1) A rádió- és a televízió-szervezetek műsorában sugárzott, a saját műsort vezeték útján a nyilvánossághoz közvetítők műsorába belefoglalt, valamint a kép- vagy hanghordozón forgalomba hozott művek szerzőit, előadóművészi teljesítmények előadóművészeit, továbbá filmek és hangfelvételek előállítóit műveik, előadóművészi teljesítményeik, illetve filmjeik és hangfelvételeik magáncélú másolására tekintettel megfelelő díjazás illeti meg.

(2) Az (1) bekezdésben említett díjat az irodalmi és a zenei művekkel kapcsolatos szerzői jogok közös kezelését végző szervezet állapítja meg a többi jogosult közös jogkezelő szervezeteivel egyetértésben. ….”

„A terjesztés joga

23. § (1) A szerző kizárólagos joga, hogy a művét terjessze, és hogy erre másnak engedélyt adjon. Terjesztésnek minősül a mű eredeti példányának vagy többszörözött példányainak a nyilvánosság számára történő hozzáférhetővé tétele forgalomba hozatallal vagy forgalomba hozatalra való felkínálással.

(2) A terjesztés magában foglalja különösen a műpéldány tulajdonjogának átruházását és a műpéldány bérbeadását, valamint a műpéldánynak az országba forgalomba hozatali céllal történő behozatalát. A terjesztés jogának megsértését jelenti a mű jogsértéssel előállott példányának kereskedelmi céllal történő birtoklása is, ha a birtokos tudja vagy neki az adott helyzetben általában elvárható gondosság mellett tudnia kellene, hogy a példány jogsértéssel állt elő.”

„A mű nyilvánossághoz való közvetítésének joga

26. § (8) A szerzőnek az is kizárólagos joga, hogy művét – másként, mint sugárzással vagy a (7) bekezdésben szabályozott módon – a nyilvánossághoz közvetítse, és hogy erre másnak engedélyt adjon. E joga kiterjed különösen arra az esetre, amikor a művet vezeték útján vagy bármely más eszközzel vagy módon úgy teszik a nyilvánosság számára hozzáférhetővé, hogy a nyilvánosság tagjai a hozzáférés helyét és idejét egyénileg választhatják meg.

27. § (3) A zeneszerzők és a szövegírók képviseletében – a zenedrámai művek vagy jeleneteik, illetve keresztmetszeteik kivételével – a már nyilvánosságra hozott nem színpadi zeneművek és zeneszövegek, valamint az ilyen színpadi zeneművekből vett részletek tekintetében a 26. §-ban szabályozott egyéb – az (1) és a (2) bekezdésben nem említett – felhasználások engedélyezésére és az ennek fejében fizetendő díjak mértékére vonatkozóan az irodalmi és a zenei művekkel kapcsolatos szerzői jogok közös kezelését végző szervezet köt szerződést a felhasználóval, kivéve, ha a szerző a 87. § (3) bekezdésében szabályozott nyilatkozatot tett.”

„A mű egységének védelme

„13. § A szerző személyhez fűződő jogát sérti művének mindenfajta eltorzítása, megcsonkítása vagy más olyan megváltoztatása vagy megcsorbítása, amely a szerző becsületére vagy hírnevére sérelmes."

„Az átdolgozás joga

29. § A szerző kizárólagos joga, hogy a művét átdolgozza, illetve hogy erre másnak engedélyt adjon. Átdolgozás a mű fordítása, színpadi, zenei feldolgozása, filmre való átdolgozása, a filmalkotás átdolgozása és a mű minden más olyan megváltoztatása is, amelynek eredményeképpen az eredeti műből származó más mű jön létre."

Az SZJSZT 18/2010 számú szakvéleményében részletesen foglalkozott a zenemű integritásának a sérelmével. A szakvéleményben az eljáró tanács különösen az alábbiakat fejtette ki:

„A szerzői jog egyik alapelve, hogy minden egyes felhasználás külön ítélendő meg. Ha például egy mű megváltoztatott formában többszörözésre kerül, az Szjt. 18. §-a szerinti többszörözés mindenképpen megvalósul. Emellett külön kérdés, hogy az Szjt. 29. §-a szerinti átdolgozásra is sor kerül-e. …

A mű integritásának sérelme

Szintén a szerzői jog alapelvének tekinthető, hogy a vagyoni jogok maradéktalan betartása nem mentesíti a felhasználót. Az Szjt. 13. § a műbe való meglehetősen durva beavatkozásokra vonatkozóan tartalmaz szabályozást.

…

A zeneművek előadásai szükségszerűen eltérnek egymástól, ahogy az előadó személyisége, stílusa megjelenik a mű eljátszása, eléneklése során. A komolyzenénél is természetes, hogy előadásonként eltérő tempóban, 'felfogásban' játsszák a műveket, de a populáris könnyűzene területén az előadásmód szabadsága hagyományosan még nagyobb fokban érvényesül.

Az eljáró tanács álláspontja szerint a szóban forgó esetben nem történt meg a szerző személyhez fűződő jogának megsértése, és átdolgozásról sem beszélhetünk. A zeneszerző és a szövegíró többszörözési jogi engedélyének megszerzése az Artisjus Magyar Szerzői Jogvédő Iroda Egyesület részére történő jogdíjfizetéssel megtörtént. Ezért álláspontunk szerint a szerzői jog megsértése nem állapítható meg. …

Átdolgozásról azért nincs szó a perbeli esetben, mert a megváltoztatások nem érik el azt az egyéni-eredeti jelleget, amely miatt azok a mű egészéhez való alkotó hozzájárulásnak lennének tekinthetők.

- A tempó változása a dal koncepcióját nem érinti, az egyes előadások között a könnyű- és komolyzene területén egyaránt tapasztalunk ennél jelentősebb különbségeket is a mindennapokban.
- A dalszövegben történt egyetlen módosítás ('...ahhoz, hogy számíthassak Rád...' helyett: '...ahhoz, hogy bízzak Benned már...') a mondanivalót egyáltalán nem érinti, a prozódiában és dallamvezetésben sem hoz érzékelhető változást.
- A hangszerelési változtatások a mű egészéhez nem jelentenek alkotó hozzájárulást.
- A legnagyobb változtatás a 8 ütemű instrumentális bevezető rész dallamának megváltoztatása. Itt az új dallam miatt az eljáró tanácsnak alaposabban meg kellett vizsgálnia az átdolgozási jog esetleges sérelmét. A vizsgálatnál az eljáró tanács azt vette alapul, hogy a bevezető rész mennyiben érinti a dal egészének összbenyomását, és mennyire szervesen kapcsolódik ahhoz. Álláspontunk szerint a bevezető rész mind az eredeti, mind az átdolgozott verzióban idegen a dal egészétől, nem kapcsolódik szervesen a mű többi részéhez, a dal egészére való befolyása emiatt is csekély. Ezért a bevezető rész ilyen mértékű átalakítása nem jelenti a mű egészének átdolgozását…"

A zeneművek esetében az ún. „remix" tekintetében az SZJSZT 20/2001 számú szakvéleményében többek között az alábbiakat fejtette ki:

„Az a megkeresésben feltett kérdés, hogy a 'remixdal készítésénél milyen mértékű az eredeti dal, dalok megváltoztatása, az a mű lényegét érinti-e adott esetben, vagy sem?', csak esetileg válaszolható meg: a remixjellegű beavatkozásnak a fentiekből következően nincs általános jelleggel meghatározható mértéke. Az eljáró tanács e kérdéssel kapcsolatban ezért ismételten rámutat arra, hogy a remixbeavatkozás jellege, mértéke és eredménye kizárólag a remixet készítő személy céljaitól, illetve a cél megvalósításához használt technikai eszközöktől függ. …

a) A megkeresés tárgyát képező remixalbum a fentebb ismertetett típusok közül a csekélyebb mértékű beavatkozást megvalósító remixek közé tartozik, ahol a változtatás az eredeti dalokhoz képest nem jelentős. A változtatások a következőkben összegezhetők.
   - *i)* Az albumon szereplő néhány dal esetében megfigyelhető szerkezeti módosítás, a dalok többsége azonban gyakorlatilag az eredetihez hasonló szerkezetben jelenik meg.
   - *ii)* Az eredeti énekhangot egyes helyeken új effektekkel (zengetéssel, illetve visszhangosítással) módosították, amelyektől azonban az eredeti hangkarakter nem változott.
   - *iii)* Ugyancsak történt néhány helyen tempóváltoztatás, ahol az eredeti tempót számítógépi beavatkozással megváltoztatták.
   - *iv)* Egyes helyeken hallható, hogy a remix során az eredeti énekhangot az énekestől származó olyan korábbi énekhangfelvételekkel cserélték ki, amelyeket az eredeti

hangfelvétel készítése során rögzítettek és eltároltak, annak végső változatában azonban valamilyen okból nem használtak fel.

v) Több helyen hallható a dalok újrahangszerelése, azaz olyan jellegű változtatás, hogy a kísérőszólamokat, ritmust, illetve harmóniát más hangszerek szólaltatják meg, mint az eredeti hangfelvételen. Ezzel együtt a kíséret ritmusképletei is megváltoznak.

vi) Egyes dalok hosszában érzékelhetők néhány másodpercnyi különbségek, de ezek a kompozíciók egészét, a dalok szerkezetét jelentősen nem változtatták meg.

b) A megkeresés tárgyát képező remixalbumon szereplő dalokról, azok zenei alapelemeit (a dallamot, a ritmust, a harmóniát, valamint a hangszín-kombinációkat, illetve a mindezek együttes hatásából kialakuló hangzást) figyelembe véve, összességében a következők állapíthatók meg. A remixalbumon egyértelműen megváltozott az eredeti dalok ritmusa és hangzása. Nagyobbrészt változatlan maradt ugyanakkor a dallam és annak szövege, továbbá – egy kivételtől eltekintve – a dalok harmóniája. Az eljáró tanács megállapítása szerint mindezek alapján a megkeresés tárgyát képező remixalbum zenei tartalma összességében csak csekély mértékben tér el a zenekar stílusvilágától, azaz nem szerepelnek rajta olyan zenei stíluselemek, amelyek gyökeresen idegenek lennének például a zenekar előző lemezén hallható zenei stílustól.

c) Az eljáró tanács álláspontja szerint a megkeresés tárgyát képező remixalbum esetében a változtatások mértékéről csak úgy lehet véleményt nyilvánítani, hogy annak során egyértelműen külön kell választani egyrészt a szerzői jogi, másrészt a művészi szempontokat.

i) Szerzői jogi szempontból az ismertetett változtatások összességükben egyértelműen elérik azt a mértéket, amelynek alapján a remixalbum az eredeti dalokhoz képest a mű lényegét érintő változtatásnak minősül. A változtatások egyenként és önmagukban kétségkívül nem jelentős mértékűek, de összeadódva – tehát figyelembe véve, hogy a változtatások az egyes daloknál a hangszerelést, a ritmust, a hangzást és kis mértékben a harmóniát és a szerkezetet is érintik – már a mű lényegét érintő változtatásnak minősülnek.

ii) Művészi szempontból az eljáró tanács nem lát megállapíthatónak lényegi változtatásokat, mert a remixalbum stilárisan lényegében a zenekar előző lemezén hallható zenei stílussal azonos körben maradt. Az eljáró tanács véleménye szakmai szempontból ennek inkább az ellenkezője, vagyis az, hogy a remixalbum nem nyújt elég változatosságot az eredetihez képest, nem nyújtja azt a fajta megújulást, frissítést, amely egyébként egy szakmai szempontból jól sikerült remixalbumtól elvárható lenne."

Továbbá, az SZJSZT 11/2001 számú szakvéleményében megállapította, hogy „Zs. P. V. a perbeli 15 zeneművet olyan, azok lényegét – tehát a zenemű alapelemeit, vagyis a dallamot,

a ritmust, a harmóniát, továbbá a hangszín-kombinációkat, valamint a mindezek együttes hatásából kialakuló hangzást – érintő módon változtatta meg, amely változtatások megalapozzák a megváltoztatott művek átdolgozásként való önálló szerzői jogi védelmét. …

Az ún. keverés ('mixelés') a hangfelvétel-előállítás során alkalmazott technikai műszaki eljárásokra épülő tevékenység, és mint ilyen, önmagában nem szerzői jogi fogalom. Ez a tevékenység ugyanis egyaránt magába foglalhat egyrészt szerzői jogi szempontból irreleváns, kizárólag technikai-műszaki jelentőséggel bíró folyamatokat (pl. az adott zeneművek integritását érintetlenül hagyó stúdiómunkálatokat), másrészt azonban alkotói (kreatív) megnyilvánulásokat is (pl. lényegi változtatással járó és ennek önálló, eredeti jellegére tekintettel az átdolgozás szintjét is elérő alkotótevékenységet). Szerzői jogi szempontból minősíteni ezért kizárólag az ún. keverés eredményét lehet, mégpedig arra és kizárólag arra tekintettel, hogy a keverésnek nevezett folyamat az adott, egyedi esetben *a)* járt-e egyáltalán szerzői jogilag releváns, értékelhető eredménnyel vagy sem; *b)* ha igen, akkor ezt az eredményt az eredeti zeneművel összevetve, – új, önálló, egyéni, eredeti jelleggel bíró alkotás jött-e létre vagy sem; – ha új, önálló, egyéni, eredeti jelleggel bíró alkotás nem jött létre, akkor a folyamat más, szerzői jogi szempontból releváns következménnyel járt-e vagy sem (pl. megsértette-e a szerzőnek a mű egységét védő személyhez fűződő jogát vagy sem, stb.)"

„A védelmi idő

31. § (1) A szerzői jogok a szerző életében és halálától számított hetven éven át részesülnek védelemben.

(2) A hetvenéves védelmi időt a szerző halálát követő év első napjától, közös művek esetében az utoljára elhunyt szerzőtárs halálát követő év első napjától kell számítani.

(3) Ha a szerző személye nem állapítható meg, a védelmi idő a mű első nyilvánosságra hozatalát követő év első napjától számított hetven év. Ha azonban ez alatt az idő alatt a szerző jelentkezik, a védelmi időt a (2) bekezdés szerint kell számítani.

(4) Több részben nyilvánosságra hozott mű esetében az első nyilvánosságra hozatal évét részenként kell számítani.

(5) Az együttesen létrehozott mű védelmi ideje a mű első nyilvánosságra hozatalát követő év első napjától számított hetven év."

A fentieket összegezve tehát megállapítható, hogy a szerzőnek a védelmi időn belül kizárólagos joga minden anyagi és nem anyagi formában történő felhasználást engedélyezni.

A jelen esetben relevánsnak tűnő felhasználási módok a többszörözés, a terjesztés, a lehívásra hozzáférhetővé tétel, valamint az átdolgozás.

A szerzői vagyoni jogok sajátos csoportját képezik bizonyos tömeges felhasználási esetek, amelyeket az Szjt. 16. § (5) szabályoz a következők szerint: „a törvényben meghatározott esetekben a szerzőt a mű felhasználásáért megfelelő díjazás illeti meg anélkül, hogy a felhasználás engedélyezésére kizárólagos joga volna." Ezekben az esetekben a szerző fősza-

bályként fennálló kizárólagos engedélyezési joga [Szjt. 16. § (1) bekezdés] engedélyezési jog nélküli díjigénybe fordul át. Ezekben az esetekben a méltányos díjigényeket szükségszerűen csak kötelező közös jogkezelés útján lehet érvényesíteni.

A nyomozati iratokból az eljáró tanács benyomása szerint nem színpadi zeneművek és zeneszövegek, illetve nem színpadra szánt zenedrámai művek vagy jeleneteik, illetve keresztmetszeteik érintettek a vád tárgyává tett cselekmények tekintetében, ezekre ugyanis a közös jogkezelés nem terjed ki.

A fentiek alapján

(i) kötelező közös jogkezelésbe tartozik a nem dramatikus zeneművek hangfelvételen való rögzítése, többszörözése és példányonkénti terjesztésének engedélyezési joga (Szjt. 19. §), valamint

(ii) az Szjt. által előírt, de a jogosult kilépését megengedő közös jogkezelésbe tartozik a már nyilvánosságra hozott zeneművek lehívásra hozzáférhetővé tétele nem dramatikus zeneművek esetén (Szjt. 27. §).

Az engedélyezésre mindkét fenti esetben az ARTISJUS jogosult, a vonatkozó jogdíjközlemény a

– fenti *(i)* esetben „Az ARTISJUS Magyar Szerzői Jogvédő Iroda Egyesület közleménye a hangfelvételen többszörözött, illetve filmalkotásokba foglalt, videón vagy DVD-n többszörözött zeneművekre megállapított mechanikai jogdíjakról (M)", míg a
– fenti *(ii)* esetben „Az ARTISJUS Magyar Szerzői Jogvédő Iroda Egyesület közleménye zeneművek nyilvánosság számára egyedi lehívásra (on demand) hozzáférhetővé tétele fejében fizetendő szerzői jogdíjakról, valamint a felhasználás engedélyezésének egyéb feltételeiről (I)".

Megjegyzendő, hogy a szerzőket a hanghordozón terjesztett művek magáncélú másolására tekintettel megilleti a szintén közös jogkezelés körébe tartozó, ún. üreskazetta-jogdíj (Szjt. 20. §). A kereskedelemben legálisan kapható hordozók tartalmazzák az üreskazetta-jogdíjat, de ezek megvásárlása nem mentesít az egyes felhasználások jogosítása és a díjfizetés alól. Mindazonáltal, a vádiratnak nem képezi tárgyát üreskazetta-jogdíj megfizetésének elmaradása.

„A SZABAD FELHASZNÁLÁS ÉS A SZERZŐI JOG MÁS KORLÁTJAI
Általános szabályok

33. § (1) A szabad felhasználás körében a felhasználás díjtalan, és ahhoz a szerző engedélye nem szükséges. Csak a nyilvánosságra hozott művek használhatók fel szabadon e törvény rendelkezéseinek megfelelően.

(2) A felhasználás a szabad felhasználásra vonatkozó rendelkezések alapján is csak annyiban megengedett, illetve díjtalan, amennyiben nem sérelmes a mű rendes felhasználására és indokolatlanul nem károsítja a szerző jogos érdekeit, továbbá ameny-

nyiben megfelel a tisztesség követelményeinek és nem irányul a szabad felhasználás rendeltetésével össze nem férő célra.

(3) A szabad felhasználásra vonatkozó rendelkezéseket nem lehet kiterjesztően értelmezni.

35. § (1) Természetes személy magáncélra a műről másolatot készíthet, ha az jövedelemszerzés vagy jövedelemfokozás célját közvetve sem szolgálja. …

(3) Nem minősül szabad felhasználásnak – függetlenül attól, hogy magáncélra történik-e –, ha a műről más személlyel készíttetnek másolatot számítógépen, illetve elektronikus adathordozóra."

A vádlott ezirányú előadására tekintettel az eljáró tanács vizsgálta a magáncélú másolást mint szabad felhasználást is. E tekintetben az eljáró tanács az alábbiakat emeli ki.

Elsőként, a magáncélú másolás akkor minősül szabad felhasználásnak, amennyiben az jövedelemszerzés vagy jövedelemfokozás célját közvetve sem szolgálja. Ekkor is fenn kell azonban, hogy álljanak az Szjt. 33. § (2) bekezdésben foglalt feltételek.

Másodikként, az SZJSZT 17/2006. számú szakértői véleménye szerint a jogsértő forrásból készült magáncélú másolás nem felel meg a szabad felhasználás általános feltételeinek [Szjt. 33. § (2) bekezdés].

Harmadikként, nem minősül szabad felhasználásnak – függetlenül attól, hogy magáncélra történik-e –, ha a műről más személlyel készíttetnek másolatot számítógépen, illetve elektronikus adathordozóra.

„*A SZERZŐI JOGGAL SZOMSZÉDOS JOGOK VÉDELME*

Az előadóművészek védelme

73. § (1) Ha a törvény eltérően nem rendelkezik, az előadóművész hozzájárulása szükséges ahhoz, hogy

a) rögzítetlen előadását rögzítsék;

b) rögzítetlen előadását sugározzák vagy más módon a nyilvánossághoz közvetítsék, kivéve, ha az előadás, amelyet sugároznak vagy más módon a nyilvánossághoz közvetítenek, már maga is sugárzott előadás;

c) rögzített előadását többszörözzék;

d) rögzített előadását terjesszék;

e) rögzített előadását vezeték útján vagy bármely más eszközzel vagy módon úgy tegyék a nyilvánosság számára hozzáférhetővé, hogy a nyilvánosság tagjai a hozzáférés helyét és idejét egyénileg választhassák meg.

74. § (1) Az előadóművészt a 73. § (1) bekezdésében említett felhasználásokért – ha e törvény másként nem rendelkezik – díjazás illeti meg.

(2) Az előadás sugárzás vagy a nyilvánossághoz történő átvitel céljára készült rögzítésének [26. § (6) bek.] díjazására és a 73. § (1) bekezdésének e) pontjában meghatá-

rozott jog gyakorlására a 27. § (3) bekezdésének rendelkezéseit az előadóművészek, illetve közös jogkezelő szervezetük esetében is megfelelően alkalmazni kell.

A hangfelvételek előállítóinak védelme

76. § (1) Ha a törvény eltérően nem rendelkezik, a hangfelvétel előállítójának hozzájárulása szükséges ahhoz, hogy a hangfelvételt

a) többszörözzék;

b) terjesszék;

c) vezeték útján vagy bármely más eszközzel vagy módon úgy tegyék a nyilvánosság számára hozzáférhetővé, hogy a nyilvánosság tagjai a hozzáférés helyét és idejét egyénileg választhassák meg.

(2) A hangfelvétel előállítóját az (1) bekezdésben említett felhasználásokért – ha a törvény másképp nem rendelkezik – díjazás illeti meg.

77. § (1) Kereskedelmi célból kiadott hangfelvételnek vagy arról készült másolatnak a sugárzásáért és bármilyen más módon történő nyilvánossághoz közvetítéséért a szerzői jogi védelem alatt álló művek felhasználásáért fizetendő díjon felül a felhasználónak további díjat kell fizetnie, amely – a jogosultak közötti eltérő megállapodás hiányában – fele-fele arányban illeti meg a hangfelvétel előállítóját és az előadóművészt.

(2) Az (1) bekezdésben foglalt rendelkezés alkalmazásakor a hangfelvételt kereskedelmi célból kiadottnak kell tekinteni, ha azt a 73. § (1) bekezdésének e) pontjában és a 76. § (1) bekezdésének c)pontjában szabályozott módon teszik hozzáférhetővé a nyilvánosság számára. Az (1) bekezdésben és a 73. § (1) bekezdésének b) pontjában foglalt rendelkezés alkalmazásában nyilvánossághoz való közvetítésnek kell tekinteni a 28. § (2) bekezdésében szabályozott felhasználást is. Az (1) bekezdésben foglalt rendelkezés alkalmazásában továbbá nyilvánossághoz való közvetítésnek kell tekinteni a hangfelvétel jelenlévők számára történő hozzáférhetővé tételét [24. § (2) bek. b) pont] is.

(3) A jogosultak díjigényüket közös jogkezelő szervezeteik útján érvényesíthetik, díjukról csak a felosztás időpontját követő hatállyal, a rájuk jutó összeg erejéig mondhatnak le."

„A szerzői jog és a szomszédos jogok viszonya

83. § (1) Az e fejezetben szabályozott jogok védelme nem befolyásolhatja az irodalmi, tudományos és művészeti alkotásokon fennálló szerzői jogok védelmét.

(2) Nincs szükség a szomszédos jogi jogosult hozzájárulására azokban az esetekben, amelyekben a törvény a szerzői jogi védelem alatt álló alkotás felhasználásához sem kívánja meg a szerző hozzájárulását. Ha e törvény szerint a szomszédos jogi jogosultnak a felhasználásért díjazás jár, a 16. § (4) és (5) bekezdésének első mondatában a díjazás arányos mértékére vonatkozó rendelkezést a szomszédos jogi jogosultak esetében is alkalmazni kell.

A védelmi idő

84. § (1) Az e fejezetben szabályozott jogok a következő időtartamokban részesülnek védelemben:

a) a hangfelvételek és az azokban rögzített előadások a hangfelvétel első forgalomba hozatalát követő év első napjától számított ötven évig, illetve a hangfelvétel elkészítését követő év első napjától számított ötven évig, ha ezalatt nem hozták forgalomba a hangfelvételt;

b) a nem rögzített előadások az előadás megtartását követő év első napjától számított ötven évig;…"

A fentieket összegezve, a szerzői jogi jogosultak mellett a szerzői jog védi az ún. szomszédos jogi jogosultakat, beleértve az előadóművészeket, valamint a hangfelvétel-előállítókat.

A védelmi időn belül az előadás, illetve hangfelvétel rögzítéséhez, többszörözéséhez, terjesztéséhez, valamint lehívásra hozzáférhetővé tételéhez az előadóművész, illetve a hangfelvétel-előállító engedélye szükséges.

Az előadóművészek és hangfelvétel-előállítók ezen vagyoni jogai a szerzői jogosult engedélye, illetve díjigénye mellett állnak fenn. Más szóval, a szerzői jogok függetlenek a szomszédos jogoktól, azzal, hogy ugyanazon magatartás egyszerre több jogot is sérthet.

Kilépést megengedő előírt közös jogkezelésbe tartozik előadóművészeknél a rögzített előadás lehívásra történő hozzáférhetővé tételének joga [Szjt. 74. § (2) bekezdés]. A közös jogkezelő ezen előadóművészek esetében az EJI Előadóművészi Jogvédő Iroda. A releváns jogdíjközlemény „Az Előadóművészi Jogvédő Iroda Egyesület (EJI) díjszabása a rögzített előadás nyilvánosság számára lehívásra történő hozzáférhetővé tétele engedélyezésének feltételeiről (INT)".

A kereskedelmi célból kiadott hangfelvételnek vagy arról készült másolatnak a sugárzásáért és bármilyen más módon történő nyilvánossághoz közvetítésére tekintettel fennálló díjigény szintén közös jogkezelésbe tartozik (Szjt. 77. §), kivéve a lehívásra hozzáférhetővé tételt. A lehívásra hozzáférhetővé tétel tehát hangfelvétel-előállítók esetében nem tartozik közös jogkezelésbe, hanem a jogosultaktól közvetlenül kell engedélyt kérni. A nem kereskedelmi forgalomba hozatal céljából, de nem is magáncélra történő többszörözéshez (zenegépben történő felhasználás, illetve lemezbemutató céljára történő felhasználás) a MAHASZ-tól lehet hozzájárulást szerezni. A releváns jogdíjközlemény „A Magyar Hangfelvétel-kiadók Szövetsége Közös Jogkezelő Egyesület (MAHASZ) díjszabása a hangfelvételek nem kereskedelmi forgalomba hozatal céljából történő többszörözéséért fizetendő hangfelvétel-előállítói jogdíjakról és e felhasználások egyéb feltételeiről."

Közös jogkezelésbe tartozó előadóművészi, valamint hangfelvétel-előállítói üreskazettadíjra lásd a szerzőknél írottakat.

A közös jogkezelésbe nem tartozó felhasználások tekintetében (többszörözés, terjesztés) engedély közvetlenül az előadóművészektől, valamint hangfelvétel-előállítóktól szerezhető, illetve a díjakat nekik kell közvetlenül megfizetni. Így például az előadóművészi teljesítmény és a hangfelvétel kereskedelmi forgalomba hozatal céljából történő többszörözésére és terjesztésére az engedélyt az előadóművésztől, valamint a hangfelvétel előállítójától lehet közvetlenül megszerezni. Kereskedelmi forgalomba hozatalnak minősül különösen a többszörözés nagy- vagy kiskereskedelmi boltokban, csomagküldő szolgálaton vagy interneten keresztül történő terjesztése, illetve nyilvánosság számára történő hozzáférhetővé tétele. Továbbá hangfelvétel-előállítók esetében a lehívásra hozzáférhetővé tételre az engedélyt közvetlenül a hangfelvétel-előállítóktól mint jogosultaktól kell megszerezni.

„88. § (1) A közös jogkezelő szervezetet a közös jogkezelés körébe tartozó vagyoni jogok gyakorlása és bíróság előtti érvényesítése során a szerzői vagy kapcsolódó jog jogosultjának kell tekinteni. Nem szükséges más jogosult perben állása ahhoz, hogy a közös jogkezelő szervezet az igényét bíróság előtt érvényesítse."

III. Az eljáró tanács szakvéleménye

A fenti jogi hátteret a szakértői vélemény elején ismertetett cselekményekre vetítve az eljáró tanács álláspontja szerint az alábbiak állapíthatóak meg a feltett kérdésekre válaszokként.

Ad I.1. A vádiratban foglalt első cselekmény, tehát a legalább 1914 darab CD eladása, valamint eladásra kínálása tekintetében az eljáró tanács álláspontja szerint az alábbiak állapíthatóak meg.

A cselekmény tekintetében a zeneszerzők és dalszövegírók (szerzők) többszörözési és terjesztési (műpéldányok, műpéldánymásolatok kereskedelmi forgalomban történő értékesítése) jogai sérültek. Erre utalt az ARTISJUS Jogi Főosztályának 2015. december 9-én írt levele is.

Mind a többszörözési, mind a terjesztési jog kötelező közös jogkezelésbe tartozik, a közös jogkezelő az ARTISJUS Magyar Szerzői Jogvédő Iroda Egyesület (M jogdíjközlemény). Ennek megfelelően az ARTISJUS-t a szerzői többszörözési és terjesztési jogok mint vagyoni jogok gyakorlása és bíróság előtti érvényesítése során a szerzői vagy kapcsolódó jog jogosultjának kell tekinteni.

Továbbá az eljáró tanács megítélése szerint az előadóművészek és a hangfelvétel-előállítók mint szomszédos jogi jogosultak többszörözési és terjesztési jogai is sérültek. Ezen vagyoni jogok gyakorlása ugyanakkor nem tartozik közös jogkezelésbe, tehát közvetlenül az előadóművészek, illetve hangfelvétel-előállítók a szomszédos jogi jogosultak, és az engedélyt az előadóművészektől, valamint hangfelvétel-előállítóktól kellett volna kérni, illetve az ő vagyoni jogaik sérültek.

Ezt megerősíti a 2016. július 1-én kelt MAHASZ-nyilatkozat, amely azt rögzítette, hogy a vádlott a legyártott CD-k vonatkozásában kereskedelmi célból többszörözte a hangfelvételeket, e tekintetben pedig azt nyilatkozta, hogy „a kereskedelmi célból legyártott CD-k után a többszörözésért járó díjazást közvetlenül a hangfelvétel-kiadók tudják érvényesíteni a vádlottal szemben, az nem tartozik a MAHASZ közös jogkezelési tevékenységei közé, vagyis a jelen eljárásban az egyes hangfelvétel-kiadók a károsultak, akik jogosultak polgári jogi igényt bejelenteni."

Végül, az átdolgozási jogok is sérülhettek, azonban erre a kérdésre az eljáró tanács külön pontban (I.4) válaszol.

Ad I.2. A vádiratban foglalt második cselekmény, tehát a lefoglalt CD-ken, diszkeken és számítógépen, laptopon található zeneszámok tekintetében az eljáró tanács álláspontja szerint az alábbiak állapíthatóak meg.

Az eljáró tanács álláspontja szerint a többszörözés joga sérült, amennyiben a többszörözés nem minősül a szabad felhasználás körébe eső magáncélú másolásnak.

Amint arra a MAHASZ-nyilatkozat (2016. július 1.) is rámutatott, „a számítógépen lévő hanganyag tekintetében, amennyiben az szabad felhasználás körében magáncélú másolásnak minősül az Szjt. 35. § (1) bek. alapján, úgy ezen utóbbi hanganyagok vonatozásában a jogsértés nem áll fenn."

Az Szjt. 35. § (1) bekezdése alapján a magáncélú másolás akkor minősül szabad felhasználásnak, amennyiben az jövedelemszerzés vagy jövedelemfokozás célját közvetve sem szolgálja. Szintén nem áll fenn a magáncélú másolás kivétele, amennyiben a szabad felhasználás általános feltételei [Szjt. 33. § (2) bekezdés] nem állnak fenn.

A vádirat szerint a vádlott az eladásra kínált mixeket a lakásán tárolt 1574 db másolt CD-lemezből készítette. Továbbá, a vádirat szerint a vádlott tulajdonában álló asztali számítógépen és laptopon az általa eladásra kínált mixek alapjául szolgáló, összesen 9926 db zeneszám volt található. A vádirat tehát a CD-lemezeket, számítógépet és laptopot a mixek készítésével kapcsolatban, illetve azok alapjaként határozta meg. Ezt a vádlott vallomásaiban vitatta.

A releváns tényállás megállapítása nem az eljáró tanács feladata. Amennyiben az eljáró bíróság azt állapítja meg, hogy a CD-lemezeken és a számítógépen, illetve laptopon található valamennyi zeneszám a vádlott által eladásra kínált CD-k alapjául szolgált, azok céljára használta őket a vádlott, úgy az eljáró tanács álláspontja szerint ez a jövedelemfokozás célját legalábbis közvetetten szolgálja, és ezért nem minősül szabad felhasználásnak. Az eljáró tanács nézete szerint a kérdés tényállásfüggő, és esetileg kell vizsgálni, valamint megállapítani, hogy a magáncélú másolás mint szabad felhasználás feltételei fennállnak-e. Így például komolyzenei zeneszámok esetében (amennyiben vannak ilyenek a lefoglalt CD-n, számítógépen, laptopon) elképzelhető, hogy azok nem szolgáltak az értékesített CD-ken található számok alapjául, és így valóban a vádlott magángyűjteményét képezték, illetve a magáncélú szabad felhasználás körébe esnek.

Továbbá vizsgálandó, hogy a kérdéses zeneszámok jogsértő forrásból készültek-e vagy sem. Amennyiben igen, úgy a magáncélú másolás nem felel meg a szabad felhasználás általános feltételeinek [Szjt. 33. § (2) bekezdés]. Nem minősül továbbá szabad felhasználásnak – függetlenül attól, hogy magáncélra történik-e –, ha a műről más személlyel készíttetnek másolatot számítógépen, illetve elektronikus adathordozóra.

Amennyiben nem állapítható meg a magáncélú másolás mint szabad felhasználás feltételének fennállása, úgy az eljáró tanács álláspontja szerint a többszörözés joga sérül, amelyre szerzők esetében az ARTISJUS-tól, előadóművészek esetében közvetlenül az előadóművészektől, valamint hangfelvétel-előállítók esetében közvetlenül a hangfelvétel-előállítóktól kellett volna engedélyt kérni, és nekik díjat fizetni.

A nem kereskedelmi forgalomba hozatal céljából, de nem is magáncélra történő többszörözéshez (zenegépben történő felhasználás, illetve lemezbemutató céljára történő felhasználás) a MAHASZ-tól lehet hozzájárulást szerezni, azonban a fentiekben kifejtettek alapján ez a jogdíjfizetés feltehetőleg nem releváns, hiszen a fentiek alapján a jelen tényállás mellett vagy kereskedelmi forgalomba hozatal céljára történő többszörözésről, vagy magáncélra történő többszörözésről beszélhetünk.

Jogszerű magáncélú másolás, tehát szabad felhasználás esetén is kell üreskazetta-jogdíjat fizetni, de ennek elmaradása nem volt a vádirat tárgya.

Ad I.3. A vádiratban foglalt harmadik pont, a weboldalon zeneszámok részleteinek lehívásra hozzáférhetővé tétele tekintetében az eljáró tanács az alábbiakat állapítja meg.

Elöljáróban megjegyzi az eljáró tanács, hogy a honlapon történt, forgalomba hozatalra való felkínálás a terjesztés jogát sérti a fenti I.1. pontban kifejtettek alapján.

Emellett azonban a lehívásra való hozzáférhetővé tételhez mint a nyilvánossághoz közvetítéshez fűződő jogok sérelme is megállapítható lehet, az eljárás iratai szerint ugyanis a honlapon a vádirat részét képező sérelmezett zeneszámok részleteibe bele lehetett hallgatni, amelyeket az alábbi tények igazolnak:

„A weboldalra történő belépést követően egy kezdőlap ugrik fel egy üzenettel (1. számú melléklet).

Az oldalon a mixekbe bele is lehet hallgatni. Amennyiben a felhasználó bele kíván hallgatni valamelyik fajta mixbe, abban az esetbe rákattint a meghallgatni kívánt mixre az oldal bal oldalán. A linket kiválasztva elnavigál egy második oldalra ahol már csak az aktuális mixre fajtára vonatozó információk vannak feltüntetve (2. számú melléklet). Az oldalon ki kell választani, hogy melyik mixválogatásba kíván az ember belehallgatni. Kiválasztva a mix-et az oldal tovább navigál egy harmadik oldalra, ahol az aktuális mix tracklist-je van. Kiválasztva egy zeneszámot az oldalon már el is indul a kiválasztott zeneszám vágott verziója.

A weboldal kezdőlapján tájékoztatják a felhasználókat, hogy az oldalon található mixek 1500,- Ft, 2000 Ft, illetve 3500,- Ft áron megvásárolhatóak." (2012. szeptember 12-i jegyzőkönyv a szemle, lefoglalás megtartásáról)

„Közeledik a karácsony, ezért felkerült az oldalra egy kb. 20-25 perces karácsonyi aerobic mix is.

Hallgass bele a linkre kattintva 'weboldal linkje'.

Ha tetszik, rendeld meg most…."

„Új Aerobic Mix került fel, és tölthető le az oldalról MIX

Hallgass bele, rendeld meg, fizesd ki, töltsd le, használd"

(a szakértői vélemény 8. oldalán idézett netes levelezések)

„Megtekintettem az oldalt [weboldal linkje], ahol bele lehetett hallgatni a számokba." (2013. február 6-i 2. sz. tanúvallomás)

„A talált oldalon [weboldal linkje] belehallgattam a választékba, majd rendeltem emlékezetem szerint 3 darab lemezt." (2013. február 6-i 3. sz. tanúvallomás)

Az Szjt. fent idézett rendelkezései szerint a honlapon lehívásra hozzáférhetővé tétel szerzők és előadóművészek esetében kilépést engedő előírt közös jogkezelésbe tartozik. Az engedélyezésre a szerzők esetében az ARTISJUS, az előadóművészek esetében az EJI jogosult, így a közös jogkezelők tekinthetők a vagyoni jogok jogosultjainak, a felhasználási díjakat a részükre kell megfizetni. Végül, hangfelvétel-előállítók esetében a lehívásra hozzáférhetővé tételre az engedélyt közvetlenül a hangfelvétel-előállítóktól mint jogosultaktól kell megszerezni.

Az átdolgozás joga is sérülhet, de erre az eljáró tanács külön, a lenti I.4 pontban tér ki.

Ad I.4. A kirendelő bíróság az eljáró tanács feladatává tette azon kérdés megválaszolását, hogy

„[a] vádlott azon cselekménye, hogy a zeneszámokat összemixelte, valamint az így készült mixek ritmusát megváltoztatta, a zeneszámok felhasználásának minősül-e?"

Az eljáró tanács megítélése szerint a zeneszámok összemixelése, a mixek ritmusának megváltoztatása mindenképpen felhasználásnak minősül. Mindössze annyi a kérdés, hogy csak a többszörözési és terjesztési jogok [Szjt. 17. § *a)* és *b)* pont] vagy emellett az átdolgozáshoz fűződő vagyoni jogok [Szjt. 17. § f) pont] is sérült-e.

A vádlott 2013. november 27-én kelt vallomása szerint:

„A zenéket egy stúdiómunka során tettem alkalmassá arra, hogy az edzők használni tudják munkájuk során. Végeztem rajtuk vágást (ritmikai kiegészítéseket és szűkítéseket), kialakítva ezáltal a folyamatos 4×8 ütemű ritmikát, összekevertem őket egymással, így lett belőlük mix, és végül tempóra igazítottam őket, sebességüket az adott igényhez beállítva (BPM)."

A fentiekben kifejtettek szerint amennyiben a mixelés révén az eredeti művekhez képest egyéni-eredeti változtatás történik, úgy az eredeti mű szerzőjének az átdolgozáshoz fűződő joga sérül. Az Szjt. 17. § *f)* pontja szerint az átdolgozás felhasználásnak minősül, így az engedély nélküli átdolgozás sérti a jogosult vagyoni jogait. Amennyiben az eredeti műhöz képest egyéni-eredeti vonást nem jelentő változtatásra kerül sor, úgy alapvetően csak a többszörözés joga sérül.

Az eljáró tanács álláspontja szerint csak eseti jelleggel lehetséges annak eldöntése, hogy a változtatások elérik-e az átdolgozás szintjét.

Mindazonáltal az eljáró tanács megjegyzi, hogy a már említett SZJSZT-18/2010 szakvélemény rögzítette az alábbiakat: „Átdolgozásról azért nincs szó a perbeli esetben, mert a megváltoztatások nem érik el azt az egyéni-eredeti jelleget, amely miatt azok a mű egészéhez való alkotó hozzájárulásnak lennének tekinthetők. A tempóváltozás a dal koncepcióját nem érinti, az egyes előadások között a könnyű- és komolyzene területén egyaránt tapasztalunk ennél jelentősebb különbségeket is a mindennapokban."

Következésképpen és általánosságban az eljáró tanács álláspontja szerint önmagában a tempó, ritmus megváltozása nem minősül olyan egyéni-eredeti változásnak, amely az eredeti zeneművek átdolgozását jelentené.

A kérdés jelentősége abban áll, hogy az átdolgozásra a szerzőktől kell engedélyt kérni, és közvetlenül nekik díjat fizetni, átdolgozást a közös jogkezelők nem engedélyeznek. Következésképpen, amennyiben a vádlott cselekménye átdolgozásnak minősül, úgy az átdolgozás révén a szerzők (elsősorban a zeneszerzők) átdolgozáshoz fűződő jogai is sérülnek, illetve az átdolgozási jog esetén közvetlenül a szerzők minősülnek a szerzői jog jogosultjainak és a jogellenes felhasználás révén sérelmet szenvedett félnek.

Összegezve, az eljáró tanács megítélése szerint a mixek készítése és a ritmus megváltoztatása a felhasználási módok közül átdolgozásnak nem minősül, viszont többszörözésnek és terjesztésnek igen. A többszörözés és a terjesztés tekintetében az eljáró tanács álláspontját a fenti I.1. és I.2. pontban fejtette ki.

Végül a teljesség kedvéért megjegyzi az eljáró tanács, hogy megítélése szerint önmagában a zeneszámok ritmusának a megváltoztatása nem minősül a mű „torzításának", mivel a mű lényeges vonást érintő megváltoztatását jelenti, és nem minősül „megcsonkításnak" sem, mert nem jelenti a mű lényeges vonását érintő elhagyását. Végül, a tanács megítélése szerint a ritmus megváltoztatása önmagában nem minősül a műbe való más beavatkozásnak, amely a szerző becsületére vagy hírnevére sérelmes. Következésképpen az eljáró tanács megítélése szerint az integritáshoz fűződő személyiségi jogok (Szjt. 13. §) nem sérültek.

Ad II. Az eljáró tanács megítélése szerint a vádlott laptopján, valamint számítógépén engedély nélkül található szoftverek telepítésével a vádlott a szoftverek jogosultjainak a többszörözéshez fűződő jogait sértette meg. A szoftverek felhasználását a jogtulajdonosok egyénileg

engedélyezik, az nem tartozik közös jogkezelésbe. Az igazságügyi szakértő véleményében a vagyoni hátrányra tett megállapítását az eljáró tanács nem tartja eltúlzottnak.

Végezetül, a bíróság 2. kérdését illetően az eljáró tanács a fentiekben tett olyan egyéb észrevételeket, amelyek a megkeresésnek nem képezték tárgyát (pl. üreskazetta-jogdíjak, személyhez fűződő jogok). Ezekre az eljáró tanács célszerűnek tartotta a releváns egyéb kérdések összefüggésében kitérni, és nem külön pontban.

Dr. Munkácsi Péter, a tanács elnöke
Dr. Lukácsi Péter, a tanács előadó tagja
Bródy János, a tanács szavazó tagja

* * *

SZERZŐI JOGBÓL EREDŐ FELHASZNÁLÁSI DÍJ MEGFIZETÉSE

SZJSZT-28/2016

A megkereső törvényszék végzésében feltett kérdései az alábbiak

1. *Vizsgálja meg az előzményiratban a felperes 17. sorszámú beadványához F/20 számmal csatolt „Különcélú, digitális URH diszpécser hálózatának dokumentációja frekvenciakijelöléshez" című alperesi tervet, és állapítsa meg, hogy az abban foglalt tervdokumentáció szerzői jog által védett alkotásnak minősül-e!*
2. *Amennyiben igen, úgy vesse össze azt az alperes által csatolt teljes tervdokumentációval, konkrétan „A tájékoztatási rendszer " című tervekkel. Amennyiben a fent említett felperesi és alperesi művek egymásnak átdolgozása vagy másolatai lennének, úgy állapítsa meg a felhasználás százalékos értékét is figyelemmel az előzményiratban a keresethez F/11 számmal csatolt igazságügyi szakértői véleményre is!*
3. *Vizsgálja meg, hogy az adott tervezési területen milyen árszabási gyakorlat alapján árazzák be a tervek elkészítését és felhasználását, ha lehetséges jelölje meg az adott tervdokumentáció értékének nagyságrendjét!*

Az eljáró tanács szakértői véleménye

1. Az eljáró tanács tanulmányozta a 17. sorszámú beadványhoz tartozó, 2011. szeptemberében kelt, K. G. által készített a „*Különcélú, digitális URH diszpécser hálózatnak dokumentációja frekvenciakijelöléséhez*" c. dokumentumot (a továbbiakban: *17-es F/20 irat*)

A 17-es F/20-as irat vonatkozásában a szakértő testület úgy nyilatkozik, hogy annak 3–8. oldalig terjedő része szakirodalmi műnek [Szjt. 1. § (2) bek. a] minősülő „Tervezési leírás", amely tartalmaz egy – más szerzőkre utaló, ám – rendkívül pontatlan forrásmegjelölést (9. o.).

A 17-es F/20. dokumentum a „Tervezési leírást" meghaladóan jellemzően adatokat és számításokat tartalmaz, melyek szerzői jogi szempontból nem relevánsak.

A Tervezési leíráshoz az alábbi mellékletek tartoznak:

I. sz. melléklet – Terepmetszetek (72 ábra),
II. sz. melléklet – Számítási táblázatok,
III. sz. melléklet – Ellátottsági térkép, Zavartatási térkép (12 db),
IV. sz. melléklet – Pont-pont közötti számítás adatlapjai (hiányzik),
V. sz. melléklet – Állomás adatlapok (Hálózat, Állomás, Antenna, Berendezés adatlapok – 26 oldal).

Az eljáró testület az iratok keletkezésének időrendiségét vizsgálva arra a feltételezésre jutott, hogy a 17-es F/20-as dokumentáció egy frekvenciakijelölés iránti kérelemhez tartozott, mely ügyben a felperes korábban a zrt. nevében járt el. A frekvenciakijelölés olyan hatósági döntés, amely a kérelmezőt felhatalmazza a rádióberendezés, rádiórendszer (rádióállomás, rádiótávközlő hálózat, rádiótávközlő rendszer) telepítésére.

Az, hogy miért pont a kijelölt helyszínek vonatkozásában kerültek a számítások lefuttatásra és az eredmények kimutatásra, a testület előtt nem ismert. A helyszínek megjelölése származhatott a zrt.-től (tenderanyag vagy egyéb forrás), következhetett a domborzati adottságokból, vagy tartalmazhatta a tervező valamely egyedi elgondolását. Az azonban tényként kezelhető, hogy a rendszertechnikai és telepítési tervnek igazodnia kellett a korábbi (K. G. által készített) dokumentáció helyszíneihez, hiszen az adott, engedélyezett frekvenciákhoz tartozó megvalósításról beszélünk. A két terv közötti kapcsolat – adatok és információk szintjén – szükségszerű.

Tényként állapítható meg, hogy a 17-es F/20 I. számú irat és az alperesi dokumentáció 7. Terepmetszetek pontban megjelölt anyagok azonos mérési eredményeket rögzítenek. A 2011. március 31-vel dokumentált anyagon látható, hogy az itt feltüntetett eredmények 2010. február 15-én rendelkezésre álltak. (Nyomtatási időpont megjelölése.)

Tényként állapítható meg, hogy a 17-es F/20 II. számú irat és az alperesi dokumentáció 8. Számítási táblázatok pontban megjelölt anyagok azonos mérési eredményeket rögzítenek.

Tényként állapítható meg, hogy a 17-es F/20 III. számú melléklet és az alperesi dokumentáció 9., Térképek, 9.1. Ellátottsági térkép, 9.2. Zavartsági Térkép pontban megjelölt anyagok azonos ábrákat rögzítenek.

Tényként állapítható meg, hogy a 17-es F/20 V. számú melléklet és az alperesi dokumentáció 16. Mikrohullámú adatszolgáltatás nyilvántartó lapja pontban megjelölt anyagok részben hasonló adatokat rögzítenek. (Itt az F/20 számon kelt anyag 2011. 11. 16-os nyomtatási dátumú, míg az alperesi dokumentáció 2010. 07. 07-én kelt.)

Valamennyi melléklet esetében megállapítható, hogy azok valamely szoftver futtatásának eredményeként kerültek előállításra.

Az a tény, hogy valamely szoftver különböző adatok bevitelét követően ábrákat, diagrammokat, gráfokat stb. rajzol, adatlapi felületeket tölt ki, nem keletkeztet szerzői jogot az adatokat betápláló személy részére, hiszen ezek nem tekinthetőek az ő egyéni, eredeti alkotásának.

Az már egy másik – szerzői jogilag releváns – kérdés, hogy a szoftver használatára kinek és milyen feltételek mellett volt jogosultsága. A felek által azonban nem volt vitatott, hogy a szoftvert a felperes saját érdekkörében eljárva használta, és ahhoz minden szükséges jogosultsággal és engedéllyel rendelkezett. A szoftver által létrehozott eredmény értéket képvisel, melynek megismerését, hasznosítását ellenértékhez köthetik a felek, de ez nem a szerzői jog, hanem a polgári jog területére tartozik, melynek keretében annak díjáról és a hasznosítás mértékéről a felek saját döntésük, szerződési szabadságuk keretében állapodnak meg.

Jelen esetben tehát annak megítélése, hogy az itt felsorolt mellékletekben átadásra került információ (amely szerzői műnek nem minősül, hiszen egyéni, eredeti jelleget nem hordoz) vagyoni értékkel bírhat-e, nem szerzői jogi, hanem polgári jogi kérdés.

Hasonlóan látta ezt a szakértő testület, amely korábbi döntésében (SZJSZT-24/2007/2 – Tervdokumentációk) átdolgozása kimondja, hogy:

„Megjegyezni kívánja ugyanakkor az eljáró tanács, hogy a felperes tervdokumentációjában és az ahhoz kapcsolódó műszaki leírásban szereplő vagyoni értékű műszaki megoldások és ismeretek, bár önmagukban nem állnak szerzői jogi védelem alatt, esetlegesen a Ptk. szabályai szerinti oltalomban részesülhetnek."

Tervdokumentációk készítése esetében – ha nem csak adatok és ismeretek átvételéről van szó – is fontos látni, hogy a megrendelői igények és a valóság (térbeli lehetőségek, elhelyezkedések) szükségszerűen hasonló megoldásokat indukálhatnak, melyek esetében nem a „szolgai másolás" esete forog fenn, hanem az következményként jelentkezik. „… a helyszínrajzok és az egyes műtárgyak tervei esetében is a … tervek között fennálló esetleges hasonlóságok a műszaki létesítmény általános rendeltetéséből, a vonatkozó hatósági előírásokból és egyéb szabályokból adódnak, ezért e hasonlóságok nem hordozzák a szerzői jogi védelem feltételeként szükséges egyéni-eredeti jelleget." (SZJSZT 24/2007/2)

Jelen esetben azonban még erről sincsen szó, hiszen a tényleges tervek, amelyek „a valamilyen műszaki berendezés alkotó jellegű megtervezése a térben kivitelezendő létesítmény kétdimenziós kifejezéseként" (SZJSZT 18/2005) valósultak meg, a zrt. által átvett terv részeként annak 241. oldalától találhatóak meg. E megvalósulási és kiviteli tervek megrendelőjeként a C. van megjelölve, szerzőként pedig B. M. távközlési magántervező és H. E. okleveles építészmérnök szerepel. E tervek vonatkozásában azonban a bíróság a testülethez kérdést nem intézett, így e körben a jogok átszállásának feltárása nem képezi a testület feladatát.

2. 17-es F/20-as mellékletben a 3–8. oldal között rögzített szakirodalmi anyagot, mely oltalmat élvez, az alperes másolja szinte szó szerint az alperesi dokumentáció 21–25. oldalán, anélkül, hogy az eredeti iratban még megjelölt forrásokat idézné, vagy a másik mű által hivatkozott forráshelyeket megjelölné. E többszörözés, amennyiben a felek e tekintetben külön megállapodást nem kötöttek, jogsértő.

A frekvencia kijelöléséhez szükséges adatok ismerete nélkül az URH-rendszertechnikai és -telepítési terv nem lett volna elkészíthető. Ez azonban nem indokolja, hogy a szakirodalmi műnek minősülő rész is másolásra kerüljön.

Az F/11 szám alatt csatolt szakértői vélemény kimondja, hogy „A Kft. által 2001. március 31-i dátummal készített 'URH rendszertechnikai és telepítési terve' című dokumentum 398. oldal terjedelmű mű. A terv 20. oldalától a 335. oldalig terjedő része megegyezik a K. G. hírközlési és mérnökinformatikai tervező által készített „URH rendszerengedélyezési tervdokumentációval.'"

Az eljáró testület ezen egyezést, a rendelkezésre bocsátott iratokból a szakértő által tényként kezelt hasonlóságot megállapítani nem tudja, tekintettel arra, hogy a 17-es F/20-as melléklet nem tartalmazza az alperesi dokumentáció 237. oldalától a 363. oldalig tartó részét. (Amely az eljáró tanács véleménye szerint a tényleges tervezési munkát, és nem pedig más forrásból nyert adatokat tartalmazza.)

Az eljáró testület a szakértő által vizsgált dokumentumok teljességére vonatkozóan megjegyzi, esetlegesen megállapítani szükséges, hogy B. Z. szakértő előtt ismert volt-e a vélemény elkészítésekor az alperesi dokumentáció 237–363. oldala közötti része.

3. A szakértő által alkalmazott mennyiségi összehasonlítás önmagában a szerzői jogi jogsértés megállapítására nem alkalmas, mert a nem szerzői jogi tartalmakat, hanem az adattáblákat, gráfokat, adatlapokat azonos minőségben méri és értékeli, mint a tényleges szerzői teljesítményeket.

Annak megítélése, hogy a szakértő által hivatkozott utolsó 63 oldal esetében a képek átvétele, az ott fellelhető szövegek kapcsán nyújtott fordítási teljesítmény (angolról magyarra) mennyire egyéni-eredeti jellegű, szintén nem képezi ezen vizsgálat tárgyát, tekintettel arra, hogy nem része a 17-es F/20-as mellékletnek.

Ezzel szemben azt szükséges vizsgálni, hogy az alperesi dokumentáció, mint URH rendszertechnikai és telepítési terve, a 17-es F/20-as melléklet nélkül is teljes és kivitelezhető-e, bár e mellékletben található információkra épül. A szakértő testület véleménye szerint a kivitelezéshez elegendőek azok a műszaki leírások, melyeket a 241. oldaltól tartalmaz az alperesi dokumentáció. Tehát a tervezési leírás, bár a dokumentációk közé illesztett, nem elemi része a tervnek, az abban foglalt adatok, információk ugyanis a szakmai körökben ismertek, az egyes függvények felsorolása, ajánlás ismertetése a terv egyéni, eredeti jellegéhez nem tesz hozzá. A szakértő testület ezért azt állapítja meg, hogy a 17-es F/20-as melléklet oltalom körébe tartozó részének is csak a többszörözése történt meg, az átdolgozása nem.

A testület a szakirodalmi mű értékét a terv vonatkozásában (tekintettel arra, hogy annak elkészítése milyen mértékű egyediséget tartalmaz, illetve mennyi ismert elemet, eljárás ismertetést foglal magában) az alábbiak szerint határozza meg.

A szakértő testület – mivel az összehasonlítás alapjául szolgáló szakirodalmi művekre vonatkozó forgalmazási adatok a szakvélemény készítése során nem voltak fellelhetők – egyrészt a sajtóban megjelenő ismeretterjesztő cikkek publikációs díját vizsgálta, mely egy karakter-, illetve „fleck" alapú elszámolást használ. Másrészt a szakkönyvkiadásból ismert szerzőket illető tarifát vette alapul. Torzítja az adatokat, hogy az alapul szolgáló mindkét esetben a többszörözés mértéke lényegesen meghaladja az itt előállításra kerülő műpéldányokat.

A tervezési leírással kapcsolatos jogdíj – ha annak terjedelmét öt és fél oldalnak tekintjük – az ismert adatok alapján 10 000 Ft – 70 000 Ft közötti összegben elfogadható.

A testület ismételten hangsúlyozni kívánja, hogy annak megítélése, hogy a terepmetszetek és egyéb – szintén többszörözésre kerülő – adatok milyen piaci értéket képviseltek egy, a felek által eldöntendő, ám nem szerzői jogi kérdés.

Dr. Kabai Eszter, a tanács elnöke
Dr. Dudás Ágnes, a tanács előadó tagja
Karácsony József, a tanács szavazó tagja

Összeállította: Barsvári Tímea

KÖNYV- ÉS FOLYÓIRATSZEMLE

Parminder Lally: Érdemes szabadalmaztatni MI-eszközeinket gyógyszerkutatáshoz? (Is it worth patenting your AI tools for drug discovery?) Lexology, 2021. 05. 14.

Az elmúlt néhány évben nagy érdeklődés övezte, hogy a mesterséges intelligencia (MI) hogyan használható a gyógyszerkutatási és -fejlesztési eljárások javítására. A globális Covid-19 világjárvány idején sokan tudni szeretnék, hogy mennyi ideig tart és mennyibe kerül egy gyógyszer kifejlesztése és piacra dobása. Az MI-t számos vállalat használja arra, hogy megpróbálja felgyorsítani és hatékonyabbá tenni az új és a már létező betegségek új gyógyszereinek azonosítására irányuló eljárást. Néha az MI-t arra használják, hogy felfedezzenek olyan meglevő gyógyszereket, amelyeket más célra lehetne használni. Gyakran előfordul, hogy amikor az MI azonosít egy gyógyszert, és a kísérletek megerősítik, hogy az hasznos a tervezett célra, a gyógyszer szabadalmaztatható. De mi a helyzet magával az MI-vel? Védhető-e szabadalommal, és ezt meg kell-e próbálni? Lehetséges-e szabadalmaztatni a gyógyszerkutatásra és gyógyszertervezésre szolgáló MI-eszközöket.

a) MI-eszköztípusok

A gyógyszerkutatáshoz használt számos MI-eszköz a természetes nyelvi feldolgozáson alapul. Ennek oka, hogy hatalmas mennyiségű hasznos orvosbiológiai adatot tartalmaznak az emberi kutatóknak szánt dokumentumok: tudományos folyóiratcikkek, szabadalmak, klinikai feljegyzések stb. A hagyományos, emberi erővel végzett gyógyszerkutatás többek között azért tart sokáig, mert az emberek képtelenek átfésülni az összes létező anyagot, és kiszűrni a mintákat vagy a lehetséges gyógyszerjelölteket. Ezzel szemben a természetes nyelvi feldolgozáson alapuló algoritmusok pontosan erre a feladatra tervezhetők, mert képesek „olvasni" ezeket a dokumentumokat, és azonosítani a biológiailag fontos információkat, például a gének, fehérjék, gyógyszerek, betegségek és hasonlók nevét. Azonosítani tudják az ezen szavak közötti mintákat és kapcsolatokat is, amelyek például arra utalhatnak, hogy egy adott gén kapcsolatban áll egy adott betegség kórtanával vagy kóroktanával. Ezek a minták és kapcsolatok arra ösztönözhetik a tudósokat, hogy mérlegeljék, egy adott gyógyszer vagy gyógyszerfajta alkalmas lehet-e egy betegség kezelésére.

Az algoritmusok által azonosított minták és kapcsolatok más adatokkal, például más területekről származó adatokkal kombinálva „tudásgrafikont" hozhatnak létre. A tudásgrafikon kombinálhatja az orvosbiológiai adatokból származó meglátásokat kémiai adatokkal, gyógyszeradatokkal és betegségadatokkal. A tudásgrafikon az ilyen adatok közötti kapcso-

latok tárolására szolgál, és a kapcsolatok segítségével jobb előrejelzések készíthetők arra vonatkozóan, hogy mely terápiás termékek használhatók egy adott betegség vagy állapot biztonságos és hatékony kezelésére.

Egy másik típusú MI-eszköz, amely felhasználható a gyógyszerkutatásban, a számítógépes látás. A betegekről gyűjtött orvosi képeken ismét rengeteg információ található. A számítógépes látás algoritmusai felhasználhatók az orvosi képeken olyan jellemzők azonosítására, amelyek csak bizonyos betegségben szenvedő betegeknél vannak jelen. Arra is felhasználhatók, hogy a képeken olyan jellemzőket azonosítsanak, amelyek a betegség kezdetének vagy a betegség előrehaladásának korai jelzői, és amelyek alapján a betegség különböző szakaszaihoz megfelelő gyógyszereket lehet meghatározni.

Az MI-eszközök új gyógyszermolekulák tervezéséhez is felhasználhatók. Az algoritmusok alkalmasak a meglevő kémiai vegyületek vagy antitestgyógyszerek módosítására, hogy például javuljon a hatékonyságuk, vagy csökkenjen a toxicitásuk. Hasonlóképpen, új molekulák tervezhetők a semmiből, amelyek olyan különböző kívánt szerkezeti, kémiai vagy biokémiai jellemzőkkel rendelkeznek, amelyekről ismert, hogy hasznosak az egyes betegségek kezelésében.

b) Szabadalmazhatók-e ezek az MI-eszközök?

Általánosságban elmondható, hogy az Európai Szabadalmi Hivatalnál (ESZH) szabadalmaztathatók az MI-vel kapcsolatos módszerek, amennyiben műszaki megoldást nyújtanak egy műszaki problémára. Azonban, mint a jog legtöbb területén, itt is a részletekben rejlik az ördög! Nézzük meg a fent említett eszközök mindegyikét külön-külön!

α) Számítógépes látás

A képfeldolgozásra irányuló MI- és gépi tanulási (GT) algoritmusok az ESZH-ban szabadalmaztathatók. Az ESZH vizsgálati útmutatója kifejezetten kimondja, hogy a digitális képek és videók osztályozása például tárgyfelismerés vagy jellemzőfelismerés elvégzésével technikai jellegűnek minősül, mert az algoritmusok jellemzően képpixelek elemzését foglalják magukban. Hasonlóképpen technikai jellegűnek minősülnek a képek feljavítására és könnyebben értelmezhetővé tételére irányuló technikák.

Ezért az orvosi képek elemzését vagy osztályozását végző MI-eszközök szabadalmazhatók lehetnek (természetesen a már nyilvánosan ismert eszközökre figyelemmel).

β) Tervezés

Az MI felhasználása meglevő molekulák módosítására vagy új molekulák nulláról történő létrehozására szabadalmazható lehet az ESZH-nál. A gyógyszertermékek számítógépes tervezése szabadalmazható, ha a tervezés műszaki megfontolásokon alapul. Ebben az esetben valószínű, hogy a megfelelő gyógyszerkészítmény előállításához szükséges paraméterek,

mint például a szerkezet, a funkció, a toxicitási szint, a szintézismódszer és hasonlók műszaki megfontolásokon alapulnak.

γ) Természetes nyelvi feldolgozáson alapuló algoritmusok

Az ESZH régóta úgy véli, hogy a szöveges dokumentumok vagy adatrögzítők kizárólag szöveges tartalmuk alapján történő osztályozására szolgáló technikák nem műszaki, hanem nyelvészeti célúnak minősülnek.

Ahhoz, hogy a fent említett dokumentumokat az MI-algoritmusok felhasználhassák, előbb osztályozni vagy más módon bővíteni kell őket, mielőtt használhatók lennének egy algoritmus betanítására minták azonosításához. Az ESZH álláspontja azonban azt jelenti, hogy az adatrögzítők – például tudományos dolgozatokat és klinikai adatokat rögzítők – osztályozására szolgáló módszerek, amelyek segítségével betanító adathalmaz hozható létre, nem szabadalmazhatók.

Az ESZH továbbá nem teszi lehetővé új, természetes nyelvi feldolgozáson alapuló algoritmusok szabadalmaztatását, ha az új és a már létező algoritmusok között az egyetlen különbség a mögöttes nyelvi modell. Ennek oka, hogy az ESZH a nyelvi modellt nem tekinti műszaki hozzájárulásnak.

Furcsának tűnhet, hogy a képfeldolgozáshoz használt MI elfogadható, de a szövegfeldolgozáshoz használt MI nem, de sajnos az ESZH több évtizede ezt a nézetet vallja. A T1316/09 sz. ügyben 2012 decemberében hozott határozatában nem tartotta szabadalmazhatónak a beérkező elektronikus üzenetekre tartalomelemzésen és kategorizáláson alapuló önműködő válaszjavaslati (azaz jósló szöveges) módszert. Ennek az volt az alapja, hogy a szövegosztályozási módszereket úgy ítélték meg, hogy nem eredményeznek lényeges műszaki hatást, illetve nem nyújtanak műszaki megoldást egy műszaki problémára.

Hasonlóképpen, a 2012. szeptemberi, T1 784/06 sz. ügyben az ESZH azon a nézeten volt, hogy az adatfeljegyzések hatékonyabb osztályozására szolgáló algoritmus nélkülözi a feltalálói tevékenységet, mert nem műszaki célra használják. Lényegében az ESZH az adatfeljegyzés osztályozását nem tekintette műszakinak, mivel az osztályozott feljegyzéseket egy számlázási eljárás javítására használják, ami nem műszaki, hanem adminisztratív vagy kereskedelmi célú tevékenység.

E határozatok előzménye legalábbis részben az ESZH T0 052/85 sz. határozatából származik. 1989-ben úgy döntött, hogy egy programozható adatfeldolgozó rendszer segítségével egy bemeneti nyelvi kifejezéshez szemantikailag kapcsolódó kifejezések listájának létrehozására szolgáló módszer nem szabadalmazható, minthogy a nyelvészet területére tartozik. A szemantikai kapcsolatokat nem tekintették műszaki jellegűnek – a kapcsolatokat inkább az adott kifejezések (nyelvi) jelentése alapján, nem pedig műszaki jellegük alapján

határozták meg. Az ESZH szerint a találmány nem nyújt a nyelvészet vagy a hagyományos számítógépes teljesítmény területén kívüli hozzájárulást.

Fontos megjegyezni, hogy ha egy nyelvészeti modell vagy természetes nyelvi feldolgozáson alapuló algoritmus műszaki célt szolgál (például egy betegség kezelésére szolgáló új gyógyszercélpont felfedezését), akkor a betanítási adathalmaz létrehozásának lépései és a modell/algoritmus betanítása hozzájárulhat a találmány műszaki jellegéhez, ha az említett műszaki cél eléréséhez kapcsolódik.

Az ESZH általában műszaki és nem műszaki jellemzőkre osztja fel egy olyan szabadalmi igénypont jellemzőit, amely arra irányul, hogy nyelvi modelleket vagy természetes nyelvi feldolgozáson alapuló algoritmusokat használjanak orvosi adathalmazok vagy dokumentumok feldolgozására gyógyszerkutatási célból. Például egy számítógéppel megvalósított modellt lehet arra használni, hogy átfésüljön tudományos publikációkat, meghatározza a betegségek és a potenciális gyógyszerek közötti kapcsolatokat, és minden kapcsolatra egy pontszámot adjon, amely jelzi, hogy a gyógyszer mennyire alkalmas az adott betegség kezelésére. A számítógép műszaki eszköz, és a papíroknak a modellbe való beviteléhez szükséges lépések is műszaki jellegűek lehetnek. Az összefüggések és a pontszámok azonban nem műszaki jellemzők. Ezeket a nem műszaki jellemzőket az igénypontban annak műszaki céljához kell kapcsolni, hogy hozzájáruljanak a találmány műszaki jellegéhez.

Ezért lehetséges egy természetes nyelvi feldolgozáson alapuló algoritmus szabadalmazása gyógyszerfelfedezéshez, *ha* az igénypont kifejezetten felsorolja, hogy az algoritmust hogyan kell felhasználni az adott műszaki célra, és különösen, hogy az algoritmus által végrehajtott lépések hogyan járulnak hozzá egy új gyógyszer felfedezéséhez.

c) A szabadalmaztatás útjára kell-e lépni?

Számos oka van annak, hogy a vállalatoknak érdemes szabadalmi bejelentést benyújtaniuk MI-eszközeikre, még akkor is, ha a szabadalom megadása nem valószínű. Az egyik ilyen ok nyilvánvalóan az, hogy MI-eszközükre szabadalmat akarnak szerezni. Ennek oka lehet, hogy a vállalat maga is kereskedelmi forgalomba kívánja hozni az eszközt, és meg akarja akadályozni, hogy mások ugyanezt az eszközt mások számára legalábbis felajánlják.

A szabadalmi eljárás megindításának másik oka védelmi célú. A vállalat egyszerűen csak azért akarja szabadalmaztatni az MI-eszközt, hogy megakadályozzon másokat abban, hogy ugyanezt tegyék. Mihelyt a szabadalmi bejelentést közzéteszik, az közkinccsé válik, és a technika korábbi állását képezi az azonos vagy hasonló MI-eszközökre később benyújtott szabadalmi bejelentésekkel szemben.

Egy másik ok annak bemutatása a nyilvánosság számára, hogy min dolgozik a vállalat, ami némi pezsgést és érdeklődést kelthet a vállalat iránt (ami hasznos a finanszírozás, a kereskedelmi partnerek vagy a potenciális felvásárlók érdeklődésének megszerzése szempont-

jából). Még ha a szabadalmi bejelentés végül nem lesz is sikeres, valószínű, hogy több évig függőben marad, és ezalatt hozzájárul a vállalat szabadalmi portfóliójának bővítéséhez.

Néhány, az MI-alapú gyógyszerkutatás területén tevékenykedő vállalat meg sem próbálja szabadalmaztatni MI-eszközeit, és ehelyett az algoritmusai által azonosított gyógyszerek védelmére összpontosít. Az MI-eszközök üzleti titokként vagy know-how-ként való védelme hasznos lehet olyan eszközök esetében, amelyek eleve nem szabadalmaztathatók, de a vállalat számára versenyelőnyt vagy egyedi terméket biztosítanak.

Dr. Palágyi Tivadar

* * *

Ruth Taplin: Innovation, investment and intellectual property in South Korea (Innováció, beruházás és szellemi tulajdon Dél-Koreában). Routledge Studies in the Growth Economies of Asia. Routledge, London, New York, 2018; ISBN 9781138221925

A gazdasági fejlődés és innováció szempontjából az egyik talán legérdekesebb ország a Koreai Köztársaság, amely az elmúlt 50 évben nagy fejlődésen ment át akár a GDP-értékeket, az életszínvonalat vagy a technikai fejlődést nézzük.[1] Korea vezeti a Bloomberg nemzetközi hírű innovációs világranglistáját 2021-ben,[2] ami nem kis csoda figyelembe véve mindössze 97 100 km2-es területét[3] és azt, hogy ezt a jelentős eredményt nagyjából 20 év alatt, egy majdnem államcsődöt eredményező 1997-es pénzügyi válság után érte el.[4][5]

A könyv szerzője Ruth Taplin, aki közgazdászként végzett, majd jogi kiegészítő diplomát is szerzett. Széles körű elméleti és gyakorlati tudása a kelet-ázsiai régió gazdasági, politikai helyzetéről, innovációs politikájáról és szellemitulajdon-értékeléséről tette lehetővé a kötet megírását. Tapasztalatát a The Times újságírójaként és külsős tanácsadóként szerezte, többek között az ENSZ eseti innovációs szakértőjeként, és szellemi tulajdonra specializálódott ügyvédi irodáknak bedolgozva. A könyv felépítésének logikája jól követhető, és a fejezetek végén lévő végjegyzetek a téma irodalmának széles körű feldolgozását mutatják. Kiemelendő a gyakorlati példák és esetek jelentős száma, ami betekintést ad a jogalkotás és politika gyakorlati érvényesülésébe is.

A kötet a „remetekirályságként"[6] aposztrofált Korea mint az egyik leggyorsabban iparosodott ország fejlődésének vizsgálatát tűzi ki célul a befektetési, innovációs és szellemi tulajdoni politika lencséjén át, leszűkítve azt időben az apa és lánya meglehetősen ellentmondásos hatalma közti időszakra, azaz a Parktól Parkig érára. A kötet nem mellőzi a történelmi és kulturális hatásokat sem, amelyek a kényszeriparosítást az 1960-as években megkezdő diktátor, Park Chung-Hee és a 2013-ban demokratikus választások útján megválasztott lá-

1 A GDP tekintetében érdemes a Világbank adatait megnézni: *https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?most_recent_value_desc=true&locations=KR*.

2 *https://www.bloomberg.com/news/articles/2021-02-03/south-korea-leads-world-in-innovation-u-s-drops-out-of-top-10*.

3 *https://www.britannica.com/facts/South-Korea*.

4 Bővebben a krízisről: *Jong-Hwa Lee:* Twenty Years after the Financial Crisis in the Republic of Korea. ADBI Working Paper 790. Tokyo: Asian Development Bank Institute, 2017, p. 2–7: *https://www.adb.org/publications/twenty-years-after-financial-crisis-korea*; *Hyun-Hoon Lee:* Korea's 1997 Financial Crisis: Causes, Consequences and Prospects. Agenda: A Journal of Policy Analysis and Reform, 6. évf. 4. sz., 1999, p. 351–363, JSTOR, *www.jstor.org/stable/43199051*; *J. T., Tomás, Angel Ubide:* The Korean Financial Crisis of 1997 – A strategy of financial sector reform. IMF Working Paper No. WP/99/28, 1999.

5 Érdemes e témában megnézni Kook-Hee Choi „Default" (국가부도의 날) című 2018-as filmjét is, amely némileg drámai, ugyanakkor valósághű képet fest a válság súlyáról.

6 A könyv „hermit kingdom"-ként aposztrofálja kezdeti befelé forduló, zárt kultúrája és relatív kis területe miatt.

nya, Park Geun-Hye közötti időszakban hatottak a társadalomra, így a „chaebol"-réteg[7] kiemelkedését vagy a kultuszok és a gyors cselekvés hagyományait a félszigeten.[8] Ez utóbbi megállapítás az egész kötetet végigkíséri, melyben a kultuszok hatását elsősorban a Choi család Park családra gyakorolt hatásában, míg a rapid cselekvésre hajlamos természetet egyes gazdasági, politikai döntéseken keresztül mutatja be. Az első három fejezet bevezeti a kötet egyes ipari szektorokat vizsgáló fejezeteit, bemutatva a „chaebol"-réteg szerepét az iparosodásban és a japán hatásokat. Ezt követően sorra veszi a szellemitulajdon-jogot, a versenyjogot, a hajózási ágazatot (mely komoly húzóerő volt a félszigeten sokáig), az ICT, valamint az energiaszektort, beleértve a megújuló energiaforrásokat is. A kötet lezárása tartalmazza a következtetéseket, valamint ezt megelőzően röviden kitér Észak-Korea jelenlétére és ennek gazdasági, politikai hatásaira. A gondolatmenet egy felépített struktúrában jól követhetően jelenik meg, amelyet tovább javít az előszót követően elhelyezett rövidítések és a koreai elnökök évszámokkal kiegészített listája.

Az *első fejezetben* a bevezetésen kívül találunk egy rövid leírást minden későbbi fejezetről. Itt először bemutatja a korszak politikai hátterét, kitérve a jelenlegi gazdasági válság kiváltó okaira. Leírja, hogy a Park Gyun-Hye által vezetett politika sok szempontból a deregulláció irányába lépett – kiemelve az önvezető autókat, a drónok használatát, a fintech- és az energiaszektort – ugyanakkor megtartotta apja politikájából a „chaebol"-vállalatok kiemelt védelmét és egy meghatározott, a Choi család által vezetett szektával az összefonódást. A második fejezet a *„chaebol"-ok* mint az innováció, befektetés és szellemitulajdon-jogok előmozdítói címet viseli, ugyanakkor a fejezet inkább arra a végkövetkeztetésre jut, hogy míg ez sokáig igaz volt az 1960-as évektől kezdve, addig mára már sokkal inkább hátráltatják azt. Ennek számos okát jelöli meg a szerző, így a nagyrészt vérrokoni kapcsolatokra épülő menedzsmentstruktúrát, a politikával való összefonódást és ennek korrupciós problémáit, továbbá a szinte kizárólag biztos hozamot ígérő befektetéseket célzó nagyvállalati politikát, amely a kockázatosabb új technológiákba való befektetéstől tartózkodik. Ennek ellenpárjaként jeleníti meg a kis- és középvállalkozásokat az innováció előmozdításában, így különösen kockázatvállalásukat új technológiák meghonosításában. Kiemeli az utóbbi években a kormányzati szerepvállalást a kis- és középvállalkozások támogatásában, a társadalom folyamatos oktatását a legkisebbektől a nyugdíjas korosztályig a technológiai újdonságokra és vállalkozási ismeretekre, továbbá a tradicionális mikrovállalkozások, az ún. „mama-papa boltok" támogatott modernizációját, ami lehetővé teszi a helyi kisvállalkozások versenyét a modern korban a megfelelő technológiai háttér megteremtésének elősegítésével. A har-

7 A chaebol (재벌) kvázi egy családi nagyipari konglomerátum az ipar bármely területén, ahol a menedzsment ugyan többféle lehet (l. p. 16–17), de elsősorban – főleg a koreai időszakban – a vérségi kapcsolatokon alapul a személyi kiválasztás. Pl. Samsung, LG, Hyundai. (Megj. az ilyen család tagjainak megnevezésére is szolgál a kifejezés.)

8 Ahogyan a szerző fogalmaz, konklúziója arra fókuszál, „how a double-edged sword of cult and extreme speed in action has affected the South-Korean investment, innovation and IPR in relation tot he themes of the book chapters". P. 10.

madik fejezet röviden a kezdeti, hosszan jelen lévő *japán hatásokat* emeli ki. Egyrészt a „chaebol"-réteg hasonlóságát a japán gazdasági életet uraló „zaibatsu rendszerrel", másrészt a japán minták átvételét a gazdasági döntések, a jogalkotás és az innovációs politika terén. Kiemeli ugyanakkor, hogy a japán minták későbbi átvétele kiváló lehetőséget adott a megoldásokban a japán alkalmazás során felmerült hibák és problémák kiküszöbölésére, így tanulva más hibájából, továbbá némileg adaptálva a koreai környezetre. Leírja, hogy míg Korea sokáig egyoldalúan függött Japántól, addig a '90-es évek végétől kezdve ez átformálódott egy kölcsönös függőségi viszonnyá, melyben komoly szerepe volt a koreai gazdaság fejlődésének és nemzetközi exporttevékenysége jelentős növekedésének.

A negyedik fejezetet érdemes külön kiemelni, hiszen ez kifejezetten a *szellemi tulajdonra* fókuszál, arra, hogy a kezdetben Japánt másoló és követő ország miként került át a szellemi tulajdont kreatívan létrehozó és azt magas védelemben részesítő államok közé rövid idő alatt. Számos elemet emel ki ennek kapcsán, amelyek közül a három talán legjelentősebb a technológiatranszfer elősegítése, a kis- és középvállalkozások kiemelt támogatása és a szellemi tulajdonra vonatkozó képzések nagymértékű növelése minden szférában. Először a japán és a koreai szabadalmi hivatal között 2007-ben létrehozott „*Patent Prosecution Highway*" (PPH-) megegyezést emeli ki, amely az egyik országban vizsgálaton már átesett szabadalmi bejelentések elfogadását teszi lehetővé a másik államban, ezzel gyorsítva a folyamatot. Az egyetemek és a közszféra kutatóintézetei által létrehozott szabadalmak hasznosításának javítására 2014-ben elindult a „*Patent Technology Transfer Road Show*", amely lehetővé tette az erre alkalmas szabadalmak azonosítását, amelyeket az SMBA („*Small and Medium Business Administration*") a hasznosításra alkalmas kis- és középvállalkozásokkal párosított. Ennek eredményeként 2015-ig 100 technológiatranszfer valósult meg.[9] A koreai IP-hivatal (KIPO) emellett mintegy 30 regionális IP-centrumot működtet, amelyek a promócióban, tudatosságnövelésben és az oktatásban is részt vesznek. A tudatosságnövelés és oktatás kiterjed a kkv-k alkalmazottaira, a közszféra dolgozóira és a diákokra is. A KIPO emellett 2008 óta támogatja a felsőoktartási intézményeket kapcsolódó kurzusok biztosításában, kiadott oktatási anyagokat, továbbá támogatja IP-ügyintézők képzését a KAIST-tal[10] együttműködésben, ahol a képzés egy interdiszciplináris megközelítést céloz, kitérve a jogi, üzleti, mérnöki és menedzsmentaspektusokra is.[11] A dizájntevékenység elősegítésére dizájnvásárokat rendeznek, melyek közül kiemelendő a „*Design to Business Fair*". Ennek lényege az, hogy vállalkozások benyújthatják megújításra szoruló terveiket, termékeiket, és a tervezők bemutathatják ezekre alkotott terveiket. Amennyiben a vállalkozás át kívánja venni a tervet, felhasználási szerződést kötnek, és ezáltal a tervezők részesedést kaphatnak jogdíj formájában. 2015-ben 23 cég nyújtotta be termékeit, amelyekre 4809 terv érkezett egye-

[9] P. 32–33.
[10] Korean Advanced Institute of Science and Technology.
[11] P. 34.

temektől, a végén 124 új dizájnbejelentést eredményezve.[12] A KIPO kis- és középiskolásokat célzó tevékenységei is kiemelendőek, így a 2015-ben 196 iskolában és 16 városban tartott kreatív oktatási centrumok, az 1988 óta megtartott diákfeltalálói kiállítások, a 2002 óta a Samsunggal közösen megtartott „Student Creativity Championship" és a „Youth Inventor Program. Az utóbbi kettő keretében a diákoknak egy vállalkozás által adott probléma megoldása során kell együttműködniük egy kreatív megoldás kialakítása érdekében. Az oktatáson kívül kiemelendő még a 2010 óta működő üzletititok-igazolási szolgáltatás („*Trade Secret Certification Service*"), amely az üzleti titok jogosultjának igazolását megkönnyítő, bármely vállalkozás számára elérhető szolgáltatás. Ennek lényege, hogy a titkot tartalmazó elektronikus dokumentumra egy időbélyegző kerül, amelyet regisztrálnak a Szabadalmi Információs Intézetnél („*Korea Institute of Patent Information*"), igazolva a titok létezését és a birtokba kerülés kezdő időpontját.[13] A kkv-k számára kiemelt problémát jelenthetnek az anyagi terhek, így 2016 óta számukra e szolgáltatás ingyenesen érhető el. A kormány folyamatosan törekszik a nemzetközi kapcsolatok építésére is ezen a területen, beleértve a koreai vállalkozások külföldi megtelepedésének és az ottani IP-rendszer minél jobb kihasználásának elősegítését is, amelyet egyes országokban felállított „*IP desk*" szolgáltatásukkal valósítanak meg. Emellett a 2000-es évek elején széles körű jogalkotást valósítottak meg jogrendszerük nemzetközi normákhoz és a modern korhoz igazítása érdekében, továbbá 2016 óta kiemelt figyelmet fordítanak az alternatív vitarendezési mechanizmus gyakorlatba építésére.

A *versenyjog* relatív későn alakult ki, és a szerző szerint míg a nemzetközi nagyvállalatokkal szembeni fellépés erősebb, mint a többi délkelet-ázsiai országban, addig a hazai konglomerátumokkal szemben mérsékelt a jogérvényesítés. Ennek bemutatására a Qualcomm v. KFTC („*Korean Fair Trade Commission*")-ügyet használja, amelyben a KFTC az addigi legmagasabb bírságot szabta ki először 2009-ben, majd 2016-ben gazdasági erőfölénnyel való visszaélés miatt. A Qualcomm megtámadta bíróság előtt a 2016-os döntést, és Taplin szerint ennek kimenetele fogja igazán mutatni mennyire sikerült egy méltányos, nem a hazai cégek irányába elfogult gyakorlatot kialakítania a KFTC-nek. A könyv kiadását követő fejlemény, hogy a Szöuli Fellebbviteli Bíróság a KFTC döntésének érdemi részét jóváhagyta, azt méltányosnak ítélve, ez ellen a döntés ellen azonban még a legfelsőbb bíróság előtt is fellebbezni lehet.[14] A szerző továbbá kiemeli, hogy a tisztességtelen verseny felszámolása meglehetősen nehéz, hiszen az a „chaebol"-ok által uralt rendszer inherens része, ugyanakkor a jelenlegi elnök célkitűzései között szerepel e káros gyakorlatok visszaszorítása.[15] A koreai iparosodás fő pillérének tekintett *hajózási szektor* hanyatlását Taplin a legjelentősebb cégek, a Hanjin Shipping és a HMM esetén keresztül mutatja be. A gyengülés fő

[12] P. 35.
[13] P. 36.
[14] *https://fair-standards.org/2020/07/22/qualcomm-v-kftc-seoul-high-court-decision-press-release/*.
[15] P. 46–47.

okainak szerinte a 2008-ban a szektort világszinten érintő válságon felül a Hanjin mögött álló család visszaélésszerű menedzsmentje, különösen az igazgató által folytatott bennfentes kereskedelem, a kereskedelmi partnerek bizalmának ezzel párhuzamos megtörése és a hajókatasztrófák tekinthetőek. Utóbbiak szintén a rossz menedzsmentre és az indokolt költségeken való spórolásra vezethetőek vissza, hiszen elhasznált, régi olajtankerek lettek átalakítva VLOC-ra,[16] elsüllyedésükben pedig komoly szerepe volt az olcsó kínai átalakítás minőségének és a tengerre való alkalmasság hamis tanúsításának egy koreai cég által. Az *ICT-szektor* fejlődése kapcsán az azt megalapozó jelentős mértékű befektetéseket és az e területet érintő innováció támogatását emeli ki Taplin. A befektetések és az innováció támogatása elsősorban külföldi tőke bevonásával valósult meg, amelyhez a befektetőket ingyenesen juttatott földdel, támogatási alapokkal, egyéb pénzügyi támogatásokkal és adókedvezményekkel csábították az országba. Kiemeli az elektronikus kereskedelem, az e-aláírások és a mobilalkalmazások elterjedtségét, ami világszinten is kiemelkedő, hiszen az internettel rendelkezők aránya elérte 2015-ben a 89,9%-ot, míg a mobilelőfizetéssel és okostelefonnal rendelkezők aránya 2017-ben a népesség 90%-át, és a vásárlások jelentős részét teszik ki az online rendelések az ázsiai térség 2003 óta legnagyobb elektronikus kereskedelmi piacán.[17] Kiemeli még a szerző a helyi cégek kiváló termékeit a képernyőgyártás területén, amelyek elősegítik e rendszerek működését, továbbá a kiberbiztonság és a biometrikus rendszerek terén elért eredményeiket, amelyek egyre szükségesebbek Észak-Korea növekvő mértékű online támadásai okán. Az *elektronikai szektor és a megújuló energiaforrások* kapcsán először a külföldi befektetéseket és a befektető cégekkel az együttműködést emeli ki, amelynek révén közös K+F-centrumok jöttek létre, ahol képzett külföldi munkaerő működött közre a kutatásokban.[18] Utal az elektronikai félvezetők gyártásának szerepére, amelyben a Samsung 2017-ben világelsővé vált az Intelt megelőzve. E szektor megalapozásában komoly szerepe volt az 1999-ben Tajvant sújtó földrengésnek, amelyet követően pótolni kellett a termelésben bekövetkezett kiesést a számítógépek gyártásának folyamatos biztosítása érdekében.[19] A megújuló energiák kapcsán még pusztán kezdeti törekvésekről számolhat be Taplin, hiszen e terület mellett a 2017-ben hatalomra lépett elnök, Moon Jae-In kötelezte el magát, míg elődei inkább a nukleáris energiára építettek. Emiatt egyelőre csak a szélerőművek létesítése kapcsán számolhatott be komolyabb eredményekről. Az észak-koreai rezsim kapcsán kiemeli a délkelet-ázsiai régió érzékeny status quo-ját, ahol más államok – köztük Kína és Malajzia – támogatása nélkül már régen nem is létezhetne e rendszer, és ahol számos állam érdekelt abban, hogy egy egyesült és ezáltal hosszútávon potenciálisan még sokkal erősebb Korea ne jöhessen létre. Hangsúlyozza az északi uralom kultuszra épülő, hierarchikus és megfélemlítésen alapuló struktúráját és az ehhez szükséges elszigeteltség egyre nehezebben

[16] Very large ore carriers = nagyméretű ércszállító hajó.
[17] P. 66–67.
[18] P. 75–76.
[19] P. 74; 76–78.

fenntartható jellegét, továbbá a kiszámíthatatlan vezetés és a rendelkezésére álló nukleáris eszközök aggasztó kombinációját. Taplin szerint a jelenlegi egyensúlyi helyzet némileg felbomlóban van a vezetés – támogató országok által is ellenzett – nukleáris fegyverkezési ambíciója okán, hiszen e fegyverek esetleges alkalmazása egy egyesített Koreánál is nagyobb veszélyt jelent a térségre nézve, és emiatt az ENSZ által bevezetett szankciók alkalmazásában egyre inkább partnerek az eddig támogatást nyújtó államok is.

A szerző végkövetkeztetésként megállapítja, hogy a gazdasági életet átható „chaebol"-konglomerátumok modernizációja elkerülhetetlen, melyben komoly szerepet kell kapjon a dereguláció és e cégek működési struktúrájának átláthatóbbá tétele, a vérségi alapú menedzsment oldása, továbbá a kkv-k védelme a kényszerített felvásárlásoktól. Kiemeli továbbá, hogy az ország jövőjének alakulására jelentős hatással lesz az északi rész politikai és gazdasági helyzetének alakulása, különösen, ha a rezsim esetlegesen összeomlana.

A könyv teljes rálátást nyújt a koreai gazdaság utóbbi évtizedekben bekövetkezett fejlődésére, és jól követhetően bemutatja azokat a politikai és gazdasági tényezőket, amelyek ezt elősegítették, illetve amelyek segítik vagy hátráltatják jövőbeni fejlődését. Jól látható, hogy míg a „chaebol"-réteg kiemelkedése jelentős fellendülést hozott a kezdetekben, pozitívan hatva szinte minden szektorra, addig a konglomerátumok bemerevedése és korlátozott kockázatvállalása mára inkább a fejlődés gátjává vált. A szellemitulajdon-jogok védelmének, az innovációnak és az oltalmi formák jobb kihasználásának hátterében a külföldi befektetésekkel érkező megnövekedett K+F-tevékenység, az ilyen irányú oktatás minden korosztályt érintő, célzott növelése és a kkv-k kiemelt támogatása húzódik.

Tímár Adrienn

* * *

Russel Woolley: Szilárd oxidos üzemanyagcellák és elektrolizátorok szabadalmazása (Patenting Solid Oxide Fuel Cells and Electrolysers). Lexology, 2021. május 5.

A szilárd oxidos üzemanyagcellák és elektrolizátorok technológiájának a Marsra történő alkalmazásával párhuzamosan e termékek piacán is növekedést prognosztizálnak.

2021 áprilisában mesterségesen állítottak elő oxigént a Marson, a NASA Perseverance kóborlójára szerelt „MOXIE", egy speciálisan erre a célra tervezett eszköz segítségével. Ez egy kulcsfontosságú koncepció bizonyítása, amely megnyitja az utat a vörös bolygóra irányuló, embert is szállító küldetések előtt. A MOXIE középpontjában egy szilárd oxidos elektrolizátor áll, amely lehetővé teszi a szén-dioxidban gazdag marsi légkör átalakítását belélegezhető oxigénné. A MOXIE elektrolizátor lényegében egy „fordított üzemanyagcella", amely elektromos energia és szén-dioxid betáplálásával oxigént állít elő, ellentétben egy üzemanyagcellával, amely oxigén és üzemanyag betáplálásával elektromos energiát állít elő. Az elektrolizátorok „vízbontó" üzemmódban is használhatók, elektromos energia és víz betáplálásával oxigén és hidrogén előállításához.

A szilárd oxidos üzemanyagcellák és elektrolizátorok mögött álló alapvető technológiát már évekkel ezelőtt szabadalmaztatták. A Marson történő úttörő alkalmazásával egy időben azonban ez a technológia most egyre nagyobb szerepet játszik majd a zöldebb energiaforrásokra való globális átállásban. Egy nemrégiben készült jelentés szerint a szilárd oxidos üzemanyagcellák globális piaca éves szinten 30%-kal növekszik.

A szilárd oxidos üzemanyagcellák és elektrolizátorok számos előnyös tulajdonsággal rendelkeznek a zöld gazdaságban való felhasználás szempontjából. Az üzemanyagcellák a hagyományos energiatermelési technológiáknál hatékonyabb módon alakítják át a földgázt villamos energiává. A szilárd oxidos üzemanyagcellák emellett „üzemanyag-függetlenek", és földgázzal és hidrogénnel egyaránt működtethetők, így ugródeszkát jelentenek a jelenlegi fosszilis tüzelőanyag-gazdaság és a jövőbeli kibocsátásmentes hidrogéngazdaság között. Az elektrolizátorberendezések lehetővé teszik a (pl. megújuló energiaforrásokból származó) villamos energia tárolható hidrogénné alakítását, így az energiatárolás alternatív eszközei lehetnek az akkumulátorok helyett.

A szilárd oxidos technológia érettségét tükrözik a szabadalmi bejelentésekre vonatkozó korábbi adatok. Az alábbi grafikon az elmúlt 30 év során benyújtott olyan PCT-bejelentések számát mutatja, amelyek igénypontjaiban szerepel a „szilárd oxidos üzemanyagcella" kifejezés. A bejelentések száma az 1990-es években lassan emelkedett, majd a 2000-es évek elején gyors növekedés következett be, amit az alábbi diagramon mutatunk be.

A H01M 8 IPC-kód alá sorolt PCT-bejelentések, amelyek igénypontjaiban szerepel a „szilárd oxidos tüzelőanyagcella" kifejezés

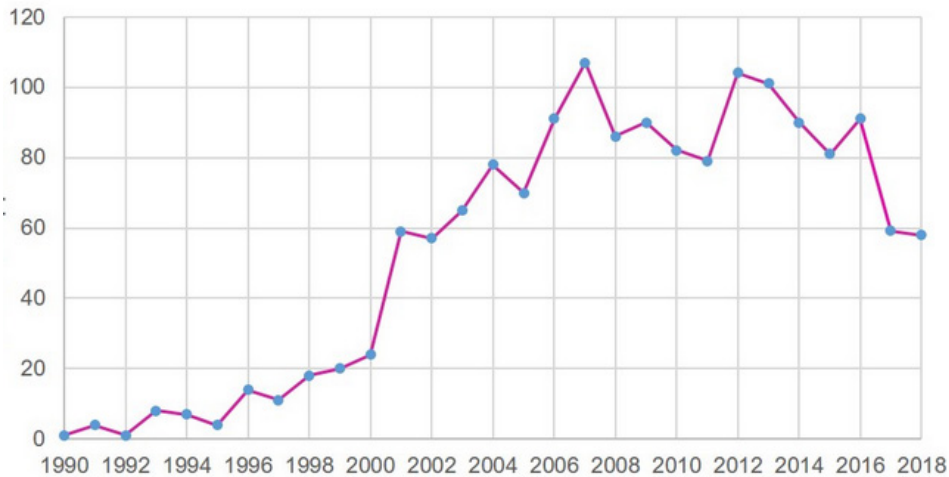

Az ordinátán a bejelentések száma, az abszcisszán a bejelentések éve

Minthogy a szabadalmi oltalom legfeljebb 20 évig tart, előfordulhat, hogy számos alapvető találmányt lefedő, kulcsfontosságú szabadalom ezalatt elérte élettartamának végét, ha nem járt már korábban le. A *Ceres Power* például úttörő szerepet játszott egy olyan elektrolitanyag-kategória használatában, amely lehetővé tette, hogy a szilárd oxidos üzemanyagcellákat az akkoriban jellemzőnél alacsonyabb hőmérsékleten lehessen üzemeltetni. Ennek révén lehetővé vált, hogy az üzemanyagcella egyéb alkatrészeit a kereskedelemben kapható acélból készítsék, így az üzemanyagcella robusztussága és egyszerű gyárthatósága révén előnyökkel rendelkezett. Az ezt a széles koncepciót védő szabadalomcsalád 2021 végén jár le (pl. az 1 334 528 sz. európai szabadalom), bár a Ceres nagy és növekvő szabadalmi portfólióval rendelkezik, számos újabb bejelentéssel.

Ez jól szemlélteti azt a problémát, amellyel például a szilárd oxidos üzemanyagcellákat felhasználó technológiák alkalmazói szembesülnek, mert több évbe telhet, mire jelentős piaci helyzetet érnek el. A széles területet elzáró szabadalmak éppen akkor járhatnak le, amikor jelentősen megnő az értékük. A szilárd oxidos üzemanyagcellák természete azonban lehetőségeket nyújt e probléma enyhítésére.

A szilárd oxidos üzemanyagcellák összetett, több komponensből álló eszközök, amelyek számos lehetőséget biztosítanak a szabadalmi oltalomra. Ezek a komponensek nagyszámú műszaki tudományágat ölelnek fel, az anódot, az elektrolitot és a katódot alkotó anyagok

pontos összetételét meghatározó szervetlen kémiától kezdve az anyagok lerakódásának és mikroszerkezetük szabályozásának anyagtudományán át a cellakötegek elrendezésének, összekapcsolásának és az üzem egyensúlyának kezelésével kapcsolatos mérnöki kihívásokig. Az üzemanyagcellákat egy sor szabadalom védheti az egyes területeken. Az aktív innovációt folytató vállalkozások szellemitulajdon-jogokkal foglalkozó hozzáértő tanácsadókkal együttműködve átfogó és változatos szabadalmi portfóliókat építhetnek ki több év alatt, ahogyan a celláikat optimalizálják és az egymást követő generációkat kereskedelmi forgalomba hozzák. Megjegyezzük, hogy pontosan ezt a megközelítést követi néhány újító ezen a területen, például a Ceres. Ily módon minimálisra csökkenthető annak kockázata, hogy a szilárd oxidos üzemanyagcellák és elektrolizátorok piaci bevezetésekor „leesnek a szabadalmi szakadékba".

Dr. Palágyi Tivadar

* * *

Hannah Fry: Emberek és gépek. Hogyan tartsuk a kezünkben az irányítást a mesterséges intelligencia korában? HVG Könyvek, 2021; ISBN 9789633049792

„Az algoritmus, amely előbb szerez tudomást lányunk terhességéről, mint mi magunk, vélhetően sokak kedélyét felborzolja."

„Ahhoz, hogy a Deep Blue legyőzze Kaszparovot, *meg kellett értenie őt*: nemcsak mint a briliáns sakklépéseket kiötlő elmét, hanem *mint emberi lényt is*."

„Bármilyen ingyenes algoritmust használunk, fel kell tennünk a kérdést: mit is adunk cserébe? Miért kapjuk meg ezt a bizonyos szolgáltatást 'ingyen'? Mit csinál valójában az algoritmus? Beleegyezem-e ebbe az üzletbe? Talán jobban járnék, ha nem használnám? Érdemes megtanulnunk a leckét, mert nemcsak a virtuális világban, hanem az élet minden területén használhatjuk ezt a fajta mérlegelést. *Az adatok és algoritmusok nemcsak a vásárlói szokásainkat tudják előre jelezni. Arra is képesek, hogy megfosszanak minket a szabadságunktól*."

(A könyvből, kiemelések a recenzió szerzőjétől. Az utolsó mondatra a végén visszatérünk!)

Az eredeti cím más csengésű. „Helló, világ!" – s bár Fry más magyarázatát adja, benne megérezhetjük a pillanatot, amikor majd először működésbe lép egy immáron öntudattal bíró mesterséges intelligencia (MI), és rácsodálkozik az emberek és gépek elébe táruló világára. Fry azt mondja el róla, hogy ez a kifejezés a számítástechnika egyik hagyománya az MI-hez vezető hosszú út múltjából: „A programozók között él egy hagyomány – egyfajta beavatási szertartás. Zöldfülű programozóként az első megtanulandó: hogyan vegyük rá a számítógépet, hogy a képernyőre írja a híres mondatot: 'Hello World'." (Forrásmegadás nélküli idézetek a könyvből.)

Döntő lépés az MI felé: „A mikroprocesszor épp csak megszületett, beharangozva egy új korszak kezdetét, ahol a számítógépek a korábbi formájukból – lyukkártyákkal és papírszalagokkal etetett hatalmas, egy-egy feladatra specializált monstrumokból – a ma ismert, billentyűzettel, képernyővel és villódzó kurzorral ellátott személyi számítógéppé alakultak. *A 'Hello World' azt a pillanatot ragadta meg, amikor a számítógéppel való párbeszéd mindenki számára lehetségessé vált*. De van még valami figyelemre méltó ebben a mondatban: valami, ami talán még soha nem volt annyira lényeges, mint napjainkban. Miközben a számítógépes algoritmusok egyre erőteljesebben befolyásolják életünket, és egyre több fontos döntést hoznak meg helyettünk, *a 'Hello World' az ember és a gép közötti párbeszédnek állít emléket. Annak a pillanatnak, amikor a határ egyszer csak elmosódott irányító és irányított között*. Egy kapcsolat kiindulópontjának, egy csodálatos és lehetőségekkel teli közös utazás kezdetének, ahol az egyik fél nem létezhet a másik nélkül." – És a habok pezsegni kezdtek, hogy az MI majd kilépjen belőlük. Ám félelmetes is az ígéret: „nem létezhetünk a gép nélkül". A segítség előnyei, és a függőség veszélyei egyaránt ott vannak benne, s e könyv nagyon sok figyelemre méltó felvetéssel szolgál erről. Remek, hogy processzorok révén okosodnak az eszközeink,

ám az nem, hogy minél bonyolultabbak, annál több a hibalehetőség, és annál nehezebb a javítás. S milyen érdekes: Frank Herbert, a híres sci-fi író már az 1965-ben megjelent, ikonikus Dűne c. kötetében megjósolja a történetében alkotott jövőbeli világ tilalmát: „Ne készíts gépezetet az emberi elme hasonlatosságára" (Kozmosz Fantasztikus Könyvek, 1987).

Az eredeti alcím határozottan izgalmasabb: „*Miként legyünk emberek a gépek korában*". Ez igazi hamleti kérdés: létfontosságú, óriási probléma, amely alapjában határozza meg a jövő emberének egész értékrendjét, az ember viszonyát a feltehetően mindinkább gépekre támaszkodó világhoz. Probléma, amelynek valójában még a kezdeti feltérképezéséhez sem igen tudtunk hozzálátni, hiszen még csak ingatag feltevéseink vannak erről a jövőről.

Yuval Noah Harari írja SAPIENS – Az emberiség rövid története c. könyvében (Animus Kiadó, 2015), hogy „[a] mezőgazdasági forradalom a történelem legnagyobb csalása volt" – és részletesen ki is fejti, miként változott annak hatására az emberek életminősége, s az emberi faj egész élete. Bőven megtörténhet, hogy jövőbeli történészek valamikor majd hasonlóképp minősítik e faj történelmének azt a döntő fordulatát, amelyet „a gépek eljövetele", az MI korszaka hoz el. Természetesen itt nem valamiféle Terminátor-szerű ipari népmese megvalósulására kell gondolni, talán inkább a francia királyoknak tulajdonított híres mondásra: „És ami az úgynevezett életet illeti, azt majd a szolgáink elvégzik helyettünk." Miből és miként élnek majd az emberek, mit kezdenek magukkal, és milyen lesz az a társadalom, ahol egyre több feladatot a gépek látnak el? Valaha azzal nyugtatták a tömegeket, hogy gyakran nyomorúságos életük értelme kiérdemelni a túlvilági jutalmat. Később, a vallás „trónfosztása" után új ígéret nyugtatta az élet értelmét keresők erre fogékony részét: az élet értelme a hasznos munka, a közösségért végzett tevékenység. Ezt is elhihette, akinek nagy szüksége volt rá. Mi lesz az új nyugtató ideológia azoknak, akik tudni akarják, mi végre vannak itt e világban?

A HVG Könyvek ajánlója Tim Harford brit közgazdászszakíró véleményével indít [Alkotó rendetlenség – Hogyan legyünk kreatívak és rugalmasak túlszabályozott világunkban? c. könyvéről (HVG Könyvek, 2017.) az Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2018/2. számában szóltunk]. Harford honlapján hosszan sorakoznak valóban magas elismerést tükröző szakmai kitüntetései, s ezek súlyt adnak szavainak: „*Keresve sem találhatnánk jobb idegenvezetőt, mint Hannah Fry*, aki gördülékenyen, izgalmas történeteken keresztül mesél a mesterséges intelligencia olykor ijesztő, olykor lenyűgöző világáról." Harfordnak eddig hat könyvét adta ki a HVG Könyvek, köztük Az oknyomozó közgazdászt és legutóbb Az adatdetektív – 10 egyszerű szabály, hogy ne tudjanak manipulálni ígéretes címet viselőt.

Az ajánló így folytatódik: „Napjainkban a legkülönbözőbb területeken – az orvoslástól a közlekedésen át az igazságszolgáltatásig – számos kérdést mérlegelhetünk a mesterséges intelligencia segítségével: milyen termékeket fogyasszunk, milyen gyógymódok közül választhatunk, vagy ki érdemel börtönbüntetést. De vajon a szakemberek vagy a számítógépek a megbízhatóbb tanácsadók? Mennyiben támaszkodhatunk az előbbiekre vagy az utóbbiak-

ra? Emberi vagy gépi döntés alapján határozható-e meg biztosabban, ki lesz visszaeső bűnöző, melyik film lesz kasszasiker, és egy esetleges légi katasztrófa során milyen manőverrel menthetőek meg az utasok? Hannah Fry matematikus, A szerelem matematikája szerzője (HVG Könyvek, 2015 – Osman P.), az Emberek és gépekben többek között ezeket a kérdéseket boncolgatva mutatja be a mesterséges intelligencia felhasználásának eddigi gyakorlatait és korlátait, az ebben rejlő lehetőségeket, és választ ad arra is, tartanunk kell-e attól, hogy a jövőben a gépek veszik át felettünk az irányítást." – Ez utóbbi ígéretet azért ne vegyük komolyan. Amint arra már utaltunk, nincs ember, aki erre a majdani valóságot bármi számottevő valószínűséggel közelítő választ tudna adni.

Jól kapcsolódik ehhez a *Goodreads ajánlója*: „Ha a mesterséges intelligencia (MI) a téma, vagy földi paradicsomról hallhatunk, vagy épp a küszöbön álló kiirtásunkról. Ideje szembenézni az algoritmusok valódi erejével és korlátaival, amelyek már ma automatizálnak fontos döntéseket az egészségügyi ellátásban, a szállításban, a bűnügyek terén és a kereskedelemben, *Ez a könyv nélkülözhetetlen, hogy felkészüljünk egy kódok által működtetett világ erkölcsi dilemmáira*. A kiapadhatatlanul szórakoztató Hanna Fry úgy adja elő nekünk ezeket, hogy még akkor is e kérdésekről beszélgetünk, amikor már rég végigolvastuk e könyvét."

Fry-ról a Wikipedia kiemeli, hogy „*az emberi magatartás mint*ázatait *kutatja*, mint a személyközi kapcsolatok és a párkeresés, s hogy *miként alkalmazható a matematika ezekre*. [Szakmai elismerését tanúsítja, hogy] ő volt 2019-ben a Royal Institution Christmas Lecture előadója." Ugyancsak a Wikipediából: „Az 1825 óta évente megtartott előadás-sorozat egy-egy témáról szól, az előadó informatív és szórakoztató stílusban tudományos tárgyról beszél a nagyközönségnek, benne fiataloknak. A sorozatot Michael Faraday indította 1825-ben. A Royal Institution a tudományos oktatást és kutatást szolgáló szervezet, 1799-ben alapították vezető brit tudósok."

Elmondható tehát, hogy e *mostani könyve olyan mai szolgáinkról szól*, amelyek már tömegével, és gyorsan szaporodva vesznek körül mindenkit az élet mind több területén: az *algoritmusokról és hozzájuk fűződő bonyolult viszonyunkról*. Tudatosan mondunk szolgát, hiszen a jövő lehetséges alakulásai közt tartják számon azt is, hogy ezek, ha megerősödnek, önállósodhatnak és akár ellenünk is fordulhatnak.

Lássunk hozzá, legalább egy kicsikét.

Az algoritmusokról: „Ezek a láthatatlan programdarabkák, a modern gépek fogaskerekei mozgatnak mindent, a közösségi média hírfolyamaitól kezdve a keresőmotorokon és GPS-navigációkon át a zenei oldalak személyre szabott ajánlóiig. (Vigyázat! A 'gép' itt és mindenütt a könyvben átvitt értelmű, a számítástechnika és az informatika matematikaalapú eszközeit jelenti, ahogy a keresőmotornak sincsenek mozgó, anyagi alkatrészei, s nem is hajtanak mást, csak adatot és hasznot – Osman P.) A modern élet infrastruktúrájának alappillérei. Mindeközben pedig titkos hatalmuknál fogva csendben és lassan átformálják, mit

jelent embernek lenni." – Erre a „titkos hatalomra" visszatérünk. Benne rejlik a modern társadalom egyik legnagyobb kockázati tényezője. Idézetek innentől a könyvből.

„*Ebben a könyvben rengeteg algoritmusról lesz szó, amelyekre* életünk során egyre nagyobb mértékben támaszkodunk – sokszor *anélkül, hogy tudomásunk lenne róla. Alaposan megvizsgáljuk, mi áll hatalmukban, milyen rejtett erőket képviselnek, és szembesülünk az általuk felvetett, mindeddig megválaszolatlan kérdésekkel.* Találkozunk olyan algoritmusokkal, amelyek segítségével a rendőrség eldönti, kit tartóztasson le, és amelyek azon a kérdésen alapulnak, hogy mi a fontosabb: az áldozatok védelme, vagy az ártatlanság vélelme. Megismerjük a bírák által használt algoritmusokat, amelyek az elítélt bűnözők büntetésének időtartamáról határoznak, és azzal a kérdéssel szembesítenek, vajon milyen lenne az ideális igazságszolgáltatás. Látjuk majd, milyen algoritmusok segítik az orvosok munkáját az ember által felállított diagnózisok felülbírálásakor, és azt is, hogyan követelik meg a vezető nélküli autókat irányító algoritmusok a határozott erkölcsi értékrendet. Olyan algoritmusokat is vizsgálunk, amelyek számításba veszik az érzelmeinket, és olyanokat is, amelyek akár demokráciáink megdöntéséhez is elegendő erővel rendelkeznek.

Ezek a láthatatlan programdarabkák mozgatnak mindent, a közösségi média hírfolyamaitól kezdve a keresőmotorokon és GPS-navigációkon át a zenei oldalak személyre szabott ajánlóiig. Használják az áruházak, a filmstúdiók (ahogy Fry példái is mutatják, szintúgy a kereskedelem – Osman P.). *Megtanulták, mit szeretünk, és mit nem szeretünk, megmondják, mit olvassunk, mit nézzünk, kivel randizzunk.*" – Vigyázat! Hogy félre ne értsük: az itt sorolt döntések, és általában minden, az algoritmusok által kialakított döntés nem az ő saját elhatározásuk, hanem azt követik, amit a programozó beléjük épített. Utóbbi dönt arról, milyen súllyal kezelje pl. az algoritmus az áldozatok védelmét az ártatlanság vélelmével szemben, ahogy arról is, mennyiben és miként bírálhat felül algoritmus ember által hozott döntést, s hogy miként paraméterezheti „az erkölcsi rend" az önvezető járművet irányító algoritmusokat. Nagyon nem irigyeljük a programozót pl. annak meghatározásában, hogy ha a baleset elkerülhetetlen, de többféle kimenetel választható, s mindegyiknél lehetnek áldozatok, mit diktál erre az esetre a gépnek.

„Az algoritmusok nem eredendően rosszak. Csak az számít, hogyan használjuk [őket]. Ahogy a következő oldalakon kiderül: a jövő sokkal inkább derűre és optimizmusra ad okot. (Fry itteni derűlátása talán kissé elhamarkodott, az viszont tökéletesen igaz, hogy az algoritmus olyan, mint a kés: számtalan célra használható, s az emberek döntik el, jóra vagy másra – Osman P.) Amikor véleményt formálunk egy-egy algoritmusról, pontosan értenünk kell gép és ember viszonyát. *Minden algoritmus szétválaszthatatlanul kötődik azokhoz az emberekhez, akik létrehozták és használják.*" – Erősen kérdéses, ez utóbbi állítás még mennyiben és még meddig igaz. Szoftvereink jelentős része, pl. a számítógépeink operációs rendszerei már olyan bonyolultak, hogy nagy valószínűséggel a kedves készítőik sem képesek átlátni minden belső összefüggésüket, elemeik valamennyi egymásra ható kapcsolatát, így voltaképp a működésük részletes érthetősége többé-kevésbé a „titok, idegenség"

zónájában rejtőzik. Amint pedig alkotóképessé nőnek fel az öntanuló algoritmusok, Fry magyarázataiból is egyértelmű, hogy nagyon is önállóvá válnak a kiinduló létük alkotóitól.

„Mindebből pedig az következik, hogy *könyvünk tulajdonképpen az emberről szól.* Arról, hogy kik vagyunk, hová tartunk, mi a fontos számunkra, és hogyan alakítja mindezt a technológia – vagyis *ember és algoritmus kapcsolatáról.* Azokról az algoritmusokról, amelyek már köztünk élnek és dolgoznak, felerősítik képességeinket és kijavítják a hibáinkat, problémákat oldanak meg, miközben új problémákkal szembesítenek.

Azt a kérdést is megvizsgáljuk, hogy *végeredményben jól járt-e a társadalom az algoritmusokkal?* Megbízhatunk-e a gép döntésében a saját döntésünkkel szemben? (Egy példa ehhez: ketten kaptak közgazdasági Nobel-emlékdíjat egy fontos gazdasági kérdés megoldásának kidolgozásáért. Az így szó szerint kitüntetett elmélet hasznosítására létrehoztak egy nagy fedezeti alapot, a két Nobel-emlékdíjassal az igazgatótanácsban. Kezdetben remekül működött, óriási várakozásokat keltve, majd összehozott egy óriási pénzügyi bukást, s csak a FED dollármilliárdjaival sikerült elkerülni a még sokkal nagyobb összeomlást. Az ok egyszerű volt: a piacon megjelentek olyan tényezők, amelyek kezelését a 'gép' döntéseit irányító szoftverbe nem építették be. Ez volt a hírhedt Long Term Capital Management fedezeti alap szárnyalása és bukása. Az automatikus tőzsdei kereskedőrendszerek pedig más – szerencsére kisebb – hasonló rémtörténetekkel is szolgálhatnak, amelyek emberi hibából keletkeztek – Osman P.)

Mikor érdemes ellenállni a csábításnak, és magunknál tartani az irányítást? *Bepillantást nyerünk az algoritmusokba, és igyekszünk felismerni korlátaikat – miközben saját magunkba is beleláthatunk*, és saját korlátainkkal is szembesülhetünk. Elválasztjuk a jótékonyt a kártékonytól, és eldöntjük, milyen világban akarunk élni." – De olvasás közben gondoljuk át, valójában mi jótékony és mi kártékony? Minek ítéljük, hogy okos gépeink már egyre több, magas szintű agyműködést igénylő tevékenységről leszoktatnak, mert elvégzik azokat helyettünk, a kézírástól a helyesíráson és a fejszámoláson át az emlékezésig – ennek ránk igencsak kártékony hatásaival? S vajon hamisak vagy sem a próféták, akik azt hirdetik, hogy tényanyagot tanulni már nem is kell, hiszen „pár kattintásra" minden ott a neten – ami önmagában sem igaz, hiszen a keresőmotor általában találatok óriási katyvaszát hozza fel, gyakran erősen manipulált sorrendben, és kellő tudás nélkül el sem dönthető, mi igaz mindezekben és mi nem. És mi van, ha nincs hálózat?

S a kardinális tétel, a fenti idézet folytatásában: „*Mert a jövő nem magától alakul. Mi magunk hozzuk létre.*" – Tényleg így lenne? A valóságban igazából mennyi beleszólásunk van abba, hogy milyen világban élünk? S itt ne is a politikára gondoljunk, hanem a gazdaságban működő erőkre és azok hatóerejére, amely ezer eszközzel formálja a gondolkodásunkat, szokásainkat, életvitelünket, s mindezekkel az értékrendünket és a döntéseinket. Ebben az összetett világban élünk együtt a gépeinkkel.

Lopakodó térfoglalás: „*A* következő oldalakon elénk tárul, hogyan *lopakodtak be az algoritmusok mindennapi életünk valamennyi színterére* – az egészségügytől kezdve a bűnül-

dözésen és forgalomszabályozáson át egészen a politikáig. Egyszerre csodáljuk és rettegjük képességeiket, és hagyjuk figyelmen kívül működésüket. *Tulajdonképpen fogalmunk sincs róla, mennyi hatalmat engedtünk* át nekik eddig, és arról sincs, vajon nem mentünk-e már *túl messzire*."

Tanuló algoritmusok: „Az algoritmusok általánosságban véve az alábbi két, a későbbiekben részletesen is tárgyalt paradigma valamelyikét követik.

Szabálykövető algoritmusok: Ezek olyan egyértelmű és közvetlen utasításokat követnek, amelyeket emberek írtak elő. Első lépés: csináld ezt. Második lépés: ha ez történik, csináld azt. Mindez persze nem azt jelenti, hogy ezek az algoritmusok egyszerűek lennének – ebben az alapesetben is léteznek rendkívül komplex és hatékony programok." – Fry tovább is fejtegeti.

Gépi tanuló algoritmusok: „A második csoportba tartozó algoritmusok *az élő organizmusok tanulási sémáit követik*. Nincs szükség precíz utasítások összeállítására és átadására. A tanításhoz elegendő pontosan tudni az elérendő célt, és *jutalmazni a helyes viselkedést*. Egyszerűen arról van szó, hogy *megerősítsük, amikor jól csinálja, ne foglalkozzunk a rosszul sikerült kísérletekkel, és gyakoroljunk minél többször, hogy végül maga jöjjön rá, mit is várunk el tőle*. Az algoritmusok világában ezt nevezzük tanuló algoritmusnak, amely egy hatalmas tudományterület, a mesterséges intelligencia (MI) körébe tartozik. *A gépnek elég adatokat adni, megjelölni a kívánt célt, megerősíteni, amikor jól csinálja – és ráhagyni, milyen útonmódon ér célba*.

Mindkét típusnak vannak előnyei és hátrányai. (Másként: mindkét típus másra való – Osman P.) A szabálykövető algoritmusok utasításait emberek írták, ezért érthetőbbek. Elméletileg bárki belenézhet, és követheti a történések logikáját. Ez az előny azonban hatalmas hátrány is. *A szabálykövető algoritmusok ugyanis csak olyan problémák megoldásán tudnak dolgozni, amelyre az emberi programozók tudják a megoldást, és utasítássorba is képesek foglalni. A tanuló algoritmusok ezzel szemben ügyesen bánnak olyan problémákkal is, amelyekkel az előre megadott utasítássorok nem boldogulnak*. Képesek felismerni tárgyakat a képeken, vagy éppen megérteni és másik nyelvre fordítani a kimondott szavakat. Olyasmiket hajtanak tehát végre, amivel a szabálykövető algoritmusoknak mindig is meggyűlt a bajuk. A hátrány csak annyi, hogy *ha a gépre bízzuk egy-egy feladat megoldását, az általa talált* út gyakran teljes*séggel követhetetlen lesz az emberi szemlélők számára*. A program tartalma még a legzseniálisabb programozók előtt is rejtély marad." – A modern, bonyolult rendszerekben rejlő, említett „titok, idegenség", netán holmi digitális Ding an sich.

Az MI mai helyzetéről: „*Bár az MI hatalmas léptékben fejlődött az elmúlt időszakban, 'intelligensnek'* még mindig *csak a szó legszűkebb értelmében tekinthető*. Talán hasznosabb, ha fejlődését nem is az intelligencia, hanem a számítás- és statisztikatudomány forradalmának tekintjük. Így sokkal kevésbé tűnhet izgalmasnak (hacsak nem a statisztikatudomány megszállottjai vagyunk), de sokkal pontosabb helyzetjelentést ad a jelen állapotról. (Eléggé

furcsa álláspont. A pontos megítéléshez onnan kellene elindulnunk, mi tekintendő MI-nek. Az Encyclopaedia Britannica szócikkéből idézve: 'egy digitális számítógép vagy egy számítógép-vezérelt robot képessége arra, hogy olyan feladatokat végezzen el, amelyeket intelligens lények tevékenységének szokás tekinteni.' A legkülönbözőbb eszközeinkben és rendszereinkben működő számítógépek, műveletvégző-egységek és azok rendszerei gyorsan növekvő szerepét tekintve e 'forradalom' aligha korlátozódik valóban az említett két tudományra – Osman P.) Egy nap talán eljutunk arra a pontra, ahol a gépi intelligencia túlszárnyalja az emberét, de ennek ma még a közelében sem járunk. *Sőt még attól is fényévekre vagyunk, hogy elérjük egy sündisznó intelligenciáját – egyelőre senki sem jutott túl a fonalféreg szintjén.*" – Valóban? Sakkozó gépek, önvezető járművek, önvezérlő harci robotok, művészi alkotásokra képes MI, egyéb magaszintű képességekkel bíró megoldások – milyen kritériumok szerint vagyunk „fényévekre egy sündisznó intelligenciájától"? Tény, hogy annak agyát még nem tudjuk az összes belső kapcsolatával és azok működésével feltérképezni – nyilvánvalóan erre utal a fonálféreg felemlítése –, de ez egy teljesen más dimenzió.

A bizalom kritikus kérdése: „Rengeteg önálló döntéshozatalra képes algoritmus működik körülöttünk: börtönítéletekről döntenek, rákbetegek kezelését írják elő, vagy azt, hogy mi történjen egy-egy autóbaleset esetén. Ezek az algoritmusok már most életbevágó döntéseket hoznak helyettünk a legkülönfélébb területeken. (Hogy is állunk a sündisznóhoz képest? – OP) A kérdés csak az, hogy akinek átadjuk ezt a hatalmat, vajon méltó-e a bizalmunkra." – Ebben az első valódi kérdés sokkal inkább az, kiknek is adjuk át így a bizalmat. Szó volt már arról, hogy az algoritmusok döntéseinek alapját ma még a készítőik határozzák meg. Kik vagy mi „programozza" ebben a programozókat? S ki vagy mi áll – ha áll – azok felett? A bizalom kérdése valójában e piramis csúcsával szemben kritikus. Ami pedig legalább ennyire fontos: mit tehetünk e fejlődéssel szemben, ha nincs meg benne a kellő bizalmunk?

És: „Azokban az években, amikor matematikusként adatsorokkal és algoritmusokkal foglalkoztam, az a meggyőződés alakult ki bennem, hogy *egy algoritmus megbízhatóságának megítélésére* az egyetlen megbízható módszer, ha pontosan megértjük, hogyan működik. Amikor először látjuk, azt hisszük, varázslat történik, de ahogy megértjük a működését, minden rejtély elpárolog. Néha nevetségesen egyszerű, míg máskor aggasztóan gátlástalan, ami a háttérben történik. *A következő fejezetekben ízelítőt kapunk mindebből.* Megérthetjük a trükkök működését – még ha mi magunk nem is tudjuk mindezt megismételni." – Okoskütyü, rajta applikációk, közösségi hálók és azok algoritmusai, és a hasonlók, vagy akárcsak ez a bájos-aranyos Windows a gépünkön – hányan értik ezek működését?

Adatbrókerek are watching: Az adatfeldolgozó algoritmusok egészen különleges gépei lettek a Big Data korának. Óriási – olykor valóban szinte felmérhetetlen mennyiségű – adatot táplálnak beléjük, s ezekből a programozásuk szerint a legkülönbözőbb felhasználásra tudnak adatokat és információkat szolgáltatni. Fry könyve sok ékes-éktelen bizonyítékkal szolgál arról, hogy ezek a gépek olyanokat képesek megtudni emberekről, azok különféle halmaza-

iról, amiket azok magukról sem (l. pl. a nyitó idézetet). Könnyű belátni, micsoda hatalmat adhat ez a tudás. „A Palantir Technologies minden idők egyik legsikeresebb szilícium-völgyi startupja. Ma körülbelül 20 milliárd dollárt ér. Úgynevezett *adatbrókercég*, *azaz megvásárolja és begyűjti az emberek adatait, hogy profit ellenében továbbadhassa azokat*. Számos hasonló vállalat működik anélkül, hogy közvetlen kapcsolatba kerülnénk velük, miközben *folyamatosan megfigyelik és elemzik a viselkedésünket* (és döntéseinket, választásainkat – Osman P.). Bármikor, amikor bármilyen adatunkat mások kezébe adjuk (különösen az online ügyleteinkben és tevékenységeinkben – Osman P.), ezeket az adatokat összegyűjtik, és jó pénzért eladják az adatbrókereknek. *A brókerek feladata, hogy a sokféle adatot összekombinálják, és a megvásárolt információ különböző darabkáiból létrehozzanak egyetlen részletes fájlt: digitális árnyékunk adatprofilját*. A brókerek adatbázisában titkos azonosítószámunk alatt olyan fájl rejlik, amely *mindennek megőrzi a nyomát, amit valaha is csináltunk*. Nevünk, születési dátumunk, vallási hovatartozásunk, üdülési szokásaink, hitelkártya-használatunk, vagyonunk, magasságunk, pártpreferenciánk, szerencsejáték-használatunk, fogyatékosságunk, gyógyszereink, hogy volt-e abortuszunk, elváltak-e a szüleink, függő típusúak vagyunk-e, megerőszakoltak-e életünkben, hiszünk-e a fegyverszabályozásban, mi a legvalószínűbb és a tényleges nemi orientációnk, illetve mennyire vagyunk hiszékenyek. *Ezernyi részlet rejlik ezernyi kategóriában és fájlban elmentve, lényegében mindannyiunkról.*

Ezeket a módszereket ráadásul nem csak az adatbrókerek használják. Módszereik alig különböznek a Google, a Facebook, az Instagram és a Twitter módszereitől. Ezek a vállalatóriások nem is elsősorban a felhasználóikból, hanem az úgynevezett mikrotargetingből – a személyre szabott, célzott hirdetésekből – jutnak rengeteg pénzhez. A hatalmas forgalmat generáló oldalak valójában a hirdetések célba juttatására szolgálnak, és azzal keresnek óriási összegeket, ha a több millió felhasználó aktívan reagál az oldalukon kínált tartalmakra: a felkínált oldalakra kattintanak, elolvassák a támogatott bejegyzéseket, megnézik a szponzorált videókat és képeket. Bárhol bolyongunk is az interneten, ezek az algoritmusok olyan információinkkal üzletelnek a háttérben, amelyeket jószántunkból sohasem kínáltunk fel, és fogalmunk sincs róla, hogy rendelkeznek ezekkel. *Legszemélyesebb, legféltettebb titkaink számukra csupán árucikket jelentenek*." – Valóban, most igazán „Számon tarthatják, mit telefonoztam / s mikor, miért, kinek. / Aktákba irják, miről álmodoztam / s azt is, ki érti meg" s már alig sejtjük, hányféle ok van „előkotorni azt a kartotékot, / mely jogom sérti meg." (József Attila: Levegőt!) A ránk zúduló kereskedelmi reklámok nyomasztó tömege inkább csak bosszantó. Adatot, információt rólunk azonban akár igen kényes okból is kereshetnek, pl. HR-esek, fejvadászok, s ha az adatbrókerek őket is kiszolgálják...

Fry további döbbenettel is szolgál. Az adatokból, amelyek látszólag névtelenek, nem kötődnek megnevezett személyhez, egy itt leírt kísérlet tanúsága szerint játszi könnyedséggel fedték fel az emberek kilétét. Amint írja: bizonyításul egy német újságíró létrehozott egy kamu adatbrókercéget, „amelyen keresztül megvásárolta mintegy 3 millió német felhasználó böngészési adatait. Az adatokat egy Google Chrome-plugin gyűjtötte össze, amelyet a

felhasználók saját akaratukból töltöttek le, és nem is sejtették, hogy használat közben valójában kémkedik utánuk. A végeredmény *egy gigantikus URL-lista lett, amely a kiválasztottak összes tevékenységét rögzítette egy hónapon át*. Minden keresést, minden oldalt, minden kattintást. *Ezeket aztán teljesen törvényesen vásárolták meg a kísérlethez*." – Az emberben feltámad a kétely a jogrendszerrel szemben, ahol ez az egész törvényes lehet, s hogy mit ér valójában az a védelem, amely szerint ma már lépten-nyomon a beleegyezésünket kérik. Ezek után, némi technikai varázslattal „[a]dathalmazukból végül lényegében minden felhasználót sikerült azonosítaniuk, azaz *teljes hozzáférésük nyílt többmilliónyi* német egy hónapnyi, névvel ellátott böngészési adataihoz."

S felmerül az ismert mondás Isten állatkertje nagyságáról: „A hárommillió felhasználó között akadt több magas beosztású személy is. Egy politikus, aki gyógykezelésre keresett rá az interneten. Egy rendőrtiszt, aki bizalmas iratot másolt be egy az egyben a Google fordítóprogramjába – amelynek valamennyi részlete megőrződött az URL-ben, és láthatóvá vált a kutatók számára. És egy bíró, aki a böngészési előzményei alapján mindennap az internet egyik specifikus területét látogatta – 2016 augusztusában például egy nyolcperces időszak alatt a következő weboldalakat kattintotta végig: és itt pornóoldalak következnek."

300 like-ból személyiségkép! Fry szól a nagy port felvert *Cambridge Analytica-botrányról* is. Annak önmagában is döbbenetes előzménye, innen összegezve: „A pszichológusok az 1980-as évektől kezdve használják azt az öt karakterjegyre épülő pontozási rendszert, amely alapján *az emberek személyisége számszerűsíthető*. A karakterjegyek (nyitottság, tudatosság, extrovertáltság, kompromisszumkészség és neurotikusság) alapján külön-külön kapott pontokból kialakuló összpontszám szabványosítja és leegyszerűsíti az emberek személyiségjellemzését. 2012ben – egy évvel a Cambridge Analytica színre lépése előtt – a Cambridge-i Egyetem és a Stanford Egyetem tudósai olyan kutatásba kezdtek, amely *az emberek öt személyiségjegye és az általuk kedvelt Facebook-oldalak kapcsolatát vizsgálta*. Mire 2014-ben második tanulmányuk is napvilágot látott, *a kutatók már azt állították, hogy elég csupán 300 kedvelést ismerniük egy Facebook-profilból ahhoz, hogy pontosabb személyiségképet rajzoljanak, mint az illető bármelyik hozzátartozója*."

Szirénhang és szédelgő feldicsérés? „Arról se feledkezzünk meg, hogy *ebből az internetes modellből valamennyien profitálunk*. Világszerte könnyedén és ingyen hozzáférhetünk a globális kommunikációs hálózatokhoz, *az egyetemes emberi tudás bármelyik pillanatban egyetlen kattintásra van tőlünk*, percre pontos információt kaphatunk a világon mindenről, korlátlanul használhatjuk a szoftverfejlesztés és a technológia legfigyelemreméltóbb találmányait, amelyeket magáncégek fejlesztettek, és hirdetésekből fizettek. Paktumot kötöttünk. Ingyenes technológia az adatainkért és a lehetőségért cserébe, hogy azokat profitszerzés reményében a befolyásolásunkra használhassák. A kapitalizmus legjobb és legrosszabb vívmánya egyetlen csereügyletben."– Egyetlen kattintásra"? Ördög csodáját! Azokra a kattintásokra a legtöbbször óriási információhalmazt kapunk relevánstól irrelevánsig, helytállótól a félrevezetőig terjedő adatok özönével, a keresőmotor célzatos programozása szerint

sorba rakva. Komoly szaktudás nélkül az ember nemigen tudja kiválogatni a búzát az ocsú özönéből. S „percre pontos információ"? Szűrve, súlyozva, torzítva.

„Dönthetünk úgy, hogy elégedettek vagyunk az üzlettel – és ez így tökéletesen rendben is van. Ám ha ezt az utat választjuk, először is tisztában kell lennünk az adatgyűjtés veszélyeivel. Gondoljunk bele, hová vezethetnek ezek az adatok." – „Tisztában lenni" – átlagembernek ez aligha megy. Mennyi tanulás kell annak a tudásnak a megszerzéséhez, amely elég ahhoz, hogy ellavírozzunk az adatainkra éhes szörnyek folyamatosan fejlesztett karjai között?

Ember kontra gép, több vetületben is: Fry egy fejezetet szentel a gépek alkalmazásának az igazságszolgáltatásban. A bíráknak, tudjuk, a modern felfogás szerint azt kell mérlegelniük az ítélethozatalnál, hogy milyen kockázatot jelent a vádlott majdani visszaengedése a társadalomba. Elmondja, hogy ilyen mérlegelésre, előrejelzésre komoly programokat dolgoztak ki. Pl. „Richard Berk, a Pennsylvania Egyetem kriminológia- és statisztikaprofeszszora, a visszaeső bűnözés előrejelzésének szakértőjének algoritmusai 75%-os biztonsággal tudják megjósolni valakiről, hogy követ-e el gyilkosságot a jövőben, amivel a hasonló algoritmusok közül a legpontosabbaknak számítanak a világon." Szól egy COMPAS nevű kockázatértékelő algoritmus ítélethozatalt segítő alkalmazásáról. „2016-ban egy független online hírügynökség, a ProPublica – amely Zilly esetéről is elsőként számolt be – részletesebben belenézett a COMPAS működésébe, és megvizsgálta azokat az előrejelzéseket, amelyeket a program 2013 és 2014 között adott, mintegy 7000 floridai bűnöző jövőjét illetően. A ProPublica elemzése természetesen mind Amerika-, mind pedig világszerte óriási felháborodást keltett. *Több száz cikk ostorozta az arctalan gépi számítás használatát az emberi igazságszolgáltatásban,* és megkérdőjelezték az ehhez hasonló tökéletlen, részrehajló *algoritmusok alkalmazását az emberi életeket alapvetően befolyásoló döntésekben*." Fry kifejti, mennyiben voltak helytállóak a kritikák. E példa kapcsán idekívánkozik viszont egy megjegyzés.

Igazából itt alighanem egy alapvető szemléleti problémával kerülünk szembe. Fry az első fejezetben részletesen bemutatja a világ akkori legjobb sakkozójának számító Garri Kszparov és az IBM Deep Blue számítógépe történelmi csatáját. A sakkozó MI bebizonyította, hogy mérlegelésben és döntésben a fejlett „gép" már mindinkább képes felülmúlni az embert. Valójában ez természetes, hiszen végső soron a műveleti kapacitásokon múlik az eredmény (hacsak nem hiszünk a test lehetőségeit is meghaladni képes elme erejében), s abból a gépnek több lehet. A gépek alkalmazását ellenzőknél nagy valószínűséggel az ember felsőbbrendűségi tudata és/vagy az ismeretlentől való félelme nem bírja elviselni, hogy „gép" jobb legyen nála. Ez általános akadályává lehet az MI minden alkalmazásának, amelyet az ember nem néz le eléggé, hogy ne akarja magának. A dolog tragikomikus vonása, hogy – amint utaltunk rá – ma még a „gépek" programját, talán a legfejlettebb öntanulók kivételével, emberek írják, és az ő hibás programozásuk köszön vissza a gép hibás döntéseiben.

A témakörök a fejezetcímekkel: Hatalom / Adatok / Igazságszolgáltatás / Orvoslás / Autók / Bűnüldözés / Művészet.

S végezetül:

A könyvet olvasva jó, ha a szemünk előtt lebeg a *kritikus kérdés*: vajon mennyi természetes intelligencia kell a társadalmakban ahhoz, hogy az érdekek terepein kezükben tudják tartani az irányítást, s nem is csak a mesterséges intelligencia és annak alkalmazásai felett?

Fry záró összegzéséből: „Kétség sem férhet hozzá, hogy az automatizálás az élet milyen sok területén jár pozitív következményekkel mindannyiunk számára. Az általunk épített algoritmusok lenyűgöző teljesítményekkel büszkélkedhetnek. De ahogy elragadott minket a vágy és a mohóság, hogy a világ minél több problémáját automatizáljuk, átestünk a ló túloldalára, és a régi problémáinkat újakra cseréltük. *Az algoritmusok – bármily hasznosak és ámulatba ejtők is – rengeteg bonyodalmat okoznak, amelyeket nekünk kell megoldanunk*."

„*Az algoritmusok már puszta létezésük révén a méltányosság alapvető problémájával szembesítenek bennünket*. Olyan kulcskérdéseket feszegetnek, hogy mi az emberi lét lényege, milyen társadalmat szeretnénk építeni, és hogyan viszonyulunk az érzéketlen gépek eljövendő uralmához." – Ma még nem az algoritmusok feszegetik ezeket a kulcskérdéseket, hanem a megalkotóik és felhasználóik. A konyhakés sem vág magától. Az ilyen kérdésekre a jelenleg érvényes válaszokat az emberek, a közösségeik és az erre választott képviselőik adják meg.

„De még azok az algoritmusok is hajlamosak visszaélni a hatalmukkal, amelyek tényleg azt csinálják, amit ígérnek. A könyv szinte hemzseg a gépek károkozásáról szóló példáktól." – Nem, nem és nem! A mai algoritmus még azt és úgy teszi, amire és ahogy programozták! Ebben a nyitó idézet is félrevezető: az algoritmusok maguk még nem képesek megfosztani bennünket a szabadságunktól. Hogy mik rejtőzhetnek már titkos laboratóriumok mélyén, nem tudhatjuk. Tehát ismétcsak: „Őrzők, vigyázzatok a strázsán" (Ady Endre: Intés az őrzőkhöz), mert a visszaélések valódi elkövetői a gépek mögött rejtőznek, s őket kell megállítani, nem a gépeket.

Dr. Osman Péter

* * *

David Hockney, Martin Gayford: A képek története. A barlangtól a monitorig. Scolar, 2021, 315 illusztrációval. ISBN: 9789635092543

„Élesíti az érzékeket. *Az olvasó más szemmel néz majd a világra*." The Times.
„Az olvasó úgy érzi, mintha épp kihallgatna egy megvilágító erejű beszélgetést... letehetetlen." Financial Times
„Művészetkedvelők szemet gyönyörködtető öröme." Sunday Herald
„Számtalan nagyszerű művészettörténetünk született, *most már a képek történetére van szükségünk.*"
„A képek története természetesen azokról a képekről szól, amelyeknek sikerült fennmaradniuk. Azt *lehetetlen megmondani, mi lesz velük a jövőben*, de valószínűleg rendelkezni fognak bizonyos sajátosságokkal, amelyekről beszéltünk ezeken az oldalakon, mint például az emlékezetesség. Kitartó megfigyelés és szaktudás révén jönnek létre, egyszerre lesz hozzájuk szükség kézre, szívre és a szemre."
(A könyvből, kiemelések mindenütt a recenzió szerzőjétől.)

Egészen különleges könyv: alig van benne mondat, amely ne késztetne arra, hogy álljunk meg és gondolkodjunk el rajta, és mindazon, amit felidéz. *S nagyon aktuális*: az utóbbi évek nagy témája a történetmesélés roppant ereje és szinte mindenhol jelenlévő szerepe, ehhez pedig csorbítatlan természetességgel kötődik, hogy a legtöbb kép maga is történetmesélés!

A Scolar ajánlójából: „*David Hockney*, a ma élő egyik legkeresettebb festő, akinek képei milliárdokért kelnek el, és *Martin Gayford* műkritikus, életrajzíró izgalmas beszélgetést folytatnak: *feltérképezik, hogyan és miért készítenek több ezer éve képeket az emberek*. A két szerző a magasművészetből és a popkultúrából egyaránt hoz példákat, és a *különböző korok és médiumok meghökkentő egymásra hatásaira, kapcsolataira mutat rá*. Unásig ismert képekre olyan friss szemmel nézhetünk most, mintha először látnánk őket."

Hockney-ról a Tate honlapjáról: „David Hockney (1937) angol festő, grafikus, színpadtervező és fényképész. Az 1960-as évek pop art mozgalmának fontos részeseként a *20. század egyik legbefolyásosabb brit művészének tartják*."

*Gayford*ról a The University of Buckingham honlapjáról: „Martin Gayford a Humanities Research Institute Művészettörténet (részlegénél) Senior Research Fellow. Filozófiát tanult Cambridge-ben és művészettörténetet a University of Londonon. Több mint három évtizede termékenyen publikál művészetről és zenéről nagyobb életrajzi művekben, továbbá rendszeresen ír újságokban, magazinokban. kiállítási katalógusokban. Művészettörténész pályafutásával párhuzamosan művészetkritikus volt a The Spectator magazinnál és a The Sunday Telegraph-nál, majd a Bloomberg News nemzetközi TV-hálózat vezető művészetkritikusa lett. Rendszeres szerzője a Modern Painters brit művészetkritikai szakfolyóiratnak."

A *Goodreads a könyvről*: „Egy kép, mondja Hockney, az egyetlen mód, ahogy kommunikálhatjuk, amit látunk. Itt, a műkritikus Gayforddal közösen, a sokféle módot vizsgálja,

ahogy a művészek ábrázolják a világot. *Sziporkázó gondolataikat és éleslátásukat minden művészetkedvelő és művész élvezni fogja*. Előző könyve, a Titkos tudás megmutatta, hogy Hockney-nak hátborzongató képessége van arra, hogy beférkőzzék a művészek elméjébe. Itt sokkal többet is mond: meg is mutatott *képek százainak segítségével – a barlangrajzoktól a mozifilmig – a vizuális kifejezésnek és technikáinak a gyökereiig hatol*. Örömteli ünneplése ez az emberiség egyik legrégebbi késztetésének."

The National Gallery UK a könyvről: „A képek történetében Hockney és Gayford feltárják, miként és miért alkottak képeket a történelem folyamán, s nagy kérdéseket tesznek fel a festők és a fényképészet viszonyáról. *Hockney egy élet munkájából eredő festészeti szakértelmére és Gayford mélyreható művészetkritikusi tudására támaszkodva, ez a tanulságos könyv izgalmas kérdéseket tesz fel*, mint: Mi tesz egy lapos felületen lévő jeleket, nyomokat érdekessé? Miként lehet mozgást ábrázolni egy állóképen, és hogyan kapcsolódnak filmek és tévéműsorok régi mesterekhez? Összehasonlítva ábrázolások eklektikus keverékét, mint pl. egy Disney rajzfilmet egy Hiroshige fametszettel, egy jelenetet egy Eisenstein filmből Velázquez egy festményével, *ez a könyv fontos betekintést nyújt abba, hogyan értelmezzük a valóságunkat*."

Az expozícióból: „Képek vesznek körül minket: laptopon, telefonon, magazinokban, újságokban, olyan könyvekben, mint ez, és – még mindig – ott lógnak a falakon is. *Legalább annyit gondolkodunk képekben, mint szavakban*, képekkel álmodunk, és *rajtuk keresztül próbáljuk megérteni az embereket és a környezetünket*." – Valójában az ember szellemi fejlődésében a vizuális információk feldolgozása és felhasználása szükségképpen megelőzte a verbálist, hiszen a beszéd képessége viszonylag új fejlemény (erre Hockney is utal). Emlékezetünk jelentős hányadban vizuális, nem pedig verbális módon rögzít információkat, s igaz az is, hogy gyakran „egy kép többet mond ezer szónál". A tömegkommunikáció és befolyásolás első hatásos eszközei is képek voltak – gondoljunk a bizánci és a keresztény festészetre. Másfelől nézve, egy kép ezernél is több szót pendíthet meg bennünk azzal, ha reagálásra késztet, bennünk élő gondolatokat, eszméket, történeteket, érzéseket, s akár azok egész rendszerét idézi fel. Jézus, Buddha, Marx, Churchill, Sztálin vagy épp Marilyn Monroe képe, de szintúgy egy ikonikus tárgyé a legtöbbször nem elmond, hanem előhív – ha van mit. (A védjegyeknek és az egyéb árujelzőknek is ez a működési mechanizmusa: felidéznek tudati tartalmakat a kérdéses árucikkre vagy piaci szereplőre vonatkozóan.) Van Eyck, Da Vinci vagy épp Zurbarán képeire ösztönösen reagálunk, akárcsak sok népdalra, mert az alapszoftverünkbe kódolt értékeket szólítják meg, viszont Botticelli Vénusza, Rubens vaskos figurái, Modigliani fura alakjai, a modern zene sok alkotása? Nagyon sokszor tanult gondolatok kellenek ahhoz, hogy a látványra „értőként" reagáljunk (ahogy a zene nagy részénél is.

Erről szól a könyv: „A képeket eddig ritkán tekintették önálló kategóriának. *Különböző fajtáiknak, mint a festészet, a fotográfia vagy a film, sokszor megírták már a történetét, a képek történetét viszont még nem*. Kép alatt a háromdimenziós világ ábrázolásait értjük olyan sík felületeken, mint a vászon, a papír, a mozivászon és az okostelefonok. *Ennek a könyvnek a témáját a különböző típusú ábrázolásmódok közötti folytonosságok* és kölcsönhatások adják. David Hockney úttörő könyve, a Titkos tudás rámutatott ezek közül az egyik legfontosabbra. Amellett érvelt, hogy az európai festők ismerték a lencsékkel és tükrökkel kivetített képeket – amelyeket mi a fotográfiához kötünk – évszázadokkal a fényképezés hivatalos megszületése, 1839 előtt. *A képek története továbbfűzi, újabb bizonyítékokkal támasztja alá és tágabb kontextusba helyezi ezt a gondolatmenetet. Ez globális történet*, *de a gondolatmenet két hagyományra koncentrál*, amelyek két dimenzióban igyekeztek megragadni a körülöttünk lévő világot, kitágítva teret és időt: Egyiptom, Európa és az USA nyugati tradíciója, illetve Kína és Japán egészen eltérő közelítésmódja. *Ez a történet a kőkorszaki barlangokban kezdődött, és még mindig nem ért véget*."

Valaki néz valamit: „DH: Láttam egyszer egy baglyot ábrázoló csodálatos festményt Picassótól. Manapság, azt hiszem, egy művész csak kitömné a madarat és berakná egy vitrinbe. *Picasso baglya arról tudósít, hogy egy ember néz egy baglyot, ami sokkal érdekesebb, mint egy tartósított példány. Minden kép beszámoló arról, hogy valaki néz valamit.*" – A kép alapjában véve egy „interaktív létező": azt mondja nekünk, amit belelátunk. S viszonylagos is: amit belelátunk, vagy épp amit belemagyarázunk – utóbbira sokféle okunk lehet. S a képeknek már nagyon régóta egyik gyakori rendeltetése, hogy nézőikre misztikus erővel hassanak, alkotóik céljainak megfelelően.

„Az első embert, aki rajzolt egy kis állatot, figyelte valaki, és amikor ez a másik személy újra találkozott azzal a bizonyos állattal, egy kicsit tisztábban láthatta. Ez áll a 17 000 évvel ezelőtt egy délnyugat-franciaországi barlangfalra festett bikára. *A kép nem maga a bika, hanem a művész tanúságtétele egy sík felületen, hogy látta ezt a teremtményt.* (Továbbá tanúságtétel, milyennek látta, vagy talán – feltevések szerint – hogy befolyást, hatalmat akart felette – Osman P.) *Egy kép csak ennyire lehet képes*." – Az viszont, hogy mi mindenre gondolhatott a művész, midőn látta, amit látott, és a művével rezonált rá, ahogyan tette, nagyon is függ az ő tudatában lévő – szintúgy az annak hátterében rejtőzködő – tartalmaktól. Ami pedig a nézőt illeti, egy bika képe szólhat egyszerűen csak egy állatról, de egészen mást idézhet fel egy bikaviadal-rajongóban, s még többet abban, aki olvasta és kedveli Hemingway híres Halál délután c. művét. A modern korban pedig jönnek az erre szakosodott műelemzők is. Remekül ideillik a híres Arany János-anekdota (se non è vero, è ben trovato): Amikor elmesélték Arany Jánosnak, hogy egy nagyhírű irodalomkritikus az ő balladáiról írott elemzése szerint ő voltaképp mit is gondolt, ennyit válaszolt rá: – „Gondolta a fene!"

A különleges mondandó: „MG: *Minden kép egy személyes nézőpontot mutat be a valóságról. Ez vonatkozik erre a könyvre is. Egyedi bepillantás a képek történetébe két szerző nézőpontjából*: egyikük festő, a másik kritikus és művészéletrajzok szerzője. Egy képeket létrehozó ember és egy másik, akit ámulatba ejt a képek készítése, elmondja és elmagyarázza a képkészítés történetét, ahogy ők látják. *Két szempáron keresztül tekintünk a témára*. Reméljük, így írhatunk valami újat: beszámolót arról, évezredeken át hogyan képezték le az emberek vizuálisan az őket körülvevő világot – és itt és most mi hogyan látjuk ezeket."

Mi művészet, s mi nem? „Amikor képekről beszélünk, általában a megalkotásuk módján alapuló kategóriákba soroljuk őket: festmény, rajz, mozaik, fénykép, film, animáció, rajzfilm, képregény, kollázs, videojáték. A másik lehetőség, hogy stílusok és korszakok mentén osztjuk fel őket, és azt mondjuk, barokk, klasszicista vagy modern. *Ezek közül néhányat művészetnek tekintenek, néhányat nem*."

„DH: Mitől lesz a művészet művészet? Nem tudom. Sokan mondják magukról, hogy művészek. Néhányan talán tényleg, de nem hiszem, hogy ez mindegyikükre igaz. Talán maradi vagyok, de én nem ezt a szót használnám. Szívesebben mondom, hogy képeket készítek – leképezéseket." – A művészet megítélését jócskán tovább bonyolította a pénzügyi befektetésként szolgáló műgyűjtés. A klasszikus nagy- és kismesterekről az idő már kijegecesítette, maradandóvá tette az értékítéletet. A műkincspiacon viszont rengeteg az olyan tárgy, amelynek a művészi értéke, ha kimondatlanul, letagadottan is, lényegtelenné halványul a befektetési eszköz funkciója mellett. Már nem az a kérdés, művészet-e, hanem hogy a továbbiakban mennyiért lehet azt eladni. Az igazi művészet itt már a marketing, amely jól eladhatóvá varázsol akár valami banális vagy épp agyament „alkotást" is. S ez nem is pilótajáték, nem arról szól, hogy „amíg verebek lesznek...", mert az adásvételek akár körben is foroghatnak mindaddig, amíg van, aki elég erősen bízik abban, hogy majd lesz, aki még többet fizet neki érte. (Felettébb tanulságos adalékokkal szolgál ehhez Martos Gábor két könyve: Egy cápa ára, Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2013. 4. sz. és Ilyet én is tudok, ugyanitt 2019/1–2. sz.) És voilà, már itt az újabb művészeti innováció: a befektetési piacon megjelent az NFT, azaz non-fungible token, ami egy digitális módon megalkotott és tárolt egyedi alkotást jelent. Technikai alapját tekintve a kriptopénz rokona, blokkláncban tárolva él, így adják-veszik. Ha úgy vesszük, az igazi művészet itt a piac létrehozása, amelyen az ilyen remekléseket is kincsként adják-veszik.

„MG: *A képek története átfedésben van a művészettörténettel, de nem ugyanaz*. A művészet sok mindent magában foglal, ami nem számít leképezésnek: például a dekorációt és az absztrakciót, más képformákat viszont kizár." – Persze jó kérdés, mi ehhez a „leképezés" pontos meghatározása. S ha eretnek módon még tovább is visszük: igazából van-e a művészetnek olyan, általánosan érvényes, zárt definíciója, amelyből egyértelműen következik, milyen képformák férnek bele, és milyeneket zár ki? Az Encyclopaedia Britannica „visual art" szócikkének indítása szerint „vizuális tárgy vagy tapasztalat, amelyet tudatosan hoztak

létre képesség vagy képzelet kifejezése révén. A kifejezés magában foglal különféle médiumokat, mint egyebek közt festészet, szobrászat, nyomdászat, rajzolás, dekoratív művészetek, fényképészet és installációk." A felsorolás tehát nyitott, nem taxatív! A Merriam-Webster's Dictionary meghatározása tömörebb: „Képesség és alkotó képzelet tudatos használata, különösen esztétikus tárgyak létrehozására."

Kapaszkodók a történet kibontásához – összefüggések időben, térben, technikákban, megfogalmazásokban: „DH: Az 1942-es Casablanca című filmben Ingrid Bergman szemében több helyen megcsillan a fény. Ez Hollywood csúcsformában. Csodálatos világítás. Tisztában vagyok vele, milyen nehéz ezt létrehozni. A világosítók mindig tanulmányozzák a festészetet.

MG: Bergman tényleg úgy néz ki, mint egy bűnbánó Mária Magdolna egy 16. századi festményen egy olyan mestertől, mint mondjuk Tiziano. *A képek története átível a magas és alacsony kultúra közötti megszokott határokon, a mozgó- és állóképek, még a jó és a rossz képek közöttin is*."

„MG: *Amint elkezdesz a képek történetére folyamatként tekinteni, olyan képek között fedezel fel kapcsolatot, amelyek nagyon különböző időkből és helyekről származnak*. A történet, amelyről beszélünk, nem egyenes vonalakban halad. *Minden kép találkozik bizonyos problémákkal*: például hogyan ábrázoljuk az időt és a teret, vagy hogyan érjük el, hogy egy ecset- vagy tollvonás személynek vagy egy dolognak tűnjön. *Technológiák jönnek-mennek, és ez megváltoztatja a képek történetét*." – Ez nyilvánvalóan tanulás eredménye is a vizuális megjelenítés gondolkodásmódját és technikáit illetően. Az alkotó nagyon sok korábbi képet ismer, s akár önkéntelenül is átvesz belőlük. Itt is mutatnak erősen „rokon" képpárokat: Ingrid Bergman arca a Casablancában és Tiziano Bűnbánó Magdolnája, egy Disney képkocka és egy Hirosige metszet. Gyakran akarva-akaratlan is úgy működik, hogy az alkotó egy képet létre akar hozni, valamit vele kifejezni, és ebben úgy segítik/vezetik korábbi, rokon üzenetű/hangulatú képek, látványelemek, hogy ennek talán nincs is tudatában. Szintúgy jól tudjuk: a leendő művészek tanulási folyamatának egyik meghatározó része korábbi mesterek munkáinak mélyreható tanulmányozása – pl. festmények másolása. A másolás nyilvánvalóan igen sokat segít abban, hogy megértsék a kifejezésmódot és a technikákat – az így elsajátítottak pedig úgy épülnek be az ő munkáikba és sajátos eszköztárukba, hogy olykor a forrást is felidézik.

„DH: *Egyre inkább a fényképezés uralja a világot, de folyton változik, egyszerűen azért, mert maga a fénykép is változik*. A digitalizáció átalakította a fényképezést, sőt amit eddig 'fotográfiaként' ismertünk, mára véget ért."

„MG: A fotográfiát a 19. század elején fedezték fel, és tegnapelőttig tartott. Ma szinte minden fotó digitálisan készül, és irdatlan könnyen módosítható. (A képmódosítás régóta a mesteri fényképezés fontos eszközrendszere. A kép kinézetét, üzenetét, 'megszólalási' módját messze el lehet téríteni vele az eredetitől, módosítva így a mondanivalót. Régen ez bonyolult technikákat igényelt – digitális képnél viszont csak némi photoshopot. Más kér-

dés, hogy az igazi művész ebben is képes kimagaslót alkotni – Osman P.) Ez csak egy, a legújabb a képek történetének számtalan technológiai fejleményéből, a freskó, az olajfestészet, a nyomatkészítés és sok más technológiai találmány után. *Az elmúlt években fénysebességgel változtak a képek létrehozásának és terjesztésének módszerei*. Sosem keletkezett még ennyi kép; évente több milliárd fotót készítenek okostelefonokkal és táblagépekkel."

„DH: Az emberek szeretik a képeket. Erőteljes hatással bírnak arra, hogyan látjuk magunk körül a világot. *A legtöbben olvasás helyett mindig szívesebben nézegettek képeket, szerintem ez mindig is így lesz*. (Ez neveltetés kérdése is. Az olvasás sokkal nagyobb – és szellemileg megerőltetőbb – intellektuális teljesítmény, hiszen pár tucat írásjelből az elménkben rakjuk össze a leírtakat, beleértve annak képi világát is, viszont ezzel mélyebb és szélesebb beleélést is ad. A kép megértése könnyebb, főleg ha az ember megmarad a primer jelentésénél – Osman P.) Az emberek a képeket még a szövegnél is jobban szeretik. Szeretem nézni a világot, és mindig is érdekelt, hogyan látunk, és mit látunk."

„MG: *Ez a könyv pontosan erről szól: hogyan látunk, mit látunk, és a változatos módok, amelyeken keresztül ezeket a tapasztalatokat lefordítjuk egy kétdimenziós felületre. A kép a világ ábrázolásának egyik módja – egyúttal a megértéséé és a vizsgálatáé is*. Tehát *egyszerre a tudás egyik formája és kommunikációs eszköz*. Egy képből azonnal rengeteg mindent felfogunk. De mit mutatnak nekünk? Valóságot vagy kitalációt? Igazságot vagy hazugságot?" – Ez a legnagyobb és legveszélyesebb varázslat a képek világában: mi mindent lehet mutatni és elhitetni általuk – szinte végtelen lehetőségek!

És a továbbiakban? „DH: A képek története a barlangokban kezdődik, és jelen pillanatban az iPaddel végződik. Ki tudja, mi jön legközelebb? De egy dolog biztos, a velük kapcsolatos problémák mindig létezni fognak – a világ kétdimenziós leképezésének nehézségei állandók. Ami azt jelenti, sosem oldhatjuk meg őket."

„DH: *Minden művészet – és művész, aki megszólít – kortárs*, ezért számomra Van Gogh kortárs művész. 2019-ben volt egy kiállításom az amszterdami Van Gogh Múzeumban. Amikor megnézi az ember a rajzait, látszik, milyen sebességgel mozgott a keze, ugyanúgy, mint Rembrandtnál. Ezért lehetséges, hogy a múlt képeivel – még a több tízezer évvel ezelőttiekkel is – még mindig foglalkoznak. Nemcsak a képek történetének részei, hanem a jelen és jövő részei is, mert az elménk, szemünk és érzéseink még mindig ugyanúgy működnek, mint az őskori barlangfestők idejében." – Valóban, minden mű, amely valamiképp ott az emlékezetünkben, kortárs, hiszen többféleképp is hatással lehet ránk, ahogy ezt másutt is érintjük. Másrészt, továbbgondolásra érdemes az utolsó mondatban lévő felvetés. A világ, amelyben élünk, egy hozzánk képest mindinkább végtelen háttértároló, tele információkkal, eszmékkel, történetekkel és gondolatokkal, amelyek közvetlenül vagy közvetve hatnak a gondolkodásunkra, érzéseinkre, elménk és általa a szemünk működésére. Vajon az „őskori barlangfestő" törekedett-e a társadalmi elismerésre? A művészettörténet elég pontos választ adhat arra is, mióta lehet meghatározó tényező a művészek számára a tudatos törekvés,

hogy ne csupán a mű remek voltával, hanem – akár helyette is – markánsan egyedi témakezeléssel és/vagy stílussal tűnjenek ki. Mit tett a művészek elméjének és érzéseinek működésével a művészetek piacosodása?

„*Minden kép egy adott nézőpontból készül.*"

„DH: A természetben nem igazán létezik két dimenzió. *Egy kép sík felülete részben absztrakció*. Ugyanakkor *ez az absztrakció következményekkel jár*. Egy sík felületen minden stilizált, ideértve a fényképet is. Néhányan azt hiszik, a fénykép a valóság; nem látják, hogy csak az ábrázolás egy újabb formája.

MG: *A képek lényegéhez tartozik, hogy kétdimenziósak, ugyanakkor három dimenziót próbálnak ábrázolni*. Ebből a szempontból a képeket a térképek mellé tehetjük. A térkép valóban egy nagyon speciális képtípus. A térképkészítő feladata, hogy leírja egy ívelt objektum – a Föld – sajátosságait egy sík felületen. Mint azt már rég bebizonyították, ezt teljes hűséggel kivitelezni geometriailag lehetetlen. Vagyis minden térkép tökéletlen és részleges, annak a személynek az érdeklődését és tudását tükrözi, aki elkészítette. Ez igaz a képekre is általában. Mind kísérletet tesznek arra, hogy megoldják ugyanezeket a problémákat, amelyek esetében a tökéletes megoldás lehetetlen. A tökéletlen megoldások száma ugyanakkor végtelen. Minden próbálkozásnak megvannak a maga erényei és hátulütői."

Térábrázolás a síkban – majdhogynem a kör négyszögesítésének kezesebb rokona. Sok művészettörténet úgy tanítja, hogy az európai festészet nagy innovációja volt, amikor megtanulták a képeken a mélység, azaz a harmadik dimenzió megjelenítését. A szerzők itt másként mondják. Indításuk is megkapó: a modern fizikát idézi.

„DH: *A valódi világ legalább négydimenziós, ahol az idő a negyedik dimenzió*. Ha készíthetnél egy filmet, amelyben egy valódi asztalnál ülsz, az első kérdésem az lenne: Hol a kijárat? Ez árulkodik róla, milyen őrült ötlet újraalkotni a világot. *Valami hibádzik a 3D-s fényképekkel és filmekkel. Valójában nem így látunk*.

MG: Talán ahány kép, annyiféle tér. A különböző kultúrák és különböző történelmi korszakok változatos stílusban ábrázolták a teret."

A régiek térábrázolásáról, a *szerzők felfogásában*: „DH: *A bizánci festők és középkori művészek már ismerték azt, amit ma fordított perspektívának hívnánk*. Egy oltárt, asztalt vagy trónszéket ábrázoló festmény megmutatja a bal és jobb oldalt is. *A fordított perspektíva tehát sokkal inkább rólad szól*. Azt jelenti, hogy mozogsz, mert a tárgy mindkét oldalát látod. Ami a legközelebb van hozzád, az valójában középen van." – Amire és ahogyan rezonálunk – az itt következő két kép markáns élménnyel szolgál erre. Az első Andrej Rubljov: Szentháromság, 1425–27, tempera, fa. Karakteres, valósághűnek nem mondható, viszont régi, kedves ismerős a stílus. Ezt követi Hockney alkotása, lentebb szól is róla: A második házasság, 1963, olajfesték, vízfesték, kollázs vásznon. Nagyon 20. századi, s sokunknak talán még nem volt időnk megszeretni.

„DH: *A középkori művészek gyakran használtak izometrikus (egyméretű) perspektívát, mint a kínaiak, japánok, perzsák és az indiaiak is. Nevetséges elképzelés, hogy ezeknek az alko-*

tóknak nem volt érzékük a perspektívához. Nincs olyan, hogy 'helyes' perspektíva. Izometrikus perspektíva esetén az egyenesek nem találkoznak az enyészpontban: minden párhuzamos marad. Mondhatjuk, hogy az izometrikus perspektíva valóságosabb, mert közelebb áll ahhoz, ahogyan valójában látunk. Mivel két szemünk van, amelyek folyamatosan mozognak, a perspektíva is folyamatosan változik. Mindig előnyben részesítettem az izometrikus perspektívát, bizonyos értelemben még most is. A hatvanas években készítettem két-három festményt formázott vászonra két alakról, akik egy izometrikus dobozban ülnek. Az egyik A második házasság volt.

A reneszánsz európai perspektíva használ enyészpontot, de a japán vagy a kínai festészet nem. Általában nem úgy látunk egy tájat, hogy mozdulatlanul ülünk egy rögzített helyen, hanem mozgunk benne. *Ha bárhová teszel egy enyészpontot, az azt jelenti, megálltál. Bizonyos értelemben nem is vagy igazán ott*." – Tanult ízlés? Ez igazán logikusan hangzik, ám ahhoz valószínűleg a vérünkké is kell váljék, hogy ne csak csodáljuk, hanem szeressük is a modern irányzatokat. Mint az út, amellyel a Bach gordonkaversenyek csodálatos nyugalmának természetes élvezetétől lassacskán eljuthatunk a modern zene hasogatóan eltérő hangzásainak elfogadásához.

Kapcsolódások, összecsengések: „DH: A padovai Scrovegni-kápolna Giotto által festett diadalíve izometrikus, lényegében nincs enyészpontja. Isten trónszékét viszonylag hagyományos perspektívából ábrázolja. A vonalak a középpont felé tartanak, de lentebb az Angyali üdvözlet épületei, benne az Angyallal és a Szűzzel, teljesen más irányból látszanak.

MG: *Giotto nem igazodott a térábrázolás egy adott rendszeréhez. Ebben rokonítható olyan, 20. és 21. századi művészekkel, mint Matisse, Picasso vagy Hockney*. Mindannak a többsége, amit 'modernista' festészetnek hívunk, kísérlet volt arra, hogy olyan tereket hozzunk létre, amelyek különböznek a fényképek vagy a lineáris perspektíva tereitől. Gyakran úgy találtak menekülőutakat, hogy középkori vagy Európán kívülről származó képeket nézegettek."

„DH: Számomra az a nagy dolog az iPadben, hogy olyan, akár egy vázlatfüzet, és a grafikai munka minden hozzávalója ott van egy kattintásnyira. Már mindenhová magammal viszem: sehová sem mennék nélküle. Ha valahol ottragadok, csak rajzolok órákon át, amíg bírja az aksi. Szeretek rajzolni. Folyton rajzolok. Nem Degas mondta, hogy 'Én csak egy ember vagyok, aki szeret rajzolni'? Rólam beszélt! Bizonyos szempontból az iPaddel készült grafikák kívül esnek a rajzok szokásos halmazán, mert lehet bennük éles fényeket használni; papírral és ceruzával máshogyan kell ábrázolni. Vagyis a világító tárgyak nagyon jól működnek iPaddel készült rajzokon. (Kép hozzá: David Hockney: A királynő ablaka, Westminsteri apátság, London, 2018 – Osman P.)

MG: Valójában *ez ugyanolyan új dolog, mint amilyen régi*. Ez az iPaddel készült képeket – legalábbis amikor a képernyőn látjuk őket – a festett üveg kortárs megfelelőjévé teszi, amelyet a belülről érkező fény világít meg. *Bizonyos értelemben a gótikus ablak egy hatalmas*

képernyő: egy mód, amellyel széles közönségnek eljuttathatók a képek, ugyanolyan, mint a mozi, a tévé vagy a számítógép."

Jelent, de mit? A kommunikáció egyik legfontosabb szabálya, hogy egyáltalán nem az számít, mit is akartunk üzenni, hanem hogy a fogadó fél mit olvas ki magának az üzenetből. Ez természetesen nagyban függ annak sajátságaitól: az ismereteitől, amelyek révén értelmezi az üzenetet, a gondolkodásmódjától, hogy milyen hozzáállással teszi, arról, hogy mit tud rólunk, amit figyelembe vesz az értelmezésnél, és így tovább. Olyan ez, mint egy transzformációs mátrix: a bemenet az üzenetünk, a kimenet, amit magának kiolvas belőle.

„MG: Minden kép, kivéve talán azokat, amelyeket őrültek vagy remeték készítettek, valamilyen közönség számára készült. *Azért készültek, hogy nézzék, és akik nézik, megértsék őket*. Amikor egy képre nézünk, azt feltételezzük, jelent valamit, és ha ez a jelentés nem nyilvánvaló, feltesszük magunknak a kérdést, hogy mi lehet az. A művészettörténet jelentős részét két kérdés megválaszolására tett kísérletek alkotják: miért készült ez a kép, és mit jelent?"

„MG: Nem kisebb kritikus, mint Luis Buñuel elemezte Fritz Lang Metropolisát annak 1927-es bemutatása idején: 'Mélységesen csalódni fognak a Metropolisban azok, akik okos mesemondóként tekintenek a mozira – írta –, mert a film csak banális, tudálékos és elcsépelt szentimentalizmussal szolgál.' Nehéz ellentmondani ennek az ítéletnek: drámaként a film még sekélyebbnek hat, kilencven évvel később a karakterek papírmasé figurának tűnnek. Vizuális szempontból viszont, folytatta Buñuel, 'lehengerlő, akár az elképzelhető legcsodálatosabb képeskönyv'. Ez még ma is igaz. *A Metropolisban a jövőbeli város képe egy múltból származó képen alapul. Egyenlő részben keveri New Yorkot és id. Pieter Bruegel* Bábel tornya című festményét (ami maga is a római Colosseumon alapuló fantazmagória). De a Metropolis városa olyan Brueghel, ami mozog, legalábbis egy képsor erejéig."

Merre tovább? „DH: Valamikor a fényképet hitték a tökéletes képnek, de ez tévedés. Jelen pillanatban válságban van. *A Photoshop és a digitális vágás nyilvánvalóvá tette, hogy nincs okunk jobban hinni egy képnek, mint egy festménynek*. A festményeknek akár még bátrabban is hihetünk. (Merthogy nyíltan és őszintén nem a valóság pontos másai? – Osman P.)

MG: Mint láttuk, ez a kérdés – hihetünk-e a képeknek – az egyik visszatérő eleme a történetnek, amit elmondtunk. Zavarta Platónt a Krisztus előtti 4. században, és aggasztotta Caravaggio kritikusait, hogy valódi embereket használt szentek modelljeként. Ugyanez a probléma rejlik a visszatérő botrányok mögött a 'hamisított' fényképekről, illetve a hírek és Twitter-viták mögött reklámok, híres emberek és politikai események photoshopolásáról. Létezik egy kiirthatatlan elvárás, hogy a képeknek hitelesen kell ábrázolniuk a világot. *Talán van olyan kép, amelyik valamennyire megfelel ennek az elvárásnak, de teljesen egyik sem – mert ez lehetetlen*.

Ebben a könyvben végig amellett érveltünk, hogy létezik egyetlen történet, amely magában foglalja az összes képet, amelyek megkísérlik ábrázolni mindazt, amit látunk: az embereket, a dolgokat, a földet és az eget. A modernizmus tetőzésének idején, a 20. század közepén egyes uralkodó elméletek azt állították, hogy a képeket alapvetően elkülöníti egymástól a médium, amelyben készültek. A festészet és a fénykép ezért teljesen eltérő természetű. Valójában – most már könnyebb megérteni – kezdettől, vagyis már jóval 1839 előtt összefonódtak. A múltban a médiumok, a technikák és felszerelések fejlődése rendre megváltoztatta a képek előállításának módját, és azt is, ahogyan nézték őket. A barlang faláról átköltöztek a templomokba, a bazilikákba, a fotóalbumokba, a mozikba és tévék, számítógépek képernyőjére. Számos képkészítési módszert találtak fel, kezdve onnan, hogy színezőanyagot vittek fel egy bottal vagy az ujjukkal, odáig, hogy számítógéppel rajzolunk. Ugyanakkor vannak állandó dolgok is: *néhány kép kiállja az idő próbáját. Mert továbbra is nézzük őket, összességében nehezen megmagyarázható okok miatt.* (Nehezen megmagyarázható? Ez messze kimagasló kérdéshez hozott: valójában miért élvezzük a művészet alkotásait? Válasz erre sok van, s az említett magyarázat bennük rejlik. Ki tudná ezt jobban, mint Guybord, a műkritikus. Ám, hogy a konkrét megfejtés milyen nehéz, arról Hockney következő szavai tanúskodnak – Osman P.)

DH: A tárcsás telefon elavulttá teszi a Mr. és Mrs. Clark és Percy című képemet, ugye? A telefonok mindig gyorsan avulnak, de nem hiszem, hogy maga a kép rosszul öregedett. A Mr. és Mrs. Clark és Percy emlékezetes kép: most, csaknem ötven évvel azután, hogy megfestettem, rájöttem, hogy az. *De nem tudom, miért*. (Igazából a telefon a képen egy apró részlet, s ki sem lóg az összhatásból. Megfejtés kérdése, Hockney miért hozza fel itt az elavulást, talán épp, hogy a következő remek érvelésre adjon okot – Osman P.)

MG: *Egyes képek lehetnek felejthetetlenek, miközben semmi rendkívülit nem ábrázolnak*. (De hisz épp ez a művészet – a rendkívüli önmagától felejthetetlen, nem az ábrázolásmódtól – Osman P.) Két ember egy szobában, kilátás az ablakon át, egy háziállat: ezek a Mr. és Mrs Clark és Percy alkotórészei, ugyanígy, mint Van Eyck négyszázötven évvel korábban festett Arnolfini házaspárjáé. *Néhány kép örök érvényű: akkor is vonzanak minket, ha a rajtuk látható tárgyakat már nem ismerjük fel.* Idővel a fehér tárcsás telefon pontos jelentőségével, hiába volt okos és stílusos 1971-ben, csak bizonyos társadalomtörténészek lesznek tisztában (ugyanúgy, mint ahogy napjainkban Giovanni Arnolfini furcsa kalapját vagy felesége zöld ruháját is csak ők értik). Talán a jövő galériáinak látogatói gondolkodóba esnek, mi a jó ég lehetett az a fehér telefon, de valószínűleg ettől még boldogan és érdeklődéssel nézik majd Celia Birtwellt és Ossie Clarkot, a virágokat és Percy macskát – ahogyan mi nézzük a Lascaux-i barlang falára festett állatokat, anélkül, hogy tudnánk, ki festette őket, és miért." – Hogy is vagyunk a nonfiguratív ábrázolással? Az nem avul – vagy netán a formanyelve mégis? Ami biztosra vehető: a „Változnak az idők, s bennük változunk mi is" folyományaként változhat az is, ahogyan a képekre rezonálunk. Gondoljunk bele példaként, miként

reagál a ma embere, s talán még inkább a holnapé a korai keresztény festészet mártíromságot ábrázoló alkotásaira, miközben változatlanul csodálja a gyertyafényt a régi németalföldi festményeken.

A tartalomból a fejezetcímekkel és mottókkal:

Képek és valóság – „Minden kép egy adott nézőpontból készül."

Vonások – „Mi tesz érdekessé egy vonást? DH: Abban a pillanatban, hogy kettő vagy három vonást ejtesz egy papíron, kapcsolatokat hozol létre. Elkezdenek úgy kinézni, mint valami. Ha húzol két kis vonalat, elkezdhetnek két alaknak vagy két fának tűnni. Előbb az egyik, aztán a másik. Mindenféléket belelátunk a vonalakba. Nagyon kevés elég, hogy tájat, embereket és arcokat sejtessünk. Mindennek ez az alapja: az ember képessége, hogy vonalakba vagy foltokba alakokat lásson."

Árnyékok és érzékcsalódás – „A térérzethez fényre van szükség – és árnyékokra."

Tér és idő leképezése – „Az emlékezetünkkel látunk. MG: Így vagy úgy, de minden kép időgép. Ebben az értelemben magukba sűrítik valaminek a megjelenését – egy személyét, egy tájét, egy jelenetét –, és megőrzik. Bizonyos mennyiségű időbe telik elkészíteni őket. És az is időbe telik, hogy nézzük őket, ami lehet egy másodperc, és lehet egy egész élet."

Brunelleschi tükre és Alberti ablaka – *„Alberti ablaka valójában börtön. – DH:* Ez bevett művészettörténeti álláspont: Brunelleschi 'találta fel' a perspektíva ma ismert törvényeit. Viszont Boyle nem feltalálta Boyle törvényét, hanem leírt valami egyébként is létezőt. A tudományos törvényeket nem feltalálják, hanem *felfedezik."*

Tükrök és tükörképek – „A tükrök nagy hatalommal bírnak, mert képeket hoznak létre."

Reneszánsz: Naturalizmus és idealizmus – „Van Eyck műterme olyan lehetett, mint az MGM stúdió."

Papír, festék és képsokszorosítás – „Minden technológiai újítástól ötleteim támadnak. MG: Willem de Kooning híres megállapítása, hogy az olajfestéket a test miatt találták fel."

Festett színpadok és színpadra állított képek – „A színház a teret és az érzékcsalódásokat használja."

Caravaggio és a sasszeműek akadémiája – „Caravaggio találta fel a hollywoodi világítást."

Vermeer és Rembrandt: a kéz, a lencse és a szív – „Egy eszköz megértése nem szolgál magyarázattal az alkotás varázslatára."

Igazság és szépség az értelem korában – „A valóság és az igazság mindig kétes fogalmak."

Fénykép, igazság és festészet – „Felteszed magadnak a kérdést: mi a valóság?"

Festészet fotográfiával és anélkül – „Egy festő bármit ellop, és kiszínezi."

Mozgó- és állóképek – „Az operatőröknek tudniuk kell az absztrakcióról."

A képek végtelen története – „A jelen izgalmas pillanat a képek történetében. DH: Ma már élhet valaki virtuális világban, ha akar, és talán a legtöbb ember itt fog kikötni: a képek világában."

Miniepilógusként: „DH: *Az emberek szeretik a képeket. Nem fognak eltűnni*. Mindenki azt hitte, a mozi megöli a színházat, de színház mindig lesz, mert élő. A rajzolás és a festés kitart, mint az ének és a tánc, mert az embereknek szükségük van rájuk. Szinte biztos vagyok benne, hogy a festészet a jövőben is fontos lesz. *Ha a művészettörténet* és a képek története szétválik, a hatalom a képeké lesz. Már senki sem foglalkozik különösebben az avantgárddal. Rájönnek, hogy elvesztették a tekintélyüket. Szeretem nézni a világot, mindig érdekelt, hogyan és mit látunk. A világ izgalmas, még ha sok kép nem is az. A jelen izgalmas pillanat a képek történetében. Fejlődik a művészet? Nem sokan gondolják így, ugye? *De miért is kellene a művészetnek haladnia valami felé? A művészet nem ért véget, és a képek története sem.* Az emberek folyton a fejükbe veszik, hogy minden lezárul. Pedig egyáltalán nem. *Minden megy tovább*."

Dr. Osman Péter

SUMMARIES

SUBJECT MATTER ELIGIBLE FOR SUPPLEMENTARY PROTECTION

Katalin Blanka Gálné Szombath

Subject matter eligible for supplementary protection under Hungarian legislation and legal practice is studied. In Hungary, as in most of the countries in the world, products in the technical fields of medicinal products and plant protection products are eligible for supplementary protection. Products include active ingredients or combination of active ingredients of medicinal products, and active substances or combination of active substances of plant protection products. Micro-organisms or safeners may be protected by supplementary protection certificate, however, as a general rule, adjuvants or medical devices are not considered as being eligible for supplementary protection. Under certain foreign laws, supplementary protection for further subject matters, such as food or medical devices, is available. As for the future, among others, cosmetics, plant seeds and green technology have been raised as potential subject matters.

LINKS BETWEEN COMPETITION LAW AND INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS, WITH SPECIAL REGARD TO COLLECTIVE MANAGEMENT OF RIGHTS

Dávid Újhelyi PhD

It is not a complicated task to identify points of friction between Competition Law and Intellectual Property Law. The present paper, however, seeks to shed light on the fact that the two disciplines in many cases serve a common purpose, and with this in mind, conflict can often be resolved. This paper presents and compares the dogmatic foundations of collective rights management in Competition Law and Intellectual Property Law.